j. b. priestley

«Întotdeauna am fost un nemulțumit. Lucrul acesta este bine stabilit de toate cronicile de familie, mergînd pînă la frageda copilărie. Probabil am venit pe lume ca un nemulțumit, convins că am fost trimis pe o planetă unde n-aveam ce căuta (și chiar și azi mi se pare justificată această idee). Și parcă am fost născut să joc un asemenea rol, căci am fața buhăită, cu obrajii lăsați, îmi atîrnă greoaie buza de jos, despre ochii mei se spune că sînt „saurieni", iar de vocea mea răsunătoare ca un bubuit de tunet e greu să scape cineva. Nici dacă ai plăti n-ai putea găsi o uniformă mai potrivită pentru un protestatar. În ținutul West Riding din comitatul Yorkshire, unde mi-am petrecut primii 19 ani de viață, toate tradițiile, obiceiurile și prejudecățile locale sînt în favoarea celor nemulțumiți.»

J.B. PRIESTLEY

editura minerva

Vol. I-IV, lei 19

981

j. b. priestley

j. b. priestley

prieteni de nădejde

Ilustrația copertei : *Andrei Olsufiev*

j. b. priestley

prieteni de nădejde

ROMAN

TRADUCERE, PREFAȚĂ
ȘI TABEL CRONOLOGIC DE
ANDREI BANTAȘ

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1978
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

J. B. Priestley
The Good Companions,
Heinemann, London, 1929

PREFAȚĂ

I

„Eu unul n-am descoperit proletariatul la Oxford sau la Cambridge, căci aveam în sînge și în oase clasa muncitoare din ținutul West Riding... Am văzut fumul îngroșîndu-se iar pe milionarii care-l făceau, plecînd cu automobilele. Am văzut bătrîne istovite tîrîndu-se spre fabrici și tineri ofilindu-se pentru că n-aveau de lucru și nu-i angaja nimeni. Am cunoscut și cea mai tristă risipă care poate să existe — risipa de vieți omenești." (Din volumul Desfătări, *p. 261)*

În viața sa îndelungată (a împlinit 84 de ani la 13 septembrie 1978) și rodnică (cca 100 de lucrări), John Boynton Priestley a cunoscut mai multe perioade ale istoriei secolului nostru, activitatea lui împletindu-se strîns cu ea, întrucît la unele din evenimentele ei importante a fost participant direct, fie prin acțiuni, fie prin manifestări literare.

Identificîndu-se astfel cu viața politică, socială și intelectuală a secolului nostru, J.B. Priestley este, s-ar putea spune, nu numai decanul de vîrstă al scriitorilor englezi, ci și sinteza celor mai fru-

moase realizări și tendințe ale umanismului englez contemporan.

Prima perioadă prin care a trecut Priestley a fost cea a prosperității din epoca victoriană, a apogeului Imperiului Britanic, urmată de decadența acestuia atît pe plan social-politic (prin declinul imperialismului și afirmarea puternică a mișcării muncitorești), cît și pe plan literar și artistic. Fiind perioada copilăriei lui, Priestley va face puține referiri la ea, din punct de vedere social ori cultural.

A doua perioadă a fost cea a primului război mondial, coincizînd cu adolescența lui Priestley, și ecourile sale în scrisul autorului sînt frecvente, intense și profunde. Priestley a trăit din plin ambele războaie mondiale, și o mare parte din opera lui este marcată de „cea mai tristă risipă... risipa de vieți omenești".

A treia perioadă, cea a stabilității relative de după primul război mondial, coincide cu formarea tînărului Priestley ca intelectual și apoi ca scriitor. Și aceasta constituie un decor frecvent în lucrările lui din diverse genuri, în special în primele romane, dar cu unele ecouri în mai multe piese și chiar romane din ultima vreme.

Și perioada marii crize economice și-a lăsat amprenta asupra vieții și operei lui Priestley, deși nu se poate spune că a avut o influență decisivă, ca în cazul altor scriitori englezi sau din alte țări.

Cel de-al doilea război mondial a constituit o nouă experiență umană hotărîtoare pentru Priestley care, fără a mai lupta pe front, de data aceasta, a fost un combatant activ pe „frontul intern", consacrînd activitatea sa de dramaturg, romancier și publicist, exaltării patriotismului conaționalilor ; mai mult decît atît, conflagrația universală și participarea Angliei la ea au generat un nou interes pentru omul simplu, pentru clasa muncitoare, dezvoltînd la Priestley atașamentul pentru crezul solidarității umane, nevoia de a-l promova în forma sa cea mai înaintată, cea a socialismului.

Același lucru s-a întîmplat și în perioada următoare, cînd frămîntările sociale de după război au sporit participarea lui la lupta pentru promovarea socialismului în Anglia, pentru apărarea păcii și înlăturarea primejdiei atomice pe plan internațional.

Toate aceste etape din viața lui Priestley, pe care le-am schițat, au avut, într-o măsură mai mare sau mai mică, darul de a-l solicita pe plan intelectual sau afectiv, sau, mai bine zis, el s-a dovedit în stare să incorporeze în opera sa atît evenimentele pe care le-a cunoscut cît și preocupările gînditorilor înaintați legate de ele.

În ceea ce privește evoluția culturii engleze și mondiale, atitudinea lui Priestley s-a dovedit mai nuanțată : pe de o parte, activitatea sa de critic și istoric literar i-a concentrat în mare măsură atenția către dezvoltarea romanului și umorului englez ; pe de altă parte, evoluția literaturii contemporane către structurile și stilurile moderne și de avangardă l-au afectat doar în dramaturgia sa. Dacă schimbările spectaculoase din tehnica romanului în secolul nostru par să-l fi lăsat destul de impasibil, ancorat profund în tradițiile romanului realist și, mai ales, picaresc, curentele filozofice ale secolului și schimbările fundamentale ale teatrului contemporan, inclusiv cel de avangardă, l-au solicitat intens, determinîndu-l să recurgă la experimente dramatice remarcabile, stimulîndu-i propria inventivitate creatoare.

În acest sens, critica face în general o distincție netă între Priestley-prozatorul de factură clasică și Priestley-dramaturgul de factură mult mai modernă.

Dacă am rezuma opiniile celor care vorbesc despre Priestley afirmînd că deși va rămîne în literatură mai ales prin teatrul său, va fi imposibil să se uite romanul *Prieteni de nădejde*, am putea spune că dintre numeroasele fațete ale acestei personalități multilaterale se desprind cu mai multă vigoare aceleași două trăsături ca și la Henry Fielding : romanele-cronică și piesele-dezbatere.

II

„Eu însă m-am născut în secolul al XIX-lea și perioada în care am fost cel mai susceptibil la impresii și influențe au constituit-o anii dinainte de 1914. Cu sau fără justificare, nu mă tem de mulțime. Pentru că sînt ceea ce se numește acum „un intelectual“ — și sînt „un intelectual“ în egală măsură cu acești tineri —, nu am deloc impresia că există un perete de sticlă care să mă despartă de oamenii din fabricile, atelierele, magazinele și cîrciumile din apropiere. Nu cred cîtuși de puțin că gîndurile și sentimentele mele diferă substanțial de ale lor. Tocmai de aceea prefer un canal — mijloc de comunicare cît mai larg“.
(Desfătări, *p. 71—72)*

Personalitate, figură literară proeminentă și multilaterală, J.B. Priestley are o biografie interesantă, fără a fi spectaculoasă, marcată de sîrguință și activitate bogată, precum și de evenimentele epocilor amintite și strîns împletită cu scrierile sale, — adesea, revelatoare pentru viața autorului.

Fiu al învățătorului Jonathan Priestley din orașul industrial Bradford situat în inima muncitorească a Angliei, scriitorul Priestley s-a născut la 13 septembrie 1894 și și-a făcut prima parte a educației în școlile dar și în cartierele muncitorești, la cluburile sportive și culturale, mai ales de muzicieni amatori, din localitate. Primul război mondial l-a surprins înainte de a fi putut merge la universitate, în perioada în care contribuia la întreținerea familiei, lucrînd ca mic funcționar într-un depozit de lînă. Perioada e prezentată în culori vii și cu numeroase amănunte relevante atît pentru atmosfera din oraș și din țară, cît și pentru gîndirea și preocupările literare și muzicale ale autorului, în romanul *Ziua însorită* din 1946. A luptat în tot cursul primului război mondial

în Europa, făcînd parte succesiv din două regimente vestite la vremea respectivă pentru eroismul lor. A debutat chiar în timpul războiului cu un volum de versuri : titlul său *The Chapman of Rhymes* rămîne ambiguu (procedeu favorit în activitatea ulterioară a lui Priestley) ; s-ar traduce prin „Negustorul ambulant de versuri“ dar ar putea fi totodată și o aluzie la George Chapman (1559 ?—1634), dramaturgul, poetul elisabetan și traducătorul lui Homer.

Dar, așa cum s-a întîmplat cu cei mai mulți scriitori englezi, mai ales din secolul nostru, poezia a fost doar o primă încercare literară (de obicei stimulată de exercițiile de compoziție din școli și universități). Adevăratul său debut, recunoscut de critică, s-a produs mai tîrziu, după război, în anii studenției sale la reputatul colegiu Trinity de la Cambridge, cu volumul *Scurte divertismente* (1922), eseuri pe teme diverse, gen practicat apoi de Priestley în tot cursul vieții.

Tot în domeniul criticii și eseului Priestley s-a afirmat în continuare, timp de cîțiva ani, cu cîteva volume meritorii, după care, în 1927, a publicat și două romane : *Adam în lumina lunii* și *Surprinși de căderea nopții*. Exersîndu-și astfel condeiul într-un gen nou, a izbutit să și-l însușească atît de bine, încît următorul său roman, *Prieteni de nădejde* (1929), deși de proporții rar folosite de scriitorii secolului nostru, a înregistrat un succes triumfal, cucerind nu numai importantul premiu „Tait Black“ ci și o imensă popularitate. A reeditat acest succes în anul următor cu *Fundătura îngerilor*, o nouă frescă amplă a vieții britanice, de data asta situată, însă, nu în provincie ci în capitală. Dar marea izbîndă a dramatizării *Prietenilor de nădejde* (realizată în 1931 împreună cu Edward Knoblock), l-a atras către teatru, una din destul de numeroasele sale pasiuni. De aci înainte, activitatea lui Priestley a fost alcătuită din trei șuvoaie neîntrerupte : volume de eseuri, pe diverse teme de critică sau istorie literară, de istorie a gîndirii și a societății, publicate la intervale de unu sau mai mulți ani ; o suită de romane de diverse facturi, unele mai banale, altele as-

cultînd de comandamentul social al anilor războiului, apoi întorcîndu-se cu mai mult sau mai puțin succes la lumea provinciei cunoscută în copilărie și tinerețe, înregistrînd și două realizări apreciate drept capodopere : *Ziua însorită* (1946) și *Imperii dispărute* (1965) ; în al treilea rînd, o suită impresionantă de patruzeci de piese de cele mai diferite facturi și tendințe, de la *Viraj periculos* (1932), considerată de unii drept cea mai ingenioasă piesă scrisă vreodată și continuată de celelalte două „piese ale timpului" *Familia Conway și timpul* și *Am mai fost pe aici* (ambele 1937), sau comediile, foarte populare, *Mahalaua salcîmului galben* (1933) și *Cînd ne căsătorim* (1938), pînă la piesele cu implicații social-politice referitoare la Anglia sau la viața, pacea și viitorul întregii omeniri, cum ar fi *Au ajuns la un oraș* (1942), *Arborele familiei Linden* (1947), *Visul unei zile de vară* (1949) — cea mai celebră pe plan mondial rămînînd, se pare, zguduitoarea anchetă socială intitulată *Inspectorul de poliție* (1945).

E foarte greu de spus cu care dintre aceste laturi ale scrisului său este mai strîns împletită viața lui Priestley. Însuși conținutul volumului de „tablete" intitulat *Desfătări* îl arată împărțit între zece sau douăzeci de activități, participînd intens cînd la una, cînd la alta, scriind cînd o piesă, cînd un studiu, cînd un roman, dacă nu toate deodată (în unul din autoportretele pe care și le face în această carte se ironizează singur, declarîndu-se „împrăștiat").

De arta spectacolului s-a simțit, poate, cel mai legat, între 1934—1935 fiind asociat la conducerea teatrului londonez „Duchess", iar între 1938—1939, fiind directorul unui alt teatru, „Mask"; vechea lui pasiune de actor amator a cunoscut o consacrare rămasă celebră : îmbolnăvindu-se actorul principal din piesa lui *Cînd ne căsătorim*, în ajunul premierei preia el rolul, pe care-l joacă apoi o vreme, cu un succes consemnat de critică. Reputația mondială de dramaturg versatil și fecund i-a atras și alegerea ca președinte al Institutului Internațional de Teatru, în calitate de membru fondator, iar curînd după cel de-al doilea război mondial, ca președinte al Conferințelor Internaționale de Teatru (Paris, 1947 și Praga, 1948), precum și alte distincții și onoruri în acest domeniu. Activitatea sa multilaterală, inclusiv cea de scenarist de film și televiziune a făcut să i se încredințeze postul de șef al diviziunii de film, radio și presă a UNESCO.

Fără a fi contribuit la înnoirea mijloacelor de expresie ale romanului englez, Priestley este strîns legat de evoluția lui, pe de o parte, prin reînnodarea firului romanului picaresc, iar pe de altă parte, prin prieteniile literare cu un alt romancier important în perioada interbelică, Hugh Walpole (1884—1941, autorul celebrei tetralogii *Saga familiei Herries)*, precum și cu familia de literați a întemeietorului „vorticismului", Percy Wyndham Lewis (1884—1957).

Eseistica și scrierile despre literatură sînt o altă latură importantă a activității lui Priestley care se întrepătrunde permanent cu viața lui : făurindu-și cariera ca „sclav literar" în cartierul presei și al editurilor, Priestley a rămas și astăzi un comentator al istoriei literaturii și culturii, una din ultimele sale lucrări în acest domeniu, *Occidentalul și literatura* (1960), fiind considerată cea mai importantă operă a gîndirii sale critice, sinteză a stadiului actual în evoluția culturii, așa cum este incorporată ea în societatea occidentală contemporană.

O altă formă de participare directă a lui Priestley la viața secolului nostru o constituie numeroasele sale călătorii pe toate meridianele — adesea cu prilejul premierei vreunei piese de-a lui, sau al unui alt eveniment cultural — rodul lor fiind cîte un volum de note și impresii. Am cita, în acest sens, cărțile sale *Coborînd pe curcubeu* (1955), sinteze privind civilizația și cultura unor țări pe care le vizitează, și *Străbătînd Anglia* (1933), un splendid tablou al omului, al vieții și culturii de pe meleagurile natale.

În prefața la volumul de tablete amintit mai sus, Priestley se prezintă astfel : „Întotdeauna am fost un nemulțumit... Și parcă am

fost născut să joc un asemenea rol, căci am fața buhăită, cu obrajii lăsați, buza de jos îmi atîrnă greoaie, despre ochii mei se spune că sînt «saurieni», iar de vocea mea răsunătoare ca un bubuit de tunet e greu să scape cineva. Nici dacă ai plăti n-ai putea găsi o uniformă mai potrivită pentru un protestatar".

Bătrînelul mic de statură și rotofei care-și face acest autoportret, posesor al mai multor titluri academice și a numeroase distincții, deputat socialist în deceniul al patrulea și mulți ani președinte al PEN-Clubului înființat după război, și-a ales de mult reședința într-o încîntătoare vilă de lîngă Stratford-ul lui Shakespeare, unde, pe lîngă scris, se îndeletnicește și astăzi cu muzica și pictura. Scrie cam o carte pe an și ultima veste pe care o avem despre activitatea lui cînd scriem aceste rînduri este participarea la o nouă serie de emisiuni radiofonice pe teme social-politice.

III

„Pe aceste meleaguri au trăit cîndva Shakespeare și Dickens și toți ceilalți confrați ai lor întru ale umorului, și noi n-avem voie să rămînem mai prejos de această tradiție. Umorul nostru constituie una din cele mai strălucitoare moșteniri pe care le avem și, totodată, unul din principalele noastre motive de încredere." (Umorul englez, *p. 180*)

Încă de la debutul său propriu-zis în literatură, prin culegerea de eseuri, *Scurte divertismente* (1922), J.B. Priestley s-a afirmat în cultura engleză ca unul dintre cei mai interesanți și mai populari eseiști. Dacă ținem seama de faptul că cel puțin din secolul anterior majoritatea scriitorilor englezi au practicat și eseul, și poezia (uneori, debutînd cu ea), în paralel cu romanul sau dramaturgia, vedem că și Priestley s-a încadrat în această tradiție. Două sînt

însă notele sale distinctive : pe de o parte, eseurile propriu-zise au continuat, în cele mai multe cazuri, să aibă o ușoară nuanță de divertisment, ceea ce le-a atras o mare popularitate și l-a făcut pe Priestley să fie mereu „la modă", adică solicitat în permanență de mijloacele de informare în masă, publicații și radio, vocea lui fiind un factor important în contactul cu masele în timpul războiului. Pe de altă parte, în timp ce mulți dintre scriitorii englezi au practicat eseul doar în perioada afirmării lor, înainte de a se stabili la un gen preferat — romanul sau romanul și dramaturgia, sau schița —, Priestley a continuat să scrie eseuri în tot cursul vieții.

De asemenea, Priestley se remarcă între eseiștii englezi, chiar și printre puținii care și-au consacrat cea mai mare parte a activității acestui gen, datorită marii diversități a temelor abordate, precum și datorită proporțiilor acestor eseuri, mergînd de la „tabletele" de o pagină-două, pînă la cărți întregi.

O primă categorie de eseuri, cea inițiată prin „divertismente", a fost continuată cu *Fools and Philosophers* (*Zevzeci și filozofi*, 1925), *Apes and Angels* (*Maimuțe și îngeri*, 1928) și altele, adunate în două serii de *Self-Selected Essays* (*Eseuri preferate*, seria I 1932, seria a II-a 1959), precum și prin volume de bucăți foarte scurte sau chiar tablete, remarcabil fiind volumul *Delight* (*Desfătări* sau *Încîntări*, 1949) care prezintă nenumărate aspecte ale vieții — de fapt, 114 tablete. Multe dintre acestea au fost adunate în repetate rînduri în volume, selecția cea mai amplă prezentînd-o autorul ca un fel de încununare a scrierilor sale în acest domeniu în culegerea *Essays of Five Decades* (*Eseuri din cinci decenii*, 1968) un buchet bogat de gînduri asupra vieții, asupra oamenilor, asupra scrisului și artelor.

O a doua linie pe care a mers Priestley încă din tinerețe a fost aceea a eseului pe teme literare. Mai întîi, a prezentat diferite personalități ale literelor în volumul *Figures in Modern Literature* (*Figuri din literatura modernă*, 1924), drept care a fost solicitat de

editurile care scoteau colecții de largă circulație consacrate literaturii engleze și personalităților ei. Rodul acestor „comenzi" l-au constituit biografiile critice consacrate romancierului și poetului George Meredith (1828—1909), în 1926 și, în anul următor, originalului prozator Thomas Love Peacock (1785—1866), prieten apropiat al lui Shelley.

Asemenea studii individuale i-au permis lui Priestley să-și alcătuiască încetul cu încetul un fișier de istorie literară, din care au rezultat mai întîi portretele din *The English Comical Characters (Personajele comice din literatura engleză*, 1925) și, curînd după aceea, sintezele larg accesibile *A Short History of the English Novel (Scurtă istorie a romanului englez*, 1927), *The English Novel (Romanul englez*, 1928) și *English Humour (Umorul englez*, 1929). Ultimele două lucrări au rămas valabile în cadrul limitelor concepțiilor despre roman predominante la momentul respectiv, fiind reeditate de mai multe ori. Cartea despre umorul englez s-a bucurat de aprecieri unanime la vremea respectivă, fiind și astăzi o lucrare de referință în acest domeniu. Preocupări similare a manifestat Priestley și într-o perioadă mai tîrzie, cînd îndelungata, ampla și diversa activitate în domeniul teatrului i-a permis să scrie o sinteză a acestuia, intitulată *The Story of Theatre (Povestea teatrului*, 1959).

Pe măsură ce acumula experiență de viață și literară, Priestley simțea nevoia să comunice observațiile în acest domeniu atît scriitorilor mai tineri cît și marelui public. Astfel și-a împărtășit amintirile și experiența în scrieri autobiografice ca *Midnight on the Desert (Miez de noapte în pustiu*, 1937) sau *Margin Released (Răgaz fără limite*, 1962), lucrări valoroase prin acuitatea viziunii asupra vieții și, mai ales, prin preocupările sociale pe care le vădesc. De fapt, avînd și dreptul s-o facă, Priestley și-a analizat soarta și evoluția ca scriitor prin prisma unei preocupări mai largi, aceea referitoare la locul și rolul scriitorului, al artistului în general, în societatea cu care vine veșnic în contact. Aceste preocupări au rodit, în special, în scrieri importante cum ar fi *The Writers in a Changing Society (Scriitorii în mijlocul unei societăți în plină prefacere*, 1956), sau *The Art of the Dramatist (Arta dramaturgului*, 1957), în care autorul ne apare practic incapabil să separe fenomenul literar de cel social. Dovadă, faptul că o parte destul de însemnată a lucrărilor sale cu caracter teoretic sînt „eseuri" de proporții foarte ample referitoare la condiția omului, în general, la situația omului de rînd în societatea britanică sau pe diferite meleaguri ale globului, lucrări diverse, de cel puțin două tipuri distincte : pe de o parte, comentarii și gînduri — uneori expuse sub forma unui dialog — de natură socială și politică, cu implicații filozofice, cu concluzii distilate din observațiile asupra lumii înconjurătoare, ducîndu-l pe autor pînă la elaborarea unor concepte care sintetizează fenomene contemporane : el a creat termenul *admass* = „dominația reclamei" și „societatea publicitară", (făurit ca un cuvînt „telescopat" sau „*portemanteau*" din îmbinarea lui *ad* = *advertisement*, adică „anunț publicitar" și *mass* = masă, mulțime, simbolizînd astfel împletirea elementelor comerciale cu cultura de masă, cu mijloacele de informare în masă), înregistrat astăzi și de dicționare. Printre lucrările de acest tip se numără: *Topside, or the Future of England, a Dialogue (Lumea răsturnată sau viitorul Angliei, un dialog*, 1958), *Man and Time (Omul și timpul*, 1964), iar capodopera de faimă internațională o constituie *Literature and Western Man (Occidentalul și literatura*, 1960), apreciată ca o sinteză culturală de mare valoare care reușește să filtreze prin prisma istoriei filozofiei și culturii un mare număr de observații pertinente și pline de perspicacitate asupra oamenilor și fenomenelor din societatea occidentală contemporană, în strînsă interdependență cu stadiul actual în evoluția culturii.

Celălalt tip, care prezintă aspecte sociale și gîndurile autorului asupra lor, este alcătuit din cărțile de călătorie : *English Journey (Străbătînd Anglia*, 1933), care contribuie la stabilirea unei frumoase reputații a lui Priestley (la patru ani după afirmarea lui ca romancier, și la un an după succesul exploziv în teatru), de data aceasta nu atît ca observator al realității, cît mai ales ca fin

stilist, creator al unei atmosfere de poezie a peisajului industrial, citadin, modern, ca și a cadrului natural (cartea fiind astăzi o lucrare clasică, adeseori citată în antologii și manuale) ; *Russian Journey (Străbătînd Rusia*, 1946), a fost scrisă în perioada de după războiul în care țara sovietelor a atras atenția întregii omeniri asupra ei, în special prin unitatea și patriotismul poporului în lupta împotriva cotropirii fasciste. Ultima carte de călătorii, *Journey down a Rainbow (Coborînd pe curcubeu*, 1955), este scrisă împreună cu Jacquetta Hawkes : Priestley vizitează Texasul, iar soția sa, specialistă în arheologie, un stat vecin, New Mexico ; el explorează orașele bogate, moderne, dezvoltate, iar ea, satele în care populația păstrează în mod miraculos rituri și tradiții preistorice ; contrastul izbitor între două moduri de viață din zone învecinate ale unei țări ultra-moderne generează considerații asupra diversității lumii, meditații nu prea favorabile omogenizării, topirii oamenilor în aceeași oală a civilizației moderne care „dă naștere unui fenomen sinistru — «omului de masă» — culturii, dar nu și valorilor culturale". În ciclul de romane intitulat *Oameni ai imaginii*, atrage atenția asupra pericolului înlocuirii individului prin imaginea sau fetișul lui.

Un loc, am spune aparte, printre lucrările lui Priestley — dar întru totul grăitor pentru activitatea și preocupările lui — îl ocupă volumul *Postscripts (Post-Scriptum-uri* 1940), în care a adunat laolaltă, cuvîntările ținute la radio în cea mai grea perioadă a celui de-al doilea război mondial — cumplitele bombardamente naziste îndreptate în mare măsură împotriva populației civile, intrate în istorie sub numele de „bătălia pentru Anglia", țelul lor fiind demoralizarea oamenilor și dezorganizarea economiei și vieții acestei țări. Priestley a jucat în această perioadă un rol care poate fi asemuit celui al lui Winston Churchill ; glasul lui, răsunînd frecvent la radio, a avut darul de a-i îmbărbăta, de a-i mobiliza pe englezi.

S-a evidențiat în acest fel una din calitățile remarcabile ale lui Priestley, aceea de a ridica un gen minor — să zicem „tableta" — la rangul de operă literară cu funcție socială pregnantă.

IV

> *„Cu cît îmbătrînesc mai tare, cu atît mă desfată mai mult intrigile. Mă refer, bineînțeles, la intrigile din romane și piese (...). Intriga nu mai e la modă nici în beletristică, nici în teatru. Cei mai admirați romancieri și dramaturgi din vremea noastră sînt departe de a fi buni constructori de intrigi. (...) Dar această aversiune împotriva intrigilor nu-i altceva decît un moft, o modă trecătoare a criticii. Credeți-mă pe cuvînt, intriga va reveni curînd în literatură, și probabil în mod impetuos."* (Desfătări, *pp. 165—166)*

Așa cum a rezultat poate destul de clar din ceea ce am arătat pînă acum în această prezentare a lui Priestley, e foarte greu să separi una din laturile activității sale de celelalte. Vom vedea și de aci înainte cît de strînse sînt legăturile între eseistica și publicistica lui, între beletristică și dramaturgie. Formează împreună un mare tablou al lumii contemporane, cu lumini și umbre, cu puncte tari și cu altele mai puțin izbitoare, cu cîteva deschideri spre trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat (războaiele mondiale, perioadele de criză sau de stabilitate și un șirag de momente și figuri din istoria literaturii) și cu unele proiecții către viitor.

Toate acestea, dar, mai ales, cele din urmă, o punte către concepțiile filozofice și modalitățile artistice de mai tîrziu (unele din ele deja abordate sau consumate pe parcursul îndelungatei cariere a lui Priestley), le găsim pregnant reliefate în teatrul lui.

Dintre toate laturile scrierilor lui Priestley, aceasta s-a bucurat de cea mai mare atenție din partea criticilor și istoricilor literari. Deși nici una din liniile creației lui Priestley nu a rămas fără ecou în rîndurile publicului (cel puțin cîte una din operele fiecărui domeniu cunoscînd un succes de mari proporții), există totuși un consens al criticii în a atribui dramaturgiei lui Priestley o valoare superioară celorlalte laturi ale activității sale, precum și șanse mai

mari de a supraviețui eroziunii implacabile a timpului, uzurii morale pe care o aduc, printre altele, neîncetatele prefaceri și inovații în domeniul scrisului.

Teatrul lui Priestley are ca avantaje reale față de proza lui cîteva calități pe care nu i le contestă nimeni : diversitatea tematică mergînd în paralel sau în cruciș cu inventivitatea de structură, cu inovația artistică sau scenică, pe alocuri întru totul remarcabilă.

Îndată după debutul nesemnificativ, prin adaptarea pentru scenă a romanului său *Prieteni de nădejde,* Priestley a deschis succesiv încă trei linii de dezvoltare a dramaturgiei sale, pe care le-a continuat pînă nu de mult, scriind alternativ piese de diverse facturi și, firește, de valori inegale.

Prima piesă propriu-zisă a fost farsa *The Roundabout (Călătorie în circuit,* 1932) cu unele implicații politice tratate pe tonul de zeflemea caracteristic comediei „pure", de situație sau de limbaj. Fără a manifesta o înclinație deosebită sau o preferință față de acest gen, Priestley a scris, totuși, periodic asemenea farse, amuzante, cu bogate implicații umane și sociale, cu personaje bine conturate și, mai ales, cu un dialog viu, firesc. Dintre cele șapte sau opt asemenea comedii de situație, ar merita pomenite două : *Laburnum Grove (Mahalaua Salcîmului Galben,* 1933), aparent un tablou de familie, însă cu un substrat misterios, introdus cu multă finețe, realizînd o splendidă îmbinare între o enigmă cvasi-polițistă (dealtfel nedeslușită pînă în final) și o mică galerie de portrete banale, caracteristice pentru mediul mic-burghez. Datorită hazului ei extraordinar care se adaugă la celelalte calități, se poate spune că farsa aceasta ilustrează tehnica clasică a comediei engleze „bine construite" adusă la apogeu. Cealaltă realizare unanim apreciată în domeniul „comediei pure", *When We Are Married (Cînd ne vom căsători, 1938),* amintește foarte mult de teatrul lui W.S. Maugham (1874—1965), atît prin structura solidă cît și prin perfecțiunea detaliilor : observațiile psihologice și sociale, dialogul sclipitor, de o mare expresivitate, un adevărat îndreptar stilistic pentru conversație. Subiectul este tipic de farsă : notabilitățile unui orășel, care făceau un caz extraordinar de moralitate și conveniență socială, constată brusc nevalabilitatea căsătoriilor lor și se zbat pentru rezolvarea acestei situații absurd de amuzante dar compromițătoare. Această piesă oferă lui Priestley nu numai prilejul de a-și evidenția arta de dramaturg și dialoghist, ci și de a prezenta o frescă satirică a burgheziei engleze dintre cele două războaie mondiale.

Păstrînd unele din calitățile farselor sale (intrigă bine sau perfect construită, individualizarea personajelor, ritm susținut, dialog viu, natural, accente satirice) Priestley a deschis cea de a doua linie pe care a evoluat dramaturgia lui : teatrul de idei — deși nu atît în sensul ibsenian de piesă-problemă, și nici pe linia reliefată uneori în mod strălucit de George Bernard Shaw — ci mai degrabă de piesă cu teză, de piesă-dezbatere, de piesă-ilustrare a unei teorii filozofice — fie din domeniul gîndirii abstracte, fie din cel al teoriei aplicate la societate. *Dangerous Corner (Viraj periculos,* 1932), apreciată de unii critici sau istorici teatrali drept „cea mai ingenioasă piesă scrisă vreodată", a surprins publicul deprins cu intrigi lineare sau cu dezbateri sclipitoare dar poate și lipsite de cursivitate, prin introducerea unei rupturi în acțiune. După un început cu o „lovitură de teatru", o replică aparent banală se dovedește „periculoasă" și hotărîtoare pentru întreaga desfășurare a conflictului, întrucît declanșează pe parcursul celor trei acte reacții în lanț de dezvăluiri cumplite care arată spectatorilor profunda implicare și zguduitoarea interdependență a tuturor personajelor, într-un adevărat cerc vicios. Spre sfîrșitul piesei se aude în întuneric aceeași împușcătură cu care a debutat intriga, dialogul se reia la fel ca în actul întîi, dar replica „cheie" trece neobservată și acțiunea continuă pe cu totul altă linie, domoală și frivolă, fără asperități sau furtuni.

Această „deviere" a intrigii are o importanță care depășește cu mult limitele simplului rol al său în cadrul acțiunii, și, de fapt, și cele ale piesei. După cum mărturisește mai tîrziu, în 1937, în prefața la volumul care a reunit cele trei „piese ale timpului",

scriind *Viraj periculos,* Priestley a vrut să ilustreze una sau mai multe din concepțiile și teoriile moderne asupra factorului timp, în special în lumina viziunii mai ample adusă în gîndirea oamenilor de teoria relativității a lui Einstein. Filtrînd prin prisma acestei teorii ideile lui John William Dunne[1], Dr. Görtler și ale lui P.D. Ouspenski[2], Priestley a experimentat în *Viraj periculos* virtuțile spectaculoase ale ideii „timpului despicat" sau „deviat" în următoarea piesă a acestui ciclu, *Time and the Conways (Familia Conway și timpul,* 1937), ideea „timpului întrerupt" și în cea de a treia, scrisă în același an, *I Have Been Here Before (Am mai fost pe aici),* ideea „timpului ciclic". Așadar, în cea de a doua piesă e ciclului, la sfîrșitul actului I, desfășurat în 1919, în plin război, foarte tînăra eroină principală rămîne gînditoare la fereastră, cîntărind binele și răul pe care-l discerne cu perspicapitatea ei sporită de lecturi și de înclinațiile ei scriitoricești în relațiile din cadrul familiei sale (care avea să fie zugrăvită într-o altă formă în romanul *Ziua însorită)* și întrezărind dezvoltarea lor viitoare pe liniile deja prefigurate. Actul al doilea este alcătuit din situațiile prin care va trece familia Conway în 1937 în imaginația viitoarei scriitoare, trăsăturile pozitive și negative cristalizîndu-se între timp la toți eroii. Cînd actul al III-lea pornește din punctul în care s-a lăsat cortina în primul act, acțiunea continuă în prezent, aparent banal, dar eroina care a avut viziunea viitorului nu-și poate stăpîni accente sau chiar țipete disperate cu care încearcă — firește, fără prea mult succes — să schimbe cursul acestei evoluții implacabile pe care acum o cunoaște dinainte și publicul.

În cea de a treia piesă a ciclului, plasată într-un cadru destul de vag conturat, al unui han (procedeu folosit și de alți dramaturgi din prima parte a secolului nostru) apare un personaj tot vag conturat, cu o identitate misterioasă, care întreabă cu insi-

[1] Filozof și om de știință englez (1875—1949) ; a creat doctrina serialismului, dezvoltată în cărțile *Experiment temporal* (1928), *Universul serial* (1934), *Noua nemurire* (1938) și *Nimic nu moare* (1940).

[2] Autorul cărții *Un nou model pentru univers.*

stență de o tînără pereche pe care o descrie cu unele detalii, pregnant, dar neputînd afla nimic despre ea. Puțin mai tîrziu, la hotel vin alți turiști și, din comportarea lor, publicul și personajele din piesă își dau seama că e vorba de perechea căutată de personajul misterios, care — coautor și experimentator al teoriei „serialismului" — a știut că aceste personaje vor fi prezente aici (nu atît datorită unei intuiții sau viziuni, cît mai ales unui raționament similar cu cel al astronomilor care „calculează" apariția unei comete sau a unui alt corp ceresc). La fel de ingenioasă din punctul de vedere al construcției ca și celelalte două „piese ale timpului", aceasta este totuși cea mai puțin convingătoare, cu o notă de uscăciune datorată mai ales caracterului ei prea teoretic, ce o plasează într-o sferă abstractă.

Este important de reținut că unul sau altul din aspectele acestor fantezii ale lui Priestley pot fi regăsite — și uneori cu o valoare artistică superioară — și în alte piese ale lui. Ne vom mulțumi să menționăm *The Long Mirror (Oglinda nesfîrșită,* 1940), care beneficiază nu numai de numeroase inovații în construcție, ci și de o substanță impresionantă : un muzician și o pictoriță care nu se cunosc se simt atrași și profund legați sufletește, ea fiind înzestrată cu facultatea extraordinară de a ști mereu ceea ce face, gîndește sau simte compozitorul, aflat la o mare depărtare. Cînd se întîlnesc, ea își leagă indisolubil viața de a lui, dar riscă să-i producă o tragedie domestică, ceea ce duce la deznodămîntul — așteptat în condițiile date — al sacrificiului ființei moralicește superioare. Problema filozofică, transcendentală, pe care o ridică piesa este înveșmîntată într-o formă dramatică și artistică foarte izbutită, putîndu-se afirma că este una din cele mai bine realizate „melodrame intelectuale".

De o rezonanță mult mai largă este piesa *An Inspector Calls (Inspectorul de poliție,* în traducere literală : *Vine un ispector* — 1945), una din cele mai apreciate opere ale lui Priestley, tradusă și jucată în foarte multe țări de pe toate continentele. În aparență, și poate nu numai în mod normal, este prototipul piesei bine con-

struite, cu o intrigă liniară, cu o evoluție lentă, perfect gradată, ca un mecanism de orologiu sau ca o bună compoziție clasică, cu tensiunea dramatică într-un permanent dar subtil *crescendo* menținută pînă la ultimul moment.

În cadrul tabloului extrem de divers pe care-l prezintă teatrul lui Priestley, un sub-gen — care reprezintă oarecum îmbipartea pieselor-dezbatere cu cele fantastice — este alcătuit din destul de numeroase „fantezii". Și acestea sînt în sine extrem de variate prin cadru, tematică sau tendințe, prin manieră — parțial comică, parțial dramatică — și, firește, ar putea fi subîmpărțite din punctul de vedere al proporțiilor și rezonanței în drame sau melodrame — mai rar comedii — individuale, sociale sau politice. De fapt, e vorba de vreo zece meditații sau discuții pe teme individuale, despre problemele omenirii în ansamblu sau ale unei părți a ei.

Cea mai interesantă este ***Music at Night*** *(**Serată muzicală**,* 1938), o fantezie de o construcție extrem de originală, în care inovația dramatică se combină cu introducerea curentelor culturale literare ale secolului nostru — procedee favorite ale psihanalizei, „fluxul conștiinței" și suprarealismul. Piesa prezintă un recital dat în cadrul unei serate muzicale, organizată în beneficiul compozitorului. Cele trei acte constituie cele trei mișcări ale compoziției, iar publicul aude muzica interpretată într-o nișă, și asistă atît la acțiunile și dialogul invitaților (diverse tipuri din protipendada britanică), cît și la o parte din procesele lor mintale (monologul interior, practicat de Eugene O'Neill în *Patima de sub ulmi* și alte piese). Melodrama este totodată interesantă pe plan social, fiind grăitoare pentru condiția artiștilor în lumea occidentală, precum și pentru oglindirea ei în mintea și sufletele oamenilor.

O altă fantezie, ***Johnson over Jordan*** *(**Johnson plutește peste apele Iordanului**,* 1939), care îmbină aluzii biblice cu cele social-politice contemporane, recurgînd la o serie de procedee ale teatrului alegoric — baletul, măștile, muzica, trecerea din planul real în cel

ireal și înapoi — pare mai puțin intersantă la lectură dar spectacolul a făcut epocă în Anglia. Probabil, un motiv în plus care justifică și aprecierile criticii este faptul că aceasta, ca și publicul, a reușit să discearnă în eroul principal pe „englezul de rînd", sau poate chiar pe „omul de rînd", cu soartă schimbătoare și adesea înduioșătoare, identificat de autor și de audiență cu Everyman, eroul simbolic al celebrei ***Călătorii a pelerinului***, alegorie cu răsunet peste veacuri a moralistului John Bunyan (1628—1688).

În perioada de imense frămîntări și zguduiri cunoscută de întreaga omenire în timpul celui de al doilea război mondial și după aceea, Priestley a fost mereu prezent, nu numai cu încurajatoare piese de război, dar și prin cîteva opere întru totul ieșite din comun și apreciate ca o reușită excepțională : abordarea într-un stil perfect dramatic a foarte fragilului și delicatului teatru politic. Prima fantezie din această categorie a fost ***They Came to a City*** *(**Au ajuns la un oraș**,* 1942), în care microcosmosul sau „secțiunea transversală" prin societate o reprezintă un grup de oameni rătăciți în ceață și ajunși pe un tărîm necunoscut. În cadrul confuziei generale se detașează toate tipurile de comportament caracteristice diverselor secțiuni ale populației Angliei contemporane, un loc aparte ocupîndu-l o tînără de condiție umilă și un muncitor curajos, inimos și înzestrat cu un umor infailibil. Cînd tărîmul necunoscut se dovedește o utopică țară în care au dispărut speculațiile de bursă, discriminările de avere și de condiție socială, singurele personaje capabile să înțeleagă grandoarea acestei lumi noi și aderă la ea sînt acești eroi proletari care capătă calități și dimensiuni spectaculoase.

În ***The Linden Tree*** *(**Arborele familiei Linden**,* 1947), Priestley îmbină din nou observațiile realiste asupra unei secțiuni a societății britanice — intelectualitatea cu preocupări complexe și trasă în direcții contradictorii de diverse elemente ale vieții — cu fantezia, care-i permite o meditație asupra omenirii în ansamblu în

urma conflagrației universale, țelul suprem al tuturora trebuind să fie apărarea păcii.

Tot cu una din primele piese — *Cornelius (Dl. Cornelius*, 1935), din păcate un episod neconcludent din viața funcționarilor din City — Priestley a inaugurat cea de-a patra linie de dezvoltare a teatrului său, și anume melodrama de tonalitate neutră sau minoră, fără nimic spectaculos, fără acuitate dramatică și inovație scenică, destinată în special prezentării fidele a vieții burgheziei britanice. Lucrul cel mai valoros în această duzină de piese, de o importanță redusă atît în ansamblul operei lui Priestley cît și în istoria teatrului și literaturii din Anglia, îl constituie nu atît perfecțiunea dialogului (adeseori la fel de spumos ca și la W. S. Maugham), cît accentele tonice care apar mereu, reliefînd în special problema încătușării individului în societatea contemporană și luminînd, ici-colo, cîte o perspectivă de emancipare de rigiditatea barierelor sociale, a convenientelor și prejudecăților. Cea mai cunoscută dintre aceste piese, apreciată și de publicul nostru, este *The Scandalous Affair of Mr. Kettle and Mrs Moon (Scandaloasa legătură dintre domnul Kettle și doamna Moon*, 1955), ușor fantezistă și cu o structură de farsă, din care se desprinde totuși discret un protest destul de pregnant împotriva mentalității mic-burgheze. Ca și în alte piese ale lui Priestley, și aici răzbate parcă un strigăt, un apel la smulgerea individului dintr-un mediu corupt, dăunător și ruinător.

În seria pieselor, am spune, „fără pretenții", se înscriu și cele trei cvasi-comedii sau melodrame tonice scrise de Priestley în timpul războiului, cu scopul evidențiat și de alte lucrări (romanele de care vom vorbi mai tîrziu și emisiunile radiofonice pomenite înainte) de a îmbărbăta oamenii în atmosfera tulbure, deprimantă și chinuitoare impusă omenirii de agresiunea fascistă : *The Golden Fleece (Hotelul Lîna de Aur*, 1939), *Goodnight, Children (Noapte bună copii*, 1942, de fapt, scenariu radiofonic) și *How Are They at Home ? (Ce-or fi făcînd nevestele noastre ?*, 1944).

Printre cele aproape patruzeci de lucrări dramatice ale lui Priestley — om de teatru prin numeroase manifestări ale lui — se numără și cîteva dramatizări de romane, un spectacol deosebit de reușit constituindu-l adaptarea pentru scenă a lucrării *A Severed Head (Decapitatul)*, realizată împreună cu autoarea Iris Murdoch, în 1963.

Din aceste cîteva prezentări de piese ale lui Priestley, au reieșit probabil cîteva din calitățile predominante : tematica extrem de bogată, de fapt mult mai variată decît a romanelor sale ; tendințe foarte diferite, mergînd de la comediile predominant de situație pînă la piesele cu teză ; mesajul prezent aproape în permanență și avînd și el o gamă largă, care merge de la o fină sugerare, aluzivă, metaforică sau implicită, pînă la o expunere bine conturată, explicită ; fantezia prezentă în multe piese, creînd premise pentru modalitățile dramatice ale ultimelor decenii (de exemplu, unele rădăcini ale teatrului de avangardă pot fi identificate în *Johnson plutește deasupra Iordanului, De cînd trăiau Adam și Eva, Oglinda nesfîrșită, Au ajuns la un oraș* ; iar *Mahalaua salcîmului galben* sugerează din plin mijloacele și atmosfera specifice pieselor lui Harold Pinter) ; caracterul inovator, permeabilitatea la procedeele înnoitoare caracteristice secolului nostru, ca și la teorii filozofice, psihologice sau sociale ; pe de altă parte, păstrarea și perfecționarea tradiției „piesei bine construite", pe care Priestley a luat-o în special din teatrul de la începutul secolului nostru, incorporîndu-i însă tot felul de elemente noi, valoroase.

Multilateralitatea lui Priestley include și cîteva aspecte mărunte, destul de interesante totuși pentru a completa portretul său literar : a scris și pentru radio și pentru televiziune și mai ales pentru cinematografie (după cum prezintă el lucrurile în romanul *Ziua însorită*, ar reieși că a lucrat și pentru Hollywood, dar a preferat filmul britanic).

Pe de altă parte, la Priestley raporturile dintre dramaturgie și proză au îmbrăcat și forme speciale : după cum am văzut, a debutat în lumea teatrului prin dramatizarea primului său roman,

dar, chiar în anul următor, prima sa piesă de succes *(Viraj periculos)* a fost transformată de prozatoarea Ruth Holland într-un roman în care apare astfel pentru prima dată tehnica „timpului deviat" sau bifurcat.

V

> *„N-am nici cea mai mică îndoială că o mare parte din scrierile mele constau într-o critică aspră a vieții noastre [...] Într-adevăr, întotdeauna am fost de părere că un scriitor — măcar pentru a-și justifica o parte din privilegiile de care se bucură — trebuie să vorbească în numele celor care nu pot vorbi ușor pentru ei înșiși. Se prea poate să aibă neplăceri — și eu unul m-am izbit cu capul de o mulțime de praguri și pereți — dar cel puțin nimeni n-o să-l concedieze, n-o să-l lase pe drumuri cu o ipotecă asupra casei și cu patru copii care au nevoie de încălțări, dacă vine și spune adevărul. Iată de ce adeseori am bombănit în scrieri tipărite în apărarea altora mai degrabă decît în favoarea mea."* (Desfătări, p. 7).

Activitatea lui Priestley numai în domeniul prozei și încă poate constitui o adevărată istorie : a debutat cu cronici provinciale (în special, despre ținutul natal West Riding din comitatul Yorkshire), descriind ca nimeni altul întîmplările, viața de fiecare zi și caracterul provincialului tipic ; apoi a prezentat aceleași tipuri de oameni, sau chiar de străini, veniți la oraș, evidențiindu-le impresiile produse, în special, de Londra, reacțiile lor, adeseori negative, față de viața metropolei ; mai tîrziu, ascultînd de imperativul epocii, a scris romane de război exaltînd eroismul și patriotismul, iar imediat după aceea, meditînd și incitînd la meditație asupra readaptării la viața postbelică și asupra condiției omului și chiar a omenirii întregi ; etapa următoare a fost cea a retrospectivelor postbelice asupra vieții lui proprii, ca și a Angliei — provincia și metropola ; în contextul înfloririi romanului de aventuri internaționale (practicat cu mult succes de figuri însemnate ca Graham Greene, sau de nenumărați scriitori mai puțin celebri), Priestley a produs cîteva romane ușoare, de intrigă — uneori politică, alteori polițistă sau de spionaj internațional ; în ultimul deceniu a revenit la fresce de amploare consacrată vieții din trecut și de azi a Angliei, mai ales a provinciei.

Dintre romanele din perioada interbelică, se disting cele două cronici de mari proporții, deși de facturi total diferite : *Prieteni de nădejde* — grandioasă și spectaculoasă revenire a romanului picaresc pe scena britanică și mondială — și *Angel Pavement (Fundătura îngerilor,* 1930), cunoscut deja publicului nostru în traducerea lui Andrei Ion Deleanu și Eugen Barbu. În timp ce primul roman ne poartă prin diverse ținuturi ale Angliei, motivul călătoriei fiind predominant, dar fără a ne apropia (decît cel mult aluziv) de capitală, cel de-al doilea reliefează tocmai tema impresiei pe care o face aceasta unui străin. Există desigur elemente comune între viața de provincie și cea din capitală, și Priestley — omul complet, care a cunoscut zeci și sute de aspecte ale vieții, umanistul care n-a considerat străin de el nimic din cele omenești și a găsit în sute de lucruri noi și noi cupe ale desfătării — prezintă rînd pe rînd strada, trecătorii, portul, vaporașele, docurile, restaurantele și cafenelele, și mai ales circiumile în care londonezul ca și provincialul britanic se simt liberi să vorbească vrute și nevrute (adeseori cu o jalnică dar și comică incoerență, în zugrăvirea căreia Priestley apare ca un maestru neîntrecut), să-și dezvăluie necazurile și micile bucurii, caracterul cu trăsături și mai bune și mai rele, ca la oricare om (Everyman e prezent și aici). Dar, întrucît bonomia pare să fie trăsătura fun-

damentală a concepției lui Priestley despre oameni, în ansamblu el reușește să ne transmită curaj și încredere în viață.

În perioada celei de a doua conflagrații universale, viziunea lui Priestley se întunecă : mai întîi, se simt notele tragice ale amenințării, prin care răzbate un strigăt de protest : romanul *Let the People Sing (Lăsați oamenii să cînte,* 1939) ; apoi realitățile crunte — privațiuni, bombardamente, pierderi de vieți omenești — îi amintesc autorului de participarea sa la primul război mondial ; romanul *Black Out in Gretley (Camuflaj la Gretley,* 1942) reușește să reliefeze eroismul și măreția omului de rînd afectat de măcel, ceea ce are drept corolar îmbărbătarea națiunii, cu toate că scrierea este de un realism fără lustru, aproape naturalist, fără căutări și efecte, fără exagerări sforăitoare. Romanul *Three Men in New Suits (Trei oameni în haine noi,* 1945) prezintă cu aceeași abilitate un alt fenomen dureros : chinuitoarea readaptare a ostașului la viața civilă, mai ales în condițiile predominante în Anglia de după război în care amenințarea crizei apăsa greu pe umerii clasei muncitoare, în special pe ai soldaților demobilizați — ceea ce a generat atmosfera de revoltă care a răsturnat pe conservatori de la putere, dînd un mare impuls mișcării socialiste.

Romanele perioadei următoare, mult mai calmă, au atins pe alocuri un nivel superior : *Ziua însorită* (la care ne-am referit în repetate rînduri pentru că împletește elemente autobiografice certe cu imaginea realistă a aceleiași provincii natale și cu elemente ce l-au impresionat pe scriitor atît de mult încît le-a prezentat și în teatru), se remarcă nu numai prin cursivitatea sa deosebită, ci și prin tehnica narativă folosită. Eroul principal (autorul) refugiat într-un mic hotel izolat dintr-o foarte mică stațiune maritimă pentru a termina un scenariu de film, întîlnește acolo două persoane vag cunoscute. Eforturile de a-și aminti mai precis despre ele îl tulbură aparent fără motiv, îl deranjează de la lucru, îl împiedică să răspundă la chemările unei agreabile idile cu o vedetă pe care o revede după mulți ani, și-l cufundă total în trecutul îndepărtat — perioada 1913—1920 — de fapt, adolescența petrecută de Priestley într-un depozit de lînă din orașul Bradford și în mijlocul societății mai mult sau mai puțin intelectuale din oraș și tinerețea irosită pe cîmpurile de luptă din Europa. Ceva nedeslușit, insesizabil, din aceste amintiri, care încetul cu încetul îl aduc pînă în trecutul nu prea îndepărtat (colaborarea cu Hollywood-ul) și apoi în prezent, îl determină pe scenaristul destul de înăcrit și aproape incapabil să mai savureze vreuna din perspectivele încurajatoare sau chiar încîntătoare ale lumii filmului să se pună trup și suflet la dispoziția unei mișcări culturale a tineretului — poate și pentru a-l ajuta să evite greșeli și evenimente dureroase asemenea acelora pe care le-a retrăit în amintire (ecouri din piesa *Familia Conway și timpul).*

În aceeași perioadă, Priestley a revenit în două ocazii la un aspect al vieții de provincie din Anglia pe care l-a prezentat fascinant în cîteva episoade din *Prieteni de nădejde :* atmosfera bîlciurilor și a altor distracții ieftine, îndrăgite de omul de rînd. E vorba de romanele *Festival at Farbridge (Mare Festival la Farbridge,* 1951) și *The Magicians (Scamatorii,* 1954).

Contestat sau ignorat de „mandarinii criticii literare", cum se exprimă un comentator, romancierul Priestley a reușit totuși în ultimul deceniu să dea mai multe lucrări interesante, de succes și încă mergînd pe mai multe linii de dezvoltare a romanului din secolul nostru : apropiindu-se de două din motivele sau caracteristicile prozei lui Graham Greene, în 1964 a scris romanul *Sir Michael and Sir George* (cunoscut publicului românesc în traducerea lui Petre Solomon) un fel de farsă plasată în cercurile oficiale cele mai înalte, prezentînd portrete comice ale unor nobili adevărați sau ajunși la titluri datorită speculațiilor financiare, jucînd rolul de „patroni ai artelor", pentru că așa e moda, și realizînd astfel o destul de izbutită satiră socială. Putînd și în privința asta să fie comparat cu contemporanul său sus-amintit, Priestley încearcă să ridice romanul ușor, de acțiune sau de intrigă, eventual chiar polițistă sau de spionaj, atît de răspîndit în lumea anglo-saxonă și pretutindeni, abordînd și acest gen mai mult sau mai puțin sen-

zațional. Se citează în acest sens *Salt Is Leaving (Sare pleacă,* 1966), bonomă carte polițistă care investește pe eroul său G. P. cu o parte din nemulțumirile creatorului său față de Anglia zilelor noastre : „Nu prea are haz. Și nici principii".

Anglia, cu unele aspecte supărătoare, meschinării și ticăloșii mărunte, diverse încătușări destul de vizibile, este și tema romanului *It's an Old Country (E țara strămoșilor,* 1967). Priestley pare să folosească unele ecouri ale sălilor de spectacol („Nu aplaudați prea tare ; clădirea e cam șubredă.") drept aluzie la întreaga structură socială, politică și culturală a Angliei contemporane „the Establishment", supusă în perioada respectivă (1957—1967) unor atacuri necruțătoare din partea prozatorilor și dramaturgilor etichetați drept „tineri furioși" (John Osborne, John Braine, John Wain, Kingsley Amis, Shelagh Delaney, Allan Sillitoe, David Storey, Brendan Behan și alții).

Însă Priestley, umanistul bonom și încrezător în virtuțile oamenilor („În ciuda tuturor defectelor sau scăderilor noastre... sîntem totuși niște ființe remarcabile"), nu se dezminte nici la bătrînețe și, după cum s-a consemnat de critici, privește deceniul al VII-lea al secolului nostru cu aceiași ochi pătrunzători, binevoitori și zîmbitori ca și atunci cînd îi îndrepta asupra perioadei debutului și afirmării sale. În ciclul *The Image Men (Imagiștii* — alcătuit din romanele *Out of Town, — Afară din oraș,* 1968, și *London End — Capătul Londrei,* 1968) întîlnim din nou nenumărate crîmpeie din viața Angliei contemporane, privite în special prin prisma meditației și concepțiilor autorului despre cultura de masă, tema predominantă aci fiind una din întrebările majore ale lumii occidentale actuale : oare nu cumva imaginea-reclamă, fetișul publicitar, capătă o importanță mai mare decît ființa reală ?

E foarte greu să spunem dacă Priestley și-a încheiat cariera de romancier, dar, în orice caz, unul din ultimele romane *Lost Empires (Imperii dispărute,* 1965) ne apare ca o ultimă capodoperă. Socotit de mulți cititori și chiar de critici drept cel mai bun roman scris de Priestley de la *Fundătura îngerilor* încoace, textul

reprezintă deopotrivă o frescă a *music-hall*-urilor englezești din perioada interbelică (acestea sînt „imperiile dispărute" și evocarea e plină de regrete dar și de accente necruțătoare, fiind considerată mult mai crudă decît piesa lui Osborne *Comperul,* cunoscută la noi prin filmul *Cabotinul).* Aici însă, spre deosebire de *Prieteni de nădejde,* care se ocupă de o lume similară, autorul pare să folosească atmosfera spectacolelor populare — circul, să zicem, — drept simbol al societății britanice și poate chiar al celei mondiale. Romanul e mult mai amar decît *Prieteni de nădejde,* fiind un protest și mai vehement împotriva inegalităților, încătușărilor și opreliștilor din societatea britanică.

VI

> *„În mod intenționat tind către simplitate și nu către complexitate în scrisul meu. Indiferent care ar fi subiectul propus, vreau să scriu ceva care, la nevoie, să se poată citi cu glas tare și într-o cîrciumă [...] Poate că ușurez prea mult sarcina cititorului, poate că îmi iau asupra mea o parte prea mare din strădanie și transpirație. Nu încape îndoială că, în general, ceea ce scriu este mult prea simplist pentru indivizii cei mai isteți care vor să-și spargă creierii cu ceva tare și noduros.* (Desfătări, *p. 73).*

„Iată, într-adevăr, un roman cu adevărat mare, care, departe de a fi mort și uitat într-un an sau doi, își va găsi tot mai mulți prieteni cu fiecare an ce trece." Această curajoasă profeție, făcută de cronicarul ziarului *Sunday Times* la apariția *Prietenilor de nădejde,* în 1929, este apreciată astăzi ca întrutotul justificată. Un cronicar din zilele noastre subliniază că romanul a înfruntat chico-

telile mărunte ale cîtorva snobi cu ajutorul a peste patruzeci de ediții publicate numai în Anglia în mai puțin de patruzeci de ani, fără a mai număra cele din numeroase țări străine. Explicația, spune prezentatorul, nu e greu de descoperit : în această maiestuoasă și spectaculoasă panoramă a vieții britanice, Priestley a reușit să adune o imensă distribuție... la fel de încîntătoare ca cele din romanele lui Fielding sau Dickens.

Reluînd această idee, pe care o găsim subliniată de mai toți cei care s-au ocupat de romanul pe care-l prezentăm acum publicului românesc, am dori să scoatem în evidență, în primul rînd, faptul că, dacă nu este un roman de inovație tematică sau structurală care să fi făcut vogă în cadrul vreuneia din revoluțiile literare ale secolului nostru, este, poate, cel mai mare și mai important roman picaresc al secolului, cel mai reprezentativ pentru tradiția picarescă din proza engleză.

În secolul nostru, Priestley a reluat acest filon savuros după o pauză de multe decenii care părea să indice secătuirea lui, lucru infirmat nu numai de romanul său ci și de cîteva romane ale scriitorilor britanici de după război, mai ales „tînărul furios" Kingsley Amis (n. 1922) și Iris Murdoch (n. 1919), în *Under the Net (Prinși în plasă,* 1954). Desigur, ca și în epocile anterioare, viziunea asupra mediilor sau personajelor diferă într-o măsură mai mică sau mai mare de la un scriitor la altul, dar tradiția pare să fie continuată.

Prieteni de nădejde a inaugurat în mod spectaculos etapa contemporană a acestei tradiții, reluînd-o, din multe puncte de vedere, dar, firește, nu în toate. Cartea are proporții mari, imense chiar, în comparație cu standardele frecvente astăzi în romanul mondial, dar se citește extrem de ușor, cu plăcere dacă nu chiar cu pasiune, datorită numeroaselor sale calități. Se poate afirma cu convingere că stă sub semnul abundenței și diversității, lucru semnificativ pentru bogăția de aspecte a lumii contemporane (și, totodată, un contracurent în contextul literaturii din ultimele decenii, în care

foarte mulți romancieri sau dramaturgi s-au „specializat", îngustîndu-și viziunea la unul sau altul din aspectele înconjurătoare, prea adesea insistînd asupra celor meschine, morbide sau degradante). În schimb, romanul de față abundă în prezentări de locuri diferite din Anglia, procedeu favorit în multe din cărțile lui Priestley, pornind, prin unul din personaje, din locurile natale ale scriitorului, iar apoi cutreerînd provinciile (evitînd, parcă, Londra și alte orașe mari), ceea ce a făcut pe mulți observatori să-l considere o „cronică" sau o „panoramă" a provinciei engleze. Abundă, de asemenea, în medii diferite pe care le înfățișează, uneori în spirit ușor satiric, întrucît în mod evident nu sînt pe placul provincialului simplu, nedezmințit, în tot cursul vieții lui triste — dar, de cele mai multe ori, în același spirit bonom sau, în cel mai rău caz, neutru, specific acestui gen de literatură. Un alt element caracteristic îl constituie bogăția și diversitatea personajelor : e greu să le numărăm (și nici nu avem o listă prezentată de autor ca în romanul *Capătul Londrei),* dar schimbînd mereu locul și cadrul acțiunii, duzina de personaje principale se întîlnește cu o infinitate de caractere, individualizate prin comportare, gesturi, ticuri, limbaj, mai rar prin îmbrăcăminte sau alte elemente exterioare. Probabil, mulți dintre cititori vor constata chiar că unele dintre personajele secundare sau cu apariție episodică stăruie în memorie la fel de mult ca și cele centrale, tocmai datorită artei de a le conferi o particularitate distinctivă.

Este firesc ca într-o lucrare de o asemenea amploare și cu o natură atît de eterogenă să se manifeste și o multitudine, o diversitate a faptelor relatate, a întîmplărilor și aventurilor prin care trec aceste numeroase personaje.

Așadar, cu personaje diverse care se strîng laolaltă, venind din locuri și medii sociale diferite — ca un mare fluviu care-și adună treptat apele — străbătînd alte locuri și alte medii, întîmpinînd situații așteptate sau nu de către ei, romanul poate apărea ca o reunire de elemente eterogene, sau chiar contradictorii. Dealtfel, abundența și diversitatea de care vorbeam mai înainte este evidentă și în ceea ce privește tendințele autorului : uneori este mai

sever, dar de cele mai multe ori îl lasă pe cititor să-și tragă propriile lui concluzii. Totuși, mai ales din faptul că episoadele, dialogurile și comentariile vesele sau chiar comice predomină, că neplăcerile și chiar dezastrul produs la un moment dat se remediază, iar tragicul sau catastrofa se risipesc curînd, înțelegem că autorul prezintă o lume ca toate celelalte, cu bucurii și tristeți, dar veșnic cu speranța în mai bine, cu surîsul binevoitor pe buze.

Ceea ce-i conferă în cea mai mare măsură acestui roman nota de curaj și optimism în fața complexității vieții este sentimentul solidarității umane. Așa cum de multe ori a căutat și a izbutit să dea lucrărilor lui titluri ambigui dar, în ultimă instanță, simbolice, și aici Priestley a prezentat eforturile artiștilor improvizați sau profesioniști de a-și găsi un nume reprezentativ și de efect pentru trupa lor, iar acesta dă pînă la urmă și titlul romanului. *Prieteni de nădejde (The Good Companions)* este, dacă vrem, tot un microcosm la fel cu nenumărate alte opere literare din secolul nostru (fiind ca și *Bîlciul deșertăciunilor* un „roman fără erou"), dar trăsătura sa distinctivă o constituie caracterul de simbol al spiritului de asociație, de tovărășie. Conformîndu-se tradiției picarești și, fără îndoială, și propriilor sale înclinații realiste care — mai ales, în condițiile unei vaste cunoașteri a vieții, filtrată prin înțelepciunea înnăscută sau cultivată — îi interziceau pur și simplu aplicarea mecanică sau forțată a unei morale, Priestley, altădată mult mai înflăcărat în tendințele sale reformatoare, își pune toată încrederea, întregul său crez social, în solidaritatea care se creează, bineînțeles, încetul cu încetul, depășind prin experiență și sudură treptată contradicțiile și crizele inerente.

În cadrul galeriei de personaje parțial sau fundamental deosebite pe care viața, suferințele sau neplăcerile comune, bucuriile mărunte, succesele profesionale dar, mai ales, credința într-o cauză și devotamentul, dragostea pentru ea, le adună laolaltă și le unește prin depășirea asperităților sau prin acomodarea cu ele, ne face plăcere să descoperim că mai simpatic decît toți, mai natural, mai

dintr-o bucată, mai asemănător cu țăranii noștri, harnici, sinceri și mucaliți, este un muncitor din Yorkshire, unul dintre cei pe care i-a cunoscut și i-a îndrăgit Priestley. Prin simplitatea lui nedezmințită, prin încăpățînarea lui în bine, prin impresia de „om de suflet" pe care o degajă, el reușește să se facă simpatic tuturor celor cu care vine în contact și lucrul cel mai important, să fie un liant, elementul care unește această societate eteroclită.

Una din trăsăturile principale ale lui — care, la început, nu-l pune într-o lumină favorabilă — este sentimentul de independență totală, înnăscut sau căpătat în cursul luptei aspre pentru existență. De fapt, în desfășurarea cărții reiese că, într-un grad mai mare sau mai mic, dintr-un motiv sau altul, sub o formă sau alta, același sentiment îi leagă pe oamenii atît de diferiți care au devenit „prieteni de nădejde". În subtext, poate în străfundurile conștiinței lor, poate inconștient, ceea ce i-a adus laolaltă a fost dorința de a se smulge de sub o tiranie sau alta, de a fi independenți, de a obține măcar modesta afirmare la care aspiră — unul ca scriitor, altul ca artist, ca om de familie și așa mai departe. Nici unul n-a acceptat să-și sacrifice independența, dar viața i-a învățat că solidaritatea, îmbinarea eforturilor pot împlini sublima sinteză între independența individului și triumful colectivității.

Priestley-romancierul este adeseori comparat cu Dickens, și putem vedea în aceasta și o nuanță de ironie, gîndindu-ne la sentimentalismul, bonomia și unele aspecte dulcege ale clasicului victorian. Priestley este un dickensian (fără fantasticul și monstruosul care intră în alcătuirea acestui epitet), mai ales, prin căldura umană pe care o degajă majoritatea romanelor lui — cu precădere *Prieteni de nădejde* — prin bonomia cu care privește oamenii, mai ales pe cei simpli, prin realismul său în zugrăvirea vieții, ca și prin unele procedee de transpunere a ei în literatură : comicul de situație, umorul verbal, inventivitatea și verva manifestate prin jocuri de cuvinte, situații grotești, capacitatea de a smulge hohote de rîs homeric.

VII

„Ori de cîte ori sînt cuprins de deznădejde în privința speciei noastre, îmi amintesc de o poveste auzită de mult și despre care știu că e perfect adevărată. Un tînăr organist francez, complet orb, a avut într-un tîrziu prilejul să studieze cîteva din ultimele opusuri ale lui Beethoven transpuse în Braille. Pe măsură ce parcurgea notele cu degetele, îi curgeau lacrimile de emoție și bucurie. Așadar, pe deasupra tuturor piedicilor, o minte umană se adresa alteia. Izolat complet de sunete, pe care le auzea doar în memorie și în imaginație, Beethoven făcea pe hîrtie semne care, transpuse în Braille, au ajuns sub buricele degetelor organistului orb — așa încît am putea spune că orbul a văzut ceea ce auzise surdul.

În ciuda tuturor defectelor sau scăderilor noastre — și n-ar fi rău dacă ne-am aminti mai des lucrul acesta — sîntem totuși niște ființe remarcabile." (Cu gîndul la Beethoven, *revista* Adam, *1975).*

În încercarea de a prezenta cît mai obiectiv (și nu numai sub impresia lăsată de parcurgerea unei bune părți din operă) pe omul care în mai bine de o jumătate de veac de activitate literară a dăruit englezilor ca și cititorilor și spectatorilor de pe toate continentele peste o sută de romane, volume de nuvele sau eseuri, piese de teatru de cele mai diverse facturi, studii asupra literaturii și culturii britanice și universale, biografii literare, cărți de călătorii și reminiscențe, scenarii radiofonice, cinematografice și de televiziune și cîteva alte lucrări etichetate drept „miscellanea", vom reproduce mai întîi cîteva opnii ale unor critici, cronicari, istorici literari sau comentatori.

Iată ce spune, între altele, romancierul și criticul modern Anthony Burgess în panorama intitulată *The Novel Now (Romanul, azi*, 1971, p. 102—103), după ce arată că majoritatea romanelor din secolul nostru s-au standardizat uneori ca subiecte și, de cele mai multe ori, ca proporții, încadrîndu-se în limita de patru sute de pagini impusă de criterii comerciale : „Priestley este un om care trăiește cu adevărat, cu sînge fierbinte cu un comic real și înnăscut, profund conștient de problemele sociale. (...) Spre deosebire de atîția romancieri care au crescut într-o epocă anterioară, Priestley se încăpățînează să trăiască în prezent și — cu ajutorul unor concepte ca «Oamenii cenușii» și «*Admass*,» (Societatea publicitară) — a reușit să influențeze în mod activ atitudinile Angliei postbelice față de ea însăși. Faptul că rareori este luat în serios în panoramele contemporane asupra romanului se datorează, poate, lipsei experimentelor în domeniul prozei de ficțiune (el și-a rezervat tendințele experimentale pentru scenă) cu un mod de abordare a vieții viguros, neintelectual și masiv — care nu admite fleacurile (fiind în schimb destul de intelectual în piesele și eseurile sale). Dar ar fi o adevărată prostie să nesocotim realizările sale și să privim de sus imensa lui energie creatoare".

Într-o altă panoramă a romanului contemporan, scrisă de Michael Ratcliffe (*The Novel Today — Romanul din zilele noastre*, 1968, p. 36), după ce se analizează diverse lucrări ale lui Priestley, se face următoarea remarcă generală, privitoare la lucrările din ultima vreme: „J.B. Priestley, «bătrînul progresist», continuă să scrie ce și cum îi place. Este imposibil să-l treci vreodată cu vederea, deși uneori criticii se arată înclinați s-o facă."

Dintre prezentările sintetice apărute în diverse lucrări de referință, în special, dicționare de literatură și teatru, am cita privirea generală asupra dramaturgiei lui Priestley inserată de A. V. Cookman în *The Oxford Companion to the Theatre* editat de Phyllis Hartnoll, ediția a II-a, 1964 :

„Priestley are unele afinități cu H.G. Wells. Atîta vreme cît se mulțumește să se inspire din caracterul uman — în special al oamenilor din provincia natală Yorkshire — din umorul și patosul

său simplu, judecata sa în privința nevoilor publicului este aproape întotdeauna infailibilă.

Dar în compozițiile sale acționează întotdeauna un reformator încăpățînat. El ar vrea să fie și om politic, și inovator în ale dramaturgiei. Ca gînditor politic are tendința de suprasimplificare a problemelor, iar ca dramaturg serios în căutare de forme noi pare să prefere noile combinații de tehnici scenice îndoielnice unor forme mai elevate de dialog prin care s-ar putea realiza ambițiile sale. Din fericire, nu e încă nevoie în momentul de față să încercăm să facem o apreciere definitivă asupra unui dramaturg a cărui operă este încă pe deplin capabilă să se dezvolte în numeroase direcții diferite."

Iată și o parte din fișa care rezumă activitatea lui Priestley în *Literaturlexicon 20. Jahrhundert*, sub redacția Helmut Olles, Editura Rowohlt, Hamburg, 1971: „Cronicar al omului mărunt, Priestley a continuat tradiția narativă a lui Fielding și Dickens. În această tradiție se împletește și umorul său, poziția de critic social împotriva așezărilor «instituționalizate», după cum și arta caracterizării prin accentuarea unui drum individual sau a unei particularități. Prin cunoștințele sale despre socialism și prin tendințele sale reformatoare se apropie de Bernard Shaw. Punctele forte ale lui Priestley sînt prezentarea realistă — și deci foarte grăitoare — a lumii burgheze din orășelele Angliei răsăritene, din Londra metropolitană, precum și din mediul muncitoresc al provinciei natale Yorkshire. (...) Ca dramaturg mereu prezent pe scenă, Priestley este caracterizat prin critica socială și prin angajarea etică, apărînd însă ca anti-raționalist."

Iată-l deci pe Priestley comparat de critici și istorici cu H.G. Wells și Bernard Shaw, prin viziunea critică asupra societății contemporane și prin dorința manifestă de a o schimba prin reforme, și mai ales cu Dickens și Fielding, pentru narațiunile realiste de mare amploare și totodată de mare popularitate datorită bogăției personajelor, inventivității narative și umorului sănătos pe care le degajă foarte multe din ele.

Ni se pare mai relevantă dintre aceste comparații și mai susținută atît de viziunea asupra societății, de concepția critică relativ bonomă, cît și de dualitatea operei sale (dacă din lucrările eseistice și teoretice se va reține doar *Occidentalul* și *literatura*, oricum adresîndu-se unui public mai restrîns, popularitatea și valoarea sa rezidă în romanele citite de milioane de oameni și în piesele jucate pretutindeni) asemănarea cu Henry Fielding, figură centrală a iluminismului englez și mondial atît prin romanul picaresc, cît și prin dezbaterile sociale, politice și literare din piesele sale.

Activitatea mult mai bogată și mai diversă a lui Priestley, desfășurată în cursul unei vieți de două ori mai îndelungate decît a lui Fielding, îi conferă scriitorului contemporan multe șanse de a ocupa în literatura engleză și poate mondială un loc similar, garantat, în primul rînd, de marea sa popularitate, justificată la rîndul ei de nenumărate calități de prozator și dramaturg, printre care nu este de neglijat accesibilitatea largă, atracția pe care o poate exercita asupra tuturor categoriilor publicului.

Și în romanele lui Priestley, și în piesele sale nu știm ce să admirăm mai întîi pentru că toate sînt remarcabile: arhitectura fără cusur, narațiunea curgătoare și coerentă, inventivitatea cu totul ieșită din comun a tematicii, ca și a tehnicilor folosite, realismul frescelor și atmosferei din medii geografice și sociale diferite, cu o uluitoare bogăție de personaje clar și memorabil individualizate, cu un dialog de o naturalețe de invidiat.

Toate acestea le găsim potențate la maximum în *Prieteni de nădejde*, care-și justifică pe deplin îndelungata celebritate ca cel mai bun roman al lui Priestley, ca cel mai important roman picaresc din literatura engleză a secolului nostru și totodată de adevărată capodoperă.

Aici ne este de fapt și mai greu decît în alte opere ale lui Priestley să identificăm aspectul care ne place cel mai mult, calitatea sa dominantă. Poate pentru că Priestley nu subliniază în mod deosebit nici unul din ele, nu accentuează în mod ostentativ nimic. Nu se bizuie pe vedete sau pe virtuozi, ci — ca un muzician *manqué* ce este — prezintă concerte atrăgătoare și mișcătoare, în

care cizelarea miilor de detalii semnificative se îmbină și perfecțiunea ansamblului. Poate pentru că Priestley este unul dintre puținii artiști conștienți de infinitatea de fațete ale vieții oamenilor, și unul dintre acei foarte puțini aleși care au izbutit să o și redea ca atare.

În cazul lui Priestley, aceasta s-ar putea să fie acea *faculté maîtresse* de care vorbea Hippolyte Taine. Sau senzația aproape palpabilă de optimism pe care ne-o transmite foarte adesea acest mare cunoscător al vieții oamenilor. Al vieții mulțimilor de oameni activi din Anglia — căci nu arareori patriotismul lui bine cunoscut iese la suprafață — sau al omului simplu în general — căci izvorul din care se revarsă optimismul lui pare să fie duioasa dragoste de oameni.

După părerea noastră, crezul autorului, viziunea sa asupra viitorului, pe care speră că oamenii vor izbuti să-l facă mai bun, este în mare măsură caracterizată de finalul piesei *Au ajuns la un oraș*, scrisă în timpul celei de a doua conflagrații mondiale. Iată o parte din ceea ce-i spune muncitorul dîrz, militant și optimist, Joe, iubitei sale, pentru a o convinge să relateze tuturor ceea ce au văzut în orașul utopic al prieteniei : „Au să ne spună unii că firea omenească n-o poți schimba. Asta e una din cele mai vechi scuze de pe lumea asta ca să nu faci nimic. Și pe urmă nici nu e adevărat. De mii de ani tot schimbăm firea omenească. Dar ceea ce cu adevărat nu poți schimba în firea omului, Alice — nici cu pușca nici cu cravașa și nici cu fierul roșu — e veșnica dorință, năzuință, nădejde a omului, de a face din lumea asta un loc în care să se trăiască mai bine. Și oriunde te-ai duce acum, peste mări și țări, la celălalt capăt al pămîntului, dai de aceeași dorință, năzuință și nădejde. E din ce în ce mai mare și mai puternică — a început să lumineze fețele oamenilor, să le întărească glasurile."

ANDREI BANTAȘ

TABEL CRONOLOGIC

1894 *13 septembrie* Se naște John Boynton Priestley, fiul învățătorului Jonathan Priestley din orașul industrial Bradford (ținutul West Riding din comitatul Yorkshire).

1899 Începe războiul colonialist al Angliei împotriva Africii de Sud (războiul burilor).

1901—1912 Priestley urmează școala în orașul natal.

1905 Revoluția burghezo-democratică din Rusia.
Albert Einstein elaborează teoria relativității.

1913 Priestley contribuie la întreținerea familiei lucrînd ca mic funcționar la un depozit de lînă din Bradford. Munca lipsită de perspective și neinteresantă pentru el, veleitățile lui literare, participarea la activitatea culturală și sportivă și, în special, la manifestările muzicale din localitate sînt prezentate în mai multe lucrări ulterioare, printre care romanul *Ziua însorită* (1946).

1914—1919 Primul război mondial, în care Priestley luptă ca soldat făcînd parte din două regimente ce s-au acoperit de glorie pe frontul din Franța.

1917 Marea revoluție socialistă din octombrie.

1918 Priestley publică volumul de versuri *The Chapman of Rhymes* (titlu ambiguu, probabil *Negustorul ambulant de versuri*, dar conținînd și o aluzie la dramaturgul și poetul elisabetan George Chapman, memorabil traducător al lui Homer).

1919 Pacea de la Versailles.

1920 Se înființează Liga Națiunilor.

1922 Student la celebrul colegiu Trinity al Universității din Cambridge, Priestley debutează în literatură cu volumul *Brief Diversions (Scurte divertismente)*, cuprinzînd eseurile pe care izbutise să și le vadă publicate în diverse reviste.

Apar : romanul *Ulysses* al lui James Joyce ; poemul *Tărîmul pustietății* al lui T. S. Eliot ; piesa *Maimuța păroasă* de Eugene O'Neill.
Scriitorul francez Roger Martin du Gard începe publicarea ciclului de romane *Familia Thibault*. Moare Marcel Proust.

1923—1926 Priestley lucrează ca recenzent și critic la diverse publicații, tipărind în continuare eseuri și familiarizîndu-se cu viața din cartierul presei și editurilor, cunoscut sub numele de Fleet Street.

Apar : romanul *Muntele Vrăjit* de Thomas Mann ; piesa *Patima de sub ulmi* a lui O'Neill ; romanele *Manhattan Transfer* de John Dos Passos, *O tragedie americană* de Theodore Dreiser, precum și *Procesul* lui Franz Kafka.

1924 Apare volumul de eseuri critice ale lui Priestley — primit favorabil de public și critică — *Figures in Modern Literature (Figuri din literatura modernă)*, în care sînt prezentați prozatorul Arnold Bennett, poetul Walter de la Mare, dramaturgul Laurence Housman și alții.

1925 Sînt tipărite încă două volume de eseuri ale lui Priestley : *Fools and Philosophers (Zevzeci și filozofi)* și *The English Comical Characters (Personajele comice din literatura engleză)*, studii consacrate scrierilor lui Jane Austen, Dickens, Fielding, Thomas Love Peacock, Shakespeare și Laurence Sterne.

1926 Priestley publică o primă biografie — solicitată de una din colecțiile populare din Anglia — *Viața romancierului și poetului George Meredith* (1828—1909).

În condițiile destrămării imperiului său colonial, Anglia proclamă Commonwealth-ul (Comunitatea britanică de națiuni).

1927 Publică romanele : *Benighted (Surprinși de căderea nopții)* și *Adam in Moonshine (Adam în lumina lunii)* ; tipărește un al doilea studiu biografic, consacrat originalului prozator Thomas Love Peacock (1785—1866), unul din cei mai apropiați prieteni ai lui Shelley. În același an, își rotunjește notele despre proza britanică în *A Short History of the English Novel (Scurtă istorie a romanului englez)*.

Apare romanul *Spre far* de Virginia Woolf ; scriitoarea canadiană Mazo de la Roche începe ciclul *Jalna*.

1928 Priestley publică o nouă culegere de eseuri și divertismente *Apes and Angels (Maimuțe și îngeri)*, iar

în colaborare cu prietenul său Hugh Walpole (1884—1941), autorul cunoscutei tetralogii *Saga familiei Herries*, scrie romanul epistolar *Farthing Hall (Conacul Gologan)* — scene din viaţa engleză privite cu mult umor. De asemenea, execută o nouă comandă editorială — o privire asupra romanului englez, intitulată *The English Novel.*

Apare cunoscuta cronică a războiului *Pe frontul de Vest nimic nou*, a scriitorului german Erich Maria Remarque.

1929 Marea consacrare a lui Priestley ca prozator prin romanul *The Good Companions (Prieteni de nădejde)*, care a cunoscut un adevărat triumf. În acelaşi an, mai publică un eseu de amploare şi de mare succes despre umoriştii englezi şi personajele lor, intitulat *English Humour*, un volum de amuzante eseuri : *The Balconinny (Balconaşul)*, şi face selecţia eseurilor lui *Leigh Hunt* (1784—1859), contemporanul lui Byron şi Shelley.

Aldous Huxley publică celebrul său roman *Punct şi contrapunct*, fuziune între tehnica compoziţiei muzicale şi literare. Se manifestă primele semne ale crizei economice a sistemului capitalist — primul an al depresiunii, înregistrat şi de opera lui Priestley.

1930 Scrie romanul *Angel Pavement (Fundătura îngerilor* — traducere românească de Eugen Barbu şi A.I. Deleanu).

1931 *Priestley* adaptează pentru scenă, împreună cu Edward Knoblock, romanul *Prieteni de nădejde.*

Armata japoneză invadează Manciuria.

1932 Scrie farsa cu implicaţii politice *The Roundabout (Călătorie în circuit)*, şi prima din cele trei „piese ale timpului“ *Dangerous Corner (Viraj periculos)*. Mai publică un roman în două volume : *Faraway (Insula îndepărtată)*, şi-şi reuneşte într-un prim volum o parte din producţiile aparţinînd genului scurt : *Self-Selected Essays (Eseuri preferate).*

Apar romanele *1919* de John Dos Passos şi *Călătorie la capătul nopţii* de Louis Ferdinand Céline.

1933 Priestley publică romanul *Wonder Hero (Erou fără voie)*, precum şi un roman minor dar amuzant şi frumos ilustrat de Edmund Blampied cu caricaturi din viaţa unui *dandy* — *Albert Goes Through (Albert o scoate la capăt)* ; scrie o comedie extrem de populară *Laburnum Grove (Mahalaua salcîmului galben)*, cu o intrigă cvasi-poliţistă, cu mult *suspens*, prevestind parcă teatrul lui Harold Pinter.

În acelaşi an, apare romanul *Dangerous Corner (Viraj periculos)*, de Ruth Holland după piesa omonimă a lui Priestley. În prefaţă, acesta îşi mărturiseşte neîncrederea iniţială într-un asemenea gen de „aventuri literare“, dar se declară mulţumit de rezultat.

Preşedintele american Franklin Delano Roosevelt începe eforturile pentru ieşirea din criză (New Deal — „Noua orientare“).
Hitler ajunge la putere şi dezlănţuie teroarea nazistă.
Se tipăreşte romanul lui Malraux *Condiţia umană.*

1934 Îi apare piesa *Eden End (Un colţ de rai)* de factură destul de banală, şi *English Journey (Străbătînd Anglia)*, impresii de călătorie culese în anul anterior.
Creşte mişcarea progresistă antifascistă.

1935 Încă două piese de Priestley : *Cornelius*, un episod din viaţa funcţionarilor comerciali, şi *Duet in Floodlight (Duet sub reflector)*, probabil jucată abia peste cîţiva ani.

Mussolini invadează Etiopia.
Apare romanul lui Nikolai Ostrovski *Aşa s-a călit oţelul.*

1936 Priestley scrie romanul de factură picarescă : *They Walk in the City (Ei vin în oraş* sau *Aventurile lor la Londra)*, şi piesa *Bees on the Boat Deck (Albinele de pe punte)*, prezentînd răscoala echipajului unui vas.

Fasciştii spanioli declanşează războiul civil împotriva guvernului democrat. Creşte mişcarea populară de solidaritate antifascistă şi antinazistă.
Apar romanele : *Absalom ! Absalom !* de William Faulkner ; *Pe aripile vîntului* de Margaret Mitchell şi *Bătălia pierdută* de John Steinbeck ; de asemenea, poemul lui Carl Sandburg *Poporul, da !*, şi piesa lui Federico Garcia Lorca *Casa Bernardei Alba.*
Moare Rudyard Kipling.
Lui O'Neill i se decernează Premiul Nobel pentru literatură.

1937 Participînd şi la viaţa politică in calitate de deputat de stînga, Priestley continuă ciclul „pieselor timpului" cu încă două realizări remarcabile : *Time and the Conways (Familia Conway şi timpul)*, folosind tehnica „timpului întrerupt", şi *I Have Been Here Before (Am mai fost pe aici)*, ilustrînd teoria timpului „ciclic" sau a „serialismului", expusă de J. W. Dunne, Görtler şi Ouspensky. De asemenea, prezintă o nouă răscoală a unui echipaj în piesa *People at Sea (Oameni pe mare* sau *Naufragiaţii)* ; îşi întruneşte amintirile literare în volumul *Midnight on the Desert (Miez de noapte în pustiu).*

Agresiunea Japoniei militariste împotriva Chinei.

1938 Îi apar piesele : *Music at Night (Serată muzicală)*, şi comedia de situaţie, *When We Are Married (Cînd ne vom căsători)*. Actorul principal îmbolnăvindu-se în ajunul premierei, Priestley joacă el rolul un timp, cu un succes remarcabil. În acelaşi an, mai publică romanul *The Doomsday Men (Judecata de apoi).*

Anexarea Austriei de către Hitler. Reacţii internaţionale împotriva fascismului.
Hemingway scrie piesa antifascistă *Coloana a 5-a*, iar Thornton Wilder piesa *Oraşul nostru.*
Premiul Nobel pentru literatură este acordat romancierei americane Pearl Buck.

1939 Priestley este director al teatrului londonez Mask, unde activează şi în calitate de regizor. Apare piesa *Johnson over Jordan (Johnson pluteşte peste apele Iordanului)*, fantezie cu aluzii biblice, dar avînd implicaţii mai largi referitoare la soarta omului simplu. Mai scrie încă două piese : *Ever since Paradise (De cînd trăiau Adam şi Eva)* şi *The Golden Fleece (Hotelul Lîna de Aur)*. Îi apare volumul autobiografic *Rain upon Godshill (Plouă pe Dealul Domnului).*

BBC-ul îi solicită lui Priestley un serial radiofonic, şi el scrie romanul *Let the People Sing (Lăsaţi oamenii să cînte)*, cu numeroase aprehensiuni în faţa ameninţării războiului pregătit de Hitler ; coincidenţa face ca primul episod să fie difuzat chiar în ziua izbucnirii celei de-a doua conflagraţii mondiale.

Ocuparea Cehoslovaciei de către Germania hitleristă, care apoi declanşează cel de al doilea război mondial prin cotropirea Poloniei.
Se tipăreşte cartea lui James Joyce *Veghea lui Finnegan* ; de asemenea, romanul *Pămînt al oamenilor* de Antoine de Saint-Exupéry, *Jurnalul* lui André Gide, piesa lui Bertolt Brecht *Omul cel bun din Si-ciuan*, piesa lui William Saroyan *Clipe de viaţă* şi romanul *Morţii rămîn tineri* de Anna Seghers.
Moare W. B. Yeats.

1940 Cuvîntările de îmbărbătare ținute de Priestley la radio, în perioada cea mai grea a războiului pentru populația britanică, sînt publicate în același an în volumul *Postscripts (Post-Scriptum-uri)*. Priestley mai scrie și o fantezie psihologică, aplicare a unor teorii transcendentale la viața intelectualilor, piesa : *The Long Mirror (Oglinda nesfîrșită)*.

Înfrîngerea și ocuparea parțială a Franței de către hitleriști. Se publică romanul lui Hemingway *Pentru cine bat clopotele*, inspirat din războiul antifascist din Spania.
Brecht scrie *Mutter Courage*.
1941 Hitler declară război Uniunii Sovietice, antrenînd în agresiune și România, Ungaria, Italia. Aviația japoneză atacă baza americană din Hawaii, determinînd ieșirea Statelor Unite din neutralitate și participarea la coaliția antifascistă.

1942 Priestley scrie romanul de război *Black-Out in Gretley (Camuflaj la Gretley)* și piesa, cu caracter politic și ideologic — viziune a unei lumi a egalității și dreptății — *They Came to a City (Au ajuns la un oraș)*, obținînd un remarcabil succes de public. În același an, mai scrie și o comedie nesemnificativă, inspirată din activitatea studiourilor de radio : *Good Night, Children (Noapte bună, copii)*.

Dominația hitleristă asupra celei mai mari părți a Europei. Înfrîngeri ale armatelor aliate în Africa, Asia și Pacific. Apar două scrieri antinaziste : romanele *Colții balaurului* de Upton Sinclair (din ciclul *Lanny Budd*) și *Nopți fără lună* de John Steinbeck.

1943 Priestley scrie două lucrări minore : o banală piesă de război : *Desert Highway (Șoseaua pustie)* și romanul *Daylight on Saturday (Zorile unei sîmbete)*.

Înfrîngerea nemților la Stalingrad și în Africa de Nord și a japonezilor în Pacific.
Aliații debarcă în Italia, obținînd capitularea fasciștilor.
Apare amplul poem *Patru cvartete* de T. S. Eliot, piesa lui Jean Paul Sartre *Muștele*, fantezia *Micul prinț* de Saint-Exupéry și romanul *Invitata* de Simone de Beauvoir.

1944 Se joacă piesa de război *How Are They at Home ? (Ce-or fi făcînd nevestele noastre ?)*, publicată un an mai tîrziu împreună cu *Noapte bună, copii* și *Hotelul Lîna de Aur*. În prefața volumului, Priestley explică necesitatea comediilor ca un imperativ al momentului, arătînd că farsa ieftină și comedia burlescă urmează o veche și bună tradiție a teatrului britanic.

Victorii antinaziste pe toate fronturile, în urma debarcării aliaților în Europa și a insurecției armate din România.
Mor : Giraudoux, Rolland, Saint-Exupéry.

1945 Priestley scrie una din cele mai importante piese ale sale, ancheta psihologică și socială intitulată *An Inspector Calls (Inspectorul de poliție)*, cu ecouri din *Revizorul* lui Gogol. De asemenea, publică un roman pe o temă de stringentă actualitate — readaptarea militarilor demobilizați la viața civilă mult îngreunată de sacrificiile războiului : *Three Men in New Suits (Trei oameni în haine noi* sau *Soldații lăsați la vatră)*.
Editura Veritas publică romanul *They Walk in the City* în traducerea Soranei Gurian, sub titlul *Lumina dragostei*.

Întemeierea Organizației Națiunilor Unite.
Mor : Hitler, Mussolini și Roosevelt.
Se înființează UNESCO.
Moare Paul Valéry.

1946 Lui Priestley îi apare romanul *Bright Day (Ziua însorită)* cu ecouri autobiografice. Mai scrie și o carte de impresii de călătorie : *Russian Journey (Străbătînd Rusia)*.

La Editura de Stat se publică (la numai un an după apariția originalului) romanul *Trei oameni în haine noi,* tradus de Tereza Macovescu și Constantin Borănescu-Lahovary.

Prefaceri democratice în țările europene, asiatice și americane.
Moare H. G. Wells.
Bertrand Russell publică *Istoria filozofiei occidentale,* iar Jawaharlal Nehru : *Descoperirea Indiei.*

1947—1960 Priestley este președinte al PEN-Clubului internațional.

1947 Scrie o remarcabilă piesă, în care îmbină din nou fantezia cu idealurile social-politice și cu tendințele progresiste, *The Linden Tree (Arborele Familiei Linden),* precum și o piesă ușoară : *The Rose and the Crown (Trandafirul și coroana).*
Îi apare romanul *Jenny Villiers.*
Este ales Președintele Primei Conferințe Internaționale de Teatru, ținută la Paris.
La Editura de Stat apare *Inspectorul de poliție,* traducere de Petru Comarnescu și Mircea Văianu, iar la Editura Forum romanul *O zi luminoasă,* tradus de Monica Dan.

Independența Indiei și a Pakistanului.
Apar romanele *Doctor Faustus, Vrăjitor* de Thomas Mann și *Sub vulcan* de Malcolm Lowry, *Ciuma* de Albert Camus și prima piesă de succes a lui Tennessee Williams, *Un tramvai numit dorință.*

1948 O nouă piesă, *Home Is Tomorrow (Să vină ziua de mîine)* în care se ocupă de problema coloniilor și a dezvoltării lor.

Priestley este ales președinte al celei de-a doua Conferințe Internaționale de Teatru, ținută la Praga.

Nathalie Sarraute publică *Portretul unui necunoscut.*
T. S. Eliot primește Premiul Nobel pentru literatură.

1949 În afară de o nouă fantezie pe teme sociale și politice, legată, mai ales, de răspunderea omenirii în apărarea păcii — piesa *Summer Day's Dream (Visul unei zile de vară),* Priestley mai dă la iveală și un volum de „tablete“ : *Delight (Desfătări).*

Proclamarea Republicii Populare Chineze.
Se joacă piesa lui Arthur Miller *Moartea unui Comis-voiajor,* cu inovații în tehnica dramatică.

1950 Apare piesa *Bright Shadow (Umbră luminoasă).*

William Faulkner primește premiul Nobel.
Mor George Bernard Shaw și George Orwell (Eric Blair).

1951 Un nou roman inspirat din viața de provincie : *Festival at Farbridge (Mare festival la Farbridge).*

1952 Îi apar piesele : *Treasure on Pelican (Comoara din Pelican) ; Dragon's Mouth (În gura balaurului),* scrisă împreună cu cea de-a treia soție, Jacquetta Hawkes.

Faulkner scrie *Recviem pentru o călugăriță ;* Salinger : *De veghe-n lanul de secară ;* Becket : piesa *În așteptarea lui Godot ;* Hemingway : *Bătrînul și marea ;* Steinbeck : *La răsărit de Eden ;* Alain Robbe-Grillet : *Gumele.*

1953 Priestley ilustrează nuvelistica cu o remarcabilă culegere, *The Other Place (Celălalt loc)* prin care lan-

sează şi noţiunea de „om cenuşiu", produs al societăţii „publicitare" pe care a analizat-o şi în eseurile sale.

1954 Un nou roman inspirat de spectacolele populare, cu ecouri din *Prieteni de nădejde* — *The Magicians (Scamatórii)* — şi o altă piesă scrisă împreună cu Jacquetta Hawkes: *The White Countess (Contesa Albă)*. De asemenea, scenariul pentru televiziune: *Take the Fool Away (Luaţi prostul de aici)*, publicat în anul următor, cu referiri la mişcarea pentru apărarea păcii, împotriva războiului nuclear.

Iris Murdoch publică romanul ***Prinşi în plasă***, Françoise Sagan debutează cu ***Bonjour tristesse***.

1955 O carte de călătorii: *Journey Down a Rainbow (Coborînd pe curcubeu)* scrisă împreună cu soţia sa. De asemenea, o piesă obscură, *The Golden Entry (Aur curat)*, şi o melodramă amuzantă pe tema emancipării individului de opreliştile, inegalităţile şi convenienţele sociale: *The Scandalous Affair of Mr. Kettle and Mrs. Moon (Scandaloasa legătură dintre dl. Kettle şi d-na Moon)*.

Graham Greene publică romanul ***Americanul liniştit***. Se joacă piesele ***Vedere de pe pod*** de Arthur Miller şi ***Pisica pe acoperişul încins*** de Tennessee Williams.

1956 Priestley publică o importantă lucrare de analiză a societăţii şi culturii contemporane: *The Writers in a Changing Society (Scriitorii într-o societate în veşnică prefacere)*, un nou volum de proză scurtă: *All About Ourselves and Other Essays (Tot adevărul despre noi şi alte eseuri)*, precum şi piesa *There Our Actors (Iată-i pe actorii noştri)*. La solicitarea teatrului Crest din Toronto, scrie piesa *The Glass Cage (Colivia de sticlă)*, care înfăţişează (în stilul lui Maugham), aspecte din viaţa societăţii canadiene la începutul secolului.

1957 Două importante volume teoretice: *The Art of the Dramatist (Arta dramaturgului)* şi *Thoughts in the Wilderness (Meditaţie în deşertul sălbatec)*; o nouă piesă pentru teatrul din Toronto: *The Thirty-First of June (31 iunie)*, publicată în acelaşi an şi sub formă de roman. Editează o culegere din proza scurtă a scriitorului canadian Stephen Leacock — *Selected Leacock*, însoţită de un studiu introductiv.

Romanele ***Justine*** de Lawrence Durrell, ***Oraşul*** de Faulkner, ***Pe drum*** de Kerouac, ***Asistentul*** de Malamud, piesa ***Sfîrşit de partidă*** de Beckett.
Mişcarea „Tinerilor furioşi" este vestită prin premiera piesei ***Priveşte înapoi cu mînie*** de John Osborne.

1958 O nouă lucrare teoretică despre societatea britanică şi perspectivele ei: *Topside, or the Future of England, a Dialogue (Lumea răsturnată sau viitorul Angliei, un dialog)*.

1959 Revenind la istoria literară, Priestley scrie *The Story of Theatre (Povestea teatrului)*, şi îşi alege o nouă serie de eseuri preferate, publicate în decursul anilor în diverse reviste: *Self-Selected Essays*.

Piesele ***Rinocerii*** de Eugen Ionescu, ***Sechestraţii din Altona*** de J. P. Sartre condamnă manifestările nazismului.

Debutul altui „tînăr furios", Alan Sillitoe, cu nuvela *Singurătatea fondistului (The Loneliness of the Long-Distance Runner).*

1960 Apare cea mai amplă și mai importantă lucrare de analiză consacrată de Priestley dezvoltării societății și culturii contemporane, rolului literaturii și al scriitorului în lumea occidentală: *Literature and Western Man (Occidentalul și literatura).*

John Updike se remarcă prin romanul *Fugi, iepurașule!*

1961 Romanul minor *Saturn over the Water (Saturn peste Ape).*

John Steinbeck publică romanul *Iarna vrajbei noastre.*

1962 Lucrarea autobiografică *Margin Released, A Writer's Reminiscenses and Reflections (Răgaz fără limite, Reminiscențele și reflecțiile unui scriitor),* un bilanț al carierei lui Priestley. Romanul *The Shapes of Sleep (Configurația somnului)* este ignorat de critică.
Se remarcă un nou dramaturg al „absurdului" Edward Albee, prin piesa *Cui i-e frică de Virginia Woolf.*

1964 Abordînd genul satirei politice în roman, Priestley scrie *Sir Michael and Sir George,* farsă plasată în cercurile guvernamentale și parlamentare. Publică eseul *Man and Time (Omul și Timpul),* pe teme tratate anterior în lucrări teoretice și dramatice.

1965 Îi apare romanul *Lost Empires (Imperii dispărute),* inspirat din aceeași lume a vodevilului ca și *Prieteni de nădejde.*
Editura pentru literatură universală publică romanul *Sir Michael and Sir George* în versiunea lui Petre Solomon. Casa Centrală a Creației Populare tipărește piesa într-un act *Ziua mamei* (traducere Paul B. Marian).

1966 Abordînd genul, la modă, al romanului „de acțiune", cu intrigă polițistă sau de spionaj, Priestley scrie *Salt is Leaving (Sare pleacă).*
Publică și o nouă serie de eseuri: *The Moments and Other Pieces (Momentele și alte bucăți).*

Graham Greene publică romanul *Comedianții.*

1967 Lui Priestley îi apare romanul *It's an Old Country (E țara strămoșilor).*

Robert Graves publică romanul *Colophon (Sfîrșitul cărții).*

1968 Priestley își adună într-un nou volum o selecție de eseuri: *Essays of Five Decades (Eseuri din cinci decenii).*

1969 Se tipărește un nou roman de Kingley Amis, *Dorința,* un ultim ecou al mișcării „tinerilor furioși". Anthony Burgess publică volumul *Enderby.*
Apar în America două scrieri de factură cinematografică: *Love Story* de Eric Segal și *Nașul* de Mario Puzzo, precum și un nou roman modern de Kurt Vonnegut: *Abatorul 5.*
1970 Romanele: *O înfrîngere aproape onorabilă* de Iris Murdoch și *Nunquam* de Lawrence Durrell.

1972 În Anglia apar romanele *Nemulțumiții* de „veteranul academist" C. P. Snow, ***Materie brută*** de fostul „tînăr furios" Alan Sillitoe și ***Omul occidental*** de mai temperata Iris Murdoch.

1978 *Martie-Aprilie* J. B. Priestley participă și în acest an la emisiunile programului III al BBC-ului, în cadrul unui serial consacrat unor teme sociale și culturale.

CARTEA ÎNTÎIA

Capitolul I

DOMNUL OAKROYD PLEACĂ DE ACASĂ

I

Acolo în depărtare se înalţă noduroasă şira spinării a Angliei — Lanţul Penninilor. La început i se vede toată lungimea întunecată, de la Pisc pînă la Muntele Crucii. Apoi, colinele din comitatul Derbyshire şi culmile din comitatul Cumberland dispar, căci începi să cobori cam de pe la mijlocul lanţului muntos, de acolo de unde landele înalte se întind printre ţesătoriile de lînă din comitatul Yorkshire şi bumbăcăriile din Lancashire. Vînturi puternice suflă peste întinderi nesfîrşite de bălării, de mlaştini şi de pietre negre, iar ploierii ţipă neîncetat în văzduhul acela pustiu, aşa cum făceau încă dinainte de ocupaţia romană. Ici-colo licăreşte cîte un ochi de apă, din iezerele de pe platouri numite acum bazine. Vara ai putea să cutreieri pe aici cît e ziua de lungă, ascultînd trilurile ciocîrliilor, fără să întîlneşti ţipenie de om. Iarna te-ai putea uşor rătăci într-un ceas sau două şi n-ar fi imposibil chiar să mori din pricina intemperiilor la mai puţin de douăzeci de kilometri de capătul liniilor de tramvai din oraşul

Bradford[1] sau de cel al tramvaiului din Burnley. Aici se află vîrful Bodkin, platoul Greave, Bărăganul Negru, Fundătura celor patru porţi, şi cu toate că sînt meleaguri singuratice şi pustii, rămase aproape neschimbate de pe vremea cînd s-a alcătuit Registrul cadastral[2], e imposibil să înţelegi ce înseamnă comitatele industriale Yorkshire şi Lancashire, comerţul cu lînă, comerţul cu bumbac şi încă multe alte lucruri — cum ar fi popularitatea de care se bucură oratoriul *Messia* al lui Haendel sau jocurile de rugby din divizia de nord — dacă nu ai văzut asemenea meleaguri. Ele ascund multe taine. Acolo unde bălăriile de pe bărăganele pustii se mai subţiază, se zăresc petice de pămînt numite „pătrunderi", ceea ce înseamnă că sînt ogoare smulse din ghearele mlaştinii. Mai spre dreapta se află un nor prelung de fum, sub care zac îngropate orăşelele şi tîrgurile din comitatul West Riding, iar caierele, smocurile, firele şi postavurile vin şi pleacă, intră în fabrici şi ies din ele, mergînd pînă la căile ferate, la canale şi la camioane. Ai putea zice că şi acestea sînt un gen de „pătrunderi".

La început oraşele şi tîrgurile par a fi doar o margine mai întunecată a mlaştinilor de pe platoul înalt — tot atîtea dezgoliri fantastice ale stîncilor acestuia — dar acum cînd te-ai apropiat vezi armata de furnale înalte, şirurile nesfîrşite de căsuţe clădite dintr-o piatră mereu mai neagră, asemenea unor mici creste ascuţite de dealuri. Locurile acestea pustii, mlăştinoase sau ierboase, bătute de vînturi, văile adînci şi răsunătoare, fabricile şi căsuţele de piatră, „pătrunderile" — adică terenurile recuperate — au pus mînă de la mînă pentru a făuri un neam cu caracteristici deosebite. Pe meleagurile acestea sînt mii şi mii de bărbaţi şi femei cu trupuri vînjoase, care îşi ţin spinările drepte, buzele răsfrînte şi bărbiile ţepene, care folosesc un fel de a vorbi apăsat, cu vocale lăbărţate şi consoane emfatice, parcă ar fi gata oricînd să se ia la harţă ; oameni care nu se tem de nimic altceva decît de codurile misterioase ale etichetei şi de efuziuni sentimentale. Dacă ar fi noapte, ai putea observa cîteva constelaţii în partea de jos a cerului, aproape de linia zării, şi nişte gîndăcei aurii care se caţără spre ele. Acestea ar fi felinarele de pe străzi şi tramcarele luminate de pe coline, căci aici asemenea lucruri sînt mici avanposturi în Ţara Nimănui şi, în general, elemente cu mult mai aventuroase şi mai romantice decît felinarele şi tramvaiele obişnuite. Dar nu e încă noapte ci doar o după-amiază tîrzie de septembrie. O parte din razele soarelui luminează cel mai apropiat dintre oraşe, îngrămădit în mare măsură într-o vale îngustă care se îndreaptă spre lande. Trebuie să fie Bruddersford, căci acolo — unde se încrucişează atîtea drumuri — se află Primăria şi, dacă se întîmplă să cunoşti cît de cît ţinutul, nu se poate să nu recunoşti imediat Primăria din Bruddersford cu orologiul ei care cîntă *Tom Bowling* şi *Fetişcana de pe dealul Richmond*. Este denumită „O clădire aristocratică în stilul Renaşterii italiene" şi întotdeauna pare că n-ar avea ce căuta acolo.

[1] Pe lîngă denumiri geografice reale, ca în cazul de faţă, autorul foloseşte şi multe altele inventate, adeseori cu semnificaţii simbolice.

[2] Alcătuită în 1086 din ordinul lui Wilhelm Cuceritorul, *Domesday Book* sau *Doomsday Book* = *Cartea judecăţii de apoi*, era numită astfel „deoarece nu cruţa pe nimeni, aşa cum va face şi Dumnezeu".

Da, e vorba într-adevăr de orașul Bruddersford. Puțin mai departe se vede fabrica imensă a firmei Holdsworth et Co., Ltd., care n-a fost niciodată denumită o clădire aristocratică în vreun stil anume, și totuși nu s-ar putea spune că n-are ce căuta acolo. Acoperișul gării „Societatea feroviară din Midland“ licărește în soare, și nu departe strălucește acoperișul de sticlă al Halelor din Bruddersford unde, perfect la adăpost, poți să iei un ceai cu șuncă sau să cumperi ghete, tigăi, bomboane de mentă, metraje pentru haine și cîntecele comice. Clădirea turtită din stînga Primăriei e capela sectei congregaționale de la capătul uliței, un adevărat monstru care poate înghiți chiar și două mii de oameni dornici de „cîntări însuflețite și un serviciu religios înălțător“. Dunga aceea murdară trebuie să fie ori canalul Leeds-Liverpool, ori canalul Aire-Calder, una din două. Se vede o mică pădure de coșuri de fabrici. Cele mai multe dintre ele pufăie rar cu un aer gînditor, căci e sîmbătă după-amiază și au trecut aproape patru ore de cînd roiurile de muncitori s-au revărsat pe porțile mari. Unele dintre coșuri nu scot nici un firicel de fum ; de mult au tăcut și stau acolo ca niște monumente ale unor vremuri dispărute — și toate astea pentru că afacerile merg prost de o bună bucată de timp. Poate că unele dintre aceste coșuri au încetat să mai fumege deoarece femeile elegante de la Paris, Londra și New York și-au spus una alteia „Scumpa mea, dar cum poți să porți un asemenea lucru !“, iar femeile mai puțin elegante le-au ținut isonul și cele lipsite cu desăvîrșire de eleganță le-au urmat într-un tîrziu exemplul, rezultatul fiind că la Bruddersford mașinile stau. Firește, afacerile merg și acum

foarte prost. Dar privind către Bruddersford ai senzația că orașul va lua vreo măsură în această privință, că nu face decît să aștepte momentul potrivit, că într-un fel sau altul o s-o scoată la capăt și o să răzbească mai departe : localitatea are un aer hotărît, dîrz, și totuși azi după-amiază nu se gîndește la comerțul cu lînă.

Se întîmplă ceva foarte ciudat pe calea aceea îngustă dinspre apusul orașului. Se numește Calea Manchesterului întrucît într-adevăr duce către acest oraș, deși pentru a ajunge acolo va trebui să urci pe acoperișul bătut de vînturi al Angliei și să petreci vreo oră sau două între țipetele ploierilor. Ceea ce e ciudat acum, în privința ei, este că nu se poate vedea deloc calea propriu-zisă. Pe toată lungimea se scurge leneș un șuvoi cenușiu-verzui. E un șuvoi de șepci de postav.

Aceste șepci tocmai au părăsit stadionul „Clubului unit de fotbal asociație“ din Bruddersford. Treizeci și cinci de mii de bărbați și băieți au asistat, pînă mai adineaori, la meciul dintre echipa căreia majoritatea lor îi spun „United“ și echipa Bolton Wandereres. Mulți dintre spectatori nici n-ar fi trebuit să se afle acolo. Cu ajutorul statisticilor și al acelor mici bugete triste — „Cum poate să trăiască un om“ (sau, mai degrabă, să evite moartea) „cu treizeci și cinci de șilingi pe săptămînă“ — care par să atragă unele minți, n-ar fi deloc greu să dovedești că unor astfel de oameni nu le dă mîna să plătească biletul de intrare. Cînd unele dintre fabrici nu lucrează decît jumătate de săptămînă iar altele deloc, un șiling e o sumă respectabilă. Un economist ar fi pus în mare încurcătură dacă ar trebui să descopere de unde provin toți acești șilingi. Dar în cazul

cînd ar trăi la Bruddersford, chiar de s-ar mai putea întreba de unde vin banii, cu siguranţă că ar înţelege, totuşi, de ce au fost puşi la bătaie. A afirma că aceşti oameni au dat cîte un şiling pentru a privi cum „douăzeci şi doi de simbriaşi bat băşica“, ar însemna să spui că o vioară e pur şi simplu o bucată de lemn cu nişte strune din maţ de oaie, sau că Hamlet e doar o anumită cantitate de hîrtie şi cerneală. În schimbul sumei de un şiling, echipa A.F.C. Bruddersford United ţi-a oferit Conflict şi Artă ; te-a transformat într-un critic, fericit că poţi să apreciezi anumite subtilităţi, gata într-o clipă să judeci valoarea unei pase bine chibzuite, a unei curse pe extremă, a unui şut imparabil, a unei degajări a fundaşului sau a portarului ; te-a prefăcut într-un partizan care-ţi ţii răsuflarea cînd balonul zboară direct către gura porţii tale, cazi în extaz cînd înaintaşii tăi s-au dezlănţuit către poarta adversă, eşti bine dispus, abătut, amărît sau dimpotrivă îţi creşte inima, după cum e schimbătoare soarta echipei tale, privind cum o minge îţi făureşte iliade şi odisei ; şi, mai mult decît atît, te-a prefăcut într-un membru al unei noi comunităţi, o lume înfrăţită timp de un ceas şi jumătate. Nu numai că ai scăpat de uruitul şi hîrîitul maşinăriei acestei vieţi mai mărunte, cu trudă, salarii, chirie, ajutor de şomaj, ajutor de boală, carnete de asigurare, soţii cicălitoare, copii plăpînzi şi suferinzi, patroni nesuferiţi şi oameni care nu lucrează ; mai mult decît atît, ai scăpat odată cu majoritatea ortacilor şi vecinilor tăi, cu jumătate din oraş, şi ai stat acolo alături de ei, ovaţionînd împreună, bătîndu-te pe umăr cu ei, schimbînd aprecieri şi judecăţi ca nişte stăpîni ai pămîntului, după ce te-ai îmbulzit ca

să treci printr-o portiţă turnantă, intrînd într-o viaţă nouă cu mult mai strălucitoare, clocotind de Conflict şi totuşi pătimaşă şi frumoasă în Arta ei. Mai mult decît atît, ţi-a oferit subiecte de conversaţie în valoare de peste un şiling pentru tot restul săptămînii. La Bruddersford, un bărbat care a scăpat ultimul meci jucat acasă de echipa „United“ nu mai putea intra în viaţa socială decît furişîndu-se în vîrful picioarelor.

Undeva în mijlocul acestui şuvoi de şepci de postav se află una care se deosebeşte de cele învecinate. Nu e nici cenuşie, nici verde, ci mai degrabă un fel de maro decolorat. Apoi, spre deosebire de majoritatea celorlalte, nu-i prea largă pentru capul purtătorului, ci un pic prea strîmtă, deşi e adevărat că el şi-a împins-o pe ceafă de parcă i-ar fi prea cald — aşa cum îi şi este de fapt.

Şapca aceasta şi capul pe care aproape că a încetat să-l mai împodobească sînt proprietatea unui cetăţean din Bruddersford, un vechi şi entuziast suporter al clubului „United“, pe numele său Jessiah Oakroyd. Ciudatul său nume de botez i-l datorează tatălui, un textilist deşirat care (trecînd de la păcat la căinţă) îşi împărţea ceasurile de răgaz între cîrciuma „Braţele laşe“ şi capela metodistă primitivă de la capătul uliţei, unde, chiar în preziua naşterii celui de al doilea fiu al său, i s-a întîmplat să audă următorul verset din cartea întîia a *Cronicilor* : „Feciorii lui Uziel au fost : Mica, cel dintîi şi Jessiah, cel de al doilea“ [1]. Dar intimii îi spun domnului Oakroyd „Jess“.

[1] Işia, în versiunea românească a lui Gala Galaction (24, 20) p. 440.

E un muncitor în vîrstă cam de 45—50 de ani, puţin mai scund decît alţii dar destul de solid ; nici urît, nici frumos, cu nasul turtit, cu o mustaţă care se prea poate să fi fost cîndva frumoasă şi blondă, dar acum e ciumpavă şi sură ; ochii lui albaştri privesc destul de binevoitor lumea, dar au şi o undă fie de mirare, fie de ciudă, fie de amîndouă.

Stă aproape în umbra a două mari fabrici, în unul din acele cartiere cărora localnicii le spun „fundul fabricii" sau, ca să fim mai exacţi, pe strada Ogden la numărul cincizeci şi unu. Locuieşte acolo de douăzeci de ani şi toată strada îl cunoaşte ca un om potolit şi un bun vecin.

Într-acolo se îndreaptă şi acum, întorcîndu-se de la meci ca să-şi bea ceaiul de sîmbătă, care ocupă un loc înalt în ierarhia meselor, cel mult prînzul de duminică putînd să i-o ia înainte. De sute de ori a mers pe jos pînă aici, venind de la meci, dar această sîmbătă de la sfîrşitul lui septembrie nu e o zi obişnuită pentru el, căci domnul Oakroyd se află chiar în pragul unor mari evenimente — deşi habar nu are. Soarta şi Schimbarea îi pregătesc o capcană. Nu departe de aici, drept în faţa lui, atîrnă momeala la capătul unei undiţe. Nu trebuie să-l scăpăm din ochi.

II

În timp ce se deplasa încetişor în josul Căii Manchesterului, înconjurat încă de mulţimea celor ce asistaseră ca şi el la meci, domnul Oakroyd se trezi că meditează la deşertăciunile acestei existenţe găunoase. Se simţea neobişnuit de deprimat. De vină se prea poate să fi fost şi starea

lui fizică, întrucît era înfierbîntat, plin de praf şi obosit ; avusese o dimineaţă grea la fabrică, fără o clipă de răgaz ; îşi mîncase în grabă prînzul ; se dusese pe jos pînă la stadion şi de atunci stătuse tot în picioare. Niciodată nu păruse mai îngustă şi mai îmbîcsită Calea Manchesterului după meci ; abia mai puteai răsufla de atîta îmbulzeală. Şi parcă ăsta fusese meci ? Pentru prima dată îi părea rău că a venit. Scorul rămăsese alb. Nimeni nu marcase nici măcar un gol. Chiar şi un gol primit de echipa „United" tot ar mai fi fost ceva, poate i-ar fi trezit niţel. Prima repriză fusese exasperantă, înaintaşii echipei locale asaltau neîncetat poarta echipei Wanderers, dar se dovedeau incapabili să marcheze ; centrările fuseseră irosite în vînt, se trăsese peste sau pe lîngă poarta goală — ce mai, fotbal de bîlci ! Cea de a doua repriză fusese încă şi mai slabă — nimic altceva decît şuturi la întîmplare de ambele părţi, o joacă de copii. Pînă străbătu cu greu trei sute de metri pe strada aglomerată, domnul Oakroyd se lăsă în voia acestor reflecţii amare. Puţin mai departe, unde era mai mult loc, putu să le dea chiar glas, căci se lovi de un cunoscut care se întoarse şi-l recunoscu.

— Hă, Jess ! strigă cunoscutul, scoţînd dintre dinţi o pipă din tigvă şi apoi făcîndu-i un semn tainic cu ochiul.

— Hă, Jim ! îi răspunse domnul Oakroyd.

Acest „hă" care probabil a fost cîndva „Hei" este salutul obişnuit la Bruddersford, şi faptul că sună mai degrabă ca un avertisment decît ca o formulă de salut, nu trebuie să ne surprindă deloc. La Bruddersford se impune să fii atent şi prudent.

— Ei (spuse Jim, potrivindu-şi pasul după domnul Oakroyd) ce-ai zis de ăia ?

— Ce să zic ! ?

Domnul Oakroyd plescăi în fel şi chip ca să arate ce gîndeşte despre ei.

— Eu ziceam că la ai noştri parcă le-ar fi legat careva picioarele, comentă Jim.

— Păi asta şi trebuie să le facă, zise domnul Oakroyd cu multă amărăciune. Şi nici nu era greu să le-o facă dacă se străduiau un pic. Eu unul zic că i-am văzut descurcîndu-se mai bine chiar şi cînd au mîncat bătaie. Şi cînd au pierdut meciul cu Newcastle săptămîna trecută au jucat mai frumos, chiar mult mai bine.

— Da ce, mai încape vorbă ? încuviinţă celălalt. Ia zi, dom'le, mai văzuşi vreodată aşa meci ? Zău, mai bine mă duceam să-i văd jucînd pe copiii de şcoală. Eu zic că am aruncat şilingul pe fereastră.

Şi, o clipă, Jim medită trist la şilingul pierdut. Apoi, schimbînd deodată tonul şi devenind foarte agresiv, continuă :

— Centrul ăla înaintaş pe care l-au angajat — MacDermott, ori cum naiba şi-o fi zicînd — ăla n-o să facă niciodată mare brînză, zău aşa. Parcă vedeai o fîţă jucînd. Şi cît zici că au plătit pentru el ? Două mii de lire ?

— Da.

Domnul Oakroyd făcu această monosilabă să sune cît mai expresiv.

— Două miare. Va să zică ar veni cam vreo sută de lire pentru fiecare gol pe care nu l-a dat azi. Apăi Watson făcea cît douăzeci ca el ! Mie îmi plăcea băiatul ăla şi

dacă-l lăsau în pace să vezi că făcea el cevaşilea pentru ei. Da cînd colo, ce să vezi, s-au apucat să caute în dreapta şi-n stînga şi-au dat de MacDermott ăsta şi l-au procopsit cu două miare ca să tragă peste bară !

Jim îşi aprinse enorma pipă galbenă şi pufăi din ea cu un aer de mare satisfacţie. Fără doar şi poate găsise un subiect pe care putea lesne să-l exploateze cît poftea, în tot cursul serii aceleia, la cîrciuma „Iepurele şi copoii", a doua zi dimineaţă la Clubul Muncitorilor din partea de est a Bruddersfordului şi poate chiar şi în serile de duminică, luni şi marţi.

Domnul Oakroyd merse mai departe în tăcere, grăbind pasul — acum că mulţimea se mai rărise şi avea loc să păşească. La colţul Căii Manchester cu strada Suveicii amîndoi bărbaţii se opriră, căci aici drumurile lor se despărţeau.

— Am să-ţi spun eu cum stă treaba, măi Jess, îi zise însoţitorul lui împungînd aerul cu muştiucul lulelei şi vorbindu-şi dialectul din Yorkshire şi mai lăbărţat decît pînă acum, pe măsură ce adopta un ton mai filozofic. Dacă „United" ar avea mai puţini gologani cu care să se joace ar juca un fotbal mai de Doamne ajută.

Privirile lui scormoniră o clipă trecutul, căutînd echipa care avea mai puţini bani şi juca mai bine fotbal :

— Ţi-aduci tu aminte cînd tot clubul la un loc nu văzuse vreodată două miare în ochi, cînd toată echipa nu făcea două mii de lire, cu cabine cu tot, şi ce fotbal jucau p-atunci ? Noi ştim asta, nu-i aşa ? Păi atunci îţi arătau ceva care merita să fie văzut. Dar acuma nu mai e nimic — ca şi berea şi tabacul pentru care-ţi iau acum o groază

de bani în plus — bani zvîrliţi pe fereastră, asta-i treaba, zic eu. Ei bine, hai să mergem să ne bem ceaiul ca să ne treacă supărarea. Ai grijă, Jess !

Şi Jim se îndepărtă, căci acel ultim avertisment nu era altceva decît unul din modurile familiare în care cei din Bruddersford îşi iau rămas-bun.

— Da, răspunse abătut domnul Oakroyd. Pe curînd, Jim !

Se urcă pe imperiala unui tramvai care avea să-l ducă prin centrul oraşului pînă la vreo cîteva sute de metri de strada Ogden. Se aşeză pe o banchetă, cu pipa de lemn de măceş stinsă şi de fapt goală, înfiptă în colţul gurii, cu şapca dată pe ceafă, dezgolindu-i fruntea strălucind de sudoare, şi cu ochii privind în gol ca şi cum vraja s-ar fi rupt. Din cînd în cînd tramvaiul îl mai zgîlţiia, împingîndu-l înainte, dar imediat îl trîntea înapoi pe speteaza tare a banchetei. Oameni care ocupau mai mult loc ca de obicei, căci aveau braţele şi subsuorile pline de pachete, îl bruscau croindu-şi drum cu coatele sau îl călcau pe pantofi. Sîmbăta la Bruddersford nu e chiar atît de uşor să iei tramvaiul.

— Coniţă, eu zic că asta înseamnă de doi bani mizerie, îi spuse el unei femei foarte trupeşe care se strecură ca o pană de despicat butucii şi se aşeză pe locul de lîngă el. Femeia îşi întoarse spre el faţa transpirată, stacojie, şi domnul Oakroyd o recunoscu pe doamna Buttershaw, al cărei soţ ţinea prăvălioara din Woolgate. Toată lumea din cartierul acela cunoştea prăvălia, căci nu era un simplu magazin obişnuit. El satisfăcea atît nevoile trupeşti ale clienţilor cît şi pe cele sufleteşti, întrucît jumătate din el

le oferea ciorbă de burtă şi piftie, iar cealaltă jumătate, muzică, în special cîntece ieftine şi plăci ieftine de patefon. Străinii se opreau adeseori în faţa magazinului Buttershaw ca să caşte gura şi să rîdă, dar, pe de altă parte, nu e deloc greu să-i amuzi pe străini. Toată lumea din împrejurimi recunoştea că e un aranjament foarte înţelept, căci unii muşterii cereau ciorbă de burtă, iar alţii, muzică, dar destul de mulţi le doreau pe amîndouă.

— Phii, să mă bată norocul dacă nu e domnul Oakroyd! strigă doamna Buttershaw recunoscînd în el atît un client (al birtului, pentru ciorbă de burtă şi tuslama), cît şi un vechi vecin. Nu te văzui. Cum îţi mai merge ?

— Aşa şi-aşa, aşa şi-aşa ! zise domnul Oakroyd cu aerul unui om hotărît să nu se trădeze în nici o privinţă.

— De multă vreme mă tot bătea gîndul să te întreb (continuă doamna) — numai că nu te-am prea văzut : ce mai face Lily a dumitale, acolo... unde era plecată, nu ? în — cum îi zice ? America, nu ?

— Canada, anunţă prompt şi cu destulă mîndrie domnul Oakroyd.

— Aşa, aşa — Canada. Dar e acelaşi lucru, nu ? Unii îi zic într-un fel şi alţii în celălalt fel. Ei, cum îi mai merge pe acolo ? Parcă nici n-a trecut mai mult de o săptămînă sau două de cînd era doar o aşchie de fată care intra să ceară un cîntec pentru spectacolele de copii — îi cam plăcea muzica, nu ? Şi auzi vorbă, s-o ştii acum femeie măritată în Canada.

— Îi merge bine, zise domnul Oakroyd străduindu-se zadarnic să pară degajat. Chiar deunăzi am primit o scrisoare.

Dar nu adăugă că scrisoarea aceea (care începea prin cuvintele „Dragă tată și mamă, vă scriu aceste cîteva rînduri ca să aflați că sîntem bine, așa cum sper că sînteți și voi“) se odihnea în buzunarul lui de la haină, unde o purta de trei zile și de unde o tot scotea la răstimpuri destul de scurte ca s-o recitească.

— Va să zică s-a instalat acolo, ha ? întrebă doamna Buttershaw care, după cît se pare, privea Canada drept un fel de casă.

— Mda, s-a instalat destul de bine, Lily a mea. E plecată de aproape un an.

— Ei, nu mai spune ! Un an ! Phii, să mor dacă aș fi crezut ! (Ai fi zis că zgîlțiiala și zdruncinăturile tramvaiului smulg aceste exclamații din trupul doamnei Buttershaw.) Dar cu cine s-a măritat ? Ar fi trebuit să știu, dar am uitat. Curînd am să uit și cum mă cheamă, pentru că am mintea ca o sită.

Cu Jack Clough, băiatul ăl mai mic al bătrînului Sammy, răspunse domnul Oakroyd. Era ajustor la Sharp.

— Așa e, de bună seamă ! exclamă triumfătoare doamna. L-am cunoscut bine. Dădea și ăla de multe ori pe la noi, ca să cumpere vreun cîntecel comic și alte chestii dintr-astea. Era băiat simpatic foc, zău așa. Dar și Lily a dumitale era a dracului de vioaie și plină de haz.

— Da, da, era destul de vioaie. Umplea casa, nu altceva cînd era prin preajmă.

Domnul Oakroyd încerca să vorbească foarte degajat, dar glasul începu să i se încălzească și ochii i se aprinseră de niște amintiri duioase. Întotdeauna o adorase pe fata asta a lui, mai ales că alta nu mai avea. Fusese pruncul

cel mai caraghios, copilul cel mai isteț și fata cea mai drăguță din partea aceea a orașului Bruddersford și de fapt chiar din oricare alt cartier. În tot ce făcea și zicea ea era ceva minunat. Pînă și neascultarea ei — căci întotdeauna avusese o fire rebelă — i se păruse lui un mod special de a fi nostimă și drăguță, la fel de reușită ca și o comedie.

— Trebuie să-ți fie dor de ea. Și mie îmi e. Pînă și Joe mă întreba mai deunăzi. Nu știa că s-a măritat și că a plecat, fiindcă el habar n-are de nimic — zi-i Joe și gata. El întotdeauna e cu un an-doi în urma evenimentelor. (Dar doamna Buttershaw spuse acest lucru în așa fel încît să sugereze că soțul ei — cu un ochi la ciorba de burtă și cu celălalt la partituri — e oarecum deasupra acestor treburi legate de cunoașterea lucrurilor, Joe fiind un fel de geniu distrat.) Niciodată n-a intrat în magazinul nostru o fetișcană mai drăguță ca ea — zău, te poți mîndri cu asta.

Această laudă îl zgudui atît de puternic pe domnul Oakroyd, alungîndu-i orice urmă de rezervă, încît el proclamă cu toată seriozitatea :

— Da. Mi-e tare dor de ea. Nici n-aș fi crezut că cineva putea să-mi lipsească atît. Uneori mi se pare casa pustie.

Vreo cîteva minute nu se mai rosti nici o vorbă. Fără îndoială, amîndoi simțeau că această ultimă replică a atins limita pînă la care se pot împinge mărturisirile. Dincolo de ea se aflau exagerarea și nerușinarea, iar un bruddersfordian lăsa asemenea tărîmuri nesăbuite pe seama actorilor, a londonezilor și a altor oameni de teapa lor. Domnul Oakroyd se uită pe fereastră.

Chiar atunci ziua trecea acea mică punte vrăjită dintre după-amiază și seară. Lumina toamnei timpurii era pusă

pe minuni. Tocmai sosise o clipă a transformării. Ea poleli și polei platourile înalte iar apoi, exact cînd tramvaiul domnului Oakroyd ajunse în centrul orașului, lăsînd în urmă Biblioteca Centrală Gratuită, în stînga, și Bazarul Universal de Doi Bani, pe dreapta, lumina soarelui își pogorî aripa peste Bruddersford. Un fum auriu învălui orașul. Marele magazin Holmes și Hadley, gara Liniilor Ferate Centrale, Bursa de lînă, Banca Barclay. Sala imperială de concerte — toate străluciră ca niște palate. Piața Smithson era ca o mare occidentală tremurătoare și însuși domnul deputat Ebenezer Smithson, cu sulul său de marmură prefăcut într-o hartă a Indiilor, căpătă înfățișarea unui amiral elisabethan. Fațadele caselor de pe strada Pieții deveniseră ciudat de impunătoare și răspîndeau în fața soarelui o bogăție de pietre cioplite. Piața Primăriei era o adevărată oază a luminii aurii ; iar celebrul orologiu, mergînd pentru a sărbători momentele vrăjite, scoase un uruit destul de puternic și apoi scăldă străzile în sunetele entuziaste ale clopotelor sale, cîntînd *Fetișcana de pe Richmond Hill.*

S-ar fi părut că domnul Oakroyd, trăgînd din pipa lui goală și privind pe fereastră, nu e cîtuși de puțin sensibil la toată această vrajă neașteptată. Dar nu astfel stăteau lucrurile : o mînă începu să scotocească prin haina lui jerpelită. Ar fi mers mai departe, s-ar fi afundat în buzunarul dinăuntru, dacă proprietarul ei n-ar fi împărțit bancheta cu doamna Buttershaw, a cărei lățime depășea visurile proiectanților de la Întreprinderea de tramvaie. Dar dacă mîna nu izbuti să scoată la iveală o scrisoare, ea putu cel puțin să simtă că e acolo și după aceea se lăsă mulțumită în jos.

— Dar (zise doamna Buttershaw privind dezaprobator la Antrepozitele domnilor Hoggleby, fiii et. Co, Ltd., în umbra cărora se aflau) cum o mai duce flăcăul ăla al dumitale ?

Domnul Oakroyd se schimbă imediat la față, căpătînd o expresie crîncenă și satirică.

— N-aș ști să-ți spun. El unul nu-mi zice nimic. Bănuiesc că-i merge bine atîta vreme cît se găsește destulă briliantină și destui ciorapi fantezii, și destule femei tinere care n-au altă treabă decît să se uite după băieți.

Se prea poate ca doamna Oakroyd să fi ținut la Leonard ca la ochii din cap, așa cum stăteau, de fapt, lucrurile, dar era limpede că taică-su n-avea o părere prea bună despre el.

Și s-ar părea că nici doamna Buttershaw.

— L-am văzut miercuri cred — zise ea cu severitate — pierzînd vremea prin fața unui cinema — cred că la Plaza — și zău dacă n-ai fi zis că e proprietarul lui. „Ăsta-i băiatul domnului Oakryod" — îi zic eu lui Joe, dar Joe nu-l cunoștea. Joe nu cunoaște pe nimeni, și cînd te gîndești că ține magazinul ăla de treizeci de ani ! Cred că în viața mea n-am văzut un om ca el. „Curînd n-ai să mă mai cunoști nici pe mine", îi zic eu. Dar cînd i l-am arătat pe băiatul dumitale, Joe a zis : „Păi, dacă ăla o fi flăcăul lui Jess Oakroyd, să știi că nu seamănă deloc cu taică-su. Parc-ar fi un țafandache". „Ba nu, Joe — îi zic eu — tu nu știi nimic despre băiat." Însă am înțeles eu ce voia să spună. Lui nu-i place deloc să-i vadă pe băiețandrii ăștia

împopoţonaţi şi înfumuraţi, aşa e Joe. Dar unde lucrează Leonard al dumitale acum ? Tot frizer e ?

— Da, e tot la prăvălia lui Bobsfill din Woolgate, spuse domnul Oakroyd pe care aceste observaţii nu păreau să-l supere.

— Ei — zise doamna Buttershaw, strîngîndu-şi tot sortimentul de pachete şi pacheţele mai aproape de trupul ei uriaş — n-o să se îngraşe el niciodată din ce-i dă bătrînul Bobsfill. Niciodată n-am dat eu nici doi bani pe bărbieri, d-apăi Bobsfill e unul din cei mai cărpănoşi. Ar fi în stare să se şi chiorască pînă ce găseşte un gologan pe care l-a pierdut.

Şi apoi, greoaie ca un talaz, se ridică de pe banchetă şi — pe măsură ce tramvaiul încetinea — coborî, bălăbănindu-se, pe interval.

Domnul Oakroyd — începînd să-şi revină la ceea ce i se părea a fi volumul său iniţial, căzu pe gînduri amintindu-şi de fiica lui şi de scrisoarea ei. De îndată ce plecase Lily, casa din Ogden Street 51 parcă se micşorase şi se întunecase deodată, viaţa de familie dispăruse din ea, nu mai era un cămin adevărat, erau acolo doar ei trei, mîncînd şi dormind, uneori ciondănindu-se — de o parte, Leonard şi mama lui prea iubitoare, şi de partea cealaltă el, Jess Oakroyd.

— Să nu te laşi, tăticule. Nu te potrivi lor. Ţine-te tare şi ai grijă de tine, îi şoptise Lily puţin înainte de a pleca, desfăcînd o veche şi fericită alianţă. De atunci mai încercase şi el o oarecare plăcere destul de searbădă împotrivindu-li-se şi încercînd să-şi poarte de grijă. Dar acum devenise o poveste cam dureroasă.

Scoase scrisoarea din buzunar, dar n-o reciti. Avusese speranţa tainică să găsească în ea invitaţia de a merge să-şi viziteze fiica. O vorbă numai să-i fi spus, şi ar fi plecat imediat la ea. Un om îndemînatec şi iscusit ca el putea uşor să-şi găsească de lucru acolo. Ar fi putut fără prea multă greutate să strîngă banii de drum dacă fabrica ar fi lucrat din plin măcar şase luni. Dar invitaţia nu sosise, nici nu se pomenea măcar ceva despre ea. Nădăjduia că fata s-a gîndit să i-o trimeată, sugerase chiar acest lucru şi nu suflase o vorbă despre ea numai pentru că Jack Clough, care nu era băiat rău, dar ca şi toţi ceilalţi era preocupat doar de sine — pusese piciorul în prag ; numai şi numai de aceea nu suflase ea o vorbă despre invitaţie. El, Jess, pomenise de ea în vreo două-trei scrisori, făcînd un fel de glume în privinţa asta. („Cum ar arăta tăticul tău bătrîn în Canada !“) şi nu mai avea chef să facă mai mult. Tinerii trebuiau în primul rînd să se descurce, şi pe deasupra mai aşteptau şi un copil. Îşi aruncă ochii pe scrisoare, apoi o rupse încetişor şi strecură bucăţelele sub banchetă.

Tramvaiul se apropiase uruind de Hanul Lebăda Neagră (căruia lumea din cartier îi spunea „Răţoiu' cu gunoiu“) şi ajunsese la staţia lui. Oakroyd străbătu pe jos, cu paşi destul de înceţi şi greoi, cele cîteva sute de metri care-l aduseră pînă în Ogden Street.

Nimeni n-ar fi putut-o socoti o stradă foarte atrăgătoare : era foarte lungă, foarte cenuşie, monotonă, şi alcătuită din două şiruri surprinzător de urîte de căsuţe negricioase ; totuşi, Ogden Street avea şi ea locurile sale de mîndrie, şi oamenii de pe aici puteau pretinde că s-au că-

țărat cu ambele picioare pe scara socială. De fapt, se putea să ai o adevărată „cădere“ din Ogden Street, și erau și unii care ajunseseră chiar să vadă în ea un simbol al unei prosperități demult dispărute. În primul rînd, era o stradă onorabilă, nu una dintr-acelea pe care auzi deodată noaptea țipete înspăimîntătoare sau fluierele gardiștilor. Și pe lîngă asta, era alcătuită în întregime din căsuțe ca lumea, toate cu ușile dînd spre stradă ; în această privință se deosebea de străzile învecinate din dos — Strada Catifelei și Strada Merinosului — care nu aveau decît case „vagon“ sau case „lipite“ ; produsul unui ingenios plan arhitectonic de a înghesui patru locuințe în spațiul necesar pentru două, le permisese unor cetățeni din trecut să țină trăsură cu doi cai și să-și plimbe nevestele și fiicele la Expoziția de la Paris din 1867. Cînd locuiai în Ogden Street nu disprețuiai taclalele cu locatarii din „casele-vagon“ și totuși, — dacă erai o femeie care știai să te distrezi — îți dădea mîna să te arăți duioasă și miloasă față de un umil locatar al unei asemenea case, dar și să-i mai tai din nas vreunei chiriașe prea îndrăznețe. Parte din aceste lucruri îi erau de mulți ani cunoscute domnului Oakroyd — vechi locatar al cartierului — dar nu cu asemenea amintiri își ocupa el mintea în momentul de față.

Ușa — care dădea direct în camera de zi — era întredeschisă. Nu era nimeni acolo, dar se auzeau glasuri de la etaj. Cineva strigă „Bună !“ cînd își trînti domnul Oakroyd șapca pe colțul canapelei negre și lucioase. El mormăi un răspuns, trecu în bucătărioară, unde se spălă în grabă și se întoarse — cu ochii încă plini de săpun galben care ustura — ca să arunce mesei niște priviri foarte neîncrezătoare. Ceea ce văzu îl făcu să clatine din cap. Într-adevăr erau ruinele jalnice ale ceaiului de sîmbătă. Trei cești murdare împinse către capătul mesei îl informau că alții sosiseră mai devreme ; totul avea aerul că a fost cercetat îndeaproape și apoi respins. Pe o farfurie erau două bucăți de pîine cu unt, iar pe alta, o jumătate de felie de chec cu unt și o tartă cu brînză de vaci și lămîie, cam chifligită ; iar pe o a treia farfurie — ca o delicatesă specială, adevărata mîndrie a mesei respective — erau simplele resturi, epavele înecate în zeamă, ale unei conserve de somon. Domnul Oakroyd scormoni cu furculița în noroiul acela roz, clătină iar din cap și începu să cloncăne ca o găină. Apoi ridică ceainicul de pe galeria sobei, unde stătuse să aburească pe înfundate o vreme, se așeză și încercă să-și stîrnească la loc ceea ce mai rămăsese dintr-o poftă de mîncare repede alungată.

— Aha, va să zică te-ai întors !

Asta era doamna Oakroyd, care coborîse scările. Era o femeie subțirică, cu ochii strălucitori, pomeții înalți, nasul cîrn, roșu la vîrf, și bărbia ca o provă de corabie. Avea două pasiuni — una pentru fiul ei Leonard, iar cealaltă pentru virtutea lipsei de confort.

— Țin mult la talentele mele de gospodină ! — spunea ea adeseori.

Și dacă putea să umple camera de zi cu rufe aburinde la numai cîteva minute înainte de sosirea soțului ei de la slujbă, era fericită. De multă vreme nu-l privea nici ca pe un prieten, nici ca pe un tovarăș de viață, ci doar ca pe o pacoste, o persoană care nu se mai satură să vină pentru

a întoarce casa pe dos, pentru a cere neîncetat mîncare și băutură.

Pacostea îi aruncă iute o privire și-și dădu imediat seama că e încîntată de ceva, deși e gata în orice clipă să se ia la harță tocmai pentru acel lucru. „Trebuie să fie vorba de Leonard", își spuse domnul Oakroyd în sinea lui, dădu din cap și apoi cu un aer posac își turnă în farfurie o parte din conserva de somon.

— Noi ne-am băut ceaiul, zise doamna Oakroyd înaintînd pînă în mijlocul încăperii.

— Da, am văzut, răspunse sec soțul. Ce n-aș da să fi fost și eu de față. S-ar părea că ați avut o mică petrecere, ceva.

— E și Leonard aici, s-a întors acasă azi după-amiază; l-a adus cu el și pe Albert Tuggridge, așa că am luat ceaiul împreună toți trei.

— A, vrea-zică e și Leonard aici, da ? întrebă domnul Oakroyd privindu-și destul de agresiv soția. Și ce caută Leonard aici la ora asta ? Te pomenești că în cartierul Woolgate n-are nimeni nevoie să se radă acuma sîmbăta, nu ?

Întrucît era singura zi în care mulți locuitori din Woolgate se bărbiereau — dacă o făceau vreodată — această observație era, de fapt, cea mai amarnică ironie.

Atunci ochii nevestei căpătară o licărire și mai intensă.

— Leonard a terminat cu cartierul Woolgate. Și-a luat tălpășița azi-dimineață. Dar *nu* înainte de a-i fi zis vreo două bătrînului Bobsfill. În privința asta poți să fii sigur — adăugă ea cu mîndrie.

Domnul Oakroyd lăsă din mînă cuțitul și furculița.

— I-au dat plicul ori a plecat de bună voie ? Și ce-o să se facă acum ? Mie mi se pare o aiureală. Băiatul ăsta nu-și mai încape în piele.

Scînteierea din ochii doamnei deveni acum de-a dreptul triumfătoare. Ridică glasul :

— Am să-ți spun eu ce-o să facă. O să lucreze la Gregson. Un băiat de-acolo își încheie angajamentul astăzi și Leonard al nostru îi ia locul începînd de luni. Îi dă două lire, plus ce o să-i mai pice din bacșișuri — că doar știi cum e frizeria Gregson. Eh, la asta ce mai ai de zis ?

N-avea nimic de zis la asta. Știa într-adevăr ce înseamnă frizeria Gregson, deși nu fusese niciodată clientul unui asemenea stabiliment princiar. „Saloanele Orășenești de Toaletă Gregson" se aflau în centrul orașului, la mai puțin de două sute de metri de Piața Primăriei, și acolo erau aranjate și potrivite podoabele unor capete care valorau cît o întreagă vistierie. Într-adevăr, împotriva frizeriei Gregson era imposibil să zici ceva.

— Două lire și bacșișuri din belșug ! strigă doamna Oakroyd. O să fie cam patru lire și jumătate, uneori chiar cinci lire, zice el, într-o săptămînă bună, și clienții vin regulat acolo — tot negustori de lînă, călători și alții de soiul ăsta. „Ei — îi zic eu — dacă așa o fi atunci sînt bani mai buni decît a adus vreodată acasă bietul taică-tu. Și cînd te gîndești că tu n-ai decît douășpatru de ani !" Ei nu, că m-a dat gata cu asta ! Cînd l-am văzut intrînd în casă cu Albert Tuggridge, ziua-n amiaza mare, puteai să mă dai jos cu un deget...

— Da, o întrerupse bărbatul, şi cînd văd şi cum au intrat în somonul ăsta, tot cu degetul ăla m-ai putea da jos şi pe mine.

— Ei, haide, haide ! Asta-i acuma ! Lasă-mă-n pace ! strigă ea cu o ironie stridentă. Acuma ce-i fi vrînd ? Cînd a luat şi băiatul o slujbă mai bună te pomeneşti că-i fi vrînd să-l dau afară şi pe el şi pe pretinul lui fără o ceaşcă de ceai măcar ? Ei bine, am să-i zic că lui nu-i dau nimic, că totu' e numai pentru tac-su. Ţi-a rămas şi ţie acolo taman cît am avut şi noi. Îţi mai trebuie doar o cafea. Iete-te, dom'le — ce-am mîncat noi nu e de-ajuns de bun pentru un om căruia îi dă mîna să arunce în fiecare săptămînă un şiling pentru un meci de fotbal. Lui i se cuvine să mănînce ouă cu şuncă seară de seară, asta i se cuvine, şi fleici şi cartofi prăjiţi în fiecare seară, aşa i se cuvine, că deh, e om cu stare...

— Bine, bine, bine, mormăi domnul Oakroyd şi încercă să adopte poza unui om care s-a săturat auzind atîtea prostii. Nevastă-sa pufni pe nări, strînse nişte ceşti şi farfurii murdare, pufni iar şi apoi duse lucrurile în bucătărioara auxiliară, unde izbuti să facă o hărmălaie cu totul ieşită din comun. Domnul Oakroyd îngădui trăsăturilor lui să-şi redobîndească înfăţişarea obişnuită, îşi supse cu zgomot dar şi cu tristeţe gaura dintr-o măsea, apoi muşcă o bucată uriaşă din plăcinta cu coacăze şi stafide şi cu o înghiţitură bună de ceai, o făcu să alunece mai uşor pe gît.

— Pun rămăşag că tinerelor din Bruddersford o să le vină grozav de greu astă-seară să nu-şi piardă capul, remarcă domnul Oakroyd cînd se întoarse soţia lui, şi făcu semn din cap către camerele de la etaj. Albert Tuggridge ăla e şi el sus cu Leonard ?

— Da. Leonard se pregăteşte să iasă în oraş. Se duc împreună la o petrecere cu dans, la Salonul din strada Suveicii.

Domnul Oakroyd zîmbi acru.

— Aşa mă gîndeam şi eu. Să vezi cîte inimi o să fie frînte astă-seară pe strada Suveicii. Zău dacă nu e o adevărată cruzime să-i laşi pe ăştia amîndoi liberi în aceeaşi seară, şi încă şi sîmbăta. Bietelor fete nu le mai rămîne nici o şansă. Alea care nu se pleacă pînă la pămînt în faţa lui Leonard, o să cadă cu siguranţă în fund în faţa atotcuceritorului Albert. Sînt toate nişte victime sigure pentru cocoşii ăştia.

Nevastă-sa se zbîrli :

— Ar zice lumea că tu, Jess Oakroyd, n-ai fost niciodată tînăr, dacă te-ar auzi cum bleotocăreşti despre băieţii ăştia.

— Ba nu, am fost şi eu tînăr. Şi eu zic că nici acum nu sînt chiar aşa de bătrîn. Dar n-am fost niciodată aşa de muieratic ca ăştia doi. Berbanţii cuceritori, aşa le-aş zice eu — fanţii sfărîmători de inimi din strada Suveicii ! Ţţ-ţţ-ţţ !

Nu era deloc o descriere exagerată ori greşită pentru Leonard şi prietenul său Albert. Odată cu ei şi cu cei de teapa lor pierea în mod jalnic şi obscur o veche tradiţie. Cu toate că habar n-aveau de asta, erau, de fapt, ultimii reprezentanţi ai unei specii vechi — ultimii Coconaşi, Dendi, Filfizoni, Marţafoi, Craidoni. Vechiul lor sălaş, cartierul West End al Londrei nu mai cunoaşte aceste figuri ;

bastoanele lor de bambus, mănușile galbene, paltoanele de culoarea căprioarei și cu nasturi de sidef, briliantina, parfumul și buchetele, promenadele pe la *music-hall*-uri, cupelele, doamnele lor cu coafuri complicate de culoarea aurului, cu bustul plin și zorzoane ameţitoare — toate acestea au dispărut, au fost luate demult de apa uitării, odată cu ultimul val de șampanie ; și cine știe ce cîntec prostesc și pe jumătate uitat, într-o măsură veselă și ţanţoşă de şase pe opt, cum ar fi *Băieţi şi fete chefuiesc în Picadi-i-i-lly* sau *Piaţa Le-e-ester* reprezintă recviemul lor. Dar tot așa cum fluxul modei, bătînd plinul în elegantul cartier *Mayfair* în cursul unui sezon monden se va rostogoli tot mai departe lăsînd vaze negre sau pernuţe portocalii în saloane din ce în ce mai îndepărtate de la un an la altul, tot așa și tradiţia crailîcului și berbantlîcului, după ce și-a părăsit vechiul cămin, a mai zăbovit o vreme în orașe ca Bruddersford și în lumea unor tineri ca Leonard și Albert. Craidonii trăiau pentru haine și fete, mai presus de toate pentru fete, întrucît nu se bucurau de aceleași posibilităţi ca un Brummell [1]. Aruncau ocheade șmecherești fetelor, le urmăreau și le strîngeau în braţe pe la seratele și petrecerile dansante de la Bruddersford, prin toate parcurile și pădurile din localitate, pe la cinematografe și *music-hall*-uri ; se ţineau după ele pînă pe plaja de la Bridlington, pe digurile de la Morecambe, în sălile de bal de la Blackpool și mergeau chiar și pînă la Douglas, pentru a le trata cu pahare de șampanie ce costau aproape

[1] George Bryan Brummell (1778—1840) — poreclit Frumosul Brummell — erou modern și camarad al regelui George IV (1762—1830) pe vremea cînd era prinţ moștenitor.

un șiling și cu alte reputate afrodisiace ; știau, — și adeseori discutau între ei, — care este exact diferenţa dintre midinetele de la Bruddersford și muncitoarele din fabricile de la Bradford sau Huddersfield, dintre croitoresele de la Leeds și vînzătoarele din Manchester ; erau maeștri în arta „agăţatului“ și, deși tineri, se vădeau a fi strategi veterani în războiul împotriva castităţii sau cuminţeniei feminine și se dovedeau neobosiţi la vînătoare, urmărind necruţător timp de săptămîni întregi aceste fiinţe strălucitoare prin jungla întunecoasă a străzilor din West Riding, dar gata oricînd să se arate ori plictisiţi, ori speriaţi de prada doborîtă. În cele din urmă, majoritatea lor — după propria lor expresie — „cădeau în capcană“ și aveau să părăsească viaţa de altădată — (alcătuită din epopei de galanterie) și să fie văzuţi împingînd un cărucior de copil.

Cei doi tineri coboară acum scările. Leonard vine primul, potrivindu-și pentru a nu știu cîta oară cravata de mătase stacojie. E un tînăr subţirel, cu o aranjare foarte rafinată și unsuroasă a buclelor și cîrlionţilor, cu un ochi din ce în ce mai aspru și o gură cu colţurile lăsate din ce în ce mai mult în jos, și cu defectul neplăcut că se păta pe frunte. Prietenul său Albert, funcţionar la Swullans, cel mai gălăgios și mai dubios agent de licitaţie din oraș, e mai voinic și mai zgomotos ; îi place să înveselească toate petrecerile și cercurile la care participă, imitînd obiceiurile patronului său. Întrucît, familia lui nu e la Bruddersford, locuiește într-o cameră mobilată la o azvîrlitură de băţ de acolo și se plînge mereu că locuinţa nu e deloc comodă. De mai multe ori pînă acum s-a făcut propunerea (atît de către Leonard, cît și de către mama lui) ca Albert

să vină să stea la ei, dar domnul Oakroyd, care nu vrea chiriași și în special nu vrea să-l mai vadă pe Albert, se înfurie numai cît aude de una ca asta.

— Phii, Leonard — strigă doamna Oakroyd din ușa bucătărioarei, în timp ce-și ștergea mîinile — dar astă-seară ești un adevărat Făt-Frumos !

Pentru ea, să-și vadă băiatul acolo în costumul lui de culoarea ciocolatei, cu ciorapii, cravata și batista purpurii, era o bucurie la fel de mare ca și o seară petrecută în oraș, și chiar mai mult decît un spectacol de cinema.

— Eh, ciaca-paca, 'mico, zise Leonard îndesîndu-și o țigară, cu lovituri, tacticoase pe dosul palmei.

— Oho-ho ! strigă Albert făcîndu-i cu ochiul domnului Oakroyd care-și împingea scaunul înapoi. Bravo, bravo ! Iată-ne în sfîrșit ! Merge strașnic, merge strașnic vechea întreprindere ! Ei, dar cîte atacuri bune a avut astăzi bătrîna echipă „United" ?

Și zicînd acestea făcu șiret din ochi tuturor.

Domnul Oakroyd, căruia îi venea să-i tragă un picior în fund, se aplecă peste lulea și peste pachetul lui de tutun marinăresc și mormăi :

— Nici unul. Zero la zero.

— Ei, va să zică n-a fost mare lucru, ca să merite un șiling, tu ce zici, Len ? Albert se apropie de cămin și se așeză cu picioarele răscrăcărate în dreptul lui. Prăpădiții ăia de boșorogi de la „United" o să trebuiască să-și dea multă osteneală pînă să vadă un gologan de la mine.

— In-dis-cu-ta-a-bil ! In-dis-cu-ta-a-bil ! zise Leonard, căruia îi făcea o plăcere nebună să distreze din cînd în cînd

societatea, imitînd un conte de operetă. Și aceasta era tocmai una dintre acele ocazii nimerite.

— Neîndoios, neîndoios ! urlă Albert care-și știa și el replica.

Domnul Oakroyd — cu aerul unui om care a auzit deja de mult prea multe ori placa asta — își aprinse pipa cu un gest hotărît și apoi își mai ușură inima dînd drumul la un nor de fum.

— Mde, ce să facă și ei, o să trebuiască să se străduiască s-o scoată la capăt și fără banii tăi, Albert, zise el savurîndu-și din plin ironia. O să trebuiască într-un fel sau altul să se descurce, măcar că n-o să le vină deloc ușor, îmi dau seama de asta. Dar le-ai spus-o deja de la obraz, sau îi ții încă așa încurcați, și-i lași să se lămurească singuri ?

În momentul acesta, doamna Oakroyd și cu Leonard dispărură în bucătărioară, de unde se auzeau parlamentînd cu glas scăzut. Albert își ciuli urechile în direcția aceea și apoi deschise chiar el focul.

— Ai auzit vestea ? Slujba a nouă a lui Len. Treabă bună, treabă bună ! Și mie mi-a mărit leafa săptămîna trecută. Afaceri pe cinste ! Facem bani, facem bani. A, ce zici ?

Era limpede că domnul Oakroyd n-avea mare lucru de spus și că nici subiectul nu era de natură a-l inspira cine știe ce. Își scoase luleaua, se uită la ea și apoi la Albert și-l întrebă foarte calm dacă domnul Swullans a mai vîndut în ultima vreme niscaiva garderoabe de mahon. Întrebarea era malițioasă, întrucît domnul Swullans intrase odată într-un bucluc din pricina vînzării unui anumit garderob

de mahon și se bucurase de atenția unui reportaj destul de amplu în ziarul *Bruddersford Evening Express*.

Dar Albert nu fu deloc pus în încurcătură.

— Ei, haide-haide ! Știm noi cu toții chestiile astea. Fiecare negoț cu coțcăria lui ! Ai auzit că umblu după un coteț nou ?

— Da, am auzit ceva de chestia asta.

— Ei și ce-ai zice dacă m-aș bucura de picătura asta de soare în vechea hardughie ? Ce părere ai ? Aș fi o societate agreabilă și un bun platnic, cu banii în dinți, taman la țanc în fiecare vineri seara.

Domnul Oakroyd clătină din cap :

— Nu ține figura, băiete !

— La țanc, în fiecare vineri, repetă cu mult entuziasm Albert. Și toată familia privește cu ochi buni propunerea.

— Nu merge, băiete. N-avem nevoie de chiriași. Sînt mulți ăia de caută chiriași. Noi n-avem nevoie.

— Oo, noi n-avem nevoie, noi n-avem ! (Exclamația venea din partea doamnei Oakroyd care-și făcuse apariția în pragul bucătărioarei cu un aer belicos.)

Soțul ei o privi intens, iar apoi repetă cu glas mai puternic :

— Nu, n-avem nevoie.

— Ei, bine, unii dintre noi socot c-am avea.

— Ei, bine, atunci trebuie să mai socotiți o dată și să socotiți mai bine, zise domnul Oakroyd cu un aer categoric.

Și înainte ca vreunul dintre ei să-i fi putut răspunde, își luase deja șapca de pe capătul canapelei, și-o trîntise pe cap și ieșise.

Își spuse în sinea lui că simte nevoia unei mici plimbări, că-i mai trebuie un pachet de tutun „Lup de mare", și ediția de după-amiază a ziarului *Evening Express Sports*. Dar știa că se teme de ceea ce avea să se întîmple. După ce deschisese focul trăgînd — bărbătește — cu singura piesă de artilerie grea pe care o avea, se simțise obligat să se retragă. În timp ce cobora lunga stradă Ogden își tot repeta în sinea lui „Mai mulți bani decît a adus vreodată acasă bietul taică-tu" ; și nu-i plăcea deloc cum stăteau lucrurile.

III

Week-end-ul începuse prost pentru domnul Oakroyd și nici nu s-a îmbunătățit pe parcurs. Nu-și putea alunga în nici un chip deprimarea de sîmbătă după-amiază. Nu avea în perspectivă nimic plăcut la care să se gîndească sau pe care să-l aștepte cu nerăbdare. Pe deasupra îl mai și tulbura o vagă presimțire neagră. Parcă ar fi fost un dulău negru diabolic care se ține scai de el. În mod normal era destul de fericit cînd putea să fumeze o lulea sau două de tutun marinăresc citind ziarul sportiv și aflînd cum „Kelly a împins balonul către aripa stîngă a terenului advers și Macdonald a șutat puternic dintr-o frumoasă centrare, dar fundașul nou transferat a degajat splendid". Însă în această sîmbătă seară, nu știu cum se făcea, numai că nu se putea instala confortabil ca să savureze bucuria paginilor roz. Îl urmărea mereu dulăul ăsta negru, chiar și mai tîrziu cînd încercă din nou să se plimbe prin centrul orașului și nu-l slăbi nici cînd intră în salonul cu muzică

al cîrciumii „Băiatul și butoiul“, unde dădu pe gît un țap de bere neagră și ascultă un tenor cu obrajii împurpurați, victima a două pasiuni : una pentru Doreen, Iubita Lui, Regina Lui, și alta pentru Căminul părintesc — O biată Bojdeucă Dărăpănată. Dulăul nu-l părăsise nici cînd, în drum spre casă, se opri la birtul cu pește și cartofi prăjiți al lui Thwaytes (își zicea „Barul pentru supeuri din West-End“, dar nimeni nu-i băga în seamă firma) și mîncă o porție de trei penny — o coadă de pește cu cartofi pai, — schimbînd cîteva replici despre meci cu Sam Thwaytes — acest excelent cronicar de fotbal.

Nici dimineața de duminică nu s-a arătat mai bună. Încă de la micul dejun s-a stîrnit o mică ceartă în legătură cu Albert Tuggridge. Apoi săptămînalul „Imperial News“ cu care își petrecea duminica dimineață — ca și alte două milioane de britanici — de data asta nu-i aduse nici o bucurie. Plictisit, fără chef, trecu de la „Secretele curților europene“ la „Vizuinile drogaților din cartierul Mayfair“, de la „Ce a văzut soțul“ la „Scandalurile ringului“ și pînă și cele mai uluitoare dezvăluiri, cele mai teribile taine comunicate de această publicație, rămaseră neputincioase și nu izbutiră să-i lumineze privirile. La unsprezece și jumătate se duse la Clubul Muncitorilor din Woolgate să-și piardă vremea și stătu acolo cu un țap de bere în față și cînd colo află, spre marea lui scîrbă, că tînărul Maundery a fost făcut secretar al filialei locale a Sindicatului lui — Asociația Muncitorilor Textiliști, din Transporturi și Antrepozite. De la o vreme domnul Oakroyd nu se mai înțelegea prea bine cu sindicatul lui, și această numire a lui Maundery, un tînăr fanatic, cu fața colțuroasă, însemna că foarte

curînd o să se strice și mai rău cu conducerea. Nu-i plăcea individul ăsta și nu trecuseră nici două săptămîni de cînd avuseseră chiar aici la club o discuție lungă și violentă, în cursul căreia domnul Oakroyd își îngrozise adversarul zicînd că „proletariat“ (un termen pe care Maundery îl folosea măcar la două propoziții o dată și-l socotea de-a dreptul sacru) e un cuvînt „tare ciudat“. După ce-și bău fără nici o bucurie țapul, se întoarse acasă la prînzul care se desfășură într-o tăcere posomorîtă și nici nu era prea bun. La asta se și așteptase. Știa că de acum încolo o să urmeze o vreme îndelungată în care nevastă-sa n-o să-și mai dea nici o osteneală cu gătitul. După-amiază moțăi cam neliniștit un ceas, se hotărî deodată să se ducă în parc, dar pe la jumătatea drumului i se păru că a mers destul pe jos și se întoarse acasă plin de praf și posac, ca să-și bea ceaiul în singurătate. Leonard avea să lipsească tot restul zilei, iar doamna Oakroyd își lua ceaiul cu niște enoriașe foarte bisericoase la Capela sectei congregaționale din Woolgate. Domnul Oakroyd mîncă și bău mult, cu un aer foarte absent, apoi fumă două lulele, pradă unei triste treceri în revistă a vieții lui.

Se făcuse aproape șapte, cînd în cele din urmă se hotărî să se ducă să-l viziteze pe prietenul său Sam Oglethorpe, tocmai la Wabley. Ajungînd la această decizie, imediat se înveseli, căci a merge pînă la Wabley, care se află la vreo șapte kilometri de Bruddersford și chiar pe marginea landelor, reprezenta în sfîrșit ceva, o acțiune, ba chiar o mică aventură ; pe deasupra știa că Sam o să fie acasă și-o să-l primească bucuros. Ceea ce nu știa este că hotărîrea avea să fie de o importanță capitală, și că nu era vorba doar de

o mică aventură, ci de începutul a tot soiul de mari aventuri, că firul care atîrna acum în vidul vieţii lui era destul de uşor de prins, că Destinul lucra din răsputeri în timp ce el se spăla la chiuveta din bucătărioară, pe cînd se îndrepta spre staţia tramvaiului, se urca în el, şi apoi o pornea din nou pe jos spre Wabley.

Într-adevăr, Sam era acasă, se bucură să-l vadă, împreună se duseră pînă la curtea de păsări şi se uitară la găini. Cei doi bărbaţi lucraseră cot la cot ani de zile în secţia de transport a firmei Higden et Co., dar cu vreo doi-trei ani în urmă se despărţiseră, căci Sam pusese mîna pe nişte bani, întrucît un unchi ce avusese debit de băuturi spirtoase îi lăsase patru sute de lire — şi cu mult curaj îşi luase tălpăşiţa de la firma Higden şi nu se mai întorsese niciodată. La Wabley se ştia acum că lucrează „pe cont propriu", că este trufaşul proprietar al unei crescătorii de găini, al unei căsuţe şi al unei firme care glăsuia astfel : „Se execută prompt lucrări de tîmplărie şi reparaţii mărunte". Tocmai de aceea domnul Oakroyd îşi privea prietenul cu admiraţie şi invidie, căci tare ar fi vrut şi el să iasă pentru ultima dată pe poarta întreprinderii Higden, să termine pentru totdeauna cu chenzinele, cu maiştrii şi cu tirania sirenei. În adîncul inimii lui zăcea tot o firmă pe care scria : „Lucrări de tîmplărie şi reparaţii". Înălţarea acestei firme — proclamînd în ochii întregii lumi pe Jess Oakroyd ca meşteşugar independent — era unul din visurile lui cele mai frecvente. Şi la urma urmei el era meseriaş mai bun decît Sam ; dacă-i puneai în mînă un fierăstrău, un ciocan şi cîteva cuie, era în stare să facă orice. Dar Sam — ajutat fiind de unchiul cu debitul — izbutise să se descotorosească de fabrică, pe cînd el era încă înăuntru, vîrît pînă-n gît — şi poate chiar norocos că a izbutit să-şi păstreze totuşi slujba la Higden.

Acum după ce discutaseră şi despre ultima găină, stăteau pe îndelete tăifăsuind comod la o halbă de bere, fumîndu-şi pipele. Nu se aflau în căsuţa domnului Oglethorpe — un loc doar de mîncat şi dormit, prea puţin potrivit pentru viaţa socială (după cum îţi putea spune oricine la Wabley). Nu, şedeau ca în sînul lui Avram în încăperea pe care domnul Oglethorpe o folosea deopotrivă ca atelier şi coteţ de găini, cu halbele de bere puse pe banca dintre ei. Dacă vreţi să ştiţi ce gîndesc despre viaţă bărbaţii independenţi din Bruddersford şi din ţinutul învecinat, trebuie să trageţi cu urechea la discuţiile şi taclalele care ies seara pe ferestrele coteţelor de păsări. Într-un coteţ de păsări omul îşi poate da drumul la gură şi-şi spune păsul. Asta şi făcuse Sam, dîndu-i înainte cu planurile şi intenţiile lui, cu găinile, cu tîmplăria, cu reparaţiile mărunte, lucruri pe care domnul Oakroyd le ascultase tot timpul cu o atenţie profundă şi foarte admirativă. Era acum momentul să cerceteze mai îndeaproape lucrurile, iar domnul Oglethorpe — ca un băiat bun ce era — ştia asta, aşa că-i dădu prilejul s-o facă.

— Da (zise domnul Oglethorpe care avea atitudinea domoală şi meditativă cum nu se poate mai potrivită pentru „reparaţiile mărunte") asta-i ce se întîmplă cu treburile de soiul ăsta la Wabley, da, da, şi chiar şi la Bruddersford. Ce zici, Jess, tu ai băgat bine de seamă la lucrurile astea cînd ai fost spre miazăzi ? Eu zic că p-acolo lucrurile trebuie să stea mai altfel.

Fața domnului Oakroyd se lumină dintr-o dată. Tocmai aceste cuvinte „spre miazăzi“ reprezentau cheia problemei. Aici începea să fie vorba de el și se simți foarte la largul lui și stăpîn pe situație, căci dacă în această societate domnul Oglethorpe era omul independent, proprietarul găinilor și al unei firme, meșteșugarul liber care-și putea fuma pipa oricînd avea chef, domnul Oakroyd era omul călătorit ; se învîrtise destul de mult prin lume, putea vorbi despre ceea ce pentru domnul Oglethorpe — care nu fusese mai nicăieri — era un fel de străinătate. Numai în tovărășia prietenului său Sam simțea domnul Oakroyd că a văzut cu adevărat lumea. Nu fusese prea des plecat din Bruddersford, deși petrecuse cîteva scurte vacanțe la Morecambe, Blackpool și Scarborough, se dusese la meciuri la Manchester, Newcastle și Sheffield, și o dată fusese chiar și într-o minunată excursie de noapte la Londra și văzuse cu ochii lui catedrala Sf. Paul și Podul Londrei înainte de a adormi cu capul pe masă într-un birt ; dar întîmplător lucrase șase luni încheiate la Leicester, unde avea o filială firma lui și de atunci încoace vorbea mereu de această perioadă emoționantă ca despre „epoca plecării sale spre miazăzi“. Era încă unul din visele lui (ținîndu-se de mînă cu visul înălțării firmei), această treabă fericită a călătoriei, a hoinărelii, a vizitării unor meleaguri sau altora și a relatării felului cum ai fost o dată acolo iar pe urmă ai plecat în altă parte. Deși știa că deocamdată n-a văzut mare lucru și că probabil nici n-o să vadă vreodată de-acum înainte, totuși izbutea — hrănit fiind de visul lui tainic — să prindă maniera adevăratului călător. În timpul celor șase luni petrecute la Leicester locuise pe o stradă care nu se prea deosebea de Ogden Street a lui, lucrase la o altă fabrică a firmei Higden, care iarăși semăna leit cu cea din Bruddersford, afară doar că era mai mică și mai curată. Și totuși cînd spunea „acolo spre miazăzi“ — i se păru deodată că recreează universul unei mari călătorii către Tropice la capătul căreia îl aștepta o viață cu totul nouă, diferită, fantastică.

— Da, da, Sam, e altfel, acolo, zise domnul Oakroyd scormonindu-și creierii ca să descopere vreo dovadă a acestei deosebiri. Cu totul altfel stau lucrurile acolo.

— Mai stai nițel pînă-mi spui — strigă celălalt întinzînd mîna după cana cu bere. Cred că a mai rămas pe-aici un strop pentru amîndoi. Ei hai, dă-i drumul !

Duse un chibrit la pipă și-și privi peste bancă prietenul. Fața lui roșcovană de om cinstit scînteia de curiozitate.

— Apăi vezi tu, începu domnul Oakroyd, dar se răzgîndi și în schimb sorbi din bere ; apoi stătu o clipă pe gînduri. Păi, cum să-ți zic : Mă întrebi de-o pildă cum ar fi să meargă soiul ăsta de treburi cu tîmplăria și reparațiile p-acolo pe la miazăzi, nu-i așa ?

— Chiar așa, Jess.

Și domnul Oglethorpe căpătă o înfățișare extrem de profundă în timp ce rostea aceste vorbe.

— Apăi, uite ce ți-aș zice eu : că cică, ce-ar fi p-acolo n-ar fi mult mai mult decît p-aici, dar ceea ce este ar fi lucru mai de Doamne-ajută.

Mă-nțelegi, Sam, nu ?

Sam îl înțelegea și înfățișarea lui era mai profundă ca oricînd, în timp ce pufăia încetișor din pipa lui scurtă

de lut. Vreo două minute nu se mai auziră alte vorbe. Apoi domnul Oglethorpe se apucă să aprindă un opaiț cu parafină — foarte vechi și foarte rău mirositor — atîrnat de tavan, și după ce încheie această operație, întrerupse tăcerea :

— Eu cred, Jess, că totul o fi altcumva. Altfel nici nu văd eu lucrurile, și nici că m-aș deprinde cu ele. Dar fac prinsoare că ție ți-a plăcut.

— Mde, Sam, mie îmi place puțină schimbare din cînd în cînd.

— Pun rămășag că ți-ar place să te afli iarăși acolo săptămîna viitoare, zise domnul Oglethorpe cu un aer de vicleană istețime, de parcă și-ar fi prins în sfîrșit prietenul cu ocaua mică.

— Se prea poate să fie așa, dar se prea poate să nu fie, răspunse domnul Oakroyd care nu prea era dispus să se trădeze pe de-a-ntregul dintr-o dată, nici măcar în cotețul de găini al lui Sam. Dar mai tîrziu ceasurile înaintate și dispoziția în care se afla își uniră puterile pentru a-i înfrînge rezerva. Se aplecă înainte și curînd înfățișarea lui deveni vioaie și totodată nostalgică.

— Uite ce e, Sam. Aș da nu știu ce să apuc să mai văd cîte ceva din lume pînă nu îmbătrînesc de tot.

— Păi dar ai mai văzut cîte ceva și pînă acum, vorbi cu mîndrie domnul Oglethorpe de parcă prietenia lui i-ar fi oferit o cotă de participare la aceste vaste migrațiuni.

— Ei nu cine știe ce, dacă stai să te gîndești.

— Păi bine, Jess, dar uită-te la mine — strigă domnul Oglethorpe — eu, unul n-am mers niciodată mai departe de Wetherby — unde am fost la curse. Ba nu, mint : am

fost. Am mers odată o zi pînă la Southport să văd marea, dar n-am zărit-o deloc, nici măcar o picătură. Aia a fost o păcăleală cumplită.

— Mi-ar plăcea să mă-nvîrt nițel prin lume, continuă domnul Oakroyd, și să văd ce e de văzut pînă nu îmbătrînesc și nu înnebunesc de tot. Trebuie să-ți spun, Sam, că în ultima vreme m-am săturat pînă-n gît de Bruddersford, scurt pe doi. Tare aș vrea să mai umblu și eu nițel.

— Dar unde vrei să te duci, Jess ? Iarăși spre miazăzi? Ce-ai vrea să vezi ?

— Apăi, tocmai asta-i că nu știu, zise posomorît domnul Oakroyd. Aș vrea să văd ceva nou acolo. Aș vrea să mă uit și eu nițel la... ei, naiba știe... la Bristol.

— Aha — zise domnul Oglethorpe cu un aer știutor — la Bristol.

— Sau aș vrea să văd — știi — cîteva din locurile alea... cum ar fi, de-o pildă, Bedfordshire, să zicem — adăugă el la întîmplare.

La auzul acestui nume celălalt clătină dezaprobator din cap :

— N-am auzit niciodată lucruri prea bune despre meleagurile alea, zise el cu gravitate. E ceva deosebit în Bedfordshire, Jess ?

— Mde, nu prea știu, răspunse domnul Oakroyd ușor enervat. Dar oricum, e ceva de văzut acolo. Aș vrea să mă duc și eu să mă uit la el, ca să știu dacă e ceva p-acolo sau nu e nimic. Și să-ți mai spun ceva, Sam. Mi-ar plăcea să mă duc în Canada.

— Ei nu mă-nnebuni, chiar așa, Jess ? strigă domnul Oglethorpe, plesnindu-și coapsele-n semn de supremă

apreciere a acestei îndrăzneli. Şi dacă ai ajunge acolo parcă văd că-n doi timpi şi trei mişcări ai vrea să te întorci acasă. Nu e nimic de băut p-acolo, aşa mi-au zis, şi zăpada ţine luni şi luni de zile, de nu se mai termină. Bani or fi avînd cu grămada, se poate, dar n-ai pe ce să-i cheltuieşti. Nu, nu, Jess, eu nu cred că ai să mergi chiar aşa de departe.

— Păi bine, Sam, da' am acolo pe fetiţa aia a mea.

— Da, da, asta aşa e. Uitasem. Dar să-ţi spun eu cum stau lucrurile. Trebuia să te faci achizitor de lînă, Jess, şi atunci puteai să umbli de colo pînă colo peste tot locul şi-ţi mai şi plătea pentru asta. Ţi s-ar fi potrivit de minune.

— Nu mă îndoiesc, zise domnul Oakroyd, cu un aer sever. Şi ar fi trebuit să-mi dea otomobil şi douăzeci de lire pe săptămînă şi treabă nu cine ştie ce şi timp din belşug ca s-o faci...

În clipa asta un glas strigă „Seara !" şi în prag se ivi un chip de om.

— Hei, cine e acolo ? A, tu eşti, Ted, nu ? Intră, băiete, intră. Jess, îl cunoşti pe nepotul meu Ted, nu ? Iar după ce Ted se instalase pe o cuşcă veche de păsări, domnul Oglethorpe continuă : Ei, iaca un băiat care-ţi poate spune cîte ceva despre umblatul prin lume. Ăsta nu stă niciodată acasă mai mult de cinci minute. Aleargă cu camionul pe toate drumurile ţării, nu-i aşa, Ted ?

Ted, care cumpărase împreună cu un tovarăş la parte un camion intitulat „Societatea de transporturi Wabley", recunoscu că umblă niţel prin lume şi că mai ştie cîte ceva pe ici-pe colo.

— Vezi, Jess, transporturile cu camionul ar fi trebuit să fie meseria ta — continuă domnul Oglethorpe, făcîndu-i cu ochiul nepotului, fără vreun motiv special. Acuma unde-o să mai pleci, băiete ?

— Mîine sînt iar pe drum — răspunse Ted, un tînăr laconic, care prefera să vorbească la fel ca ventrilogii, cu ţigara în gură. Încarc la Bruddersford. Depozitul Merryweather, strada Tapp. Apoi la Nuneaton. Scap abia mîine seară tîrziu.

— La ce oră, Ted ? întrebă unchiul lui cam pe tonul unui avocat la tribunal, de parcă ar fi ştiut deja răspunsul.

— Pe la nouă sau zece. Poate la douăsprezece. Merryweather e grăbit. Tocmai de-aia am prins noi afacerea. Călătorim toată noaptea. Dimineaţa predăm. Straşnic de tare treabă.

Şi după ce-şi încheie replica, Ted îşi scoase ţigara din gură ca să poată fluiera.

— Ei vezi, Jess ? Straşnic de tare treabă, îngînă domnul Oglethorpe triumfător.

— Mi-ar plăcea, mormăi domnul Oakroyd.

— I s-ar potrivi, zise domnul Oglethorpe, întorcîndu-se spre nepot. Ted, ar trebui să-l angajezi pe camionul tău.

— Nu ţine, răspunse Ted. N-ar avea de ce să ne mulţumească. Ne poate însoţi la un drum, bineînţeles, oricînd are chef. Şi atunci o să vadă cu ochii lui. Nu e mare scofală. Am fost peste tot, la Manchester, Liverpool, Newcastle, Leicester, Coventry, ba chiar ne-am cărat de două ori şi pînă la Londra. Zeci de orăşele şi tîrguşoare. Peste tot. Doi bani nu face treaba. Sînt sătul pînă-n gît. Aceeaşi

plictiseală de fiecare dată. Toate orașele seamănă între ele ca două picături de apă, cînd ajungi să le cunoști.

— Ba nu, să fiu al dracului dacă seamănă, protestă domnul Oakroyd. Poate că ai văzut dumneata mult mai multe ca mine, dar trebuie să te fi uitat la ele într-un chip cam ciudat ca să ajungi să gîndești așa. Orașele nu seamănă între ele cum nu seamănă scripca cu iepurele. Lucrul ăsta l-am învățat foarte repede cînd m-am dus într-acolo, spre miazăzi.

— Da, da, asta așa e, întări domnul Oglethorpe. L-am auzit eu de multe ori pe Jess spunînd că lucrurile sînt altfel pe-acolo. Eu n-am văzut cine știe ce, dar mie unuia nu poți să-mi zici că toate locurile seamănă între ele. Păi bine dom'le, ia Wableyul ăsta și vezi de la o poștă că n-are nici în clin, nici în mînecă cu alelalte sate și orășele de pe lîngă Bruddersford. E de-a dreptul uluitor, uluitor, zău așa ! Și pe urmă nici Bruddersford nu seamănă cu Leeds sau cu Halifax, cum nu semăn nici eu cu Billy Baxter.

— Cine mai e și Billy Baxter ?

Această întrebare ieși din gura lui Ted, care ar fi trebuit să dea dovadă de mai multă înțelepciune.

— Cum ? N-ai auzit niciodată de Billy Baxter ? strigă domnul Oglethorpe în culmea veseliei. Oho-ho ! Billy Baxter era individul care nu putea niciodată să mănînce fără să dea din barbă.

Și domnul Oglethorpe începu să se bată peste burtă și să se zguduie, tot înecîndu-se și tușind, pînă ce ajunse să se învinețească de tot la față, gata să moară, istovit de efort.

— De ani de zile n-ai mai păcălit pe nimeni cu bancul ăsta, Sam, zise domnul Oakroyd aprobator. Oricum lui Ted i-a prins bine să mai învețe cîte ceva astă-seară.

Ted, cu țigara nedezlipită din colțul gurii, clătina din cap și în același timp făcea „Tț-tț-tț" foarte zgomotos. Nu fusese dat deloc de rușine — ca un om cu experiență îi dădea mîna să treacă ușor peste asemenea glume primitive — dar știa că prestigiul lui s-a dus pînă la sfîrșitul serii, așa că, după ce îi dădu lui unchiu-su vreo două palme răsunătoare pe umăr, își luă rămas bun.

Domnul Oakroyd mai zăbovi doar atîta cît să fumeze încă o pipă, iar apoi fu condus prin beznă — căci între timp se făcuse tîrziu — de gazda lui, care-l însoți pînă la capul tramvaiului. Dar tramvaiul care aștepta acolo nu-l duse decît pînă la bariera orașului Bruddersford, de unde plecă gemînd către depou. Domnul Oakroyd trebui să meargă pe jos restul drumului. De obicei îi plăcea să se culce devreme duminica seara, dar acum nu era într-o dispoziție în care să se mai gîndească la dimineața zilei de luni, cu atît mai mult cu cît tocmai se despărțise de un meseriaș independent și de un om călătorit. Era o seară frumoasă și nu era obosit deloc. Porni încetișor, cu vechea lui șapcă maro împinsă pe ceafă, fluierînd ușurel și privindu-și umbra care creștea și apoi se micșora pe drumul dintre un felinar și celălalt. Se întorcea către ceva ce începea să arate a robie, dar întinderea liniștită a nopții îi aparținea și un om își putea închipui că e orice în seara asta, proprietar al unei firme de tîmplărie și reparații mărunte, proprietar al unui camion chemat să se deplaseze la Bristol sau în Bedfordshire, sau chiar un tată pof-

tit în Canada să-și viziteze fiica — acum că străbătea în tihnă o noapte atît de frumoasă.

Se afla în cartierul Parcului Merton, cea mai frumoasă suburbie a orașului Bruddersford, plină de vile izolate ale negustorilor de lînă, ale industriașilor și bancherilor. Aceste alei și bulevarde încîntătoare erau umbrite de copaci înfrunziți, căci erau mulți arbori prin grădini și arbori care alternau cu felinarele de-a lungul trotuarelor. Ici-colo auzea în depărtare sunetul cîte unui pian. Trecură pe lîngă el vreo două-trei automobile. Uneori, din umbrele mai adînci, se auzea cîte o șoaptă sau o sărutare, căci îndrăgostiților din Bruddersford le plăcea cartierul Merton. Dar acum nu se aflau prea mulți prin preajmă, căci era cam tîrziu. Bulevardul Learoyd — cea mai lungă și mai umbrită dintre aceste căi înstărite — era foarte liniștit. Și totuși, tocmai pe bulevardul Learoyd, cam pe la capătul lui, puțin înainte de a intra în Aleea Parcului, au început cu adevărat aventurile domnului Oakroyd.

Tocmai pășise de pe trotuarul luminat de felinare în umbra unui copac, cînd se împiedică de ceva și căzu cît era de lung.

— Ce ma... începu el, uimit și zdruncinat.

— Șș-șș ! îi șopti în ureche un glas. Cuminte ! Cuminte !

Domnul Oakroyd se adună de pe jos și scrută bezna uitîndu-se la trupul de lîngă el.

— Hei, dom'le, scoală-te !

Celălalt chicoti aproape fără zgomot :

— N-aș prea-ș putea sssă mă ssscol, zise el. Nnu poci deloc ssă mă ssscol.

— Bine, dom'le, da' nu poți să stai aicea toată noaptea, îi zise domnul Oakroyd, care în sfîrșit înțelese situația. Zi și dumneata dacă se poate ?

— Nnu șștiu, zise celălalt pe un ton meditativ. Se prea poa' să pot și se prea poa' să nu pot. Cine șșștie ? Apoi cu un aer de gravă melancolie adăugă : Nnu șșștie nimeni. Și nnimeni... nimeni nu vrea să șștie. Nimeni !

Se părea că e întru totul copleșit de patosul acestei reflecții.

— Mă rog, se vede bine că ai băut un pahar cam mult, îi zise domnul Oakroyd. Apoi îi întinse mîna. Haide, dom'le, haide. Așa nu merge. Trebuie să te ridici.

— Asta cam așșa-i. Dă-mi mîna, o mînă prietenească. Hopa sus !

Și, ajutat de domnul Oakroyd, izbuti să se ridice în picioare, îl bătu pe umăr pe domnul Oakroyd, fiind cît p-aci să-și piardă iarăși echilibrul, și în cele din urmă se agăță de brațul noului său prieten și o porni împleticindu-se în susul străzii. În lumina felinarului, domnul Oakroyd văzu că e un bărbat cu fața lătăreață și roșie, îmbrăcat foarte elegant, cu un costum cadrilat, ghetre și pălărie ușoară de fetru gri.

— Eșșști băiat bun, să șșștii, strigă necunoscutul. Foarte, foarte, foarte bun. Și, și, și eu's băiat bun. Amîndoi ssîntem băieți buni. Cum îți zice ? Mie-mi zice George. M-am distrat extra-extraor-extraformidabil ! Foarte extraformidabil ! Lipsesc de aproape o săptămînă. Am fost la curse. Daa, sînt mare turfist. Am fost și la Doncaster — pă peste tot. Și de fiștecare dată am avut noroc. Am tot

cîștigat mereu. Și știi, și știi (și aici George se despărți de însoțitorul lui și rămase să se clatine de unul singur), și știi cît am cîștigat săptămîna asta ? Îi făcu cu degetul domnului Oakroyd și apoi repetă foarte sever : Știi sau nu știi ?

— Aș, de unde să știu, răspunse domnul Oakroyd fără să se supere. Dar sînt convins c-ai cîștigat mai mult decît mine.

— Ei, bine, am să-ți spun, zise George, clătinîndu-se cu multă gravitate. Zău c-am să-ți spun. Ba nu, n-am să-ți spun... fiin'că am uitat. Dar sssute și sssute și sssute. Baftă, maare, maare baftă. Și-acuma, iacă-mă-s aici. Sînt aici, prietene, m-am întors acasă care-va-zică. Și încercă să-și recapete echilibrul apucînd iarăși brațul domnului Oakroyd.

— Dar unde stai, domnule ?

— Aici după colț, după colț. Am avut niște aventuri formidabile, zilele astea. Cu mașina m-am întors. Cu niște amici. Amici buni, de demult. Da' s-au dus, s-au dus toți. Ne-am cam certat. Știi, de fapt (și aici își coborî glasul și aproape că-și lăsă capul să-i cadă pe umărul însoțitorului), de fapt, amice, erau beți ! Da-da, beți criță. Și m-au aruncat din mașină. Da' eu le-am spus, zic : „Mai bine fără voi fiin'că sînteți toți beți cui și eu ssstau într-un cart... într-un cartier ono-onono-rabil". Asta le-am zis, amice, și, și ai să fii de acord că le-am vorbit frumos — a fost frumos că le-am vorbit așa.

Ultimele cuvinte izbucniră într-un șuvoi pentru că deodată eliberase mîna domnului Oakroyd și se aplecase îngrijorător în partea opusă.

— Stai, domnule, că nu merge așa, zise domnul Oakroyd, prinzîndu-l din zbor. În felul ăsta n-ajungi niciodată acasă. Ia spune, unde stai ?

— Păi icișa după colț, după colțul cu minunea aia de „Colț alb", răspunse George cu mult entuziasm. Strașșnic ne merge, strașșnic ne merge la toți. Eșșșt' băiat bun. Ai fost la curse de data asss' ?

— Nu, n-am fost și n-am mai fost nicăieri de multă vreme. Ține-te drept, domnule, ține-te pe picioare !

Dar George tocmai se clătinase în partea opusă și acum începuse să se prăbușească încetișor de-a lungul gardului. Picioarele lui alunecară încetul cu încetul pe trotuar, dar el nu înceta să vorbească.

— Foarte înțelept, ești înțelept — dacă stai acasă.

Și repetă această afirmație de mai multe ori în timp ce capul i se scufunda din ce în ce mai jos.

— Nu așa, copăcel, copăcel !

Domnul Oakroyd se strădui să-l ridice în picioare, dar necunoscutul trăgea greu și acum era moale ca un om leșinat. O clipă păru că o să adoarmă, dar domnul Oakroyd îl ajută cu o serie de înghionteli și scuturături pînă cînd în cele din urmă izbuti să-l trezească puțin. După ce făcu un efort, și domnul Oakroyd trebui să-și pună la bătaie toată forța pentru a-l ajuta, George se ridică foarte nesigur pe picioare și izbuti să facă vreo doi pași împleticiți înainte.

— Hei, ce-i asta ? zise domnul Oakroyd, ridicînd de jos un portvizit neobișnuit de gros. Asta trebuie să fie al dumitale, îi zise și-i întinse portvizitul doldora de bani.

Celălalt îl flutură prin aer.

— *Portfeuille*-ul meu, plin, plin ochi cu bani. Sssute de lire, lire cu ssutele. Probabil că mi-a căzut din buzunar. Apoi se apropie și ținu portvizitul sub nasul domnului Oakroyd. Îți mulțumesc ! Merssi ! Știam eu că eșș' băiat bun. Băiat cinstit. Vino-ncoace, adăugă el, nesocotind faptul că ar fi fost imposibil pentru însoțitorul lui să vină mai aproape decît era deja. Ba chiar, el însuși se dădu un pas înapoi în timp ce continua : Vino-ncoace, tu mi-ai dat asta șșși eu îți dau ție ceva. Da, da, îți dau ceva. Ce-i drept nu-i păcat. Asta-i deviza lui George. Scotoci prin portvizit și repetă : Vino-ncoace ! Întinde mînuța.

Domnul Oakroyd se trezi strîngînd în mînă cîteva bucăți de hîrtie foșnitoare. După pipăit, păreau să fie niște bancnote și erau în total patru. Nu zăbovi să le cerceteze ci le întinse donatorului, care își găsise de lucru cu portvizitul.

— Uite, ce, dom'le, nu pot să le iau, zise domnul Oakroyd, căci codul său de comportare îi cerea să-i ajute pe bețivi dacă putea s-o facă dar pe de altă parte să nu profite de accesele de generozitate stîrnite de băutură.

— Ce-ai spus ? George tot se mai mocăia să-și închidă portivizitul și să-l pună deoparte.

— Am zis că nu pot să le primesc, repetă domnul Oakroyd aproape vîrîndu-i bancnotele în obrazul celuilalt.

— Cum adică nu poți să le primești ? Eu ți-am zis că ți le dau. Un mic cadou pentru un băiat bun.

— Dacă le primesc (îi spuse domnul Oakroyd cu seriozitate, dar din păcate în mod destul de neînțelept) o să-ți pară rău dimineața.

Aceste vorbe avură darul de a-l ofensa pe George :

— Cum adică să-mi pară rău dimineața ? strigă acesta pe un ton agresiv. E banii mei, nu ? Ce, nu pot face eu ce vreau cu ei ? E sau nu e că pot face ce vreau ? E ai mei ori nu e ? Poci ori nu poci ? Ia răspunde-mi colea la întrebarea asta simplă !

Și își trase obrazul cît putu mai aproape de al domnului Oakroyd. Acesta se dădu un pas înapoi și începu să simtă că se enervează, dar nu zise nimic.

— Haide-haide, răspunde-mi mie la întrebarea asta simplă ! Poci sau nu poci ? Ce, am să-ți cer ție voie să fac ce vreau cu ei ?

— Vai, domnule, nu te prosti în halul ăsta, strigă domnul Oakroyd plictisit de această dementă discuție catihetică.

— Să mă prostesc în halul ăsta ? Bine, bine ! Cu asta am termenat, am termenat și gata ! Și în acest moment făcu un gest atît de larg încît era cît p-aci să se rostogolească pe jos. Atunci să te duci la dracu' sau oriunde poftești. Am termenat ! Nu mai sînt amic cu tine.

Se răsuci pe călcîie și se îndepărtă împleticindu-se dar cu o iuțeală uimitoare.

Domnul Oakroyd, băgîndu-și bancnotele în buzunar se grăbi să-l ajungă din urmă.

— Stai o clipă, stai o clipă ! îi strigă el lui George care se clătina greoi pe picioare.

Indignat, George se opri o clipă ca să-i strige :

— Du-te naibii ! Nu vreau sssă te vvvăd ! Nu te mai ți-ține după mine !

Și porni din nou, dînd colțul pe Aleea Parcului. La cîțiva metri mai încolo iar se opri.

— Nu te mai — hîc ! — ține după mine. Ești un ticălos, asta ești. Lasă-mă-n pace !

Dar domnul Oakroyd grăbi pasul și era gata să-l ajungă, cînd din umbra întunecoasă a unui gang ieși o matahală care li se puse în cale.

— Hei, hei ! Ce se-ntîmplă aici ? strigă polițistul luminîndu-le fețele cu lanterna.

George își veni în fire, se îndreptă și salută :

— Bună seara, domnule comisar ! Tocmai mă-ntorceam acasă. Mă cunoști, nu-i așa ?

Polițistul îi mai cercetă o dată fața.

— Da, cred că vă cunosc, domnule. Locuiți pe-acilea, nu ? Eh, după părerea mea, cu cît ajungeți mai devreme acasă, cu atît mai bine. Dar de ce făceați atîta gălăgie ? Ăsta cine e ?

— Păi tocmai aici e aici, răspunse George cu gravitate. Cine e ăssta ? Nu știu cine-i ăssta. Tocmai i-am zis că-i un ticălos și că nu vreau să se țină după mine. Te rog spune-i și dumneata că-i un ticălos.

Polițistul îl scrută din nou pe domnul Oakroyd luminîndu-l din cap pînă-n picioare.

— Ei, care-i bancul ?

— Nu e nici un banc, îi răspunse domnul Oakroyd cam țifnos. L-am găsit beat, căzut în stradă și l-am ajutat să se ridice, atîta tot.

— Beat ! Căzut pe stradă ! exclamă George îngrozit. Ești un ticălos foarte ticălos și ți-am spus să nu te mai ții după mine.

— Ia șterge-o de-aici și lasă-l în pace, îi zise polițistul domnului Oakroyd. Iar dumneavoastră, domnule, vă rog să vă duceți acasă pînă nu începe să vă mai urmărească și altcineva. N-aveți prea mult de mers.

— Ai dreptate, dom'le căpitan.

Și George îl mai salută o dată și porni în zigzag în josul străzii. Domnul Oakroyd merse și el în urma lui, dar un strigăt al polițistului îl făcu să se oprească.

— Nu ți-am spus să-ți iei tălpășița ? strigă polițistul care între timp îl ajunsese din urmă. Pleacă de aici și lasă-l în pace pînă nu dai de bucluc.

— Dar nu numai el merge acasă, răspunse domnul Oakroyd indignat. Am și eu dreptul să merg pe strada asta cum are și el. Și eu mă duc acasă. Nu-mi mai bat capul cu el. Și-a băut mințile.

— Unde locuiești ?

— În Ogden Street.

— Păi e cam departe de-aici, îi zise polițistul bănuitor.

— Da, dar oricum ăsta e drumul cel mai scurt și numai asta mă interesează.

— Mă rog, atunci mergi pe trotuarul ălălalt. Eu stau aici, dar nu te scap din ochi. Și să nu te mai văd pe aici astă-seară.

„Nici eu nu vreau să te mai văd vreodată în ochi, băiete", mormăi pe sub mustăți domnul Oakroyd în timp ce traversa drumul. Acum merse cît de repede putea, și la primul colț părăsi Aleea Parcului. „Mă întreb cine o fi fost ăla", comentă în sinea lui. „Eh, am văzut eu mulți oameni prostiți de băutură, dar mai tîmpit ca ăsta zău că n-am întîlnit."

Trebui să încetinească puţin pasul pentru că inima — care fusese zguduită destul de rău de conversaţia neplăcută cu poliţistul — îi bătea cam neregulat şi-l făcu să-şi piardă răsuflarea. De aceea, se făcuse tîrziu de tot pînă să ajungă, în sfîrşit, la casa cu numărul cincizeci şi unu de pe Ogden Street-şi, după cum se vedea, pînă şi Leonard se dusese la culcare.

Găsi o felie de chec cu fructe, unsă cu unt, muşcă din ea o îmbucătură mare, ce reprezenta o plăcută consolare, şi apoi puse pe masă şi netezi cu grijă patru bancnote de cinci lire. Douăzeci de lire în total. Numai de două ori în viaţă i se întîmplase pînă atunci să mai posede o asemenea sumă, şi în amîndouă cazurile ea fusese adunată greu, ban cu ban. Dar de data asta era vorba de douăzeci de lire care-i picaseră din cer. Ce să facă cu ele ? Urcă scările în vîrful picioarelor, tot gîndindu-se la bani.

IV

— Aşa îi şi trebuie, mormăi doamna Oakroyd. Mă scoate din răbdări.

Era a treia oară că întorcea în tigaie această scrumbie, între timp înnegrită aproape de tot pe amîndouă părţile. Aştepta — scrumbia — întoarcerea domnului Oakroyd de la lucru, fiind de fapt obişnuita piesă de rezistenţă a ceaiului de luni seara ; dar în mod evident încetase de mult să-i mai pese dacă el vine sau nu. Cu un ceas mai devreme s-ar fi putut zice pe bună dreptate despre această scrumbie că domnul Oakroyd o merită, că a i-o da lui înseamnă

a strica orzul pe gîşte. Acum, după cum a sugerat doamna Oakroyd, se putea spune despre ea doar că „aşa îi şi trebuie“, că „bine-i face că s-a ars“. De obicei domnul Oakroyd se întorcea acasă înainte de ora şase, dar acum era trecut de şapte. Nevastă-sa, care toată ziua spălase, şi la ora şase fără un sfert organizase în jurul focului o expoziţie deosebit de atrăgătoare de rufe aburinde, îşi pierduse într-o măsură crescîndă răbdarea, pe fiecare sfert de ceas ce trecea. Dacă ar fi ştiut că aseară tîrziu şi-au găsit drum către buzunarul soţului ei patru hîrtii de cinci lire, poate s-ar fi alarmat. Dar ea nu ştie nimic şi n-a schimbat mai mult de zece cuvinte cu soţul ei care a trebuit să se scoale foarte devreme şi să-şi ia atît micul dejun cît şi prînzul la fabrică, întrucît cina de duminică seara au terminat-o. Nu e alarmată, ci pur şi simplu enervată. „Omul nu poate să-şi vadă de treabă“, îşi spune ea agitată în sinea ei. Foarte curînd o să trebuiască să pregătească ceaiul pentru Leonard care se va întoarce după prima lui zi de lucru la Saloanele Gregson, şi va găsi o scrumbie — şi încă una mult mai mare şi mai grasă decît cea pe care am văzut-o deja — aşteptîndu-l, friptă exact atîta cît trebuie. Între timp, taică-su — ca o pacoste ce este — n-are altceva mai bun de făcut (căci aşa vedea acum lucrurile doamna Oakroyd) decît să întîrzie un ceas.

— Încă n-a sositără ! îi strigă ea doamnei Sugden, vecina care trecuse pe la ea. Ceaiul lui e gata de aproape un ceas jumate. Ehe, bărbaţii e nişte blesteme, asta e ! A dumitale s-a întors ?

— Demult, îi zise doamna Sugden, o femeie care nu-şi făcea prea multe iluzii. A fost şi a plecat iar. Ce te poţi

aștepta de la el ? Cînd întîrzie mai mult de o jumătate de ceas știu bine că nu-l mai văd pînă nu se închid toate cîrciumile și bufetele. Dar asta nu se întîmplă niciodată lunea fiindcă n-are nici un sfanț. Nu cumva or fi făcînd ore suplimentare la Higden ?

— Aș, de unde ! Doamna Oakroyd cunoștea perfect situația industriei lînii. Abia dacă au de lucru săptămîna întreagă, și mulți dintre ei e pe liber. Nu poa' să fie asta, cum te văd și cum mă vezi. Pun mîna-n foc că e iar vreo prostie dintr-aia de-a lui.

— Uite-l, îi spuse doamna Sugden într-o șoaptă dramatică, și apoi dispăru ca fulgerul din ușă.

În momentul următor domnul Oakroyd se afla într-adevăr acolo, un bărbat asudat, murdar și furios, care-și aruncă pe canapea șapca și trusa cu unelte de tîmplărie, și apoi închise ușa de afară trîntind-o.

— Unde-ai fost, pentru numele lui Dumnezeu ? îl întrebă soția. Și ceaiul te așteaptă de o oră și jumătate, dacă nu mai mult !

— Am fost la Centrala Sindicatului, răspunse el scurt.

Doamna Oakroyd îi scrută chipul și apoi își moderă tonul.

— Da' ce-ai căutat acolo la ora asta ?

— M-am dus pentru că m-au pus pe liber.

Se aplecă și începu să-și desfacă șireturile de la ghetele greoaie pe care le purta la lucru.

— Ce ți-au făcut ? țipă nevastă-sa.

— M-au pus pe liber, m-au concediat, mi-au dat plicul sau, mă rog, cum vrei să-i zici ! Se îndreptă din șale și trînti pe masă carnetul de asigurări și niscaiva bani. Nu

mi-au dat nici măcar preaviz. Higden a terminat cu mine, iar eu am terminat cu firma lor. Ai acolo banii pe o săptămînă.

Începu să-și dezlege cealaltă gheată.

— Ei nu, că asta-i culmea ! strigă doamna Oakroyd. Se trînti pe un scaun și-l privi cu nespusă uimire. Dar ce-ai făcut ?

— Îți spun eu totul. Întîi vreau să mă spăl și să mănînc ceva. Se duse, așa numai în ciorapi, pînă-n bucătărioară. Pregătește-mi ceaiul și pe urmă ai să afli curînd ce am făcut, adăugă el cu un aer crîncen.

La Bruddersford nevestele nu se țin prea tare de protocol în asemenea momente de criză, iar doamna Oakroyd, fără un cuvînt de protest, îi pregăti ceaiul și scuti scrumbia de îndelungata ei tortură.

— Dacă peștele ăsta mai stătea încă un minut pe foc — zise domnul Oakroyd care între timp se așezase la masă — ar fi început să se scorojească. Seamănă cu un lemn ars pe jumătate.

— Mă tem că o să fie cam ultimul pe care-l mai vezi, pentru multă vreme de-aci încolo, îi replică soția, stîrnită de acest atac gratuit. Lasă asta la o parte. De ce te-au dat afară ?

— Degeaba, pur și simplu degeaba, începu el. Sau, dacă vrei, pentru că sînt om și nu o prăpădită de maimuță. Se opri o clipă ca să soarbă din ceai, iar apoi ațintindu-și furculița către doamna Oakroyd, reluă : Azi-dimineață n-am primit nici un vagon, așa că o vreme nici unul din noi n-avea nimic de făcut. Vine deodată Simpson, subdirectorul, și zice : „Cu ce te ocupi Oakroyd ?“ Și

eu îi zic : „Momental cu nimic". Ei tocmai ridică o remiză provizorie pentru căruțe, așa că Simpson îmi zice : „Bine, atunci ajută-i p-ăia care ridică remiza. Apucă-te mai întîi să aranjezi bucata asta." Și-mi arată o grindă pe care tocmai o scoteau din șopronul ăl vechi și-mi găsește el măsurile. Așa că eu împrumut o secure și o beschie mare și m-apuc să lucrez la grinda aia. Dar nu lucram nici măcar de zece minute că vine un tip și mă bate pe spinare. Eu nu-l cunoșteam, dar știu că e unul din delegații de atelier. „Dar de cînd ai intrat în Sindicatul Dulgherilor, tovarășe ?" îmi zice el foarte răutăcios. „Ce vrei să zici ?" îl întreb eu, măcar că-mi dăduse mie prin gînd la ce să mă aștept. El arată cu degetul la grindă și zice : „Asta e treabă de dulgher, tovarășe, așa că las-o baltă". Eu, unul, mă uit lung la el. „Tovarășe ! — zic eu — Dumnezeule !" „Te-am băgat eu de seamă de vreo două ori — zice el — și m-a izbit din capul locului că ai mutră de spărgător de grevă", zice. Și eu zic : „Ba o să te izbească curînd altceva, șefule, dacă mai stai p-aici și-mi zici vorbe de ocară". „Mă rog, lasă baltă treaba aia", zice el și o ia din loc. Și bineînțeles că n-am avut încotro.

Domnul Oakroyd făcu o pauză ca să se mai întremeze cu nițică mîncare, iar nevastă-sa îl privi lung și zise că nu mai înțelege unde au să ajungă în felul ăsta.

— Stai să termin, zise domnul Oakroyd, de parcă ea l-ar fi împiedicat. Așa că, va să zică, iar n-aveam încotro. Curînd trece din nou pe-acolo Simpson, de data asta însoțit chiar de derector, bătrînul Thorley. Iscodesc ei cu ochii de colo pînă colo și par nițel cam încurcați și speriați. Thorley dă cu ochii de mine : „Ce face individul ăla ?", întreabă el. „Ei, Oakroyd — îmi strigă de departe Simpson — apucă-te iar de treabă și dă-i zor." „Nu mă pot apuca" — îi strig eu și mă apropii să le vorbesc. „Dă-i drumul, omule, dă-i drumul omule, dă-i drumul repede !" zice bătrînul Thorley făcîndu-mi semn cu mîna, și o dată se fac nevăzuți. Pe la pauza de prînz aud că se învîrte p-acolo însuși șeful hăl mare, Sir Joseph Higden, baronetul — măcar că taică-su n-a fost decît un biet supraveghetor la țesătorie, ca și al meu. Acuma abia am înțeles eu de ce derectorul și subderectorul erau așa de întorși pe dos. „Fac prinsoare că se apucă de niscaiva reduceri", zic eu. Pe la ora trei ne trezim în secția noastră cu Sir Joseph și cu Thorley, și cu Simpson în urma lor. Îl văd pe Sir Joseph că face nu știu ce semn cu mîna. Apoi, Thorley se întoarce și-l văd că se uită la mine și p-ormă îi zice ceva lui Simpson. Cam la vreo două minute după aceea Simpson vine la mine și zice : „Îmi pare rău, Oakroyd, dar o să trebuiască să-ți dau un preaviz de o săptămînă". „Pentru ce ?" întreb eu. „Ce-am făcut ?" „E vina ta, zice el, fincă trebuie concediați atîția oameni și tu nu trebuia să-l lași pe domnul Thorley să te vadă azi-dimineață." „Dar n-a fost vina mea — zic — și vreau să-i spun vreo două vorbe domnului Thorley." Și chiar am stat de vorbă cu domnul Thorley, și parcă mi-a slujit la ceva ? Am început să-i spun că muncesc de atîta vreme acolo, dar el mi-o retează scurt și-mi zice că unii dintre noi ăștia mai bătrîni sîntem la fel de trîndavi ca și ăia tineri, în loc să le dăm un exemplu, cică. Asta mi-a fost de ajuns ca să-i zic ceva ce n-ar fi trebuit. „Plătiți-i preavizul și da-

ți-i carnetul de asigurări“, zice el. „Omul ăsta nu mai are ce căuta niciodată la Higden.“

— Ei, vezi ce se întîmplă dacă nu vorbești cuviincios, Jess Oakroyd ? îi zise nevasta pe ton de reproș. Te-am mai prevenit eu și altădată să-ți bagi mințile în cap.

— Dar din ce aluat îți închipui că sînt făcut ? întrebă domnul Oakroyd. Cînd unul îl face pe un om spărgător de grevă dimineața și după-amiaza altul îi zice că e trîntor, trebuie să zică și el ceva. Ei, bine, la ora cinci mi-am luat banii pe-o săptămînă și cartea de muncă și am pornit la sediul sindicatului să le spun povestea mea. Nu-l găsesc pe secretar. Ăsta e tînărul Manndery, ăla de vorbește una-două despre proletariat. Îl aștept și iar îl aștept. După o vreme vine și el și cine crezi că era cu el ? Tocmai delegatul de atelier, tovarășul. Intră ei, rîzînd și vorbind laolaltă, nu i-aș mai vedea împreună pe tovarășii ăștia. Și parcă mare brînză am făcut dacă le-am spus lor păsul meu ! Au început să mă ia încoace și să mă tragă încolo, să mă sucească și să mă-nvîrtească, cică „pune treaba pe hîrtie“, zice unul și p-ormă ălălalt zice altfel și pînă la urmă mi-am pierdut de tot răbdarea și le-am zis să se ducă dracului amîndoi și să mă lase în pace. Cu una, cu alta, după ce m-au frecat pe rînd cu toții, nu mai aveam nici un pic de răbdare. „Să vă ia naiba pe toți !“ le-am zis și am ieșit trîntind ușa. Eh, acum știi totul.

Nevastă-sa stătea acolo, țeapănă, cu ochii ațintiți în ochii lui. Cîteva clipe trăsăturile feței ei se mai îndulciră și ai fi zis că-i vine să plîngă. Dar în timp ce se uita la el cum termină ultimele rămășițe ale ceaiului, cum se năpustește asupra unei plăcinte și apoi asupra unei noi cești

de ceai, fața i se înăspri din nou și în ochi îi reveni privirea oțelită, neprietenoasă.

— Ei și acum ce ai de gînd să faci ? întrebă ea în cele din urmă.

Domnul Oakroyd împinse ceașca la o parte. Era un mic gest de disperare.

— O să fac coadă pentru ajutorul de șomaj pînă cînd s-o ivi altă slujbă.

— Și cît o să dureze asta ?

— Nu mă întreba pe mine. Doar știi cum stau lucrurile acum. Trusa aia cu scule o să zacă multă vreme acolo, chitesc eu.

Acum se ridică și se uită la uneltele lui care zăceau pe canapea. Apoi își coborî privirile spre hainele lui murdare de lucru și deodată ajunse — fără să știe nici cum, nici de ce — la o mică hotărîre ciudată.

— Mă duc sus să mă schimb, anunță el și plecă.

Cînd coborî din nou, își găsi nevasta pregătind ceaiul lui Leonard. Dintr-o ochire își dădu seama că și-a pus în gînd ceva : Își ținea buzele strînse ca un semn al unei decizii proaspăt adoptate. O așteptă să vorbească, căutîndu-și în jalea lui consolarea dintotdeauna pe care i-o aducea tutunul marinăresc.

— Ei, bine, înseamnă că acum lucrurile s-au hotărît, începu ea.

— Cine ce a hotărît ? întrebă el cam neliniștit.

— Albert Tuggridge o să vină să stea aici, anunță ea.

Apoi, înainte ca el să fi avut timp pentru altceva decît să-și scoată pipa din gură, ea dezlănțui atacul, înfier-

bîntîndu-se pînă la acea intensitate a furiei care să-i justifice hotărîrea.

— Acuma am să te rog frumos să n-o iei iarăşi razna, să nu cumva să-i dai iarăşi cu gura. Tocmai ai dat cu piciorul slujbei, n-ai să te apuci să dai cu piciorul şi la asta şi la ailaltă, să ştii că n-ai s-o faci ! Dacă băiatul ăla mai e dispus să vină, vine la noi şi cu cît mai curînd, cu atît mai bine. Dacă asta înseamnă o muncă în plus, e munca mea şi eu o să trebuiască s-o îndur, aşa că e treaba mea mai mult decît treaba ta, şi eu una zic că poate să vină să stea la noi. Trebuie să trăim şi noi, nu-i aşa ? Nu prea aveai de ce să faci gură cînd lucrai, şi acum nu mai ai nici atîta.

— Măcar în seara asta puteai să mă cruţi de povestea cu Albert, îi zise el pe un ton potolit.

Dar vorbele lui avură doar darul de a o înfuria şi mai rău.

— Trebuie să hotărîm lucrurile, nu-i aşa ? Şi dă-mi voie să-ţi spun atîta numai, că dacă nu vine Albert aici, s-ar putea să plece Leonard. I-am auzit eu vorbind ceva între ei deunăzi seara. Eu una nu cred că băiatu' s-ar bucura să-şi părăsească mama, dar s-ar putea s-o facă dacă-l ţii mereu tot în tio şi ho. Şi pe urmă unde o să ajungem în cazul ăsta ? Şi tocmai cînd începuse şi el să primească un salariu mai bun !

Va să zică aşa stăteau lucrurile. Între timp se enervase şi domnul Oakroyd :

— Dacă vine Albert aici — zise el cu fermitate — plec eu.

— Ia nu mai vorbi prostii ! Unde ai să te duci ? O să te duci să locuieşti la Hotelul Midland, cu banii pe care-i primeşti ca ajutor de şomaj ?

— Ia mai lasă-mă în pace cu ajutorul de şomaj ! Dă-mi voie să-ţi amintesc că e prima dată cînd a trebuit să pomenim de vorbele astea aici în casă.

Domnul Oakroyd îşi duse mîndria rănită pînă la uşă şi acolo rămase să-şi clocească gîndurile triste, fumîndu-şi pipa. Cînd şi-o mută dintr-un colţ al gurii în celălalt, cotul lui făcu să foşnească ceva în buzunarul dinăuntru. Erau acolo patru hîrtii de cinci lire.

— Ei, iată-ne în sfîrşit, iată şi firma solidă ! (Ăsta era Leonard. Taică-su îl urmă pînă în camera de zi.) Gata ceaiul, 'mico ? strigă vesel băiatul. Bravo, asta-i muzica ce-mi place !

— Ţi-a mers bine, Len ? întrebă maică-sa, aducînd de pe plită scrumbia cea mare şi grasă.

— Fan-tas-tic ! Ştii ce ciubuc am făcut ? Ia ghici ! Opt şilingi şi trei penny bacşişuri. Opt şilingi şi trei penny. Nu e rău deloc. Mişto la bătrînul Gregson !

Maică-sa umplu cu ceai ceaşca eroului victorios.

— Mare lucru că mai scoatem şi noi bani de undeva, comentă ea. Taică-tu a terminat-o cu Higden.

— Hei, nu mai spune ? !

Un observator atent ar fi putut remarca o bruscă, dar subtilă schimbare în maniera lui Leonard.

De data asta i se întîmplă lui taică-su să fie măcar o dată un observator atent :

— Ei, nu-i nimic, nu-i nimic, zise el. Lasă baltă chestia asta măcar un minut. Ai acolo ziarul ?

Intr-adevăr, Leonard adusese ziarul și domnul Oakroyd, revendicîndu-l, se retrase într-un colț al canapelei și parcurse cu efort și cu multă tristețe coloanele lui „Bruddersford Evening Express", încercînd să-și astupe urechile ca să nu audă șoaptele celorlalți doi membri ai familiei așezați la masă.

Peste un sfert de oră, ajungînd la pagina a cincea nu mai avu nevoie să se străduiască pentru a se concentra asupra ziarului. Atenția îi fu deodată bine fixată acolo. Căscă ochii și apoi îi făcu și mai mari văzînd un titlu de reportaj : „Jaf în stradă. Victima : un turfist local". Începură să-i sară în ochi expresiile reporterului : „Binecunoscutul turfist din orașul nostru, domnul George Jobley... întorcîndu-se spre casa lui din aleea Parcului, cartierul Merton din Bruddersford, în cursul serii trecute... domnul Jobley participase la diferite reuniuni de alergări... își părăsise prietenii pentru a parcurge pe jos mica distanță pînă acasă... atacat și jefuit... lipsesc cel puțin o sută douăzeci de lire... afacere ciudată... cel mai mare jaf de pe străzile Bruddersford-ului din ultimii ani... domnul Jobley nu e rănit dar e profund zdruncinat." Și ultima propoziție îi reținu cel mai îndelung privirile : „Poliția anunță că se află în posesia unor indicii prețioase privitoare la identitatea atacatorului". Ce mai însemna și asta ?

— Ascultă, cine e individul ăsta, George Jobley ? întrebă el.

— Păi, un *book-maker*, sau turfist, care a fost jefuit, răspunse Leonard. Îl cunosc bine din vedere. E unul din tipii ăia gomoși.

— Cum arată ?

— Păi, destul de înalt și roșu tare la față. Poartă întotdeauna haine cadrilate și ghetre. Da' ce s-a întîmplat ?

— Nimic ! răspunse domnul Oakroyd, mințind. George ! Citi iarăși relatarea cu ochii holbați. „Poliția anunță că se află în posesia unor indicii prețioase..." Bine, bine, dar o sută douăzeci de lire ? Asta n-avea nici o legătură cu el, absolut nici una. Existau o mie de lucruri pe care le poate face un cetățean absolut nevinovat ca să se dezvinovățească, dar acum domnului Oakroyd nu-i treceau prin minte, căci mica lui lume începuse să se cutremure și să se prăbușească și iată cum încă o proptea îi fusese dărîmată. Colac peste pupăză !

Ca și cum ar fi dorit să confirme acest lucru, se auzi un glas urlînd din prag :

— Bună, bună, bună ! Toată lumea e acasă și zîmbitoare ! O, îmi place grozav să mănînc o scrumbie la ceai ! *Salve*, Len ! 'Seara, doamnă Oakroyd !

Cine era să fie dacă nu Albert ?

— O, Dumnezeule ! și gemînd astfel, domnul Oakroyd își trînti jos ziarul și se sculă în picioare.

— Bună, bună ! strigă Albert, tot atît de tare, dar de data asta indignat. Ce-am mai greșit ?

— Nu-l băga în seamă, Albert.

Doamna Oakroyd îi aruncă o privire furioasă soțului, și apoi dînd dovadă de o uluitoare artă a transformismului, îi zîmbi musafirului :

— Intră și ia loc. Știi bine că ești bine venit. Și încă ceva, dacă dorești să stai la noi, s-a aranjat.

— O ! strigă soțul. Și mă rog, cine spune asta ?

— Eu o spun.

— Şi la fel şi eu, adăugă agresiv Leonard.

Domnul Oakroyd făcu un pas repezit către fiul lui, care imediat renunţă la agresivitate, ba chiar păru să se înfioare, ca un băieţel. Însă curînd domnul Oakroyd îşi veni în fire şi rămase calm — un om încolţit care se gîndeşte şi iarăşi se gîndeşte ce să facă. În momentul următor urcase deja scările în mare grabă.

Odată aflat la etaj se uită nerăbdător în jur.

— Trebuie să-mi iau ceva, mormăi el.

Iată valiza, mîndria doamnei Oakroyd. Nu, pe asta n-avea s-o ia. Mai era şi geamantanul vechi de tinichea. Prea greu şi prea incomod. Apoi, îşi aminti de coşul de nuiele şi îl scoase din colţul unde zăcea de cincisprezece ani. Era foarte uşor şi foarte mic, n-avea nici cincizeci de centimetri lungime şi cam vreo treizeci lăţime şi probabil că avea să cuprindă destul de uşor toate lucrurile pe care voia să le ia cu el.

În acest absurd receptacol (sau cel puţin într-una din jumătăţi, căci cealaltă ar fi trebuit să slujească de capac) înghesui o cămaşe de noapte şi una de zi, trei gulere, cîteva batiste, un fular, o vestă, o pereche de pantaloni şi trusa de bărbierit. După ce trîntise capacul, îşi aminti de trenciul lui vechi şi-l împături în jurul coşului înainte de a-l lega bine cu curelele, care erau încă intacte şi se mai lăudau chiar şi cu mînerul de care se putea apuca geamantanul. Apoi, încălţă o pereche de ghete foarte rezistente şi se grăbi să coboare scările, cu coşul în mînă, înfruntînd cele trei chipuri uimite.

— Pentru numele lui Dumnezeu, dar..., strigă nevastă-sa.

— Am plecat, anunţă el.

— Încotro ? întrebă Leonard continuînd să holbeze ochii. Nu poţi să pleci aşa 'ticule. Unde te poţi duce ?

— Lasă asta, lasă asta ! spuse doamna Oakroyd albă de mînie. Lasă-l să plece, lasă-l să plece ! Face pe nebunu' ca de obicei ! Degeaba aşteaptă să-i zic să stea, că n-o să-i zic. N-are decît să plece. Altfel o să gîndească cînd s-o-ntoarce. Şi nici n-o să treacă prea mult pînă atunci.

— Acum n-aveţi decît să faceţi ce vreţi cu casa, că v-o las vouă, zise domnul Oakroyd. Aveţi acolo leafa pe-o săptămînă şi cu siguranţă că după aceea o să vă descurcaţi.

— Să ne descurcăm! strigă nevastă-sa, devenită dispreţuitoare în furia ei. Sigur că putem să ne descurcăm ! Niciodată n-am dus-o mai bine. De multă vreme îţi trebuia o lecţie şi acuma te duci fuguţa să ţi-o primeşti. Pleacă, pleacă !

Domnul Oakroyd nu zise nimic, dar se îndreptă spre canapea, ridică de-acolo geanta cu scule şi o trînti lîngă geamantanul de răchită. Apoi îşi tufli pe ceafă vechea şapcă maro şi se pregăti de plecare.

— Hei, zise Albert arătînd spre masă. Dar cu ăsta ce faci ?

— Adevărat, zise Leonard. Trebuie să-ţi iei şi asta. Şi-i întinse carnetul de asigurări.

Domnul Oakroyd rămase cu ochii la legitimaţia albastră-verzuie din mîna lui, privind-o îndelung, ca prin vis. „Bărbat — în vîrstă de la şaisprezece la şaizeci şi cinci de ani... în caz de nepredare la timp a acestui carnet... dacă

asiguratul... Asiguratul..." Toate lucrurile atît de familiare şi totuşi atît de ciudate. Rămase cu ochii holbaţi, nedumerit, pierdut în bezna unei lumi de avize, preavize şi avertismente, de Tovarăşi cu rîsete batjocoritoare şi patroni tîmpiţi şi autoritari, de sirene care te împiedică să faci plimbări, de firme pe care nu le puteai niciodată înălţa, de fete care creşteau rîzînd şi cîntînd şi mai tîrziu dispăreau de cealaltă parte a oceanului. Apoi, se aprinse ceva înăuntrul lui şi se înălţă ca o rachetă prin această bezna a nedumeririi, iar domnul Oakroyd săvîrşi o crimă.

— O, ducă-se dracului de carnet ! strigă el şi-l rupse în bucăţi, pe care le aruncă în foc. Apoi, lăsînd în urma lui uimirea îngrozită a celorlalţi, îşi strînse geanta cu scule şi geamantănaşul şi se îndreptă spre uşă.

— Ei, acum ai făcut-o fiartă, strigară ceilalţi. Unde te duci ?

— Spre miazăzi, replică el şi dispăru în noapte.

Capitolul al II-lea

DOMNIŞOARA TRANT ÎŞI IA O VACANŢĂ

I

Din nou se desfăşoară dinaintea ochilor noştri colinele Angliei, scăldate în acelaşi soare de septembrie. Dar e o altă Anglie ; Penninii întunecaţi au rămas mult în urmă ; platourile fioroase cu stînci, turbă şi pietre negre, căldările aburinde întruchipate de văi, toate au dispărut. Iată aici movilele încîntătoare cu iarbă verde, înălţimi ierboase veşnic însufleţite de vînturile de sud-vest ; văi limpezi fiecare cu licărirea cîte unui şuvoi de apă ; sate de piatră cenuşie, cu pereţii îmbujoraţi spre un trandafiriu delicat de razele soarelui ; biserici săteşti ale căror clopote au vestit întronarea şi detronarea regilor din dinastiile Tudor, Stuart şi Hanovra ; conace care au aşteptat veşti de la Naseby [1] şi Blenheim [2] şi Waterloo [3] şi

[1] Mică localitate din centrul Angliei unde Cromwell a zdrobit forţele regaliste în 1645.

[2] Sat din Bavaria (*germ.* Blendheim) unde ducele de Marlborough a învins armata franco-bavareză (1704).

[3] Locul înfrîngerii lui Napoleon în 1815 de către englezi şi prusieni.

Inkerman[1] şi Ypres[2], şi apoi şi-au lăsat ferestrele să se cuprindă de întunericul nopţii ori s-au liniştit şi s-au posomorît deodată, dar şi-au păstrat neschimbate pietrele ; şi ici-colo, în văile mai largi sînt crînguri unde aţi putea juca *Visul unei nopţi de vară* şi grădini bine aranjate şi frumos colorate, îngrijite pînă la ultimul centimetru de peluză de gazon — străbătută în curciş şi-n curmeziş de poteci pietruite — de la nalbele cele mai înalte pînă la tufele de trandafiri pitici, pentru muzica şi veselia nebunatică din *A douăsprezecea noapte*. Într-adevăr, e o altă Anglie, acest avanpost înverzit şi bătut de vînturi al pădurii Arden. Dincolo, spre apus, după canalele adînci ale rîurilor, se află ţinutul de la graniţa Ţării Galilor, meleaguri celtice cu coline la fel de întunecate şi misterioase ca un fragment dintr-o legendă arturiană. Dar aici pe meleagurile Cotswolds, totul e deschis şi plăcut, un basm saxon cu iarbă şi cu piatră cenuşie, cu vînt şi ape curgătoare limpezi ca cristalul. Am părăsit războiul îndelungat din miazănoapte. Aici e un loc al compromisurilor, căci natura şi-a mai netezit piscurile ascuţite, a întins covoare verzi în locul mlaştinilor şi landelor pline de pietre şi al stîncilor ; iar omul s-a lepădat de trăsnăile sale industriale, s-a potolit, aşezîndu-se modest şi confortabil prin văi şi vîlcele şi pe coastele dealurilor, şi-a scos la plimbare oile şi a înălţat cîteva mori şi făbricuţe, şi cu asta s-a

[1] Sat de lîngă Sevastopol, unde anglo-francezii s-au luptat cu ruşii în timpul războiului Crimeei (1854).

[2] Comună din Flandra, scenă a trei crîncene bătălii din primul război mondial ; aici s-a folosit mai întîi gazul toxic numit, după aceea, „iperita".

declarat mulţumit. Da, aceştia doi au semnat aici o pace care ţine de o mie de ani.

Chipping Campden e la nord de noi, Cirencester la sud, Burford la est şi Cheltenham la vest. Această îngrămădire cenuşie de acoperişuri, avînd în mijloc turla pătrată a bisericii se află la distanţă aproape egală de toate aceste patru admirabile muncipalităţi. Este satul Hitherton-on-the-Wole. Uneori, automobiliştii, plecînd imediat după ce au luat prînzul la Oxford — şi grăbindu-se să-şi bea ceaiul la Broadway sau Chipping Campden — se rătăcesc şi se trezesc la Hitherton, iar broşurile pregătite pentru uzul lor îi informează pe dată că Hitherton are opt sute cincizeci şi cinci de locuitori, că magazinele şi localurile de aici se închid devreme miercurea, că poşta se ridică la ora 5,30 p.m., că există un hotel „Căminul Păstorilor" (trei dormitoare) şi o staţie Service cu garaj, a Societăţii J. Hurley şi fiul şi că localnicii se laudă cu cel puţin un lucru care merită văzut, căci relatarea se încheie cu porunca : „Vizitaţi biserica". Foarte puţini dintre automobilişti rămîn să viziteze biserica, deşi protopopul, reverendul Thomas J. S. Chillingford, nu numai că a scris o scurtă istorie a ei, dar a şi publicat această istorie sub forma unei broşuri reprodusă după *Analele Societăţii Arheologice din Bristol şi Gloucestershire* ; şi orice vizitator care apreciază o catapeteasmă extraordinar de frumoasă cînd dă cu ochii de ea (ca să nu mai vorbim de cele două eventuale ferestruici pentru leproşi din peretele de nord) nu se poate să nu se aleagă cu un exemplar din această broşură. Dar se duc cu toţii, aceşti automobilişti, şi nici măcar o dată nu întorc capul pentru a observa, împreună cu părintele Chilling-

ford, că biserica „văzută din depărtare seamănă cu o pasăre care-şi clocește ouăle ţinînd capul sus". Aşadar, cînd vreun automobil necunoscut şi cu o înfăţişare luxoasă se opreşte aici, toată lumea de la Hitherton — cu excepţia doamnei Farley de la hotelul „Căminul Păstorului" şi a firmei J. Hurley şi fiul, care întotdeauna îşi păstrează mari speranţe — se pregăteşte imediat să indice drumul către celelalte localităţi mai importante.

Există totuşi unele zile cînd oamenii se trezesc la Hitherton nu pentru că se rătăcesc, ci pentru că se duc acolo intenţionat şi rămîn acolo. Şi astăzi e tocmai una din aceste zile. De trei săptămîni încoace prin tot ţinutul învecinat s-au lipit afişe anunţînd că firma Medworth, Higgs şi Medworth va vinde la licitaţie şi fără nici un fel de reţineri, restul bunurilor mobile din Conacul Vechi, la Hitherton-on-the-Wole. Oamenii bine informaţi — şi la Hitherton mai toată lumea este bine informată — îşi tot spun încă de cînd a murit bătrînul colonel Trant, cu cîteva luni în urmă, că negreşit se vor pune lucrurile lui în vînzare. Se ştia cu precizie că familia Trant nu mai e atît de înstărită ca pe vremuri. De asemenea, se mai ştia că domnişoara Elizabeth Trant, care îşi îngrijise tatăl după moartea mamei ei, survenită acum cincisprezece ani, n-avea să mai locuiască la Conac, ci în Vilă. Se spunea că deşi era cea mai tînără dintre cei trei copii ai colonelului, domnişoara Elizabeth moştenise toată averea. Dar, pe de altă parte, ea şi merita pe deplin tot ce-i putuse lăsa colonelul — de fapt, merita chiar mai mult decît atît — căci oare nu rămăsese ea la Hitherton şi nu-l îngrijise la bătrîneţe ? Şi dacă stai să te gîndeşti, în ultimii ani nu încape îndoială că el reprezentase o povară. Nu se mai putuse duce nici la ultimele două expoziţii de flori, bietul bătrînel distins, şi nici măcar pînă la biserică nu mai putuse merge, şchiopătînd ca înainte. Fusese o adevărată binecuvîntare cînd, în cele din urmă, luase drumul cimitirului. Iar domnişoara Trant, care trebuie să aibă vreo treizeci şi şapte de ani, deşi nu-i arată — întrucît e dreaptă şi subţire şi cu tenul deschis al blonzilor — îi purtase de grijă an de an, şi în toată această lungă perioadă nu părăsise mai niciodată satul mai mult de o zi sau două ; în schimb fratele ei, un fel de judecător prin India, şi sora ei — care făcuse un mariaj bun şi stătea la Londra — rareori dădeau pe aici. Toată lumea ştia că, mai cu irosirea indemnizaţiei de retragere a colonelului, mai cu plata datoriilor care trebuiseră acoperite, mai cu una mai cu alta, domnişoarei Trant n-o să-i rămînă pentru sufleţelul ei nici măcar două sute lire pe an. Tocmai de aceea, intenţiona să se mute în mica Vilă, în care îşi şi dusese toate lucrurile de care avea nevoie, şi tocmai de aceea, tot ce rămăsese în Conacul Vechi, ce urma să fie închiriat, se vindea acum la licitaţie.

Trecuse multă vreme de cînd se abătuseră asupra Hithertonului reprezentanţii firmei Medworth, Higgs şi Medworth. Asta e o zi mare. Nenumărate maşini au venit pînă la Conacul Vechi. Doamna Farley a trebuit deja să deschidă încă o sticlă de whisky, iar atelierul J. Hurley şi fiul a avut de reparat două pene de cauciuc şi de verificat dacă poate să pună la punct un delco, puţin cam capricios. Oameni — oameni de rînd, nu negustori şi agenţi comerciali — au venit tocmai de la Bourton-on-the-Water

şi de la Winchcombe şi Greant Barrington. Cît despre negustori şi agenţi, aceştia s-au deplasat de la capătul pămîntului. Au venit cel puţin doi de la Cheltenham şi trei de la Oxford, şi unul de la Gloucester — cu toţii adevăraţi negustori de antichităţi şi nu simpli băcani şi pînzari care au deasupra prăvăliei şi o încăpere înţesată de mobilă de ocazie. Nu că n-ar fi şi dintr-ăştia pe aici, căci fireşte, au venit în număr mare. Şi umblă vorba că ar fi şi un bărbat — acela cu ochelari şi cu ţăcălie — care reprezintă nu ştiu ce mare firmă londoneză. Nu a luat în mod special drumul pînă aici, căci asta e meseria lui să cutreiere ţara, dar în orice caz e şi el prezent. Şi apoi, fireşte că pentru fiecare dintre aceşti cumpărători profesionişti trebuie să fie cîte cel puţin douăzeci de amatori, localnici care au venit să vadă dacă nu pot pune şi ei mîna pe vreun porţelan sau vreun pat. Şi în sfîrşit, mai sînt şi toţi oamenii care n-au venit ca să cumpere ceva, ci pur şi simplu ca să vadă cum arată pe dinăuntru Conacul Vechi, ca să se plimbe prin grădină, ca să răsucească lucrurile pe-o parte şi pe alta, şi să stea în calea oamenilor, dar mai ales să se amuze. Numericeşte, aceşti vizitatori — dintre care mulţi şi-au adus şi copiii — îi depăşesc cu mult pe ceilalţi, şi după cum au fost primii care au sosit, tot aşa vor şi pleca ultimii.

— Întotdeauna aceiaşi, mereu acelaşi lucru ! îi strigă domnul James Medworth domnişoarei Trant care protesta. Ei vin negreşit şi n-ai cum să-i opreşti.

Domnul Medworth şi-a petrecut ani îndelungaţi croindu-şi drum prin încăperile aglomerate şi supraîncălzite de aceşti oameni, şi a ajuns acum să le privească prezenţa

drept ceva inevitabil. Totuşi, ei mai rîd şi acum de micile lui şotii, şi domnul Medworth are un întreg arsenal de glumiţe. E un bărbat între două vîrste, cu o gură mare şi un şirag strălucitor de dinţi ieşiţi în afară, încît arată ca un fel de rechin jovial. Domnişoarei Trant nu-i e simpatic, dar ea e întru totul dispusă să-i dea crezare avocatului Truby din Cheltenham, care se ocupă de afacerile ei, şi zice :

— Deştept băiat Medworth. Deştept băiat. Oameni isteţi.

Domnişoara Trant a fost aici la Conac azi-dimineaţă, cînd au început să sosească oamenii şi să caşte gura prin toate părţile — dar nu a rămas prea multă vreme. Nu e o fiinţă foarte sentimentală, iar toate lucrurile îndrăgite de ea au şi fost mutate la Vilă ; şi totuşi, a descoperit că dezintegrarea bruscă a unui cămin, oricît de dezolant se prea poate să fi fost el uneori, prefacerea lui într-un simplu morman dezordonat de obiecte, nu-i face nici o plăcere. Toate lucrurile aveau acum aerul unor trupuri goale şi neputincioase.

— Ce adunătură îngrozitoare de vechituri — îi auzi ea spunînd pe vreo doi dintre vizitatori — negustori tipici.

Şi se grăbi să se ascundă după colţ, ca să dea tocmai atunci cu ochii de familiara gravură pe oţel a lordului Raglan — reprezentînd acum „Obiectul numărul o sută şaptesprezece“ — şi să constate că înălţimea sa lordul priveşte în gol şi-i întoarce spatele. Dar aşa erau toate lucrurile, fie indignate, fie melancolice. Se retrase, regretînd că nu a dus la Vilă mai multe dintre ele, cu toate că ştia foarte bine că locuinţa e deja arhiplină.

O găsi pe doamna Purton făcînd ordine în Vilă, și își petrecu vreo două ceasuri ajutînd-o. Doamna Purton fusese bucătăreasă la Conac, iar soțul ei — ca și tatăl lui — muncise ca grădinar, și acuma fuseseră amîndoi transferați, deocamdată, la Vilă. Doamna Purton „nu prea bătea cu licitațiile" aparent socotindu-le o distracție frivolă, așa că rămăsese toată ziua în casă. Dar Purton era la Conac, parțial pentru că era un om sociabil și nu intenționa să piardă un asemenea eveniment, și parțial pentru că era totodată foarte credincios și socotea că prezența lui va pune capăt oricăror încercări de furtișaguri, în special din grădina de zarzavat. Așadar, ca să nu se șterpelească vreo legumă, își petrecea timpul urmărindu-l pe agentul de licitație dintr-o încăpere într-alta, părînd să fie animat de convingerea că tocmai pe domnul Medworth, pe funcționarii lui și pe negustori trebuie să-i țină sub supraveghere. Purton îi aduse domnișoarei Trant vești despre licitație.

— S-a terminat, Purton ? strigă domnișoara Trant de îndată ce-l văzu apărînd pe aleea grădinii.

Purton se apropie, duse mîna la șapcă, iar apoi vîrîndu-și mîinile în buzunarele pantalonilor, începu să se legene din șolduri. Aceasta era atitudinea lui favorită cînd avea ceva important de spus, așa că domnișoara Trant, care știa cu cine are de a face, își dădu imediat seama că posedă un sac de noutăți pe care abia așteaptă să-l deșarte. Dar nu părea prea emoționat. E greu să te aștepți de la un grădinar care în ultimii șase ani a luat mereu premiul întîi pentru ceapă (specia Ailsa Craigs) la expoziția Hitherton și la cea districtuală, ca să nu mai vorbim de o serie

întreagă de evenimente minore — să-și trădeze sentimentele.

— Nu, domnișoară, la drept vorbind, nu s-a terminat, răspunse el. Numai că ceea ce a mai rămas nu face prea multe parale. O mulțime de oameni se și duce. Dar bufetul ăla mic care ședea în hol, ăla vechi...

Și aici se opri din vorbit ca să se legene încă și mai tare.

— Vrei să zici ăla în stil Tudor ? Știu. Nu i-am putut găsi loc aici, Purton, și lumea zice că e foarte prețios. Ce s-a întîmplat cu el ?

— O sută patruzeci de lire, anunță Purton, privind-o cu gravitate. O sută patruzeci de lire, cu atîta s-a vîndut.

— Vai, dar asta e grozav, Purton !

Domnișoara Trant îl privi cu ochi strălucitori și păru că nu are mai mult de douăzeci de ani.

Purton încetă să se mai legene, își scoase o mînă din buzunarul unde își avea ea domiciliul obișnuit, și ridică trei degete cu un gest foarte impresionant.

— Trei dintre clienți se luptau pe el pe la sfîrșit — atîta tot — trei ! Și erau negustori. Unul de la Oxford, altul de la Cheltenham și un omuleț cu bărbuță care a venit de la Londra. Trei, dom'le ! Și nu ziceau mai nici o vorbă, zău așa. În viața mea n-am văzut una ca asta !

— Păi atunci ce făceau ?

— Făceau cu ochiul. Doar atîta.

Și Purton făcu și el de trei ori cu ochiul, încet și solemn, ca să arate cum s-au întîmplat lucrurile, și apoi se uită lung la ea, în timp ce ea se străduia din răsputeri să nu chicotească de rîs.

— Domnul Medworth zice cică „se vinde la prețul de nouăzeci de lire" și atunci unul din ăia clipește din ochi și domnul Medworth zice „nouăzeci și cinci" și se uită la altul din ei, și ăla face și el cu ochiul și Medworth ridică prețul la o sută. „Și cinci", zice bărbosu' și p'ormă iar încep să facă pe rînd cu ochiu' și p'ormă tot așa dintr-o clipeală într-alta s-a ridicat pînă la o sută patruzeci de lire. A făcut ispravă bună bufetul ăla.

— Nici prin cap nu mi-ar fi trecut că valorează atîta, Purton.

— Nu v-ați fi gîndit la una ca asta, domnișoară — o bucată de mobilă veche acolo, zise Purton pe un ton foarte confidențial. M-aș fi mirat dacă v-ați fi gîndit. Da' e concurența asta care le face și le desface. Te lași furat de ea. Îți bagi în cap că trebuie neapărat să pui mîna pe lucrul ăla. Odată m-am trezit și eu în brațe cu zece rațe pe care nici nu vroiam și nici măcar nu mă gîndisem să le cumpăr cînd m-am dus și m-am uitat la individul care le vindea, așa cum nu-mi trecuse prin minte să cumpăr o maimuță cu coada încîrligată. M-am lăsat dus de șuvoi. Mulți din ei s-au lăsat furați tot așa azi după-amiază la licitația aia. Domnul Medworth zice că a fost o vînzare bună. Mă întorc acolo, domnișoară, după ce îmbuc și eu ceva. Am să-i ajut să facă curățenie. Știu eu prea bine ce mizerie și ce murdărie o să rămînă cînd s-o termina totul.

Pentru prima dată în ziua aceea, domnișoara Trant simți oarecare emoții în privința vînzării. Domnul Medworth îi spusese că e imposibil să spună dinainte ce preț au să obțină lucrurile : totul depindea de numărul oamenilor care veneau, de tipul de oameni și de dispoziția în

care se aflau ; și s-ar putea ca toate bunurile să se ducă pe mai puțin de cinci sute de lire, deși pe de altă parte, n-ar fi fost imposibil să aducă un preț de circa o mie de lire. Era imposibil să pui la îndoială vreun lucru spus de domnul Medworth într-o asemenea chestiune. Domnișoara Trant încercase — izbutind în oarecare măsură — să privească întreaga acțiune ca o banalitate oarecare și foarte plicticoasă — unul din nenumăratele lucruri nesuferite ce trebuiseră făcute după moartea tatălui ei — dar acum își dădea seama că este oarecum un uriaș noroc, un Monte Carlo redus la dimensiunile casei, aranjat în avantajul ei. Deosebirea dintre o vînzare bună și o vînzare proastă putea însemna o diferență de cîteva sute de lire, care la rîndul său putea să adauge o liră sau două la venitul ei lunar. Ai fi putut să așterni această diferență pe hîrtie sub forma unei ierarhii sau a unor cifre contabilizate — atîta ceai chinezesc, sau atîția ciorapi de mătase etc. Și acum tocmai se decideau lucrurile. Se plimbă în sus și-n jos prin grădina Vilei, cu capul zumzăindu-i de adunări și scăderi, așa cum se întîmplase de multe ori în cursul ultimilor cîțiva ani, cînd trebuise să achite diverse note de plată și să țină conturile și socotelile tatălui ei. Acum era mai săracă, dar nu se simțea mai săracă. De fapt, se simțea vag bogată. „Asta pentru că am auzit atîta *vorbărie* despre bani", își spuse în sinea ei, gîndindu-se la discuțiile ce le avusese cu domnul Truby în birouașul lui dickensian, și apoi, mai de curînd, cu domnul Medworth, care era deopotrivă prea colțos și prea jovial ca să fie un gentleman.

Îl văzu pe Purton întorcîndu-se la Conac, dar nu se ținu după el. După ce petrecu cam o jumătate de oră de

nelinişte la Vilă, — timp pe care şi-l umplu ridicînd cîte un lucru de ici şi de colo, plimbîndu-se cu el în mînă prin odaie şi apoi punîndu-l la loc — se duse în fundul grădinii. Satul care se vedea la picioarele ei părea să fie plin de automobile care claxonau zgomotos pe uliţa mare şi apoi uruiau plecînd spre Oxford sau Cheltenham. Probabil că s-a terminat vînzarea. Trebuie să se ducă pînă acolo şi să vadă.

Cînd se apropie de Conac, croindu-şi drum printr-un vălmăşag rău mirositor de oameni, automobile şi furgoane, splendida după-amiază de septembrie păru că se schimbă dintr-o dată. Auriul ei pîrguit deveni o poleială prăfuită şi zăpuşitoare. Însuşi Conacul părea mai mic în această atmosferă stranie, alcătuită din paie şi sfori şi benzină şi priviri îndelungi şi glume prosteşti şi cumpărători asudaţi. Clădirea se căsca precum o scorbură sau o peşteră, sau mai degrabă semăna cu gura căscată a unui bătrîn imbecil care fusese cîndva frumos. Mergînd de jur împrejurul mulţimii adunată în faţa casei şi îndreptîndu-se spre o uşă laterală, dădu cu ochii de cîteva mese şi scaune şi tablouri ce-i erau foarte familiare şi care acum erau încărcate în furgoane şi căruţe ; această privelişte — mai mult decît tot ce se întîmplase pînă atunci în cursul ultimelor luni — o făcu să simtă că într-adevăr viaţa ei s-a schimbat, reîncepînd de la capăt. Aceste lucruri păruseră pînă atunci a fi mai fixe şi mai inevitabile decît constelaţiile, iar acum erau tîrîte în grabă prin praf. Şi ele luau viaţa de la capăt. Înainte de a ajunge la uşa lăturalnică, simţi că i se pune un mic nod în gît şi că o năpădesc lacrimile. Trecu pe lîngă oamenii care măturau

resturile şi gunoaiele rămase pe coridoare şi se îndreptă spre însuşi holul care reprezenta mîndria casei. Acolo îl turbură pe protopop, reverendul Chillingford, care examina cu o lupă lemnăria.

Reverendul ridică ochii, tresărind :

— Ha, bună ziua ! Trebuia neapărat să cercetez lambriurile astea din fund, acum că le poţi vedea ca lumea. Ştiam eu că se deosebesc de celelalte. Chiar azi-dimineaţă i-am spus asta nevestei. Nu că ea ar fi zis altfel, bineînţeles, fiindcă n-o interesează asemenea lucruri.

Apoi, îşi trase faţa mare, rotundă şi nevinovată, mai aproape de domnişoara Trant şi-i spuse pe un ton mai blînd :

— Pari îngrijorată, Elizabeth, şi tulburată. Toată povestea asta n-a fost prea plăcută pentru tine, nu-i aşa ? N-ar fi trebuit să vii aici, draga mea ; era mai bine dacă stăteai deoparte.

— Aşa mă tem şi eu, răspunse ea vag. Dar am stat deoparte mai tot timpul. Şi nu cred că simt ceea ce ţi se pare dumitale. Nu sentimentele legate de casa asta mă necăjesc.

Se opri şi apoi îi zîmbi cam searbăd :

— Eşti ca şi Dorothy şi ca toţi ceilalţi tineri din ziua de azi, pe care-i cunosc, zise el.

Întotdeauna o considera pe Elizabeth Trant contemporana şi prietena fiicei lui, deşi, de fapt, era cu zece ani mai în vîrstă. O vedea ca un fel de şcolăriţă înaltă şi ageră care avea într-o bună zi să devină femeie. Ceea ce-i stîrnea asemenea gînduri era faptul că fata avea ceva nedezvoltat, imatur, asexuat.

— Da, ești ca și ceilalți, continuă el. Crezi că sentimentele sînt un lucru de rușine. Tocmai de aceea, par să se stingă și să moară, părăsind lumea asta. Dar eu unul nu văd că lumea va fi mai bună cînd vor dispărea sentimentele. Cîtuși de puțin, cîtuși de puțin ! Ba chiar o să fie mai rea. Așadar, draga mea, să nu te rușinezi de simțămintele tale.

Și zicînd acestea o bătu ușurel pe umăr.

— Nu mă rușinez. Încerc doar să fiu cinstită în privința lor. Și e vorba de cu totul altceva.

— Ce anume ? întrebă el indulgent.

— Nu știu... așa bine. E prea complicat.

Dar ea știa, deși nu avea nici voința și nici cuvintele potrivite pentru a i-o spune. Nu pentru că se sfîrșise ceva pentru ea, ci pentru că tocmai văzuse cum s-a sfîrșit, era ea atît de tulburată, gata să plîngă. I se părea că viața tatălui ei nu s-a încheiat în cimitirul de colo, ci aici și acum, în praful, paiele și strigătele din jur, că în această după-amiază viața lui a fost supusă unor tocmeli, tîrguieli și crîmpoțiri pînă a trecut cu totul în uitare. I se păru că a avut deodată o viziune îngrozitoare a vieții așa cum este ea cu adevărat, și era gata să plîngă la gîndul ciudatei ei micimi prăfuite.

— Bineînțeles că toate lucrurile de care ai cu adevărat nevoie au fost duse la Vilă ?

Domnul Chillingford știa prea bine că așa s-a întîmplat, dar lui i se păru că această întrebare ar putea să aibă un oarecare rol consolator.

— Da, totul, îi răspunse ea și se uită lung la holul fantastic de gol în care pătrundeau cotropitoare razele grele ale soarelui.

— Și după cîte am auzit a fost o vînzare splendidă, o licitație splendidă, adăugă el vesel, în timp ce se îndreptau împreună spre ușa din față.

Imediat dincolo de prag se afla însuși domnul Medworth, înfierbîntat la culme, și ștergîndu-și sudoarea care făcea să-i strălucească fruntea. Dînd cu ochii de domnișoara Trant ridică triumfător o mînă.

— După cîte am auzit a fost o după-amiază plină de izbînzi, zise domnul Chillingford, deschizîndu-i chiar el subiectul.

— Nici nu se putea mai bine, nici nu se putea mai bine, strigă domnul Medworth și apoi căpătă o înfățișare atît de practică, de om de afaceri, încît domnul Chillingford se îndepărtă imediat. Terminăm chiar acum, domnișoară Trant, cu socoteli cu tot. Peste o mie de lire, sînt convins. Da, da, peste o mie.

— Hei, dar asta e mai mult chiar decît socoteai dumneata că s-ar putea obține în cel mai bun caz, nu-i așa ?

Domnișoara Trant se simți din nou bogată, în ciuda relațiilor foarte sobre în care se afla ea cu cifrele.

— Mde, n-aș zice asta, pentru că eu, unul, nu sînt niciodată surprins, nu mă mir niciodată, zise domnul Medworth cu aerul înțelept al unui judecător. Dar am avut mare noroc astăzi, mare noroc. Au fost pe aici niște cumpărători foarte dornici și pasionați — o adevărată concurență. Și (de data aceasta coborî glasul și chiar strînse dinții imenși) marele noroc a fost că mi-ați ascultat sfatul

în privința mobilelor de lux și le-ați lăsat aici. Valorează mult mai mult pentru indivizii ăștia decît pentru dumneavoastră. Totul e chestie de modă !

— Va să zică s-au vîndut bine, da ?

— Am scos pe ele niște prețuri de-a dreptul de necrezut, zău așa ! Știam eu că o să obținem asemenea prețuri dacă aducem aici oamenii care ne trebuie. Birouașul ăla s-a ridicat la treizeci și cinci de lire. Și pentru fiecare piesă se băteau cîte trei cumpărători.

Și domnul Medworth o ținu tot așa încă vreo zece minute, la capătul cărora trebui să se întrerupă întrucît i se vîrî sub nas un teanc de documente.

— Ei, acuma avem cifra exactă, anunță el peste cinci minute. Una mie șasezeci și cinci de lire, patrusprezece șilingi și șase *penny,* asta am obținut. Adică, fără comisionul nostru. Toate acestea sînt ale dumneavoastră, domnișoară Trant, ă ? Da, da, toate ale dumneavoastră. Lichidăm acum cu domnul Truby ? A, da, mîine lichidez cu domnul Truby. Buuun !

Se întoarse de parcă ar fi dat să plece, dar apoi reveni atît de repede încît domnișoara Trant aproape că ameți.

— Casa, strigă el, ridicînd degetul lung și grăsuliu. Nu trebuie să uităm de ea. Acum o curăță și mîine, domnișoară Trant, n-ar fi rău dacă ați putea găsi vreo femeie sau două care s-o pună la punct. Și un grădinar care să aranjeze împrejurimile. Ați putea ? Să vă spun de ce. O să scăpăm de casă mai curînd decît credeam. S-au interesat ieri de ea niște persoane, și am să le trimit aici poimîine. Vă aranjează așa ? Bineînțeles că am să trimit și un om de-al meu cu ele, dar mă gîndeam că poate v-ar face plăcere să le conduceți chiar dumneavoastră ca să le-o arătați. Sigur nu doriți s-o vindeți ? Nu. Bine, cum vreți, cum vreți ! Mă rog, o să cerem chirie o sută cincizeci de lire, nici un ban mai puțin. Obținem foarte ușor suma asta căci e cea mai bună casă din ținut. Va să zică rămîne pe poimîine, dacă se poate dimineața. Și o să rezolvăm cu domnul Truby. Bună ziua, domnișoară Trant. Bună ziua. Hei, dar unde-i Charley ?

Însă acest ultim strigăt nu era adresat domnișoarei Trant ; și între timp am terminat cu domnul Medworth.

Domnișoara Trant reveni la Vilă, mai înstărită cu una mie șasezeci și cinci de lire, patrusprezece șilingi și șase *penny.* Ținîndu-se foarte dreaptă, coborî repede aleea, apoi puse în ordine Vila și propria ei ținută, făcu față după cum se cuvenea unei excelente cine reci, scrise vreo cîteva scrisori și citi un capitol sau două înainte de a se culca, ceva mai devreme decît de obicei ; și nici un om care o vedea nu și-ar fi putut închipui ce simte. Lumea o vedea doar pe domnișoara Trant cea îngrijită, ageră și eficientă, așa cum o știau toți, fără să i se fi clintit măcar un firicel din părul acela castaniu-deschis, neretezat. Și totuși, avea sentimentul că e pierdută.

„E o dovadă de slăbiciune și o stupiditate să am asemenea simțăminte, își spuse ea în sinea ei. Dimineață trebuie s-o iau de la capăt.“

Înainte de a putea face și altceva în afară de a răsuci prin minte cîteva planuri vagi, adormi, visînd poate la mult amînata plată a vieții pentru tinerețea ei — acea tinerețe despre care calendarul, mințindu-i fața strălucitoare — spunea că s-a scurs. Și acum și Hitherton reve-

nise la înfățișarea obișnuită, fiind liniștit sub licărirea stelelor. Nu mai erau automobile parcate pe strada principală, ultimul furgon plecase hodorogind de la Conac cu multă vreme în urmă. J. Hurley și fiul închiseseră stația *service* și-și sărbătoreau victoria asupra magnetoului năzuros, mîncînd o cină tîrzie alcătuită din plăcintă rece cu cartofi. În sala tejghelei de la hanul „Căminul păstorilor" Purton își termina ultimul țap de bere, precum și relatarea întregii povești cu cumpărătorii care clipeau din ochi. Acești negustori, ca și micii cumpărători, ca și cetele de cască-gură, se împrăștiaseră de mult, și odată cu ei și toate scaunele, mesele, scrinurile, porțelanurile, puștile, pistoalele, cărțile, gravurile pe metal, paravanele indiene și gongurile birmane — toate plecaseră către locuri necunoscute, lăsîndu-l pe colonelul lor să se odihnească în cimitir, și pe fata lui să doarmă sub propriul ei acoperiș, tot în Hitherton-ul atît de familiar — deși poate, de fapt, într-o lume nouă.

II

A doua zi dimineață, domnișoara Trant, privind pe fereastră la aburii strălucitori ai naturii, stabili că o să fie o zi frumoasă pe care ar trebui s-o onoreze cu costumul ei de *jersé* auriu-închis — o recentă achiziție făcută la Cheltenham după căutări triumfătoare. În micuța sufragerie bine lustruită și îngrijită, și scăldată în lumina soarelui, constată că o așteaptă o ilustrată. Pe o parte, se afla priveliștea ruinelor de la Glastonbury. Pe cealaltă parte, era

un scris, cu aceeași înfățișare de ruine pitorești : „Nu e îngrozitor ? Probabil au fost inventate pentru americani. Mă pot abate asupra ta cîndva în cursul zilei de mîine — să zicem, de pildă, cam pe la ora mesei ? Cu drag, Hilary." Era nepotul ei, unicul fiu al judecătorului din India. Venise de curînd de la Oxford. Domnișoara Trant zăbovi cu un aer profund meditativ asupra cărții poștale. Nu era prea sigură dacă dorește sau nu să-l aibă drept musafir pe Hilary.

Înainte de a putea stabili în mintea ei dacă Hilary o să fie o încîntare sau o pacoste, intră în sufragerie doamna Purton care, legănîndu-se ca o rață, puse pe masă un ou fiert, aparatul de prăjit pîine și ceainicul și apoi se apucă, așa, foarte pe îndelete, să facă să explodeze o bombă :

— Apăi, să știți, dom'șoară că lumea zice... începu doamna Purton și apoi se opri cu aerul că ține în mînă bomba fumegîndă.

Domnișoara Trant o învălui într-un zîmbet :

— Ei, ce anume zice lumea ? Te rog să nu mă sperii, doamnă Purton.

— Apăi să vedeți că lumea chiar zice...

Și iar se opri. Și pe urmă veni și explozia : Poc !

— Domnișoara Chillingford, domnișoara Dorothy, tomna' s-a logodit.

— Cum ? Domnișoara Trant era cît pe-aci să țipe. Nu se poate, n-am auzit nimic în sensul ăsta.

— Veștile e într-o scrisoare de azi-dimineață, zise doamna Purton, savurînd fiecare vorbă. I-a zis-o doamna Chillingford lui Agnes și Agnes i-a zis-o tînărului Cripps,

ăla de aduce lapte, și tînărul Cripps mi-a zis-o mie. Și o să trebuie să se mărite cît ai bate din palme și apoi să plece tomna' în Asia sau în India sau în Giamaica sau pe nu știu care meleaguri, fiin'că mirele e un domnișor care lucrează p-acolo pe undeva.

— Mă întreb cine-o fi ?

Domnișoara Trant privi țintă la obrajii roșii și bucălați ai doamnei Purton de parcă ar fi putut eventual desluși pe ei numele logodnicului.

— Apăi asta zău că n-o știu, dom'șoară. Doamna Purton își luă tava și dădu să plece. Și una dintre mașinile alea de au venit după mobilă, cică s-a răsturnat as'noapte într-un șanț pe drumul spre Cheltenham. Beat, cum te văd și cum mă vezi !

Și apoi își făcu ieșirea preferată din scenă, clătinînd din cap ca un prooroc de rangul doi.

Domnișoarei Trant puțin îi păsa de soarta automobilelor de pe șoseaua Cheltenham, dar vestea total neașteptată a logodnei lui Dorothy Chillingford o lăsă puțin năucă. Planurile ei, chiar așa vagi cum erau, se bizuiseră pe tovărășia și prietenia lui Dorothy, sau cel puțin pe prezența veseliei ei în vecinătate. Pe deasupra, se mai simțea și jignită că nu fusese încunoștiințată, sau mai bine zis că nu i se spusese în modul cuvenit. Dezbătu în sinea ei problema dacă să treacă sau nu pe la familia Chillingford, și pînă la urmă hotărî că nu. „Dacă nu sosește doamna Chillingford pînă într-un ceas — își spuse în sinea ei — am să înțeleg că nu e nimic adevărat, că e doar una din palavrele satului." Purton era tot la Conac, restabilind ordinea în grădina imensă, așa că ea îi luă locul printre straturile de flori de la Vilă, pentru tot restul dimineții.

Dar n-a trebuit să aștepte prea mult. De îndată ce zări silueta puțintică și agilă a doamnei Chillingford printre șirurile de nalbă înaltă ca niște grenadiri de-ai lui Frederic cel Mare, înțelese că ceea ce auzise nu era un simplu zvon neîntemeiat.

— Bună dimineața, draga mea ! îi strigă gîfîind doamna Chillingford. Am trecut pe-aici să te poftesc să iei ceaiul cu noi azi după-amiază.

De la o poștă îi puteai citi pe față anunțul logodnei lui Dorothy.

Acesta era un moment demn de doamna Chillingford. Era o femeiușcă foarte încordată, numai pielea și osul, fără umeri și cu încheieturile rău lovite de reumatism, dar cu o fețișoară combativă, cu nasul vulturesc și cu ochii iuți și pătrunzători, cu un optimism vitejesc de neînvins. Protopopul era unul dintre cei mai placizi muritori de pe planeta noastră — atîta vreme cît se evitau subiecte ca ferestruicile prin care se uitaseră pe vremuri leproșii, Comisia Universitară și catolicismul din Anglia — și puține locuri de pe insula noastră sînt mai liniștite decît Hitherton. Și totuși doamna Chillingford se dăduse peste cap și izbutise să-și transforme viața într-o adevărată epopee. De luni dimineața și pînă sîmbătă noaptea trimitea ultimatumuri, mobiliza, organiza bătălii, după care duminica intra ca din pușcă în biserică, pentru a înălța imnuri victoriilor ei și pentru a împărți în dreapta și în stînga priviri tăioase ca baionetele, în timp ce din amvon soțul ei murmura ceva despre pace și tihnă. Vizitatorii sosiți de curînd de la fron-

tiera de nord-vest sau din Republicile Americii Centrale se trezeau deodată — doar după o oră petrecută în societatea ei — că-și revizuiesc în pripă ideile preconcepute despre viața de la țară din Anglia, și curînd se întorceau la Londra să se odihnească. A existat doar o singură perioadă — de circa șase luni — în care și-a pierdut tot zelul și toată pofta de conflicte și a fost într-adevăr prea liniștită, poate pentru că i-a venit atît de greu să înțeleagă că John Chillingford avea să rămînă pe viitor doar un simplu nume înscris pe monumentul eroilor din sat ; și atunci oamenii de treabă din Hitherton și din împrejurimi descoperiră o pace față de care Armistițiul de la încheierea războiului păru un simplu punct neculminant. Dar oricum era o pace destul de neliniștitoare, și poate că nu le-a părut chiar rău cînd nevasta protopopului și-a revenit reluîndu-și maniera obișnuită. Cînd a ajuns la sfîrșitul acestor șase luni, a îngropat-o pe acea femeiușcă îndoliată, ciudat de tolerantă și ușor de înduplecat, și apoi n-a mai putut-o reține nimeni. Înalții funcționari sau comisari guvernamentali, agenții de recrutare, doamnele din înalta societate și chiar și episcopii și lorzii-dregători trebuiau să cadă pe spate în fața ei. Iar acest om blînd și cîtuși de puțin lipsit de înțelepciune, reverendul Thomas Chillingford, nu dădea niciodată glas măcar vreunui cuvințel de dojană, ba chiar indica pe un ton delicat numele unor noi adversari, și din cînd în cînd sugera — tocmai el care n-avusese niciodată vreun dușman — că are mare nevoie de ajutorul ei, că e aproape încolțit. Dar acum, de vreun an sau doi, doamna Chillingford trebuise să-și desfășoare epopeea aproape fără nici un ajutor al împrejurărilor, fă-

cînd tot ce putea cu întrunirile Comitetului pentru expoziția floricolă și altele asemenea ; iată, în sfîrșit, un eveniment, și acesta o găsi la înălțimea împrejurărilor.

— Da, e adevărat, și voiam să-ți spun chiar acum. Se numește Atkinson, Gerald Atkinson — se prea poate să-l fi cunoscut ; a venit odată pe-aici, a stat la familia Horrock. Dorothy l-a tot văzut pe la Londra, firește, dar și așa tot a fost pentru noi o surpriză cam mare ceea ce, firește, nu înseamnă că e o surprinză negativă, cîtuși de puțin. Are un domeniu — plantație de cafea sau ceva în genul ăsta — în Kenya, și urmează să se căsătorească aproape imediat, întrucît el trebuie să se întoarcă foarte curînd acolo. Și e cu aproape doi ani mai tînăr decît Dorothy — nu că asta ar conta, firește — și s-ar părea că ai lui, care încă mai țin baierele pungii, nu sînt de acord — ai mai auzit vreodată una ca asta ?

Acum că doamna Chillingford făcu o mică pauză ca să-și tragă sufletul, domnișoara Trant avu răgazul necesar pentru a se întreba dacă nu cumva Dorothy a inventat această opoziție din partea familiei băiatului, știind că o simplă mențiune în treacăt a unui asemenea lucru o putea aprinde ca fulgerul pe maică-sa, făcînd-o să se lupte cu trup și suflet pentru căsătorie. Dacă i s-ar fi spus maică-si că Atkinson-ii sînt de acord, probabil că i-ar fi poruncit lui Dorothy să se întoarcă imediat acasă.

Însă cu glas tare domnișoara Trant nu zise decît atît :

— Da, parcă-l țin minte. Era înalt și blond, nu ? Nu mi s-a părut deloc că ar fi fost prea tînăr pentru Dorothy.

De fapt, dacă era într-adevăr vorba de junele la care se gîndea ea, nu părea să fie prea tînăr pentru nimeni. Ba chiar era un tînăr mult prea bătrîn.

— Fireşte, că nu ! strigă doamna Chillingford. Dar pe de altă parte, nici nu mă aşteptam să aud asemenea prostii. Nu ştiu ce mă pot aştepta să aud, dar plec mîine dis-dedimineaţă la Londra şi am să mă conving cu ochii mei. Dorothy se poate bizui pe sprijinul meu, chiar dacă ar fi acolo şi cincizeci de mii de Atkinson-i. Unii oameni dintr-ăştia par să-şi închipuie că pot să-şi ţină copiii în lesă toată viaţa. I-au cumpărat băiatului ăstuia un domeniu acolo la mama-dracului — bietul băiat trebuie să facă ceva, şi după cît se pare a izbutit destul de bine în primul an — şi acuma ei îşi închipuie că îi pot dicta şi în privinţa căsătoriei. O lesă, asta e !

— Dar ce hotărîre a luat Dorothy în privinţa tuturor acestor lucruri ? întrebă cu un aer foarte gingaş domnişoara Trant.

— Vrei să zici în privinţa datei şi locului nunţii, în privinţa hainelor, a plecării ei acolo şi aşa mai departe ? Nu ştiu ce a hotărît copila, fiindcă e prea înţeleaptă ca să-mi anunţe mie hotărîrile în asemenea privinţe. Am să mă duc personal la Londra şi am să fac mîine tot ce trebuie, după care voi lua hotărîrea. Asta e treabă de mamă. O să fie foarte multe lucruri de făcut, foarte, foarte multe lucruri şi un răgaz foarte, foarte scurt în care să le fac ; în afară, bineînţeles, de cazul cînd aş hotărî că toată povestea trebuie amînată. Dar nu cred să fac una ca asta. De ce zîmbeşti, Elisabeth ?

Domnişoara Trant se aplecă să ridice de jos o mistrie.

— Mă gîndeam pur şi simplu — răspunse ea cu o uşoară ipocrizie — ce bine o să te distrezi.

— Să mă distrez ! cu toată zarva asta ?

Apoi doamna Chillingford întîlni privirea amuzată a prietenei ei şi rîse :

— Mde, la urma urmei, s-ar putea să mă distrez. E îndrăgostită de băiat, de asta îmi dau seama. Nu uita să vii la ceai.

Domnişoara Trant oftă, revenind la straturile ei de flori. Nu era un oftat sentimental. Cu siguranţă că nu era conştientă de nici o dorinţă de a se logodi şi ea. Şi nici nu-şi invidia prietena ; de fapt, oarecum o compătimea pe Dorothy şi totodată era puţin iritată, pentru că acum îşi amintea de Gerald Atkinson şi se gîndi că nu e cîtuşi de puţin vrednic de Dorothy. Dar pe de altă parte, nici nu avea pretenţia că s-ar pricepe cine ştie ce la treburile astea sentimentale, şi, de fapt, i se păreau şi destul de neinteresante. Propria ei viaţă nu fusese tulburată niciodată de mari pasiuni, şi puţinele relaţii pe care le avusese cu bărbaţi tineri fuseseră reci şi amicale. Existase o singură excepţie. Asta se întîmplase cu doisprezece ani în urmă cînd se întorcea cu taică-su de la Malta, şi făcuse tot drumul cu vaporul. Ea nu se simţea prea bine, şi doctorul vasului, un tînăr scoţian, înalt şi osos, fusese chemat să-i dea o consultaţie. La început se dovedise cam timid şi destul de brusc ca manieră, cu o onestitate limpede ca lumina zilei, dar curînd se împrieteniră, începură să se plimbe în fiecare dimineaţă împreună pe punte, iar seară de seară îşi exploraseră reciproc mintea şi inima. Ulti-

mele două zile făcuseră povestea de-a dreptul palpitantă ; fiecare privire, fiecare vorbă devenise electrizantă, semnificativă ; iar apoi, cînd începuse să se zărească uscatul, băiatul se schimbase deodată, redevenise timid şi cu aceeaşi manieră bruscă, o lăsase să debarce fără să-i spună nimic, îi strînsese doar mîna atît de tare încît o duruse, şi se retrăsese cu un fel de zîmbet sinistru. Se numea Hugh McFarlane; avea o voce foarte gravă şi foarte scoţiană, una dintre acelea care răspîndeşte în aer vocale imense şi consoane zdrobitoare ; şi cînd îşi întorcea faţa spre lumină pe pomeţii obrajilor îi străluceau în mod fascinant cîteva tulee. Elisabeth nu uitase nici un amănunt în ceea ce-l privea, şi cu toate că rareori se gîndea la el, poate că doctorul reprezenta un fel de etalon tainic pe baza căruia îi judeca ea pe bărbaţii tineri. Astfel, deodată îi trecu prin minte că făcea cît cel puţin şase bărbaţi ca Gerald Atkinson.

Dar oftatul nu era pentru el, după cum nu era nici pentru Dorothy. Era pur şi simplu o răsuflare ţîşnind dintr-un fel de vid. Iar începea să se simtă oarecum pierdută. Sentimentul acesta n-o părăsise încă, nici măcar cînd se duse să ia ceaiul la familia Chillingford.

— Elisabeth, ai nevoie de o schimbare, îi zise domnul Chillingford avertizînd-o uşor cu degetul. Nu te-am scăpat din ochi în ultima vreme şi sînt convins că ai nevoie de o schimbare.

— Ascultă sfatul meu, draga mea, îi zise doamna Chillingford, şi pleacă de aici cît mai curînd cu putinţă. O să ne lipseşti mult, fireşte, dar ar trebui să pleci.

— Unde ?

— Oriunde. La Cheltenham, la Oxford, la Londra. N-are importanţă. Vinde tot ce ai — vreau să spun acţiuni şi bonuri şi alte lucruri — şi lansează-te în afaceri. Cel puţin asta aş face eu dacă aş fi în locul tău. Nu şovăi nici o clipă. Intră direct în afaceri.

Doamna Chillingford spuse aceasta cu un elan nestăvilit, şi intră direct într-o bucată de chec marmorat.

— Ştiţi, m-am gîndit şi eu la asta, zise domnişoara Trant. Dar ce-aş putea să fac ? Nu mă pricep la nimic.

— Fireşte că te pricepi. Încearcă checul ăsta. Ai putea să deschizi o prăvălie şi să vinzi pălării sau rochii, ca Betty Waltham.

— Da, dar mi s-a spus întotdeauna că n-am gust.

I se păru că această scuză nu suna prea temeinic, dar despre domnişoara Trant se putea spune orice numai nu că ar fi fost lipsită de onestitate. În orice caz în adîncul inimii ei era convinsă că are foarte mult gust.

— Aş ! Fleacuri. Ai un gust admirabil, strigă doamna Chillingford, care era reputată pentru totala ei lipsă de gust.

Continuă să discute despre alte prăvălii şi despre fete care au descins din cele mai aristocratice conace pentru a deschide asemenea întreprinderi.

— După cîte văd, draga mea, constată soţul ei, aprinzîndu-şi pipa — numai eu şi parohia asta şi poate... ă... o oarecare lipsă de capital, doar acestea te împiedică să devii o rivală a magazinelor Selfridge sau Woolworth.

Şi zicînd acestea chicoti satisfăcut.

— Poate că aşa o fi, răspunse iute doamna Chillingford. Eu una atîta ştiu că aş da nu ştiu ce să am şi eu aceleaşi posibilităţi ca şi Elisabeth.

— Iar în ceea ce mă priveşte pe mine — adăugă reverendul Chillingford, întorcîndu-se spre domnişoara Trant — cred că singura posibilitate, singurul prilej de care ar trebui să te preocupi în momentul de faţă ar fi acela de a pleca puţin să-ţi găseşti niţică odihnă şi să schimbi puţin aerul. Ţi-ar trebui o mică plimbare. Ce-ai zice de Italia ?

— Nu ştiu cum se face, dar n-am nici cea mai mică dorinţă de a mă duce în Italia, zise domnişoara Trant.

— Aşa sper şi eu, zise doamna Chillingford pe un ton foarte apăsat. Pentru numele lui Dumnezeu, Elizabeth, te rog din suflet să nu ajungi şi tu una dintre fetele acelea bătrîne îngrozitoare care-şi petrec viaţa în Italia. Uită-te la Agatha Spinthorpe şi la sora ei. Şi la domnişoarele Murrell. Nu, nu, orice, numai asta nu.

— Bun, va să zică Italia e condamnată. Deci radem întreaga peninsulă, zise reverendul cu o ironie blîndă. Pufăi visător din pipă cîteva clipe, apoi continuă : Acuma, dacă aş fi eu în locul tău, aş face vreun lucru pe care am dorit întotdeauna să-l fac. Aş face un mic turneu — mă rog, la urma urmei, dacă stai să te gîndeşti, nu e neapărat nevoie să fie chiar aşa de mic — vizitînd, de pildă, toate catedralele noastre englezeşti. S-ar putea să nu te intereseze prea mult arhitectura religioasă...

— Chiar mă tem că asta e situaţia, din păcate, murmură domnişoara Trant.

— Mă rog, se prea poate, reluă reverendul, fără să se lase deloc tulburat de întrerupere. Dar gîndeşte-te ce imagine splendidă ai căpăta asupra Angliei. Canterbury, Ely, Norwich, Lincoln, York — presupunînd că ai începe din

colţul ăla. O frescă splendidă ! Şi pe urmă treci de partea asta a ţării. Hereford, Gloucester, Wells, Salisbury şi aşa mai departe. Minunat !

Şi faţa bucălată a pastorului se aprinse de entuziasm.

Iar domnişoara Trant constată că se înfierbîntă uşor la rîndul ei :

— Într-adevăr, pare destul de palpitant, cînd gîndeşti astfel lucrurile. Şi eu n-am văzut mai deloc meleagurile acestea.

— E unul din proiectele mele preferate, de ani de zile, îi răspunse el cu gravitate.

— Prima dată cînd aud de una ca asta, strigă doamna Chillingford. Şi trebuie să mărturisesc că mie mi se pare un lucru total neinteresant. Dacă există un gen de oraşe care seamănă cel mai bine între ele, apoi acelea sînt oraşele cu catedrală. Nu-l băga în seamă, draga mea.

Şi tot aşa mai jonglară vreo cîteva minute cu catedralele şi cu magazinele, iar apoi domnişoara Trant reveni la Vilă şi-şi petrecu următoarele două ceasuri — sau aproape — cu cartea *Mănuşa roşie*[1], pe care o citea pentru a patra oară. Avea o pasiune pentru romanele istorice — nu romanţurile sentimentale stupide care adoptau de circumstanţă capa şi spada şi „Sacramentele“ şi „Minunăţiile“, ci adevăratele povestiri istorice substanţiale. Le prefera pe acestea oricărui alt gen de beletristică, şi de douăzeci de ani încoace ele constituiseră mai întîi principala încîntare pentru ea, iar apoi consolarea ei. Îi plăcea la nebunie să ducă un mesaj tainic lui Carol, duce de Burgundia, din partea Regelui Ludovic al XI-lea al Fran-

[1] Roman de Walter Scott (1771—1832).

ței ; să călătorească pînă la castelul Blois pe o vreme mizerabilă, jurînd răzbunare familiei ducelui de Guise [1] ; să iscodească dintr-o claie de fîn pe soldații lui Ireton [2] ; să se ascundă în bălăriile înalte după îmbarcarea prințului Charlie [3] pentru țărmurile Franței ; să forțeze bătăios trecerea rîului împreună cu Napoleon și cu mareșalii săi. Să dea și să primească parola, să adune cavaleria în stînga ei, să meargă în trap zgomotos pe marea șosea de nord, să bocănească la ușile hanurilor în nopți cu vînt și zloată — acestea erau încîntările, ciudat de băiețoase, ale imaginației ei. Puțini oameni care o găseau pe domnișoara Trant șezînd țeapănă cu o carte în mînă își închipuiau vreodată, măcar o clipă, că savurează bucuria de a fi semănat confuzie și derută în rîndurile Ligii [4] sau de a fi aprins fitilul unei flinte. Dar acestea erau gusturile ei. Nici satira foarte complicată, nici sentimentalismul voluptuos al beletristicii noastre actuale nu-i oferea vreo plăcere. Îi plăcea ca o poveste să înceapă dintr-o dată, încă din primul capitol, să deschidă o ușiță prin care să poată ea să fugă și să aibă tot felul de aventuri fascinante dar nu amoroase. Romanele despre femei nemăritate, care trăiau la țară și-și îngrijeau părinții bătrîni, sau își încropeau o viață oarecum onora-

---

[1] E vorba de al treilea duce de Guise, Henri (1550—1588) poreclit „le Balafré" (Crestatul), unul din organizatorii masacrului hughenoților din noaptea Sfîntului Bartolomeu (1574), asasinat din ordinul lui Henri III datorită pretențiilor sale la tron.

[2] Henry Ireton (1611—1651), luptător anti-monarhist, ginerele lui Cromwell, a fost numit de acesta guvernator al Irlandei.

[3] E vorba de Carol (Charles) II Stuart (1630—1685), care a fugit în Franța în 1640, în timpul războiului civil.

[4] Liga (Sfîntă) sau Sfînta Uniune, confederație catolică creată în 1576, pentru a combate Uniunea Calvinistă și pusă sub conducerea ducelui Henri de Guise.

bilă în mici vile cochete, o deprimau atît de tare încît își dădea osteneala să le evite.

Trebui să ia masa de seară cu *Mănușa roșie*, și abia după nouă auzi automobilul lui Hilary rătăcind șovăielnic prin sat. Se făcu aproape zece pînă cînd ajunseră să adăpostească automobilul sport în garajul de la Conac, să se întoarcă la Vilă și să se instaleze în salonaș.

— Ei, Hilary, acuma trebuie să-mi spui toate noutățile. Dar continuă înainte ca băiatul să-i poată răspunde : Știi ce ? Am impresia că mă cam sperii.

— Serios ? Strașnic ! strigă Hilary cu glasul lui subțire și limpede.

N-o întrebă cu ce o sperie, căci și el își putea da seama de nenumărate motive.

Dar ea îi răspunse fără să fie întrebată :

— Acuma nu începe să te simți măgulit, continuă ea. Nu e pur și simplu pentru că ești un tînăr important venit de la Oxford, deși nu putem trece cu vederea nici acest aspect. Dar pentru că te-am văzut prefăcîndu-te atît de repede dintr-un băiețel...

— O, asta era ! Hilary fu de-a dreptul dezgustat.

— Da, mă tem că asta e. E ca un fel de truc îngrozitor al unui scamator. Eu sînt aici de ani de zile la rînd, continuînd să merg pe aceeași veche cale bătătorită, dar aproape de fiecare dată cînd te-am văzut, tu erai în cu totul altă situație — la grădiniță, la școala pregătitoare, la liceu, la Oxford.

— Da, așa o fi. Dar te asigur că acum am încheiat-o, zise el cu un aer cam semeț.

— Ba nu, sînt sigură că n-ai terminat. O să te însori sau o să-ţi laşi mustaţă...

— Doamne fereşte ! ţipă Hilary. Iaca ce se întîmplă dacă stai la ţară, draga mea. E o viaţă morbidă. Uită-te la toată ficţiunea asta rurală.

În loc de asta, ea se uită la el. Se făcuse un tînăr subţirel şi elegant, cu un profil bine conturat şi vag impertinent. Probabil că avea cele mai scandaloase opinii despre toate lucrurile. Tatăl lui şi fratele ei — adică judecătorul din India — care nu-l văzuse de ani de zile, o să aibă o mare surpriză cînd o să dea cu ochii de el. Acest gînd îi făcu plăcere lui Elizabeth, căci i se părea că judecătorul n-a avut niciodată parte de toate surprizele neplăcute pe care le merita.

— Ia să vedem, murmură ea, probabil că intri în avocatură, nu ?

— Aşa ar trebui, îi zise el. Cel puţin asta e ideea tatii, aşa că particip la dineuri oficiale şi alte minuni dintr-astea. Dar n-am de gînd s-o ţin mereu tot aşa. Ştii, foarte puţini tipi fac chestia asta. Mai toţi avocaţii ăştia în faşă, care cît sînt treji îşi pierd mai toată vremea pregătind mici discursuri pentru sindicat, sfîrşesc prin a ajunge cronicari sportivi sau agenţi de *music-hall* sau mai ştiu eu ce treburi dintr-astea.

În sfertul de oră care urmă, Elisabeth îl ascultă cum demonstrează că e total nepotrivit pentru barou — de fapt, o profesie mizerabilă pentru un om cu un intelect adevărat — şi, amintindu-şi totodată de fratele ei cam pompos şi cam arogant, îl ascultă cu oarecare plăcere malițioasă.

După ce baroul ajunsese în sfîrşit să fie dărîmat pînă la pămînt, îl întrebă ce planuri are totuşi.

— Păi cu siguranţă că ai auzit de „The Oxford Static", nu ? începu el.

— Nu, n-am auzit. Despre ce e vorba ? Şi apoi, observîndu-i înfăţişarea de mirare jignită, continuă : Scuză-mă, dar aici nu ajungem să auzim de mai nici unele.

Hilary se lumină la faţă :

— Adevărat, fireşte că nu auziţi. Sînteţi în fundul provinciei. Şi pe urmă ai pierdut contactul cu lucrurile, că ai avut povestea cu bunicul şi toate alelalte. „The Oxford Static" era o revistă pe care o scoteam noi. Eram trei : Carrera-Brown — tip mortal, minte genială — şi Sturge — ştii, ăsta e poet — şi cu mine. Revista a avut o influenţă uluitoare, pur şi simplu cutremurătoare. De la o vreme toţi tipii de acolo care contau într-un fel sau altul nici nu mai îndrăzneau să se *mişte* fără ea, pur şi simplu, nu îndrăzneau să se *mişte*.

— Da' despre ce era vorba ?

— O revistă a tuturor artelor, da, da, a tuturor artelor — inclusiv baletul şi filmul. Ştii, noi aveam un nou punct de vedere.

Se înfierbîntase atît de tare încît se ridică de pe scaun şi începu să măsoare camera în lung şi-n lat, glasul lui ascuţindu-se din ce în ce :

— Noi, staticii (pentru că ăsta e numele pe care ni l-am ales — nu-i aşa că-i straşnic ?) socotim că Arta trebuie neapărat să se situeze dincolo de emoţii. Viaţa şi Arta au ajuns să fie de-a dreptul înecate de emoţii sordide, şi noi zicem că a sosit timpul să fie — cum să zic ? — neemo-

ționale, total calme și limpezi. Noi zicem că întîi să ne descotorosim de sentimente. Asta e. Ne-am dat seama de întregul adevăr al problemei acum vreo doi ani, într-o seară, cînd stăteam la taclale în camera mobilată a lui Carrera-Brown, și am tot discutat și am discutat, pînă cînd am pus lucrurile la punct. Vai ce seară formidabilă a fost aia !

— Nu mă îndoiesc, murmură mătușa lui.

Hilary continuă să măsoare camera în lung și-n lat, agitîndu-și țigara prin aer.

— Apoi am inventat acest nume, și foarte curînd am scos revista. În momentul ăsta ne gîndim să mutăm toată afacerea la Londra, intitulînd-o pur și simplu „The Static". Să fie o revistă lunară, ne gîndim noi. O groază de oameni importanți manifestă interes pentru ea — Carrera-Brown cunoaște pe toată lumea, pur și simplu pe toată lumea, și lady Bullard ne-a promis și ea ajutorul ei — și acuma ne străduim să strîngem ceva gologani ca să putem să-i dăm drumul. Eu am să mă ocup de teatru, cinema și literatura franceză. Știi, Cynthia Grumm, care stă la Paris și a desființat complet propoziția și creează tot timpul cuvinte noi, ne-a asigurat de colaborarea ei. Dar noi ne-am hotărît să nu pomenim nici un fel de nume al colaboratorilor revistei, să-i prezentăm doar numerotați. Eu voi fi Static-Trei. Ce zici, ce idee magnifică ? Și Oppelworth o să ne facă ceva ilustrații — el o să fie Static-Șase. L-am convins foarte ușor să treacă de partea noastră. Pînă atunci era un partizan înfocat al artei non-reprezentaționale — știi adică fără reprezentarea obiectelor naturale, ci doar niște desene care să sugereze emoțiile artistului, dar acum

a văzut și el că chestia nu ține, așa că a lăsat baltă emoțiile, și a devenit și el un Static. Ba o să avem și rubrică muzicală. Forma pură, știi ?

— Nu sînt convinsă că știu sau că înțeleg, zise domnișoara Trant care se amuzase din plin pînă atunci, dar acum era copleșită de somn.

— Păi bine, e și normal, că nici n-am apucat încă să-ți explic, zise el cu multă aprindere.

Dar apoi, observînd că ea își înăbușe cu greu un căscat, și fiind de felul lui un tînăr manierat, își stăvili pe dată ardoarea :

— Phii, ascultă, am uitat că trebuie să fii moartă de oboseală. Bănuiesc că de obicei te culci pe la nouă, nu ? Ei, hai, să nu te țin eu pînă tîrziu. Discutăm pe-ndelete mîine dimineață. Ai prin casă ceva ce aș putea citi ?

— Mă tem că nu. Cărți sînt, dar nu cred că sînt dintr-alea pe care le poți citi tu.

— Ei, nu-i nimic, am eu vreo două pe la mine și dacă-mi dai voie mai cotrobăiesc pe-aici. N-am să pot să adorm încă vreo cîteva ceasuri de-aci încolo, multe, multe ceasuri. Și acum că am început să vorbesc despre revista „Static" sînt mai treaz ca oricînd.

— Da, văd că te înflăcărează, zise cu gravitate mătușa.

— Păi da, ce zici ? răspunse cu candoare tînărul. Mă înflăcărează grozav toată povestea. Dar ce parcă cu tine n-ar fi la fel ? Gîndește-te la diversele posibilități care se deschid și, mă rog, la toate !

Îl lăsă să se calmeze și să se limpezească după cum va putea și se culcă mai veselă decît fusese în tot cursul zilei.

Faptul că de la o lună la alta s-ar fi putut întîmpla să apară „The Static“ şi să revoluţioneze doctrinele estetice ale lumii întregi, faptul că habar n-avea de Cynthia Grumm sau de Oppelworth, ca să nu mai vorbim de Carrera-Brown şi de Sturge, asemenea aspecte ale realităţii nu o feriră de toropeala dulce a somnului nici măcar cinci minute. O mătuşă are şi ea compensaţiile ei.

III

A doua zi dimineaţă, lîngă farfuria domnişoarei Trant nu se afla decît o singură scrisoare, dar era deosebit de importantă. Iată cuprinsul ei :

„Draga mea Elizabeth,

Ştiai că tatăl tău îmi datorează şase sute de lire ? Aşa este, şi i-a dat instrucţiuni lui Truby să mă despăgubească din moştenirea lui. Dar cînd Truby a reglementat datoria, el mi-a explicat şi cine o să piardă banii. Dacă ar fi fost vorba de fratele sau de sora ta — care o duc amîndoi împărăteşte, sau cel puţin aşa o duceau cînd am mai avut ultima dată veşti de la ei — aş fi luat banii ca nimica, dar n-am cîtuşi de puţin intenţia de a-i lua de la tine, aşa că i-am înapoiat cele şase sute de lire lui Truby. Acuma te rog să nu te prosteşti în nici un fel în privinţa asta. Eu am tot ce-mi trebuie şi cunosc şi situaţia ta. Sînt sigur că eşti destul de înţeleaptă să nu refuzi aceşti bani. Ce ai de gînd să faci ? Acum douăzeci de ani, sau poate chiar cu numai zece ani în urmă, te-aş fi sfătuit să te muţi aici, dar Răsăritul nu mai e ce a fost, dat fiind că l-au distrus

prostiile astea blestemate cu politica studenţească. Dacă-mi poţi garanta ceva care cît de cît aduce măcar pe departe a vară, îţi fac o vizită, dar nu înainte de a mă asigura în această privinţă, căci ultima dată n-am făcut altceva decît să dîrdîi şi să mă înfofolesc.

Al tău unchi iubitor,
George Chatsworth“

Citise scrisoarea o dată, rămînînd cam năucă, şi tocmai reîncepea lectura ei, cînd sosi Hilary, arătînd a *Static* încă şi mai mult decît în seara trecută.

— Ăsta e stră-unchiul meu, nu-i aşa, plantatorul de ceai ? zise el după ce-i dădu Elizabeth vestea. L-am cunoscut pe vremuri, cînd eram încă elev. Semăna cu Mark Twain. Ai să iei banii, fireşte, nu ?

— Aşa mă gîndeam şi eu, zise domnişoara Trant vorbind rar şi cu oarecare îndoială în glas.

— Păi de ce nu i-ai lua ? se minună Hilary. De fapt, sînt banii tăi, şi oricum te-ai străduit cu prisosinţă să-i cîştigi. Cred că tu n-ai prea mulţi bani ?

— Nu, după ce închiriez Conacul probabil o să-mi rămînă cam trei sute de lire pe an. Apropo, vin azi nişte eventuali clienţi să-l vadă. Şi mai am vreo mie de lire de la licitaţie.

— Atunci înseamnă că, cu această pară mălăiaţă care ţi-a căzut, o să-ţi rămînă în linii mari cam vreo mie şase sute de lire supliment.

Hilary îşi curăţă cu delicateţe oul şi apoi o privi peste masă, ridicînd din sprîncene :

— Mă tem că n-ai fi amatoare să investeşti nişte bani în revista „The Static“, nu ?

— Nu prea cred că mi-ar conveni, Hilary, răspunse ea iute.

— Nu, reluă și el cam mohorît. Așa mă temeam și eu. Dar să știi că e păcat, totuși, fiindcă ți-ar plăcea grozav toată povestea — vreau să spun să participi cu adevărat la treaba asta — și bineînțeles că ai avea niște șanse să scoți ceva metal de pe urma ei. Sper că nu te-ai supărat că te-am întrebat ?

— Cîtuși de puțin.

Elizabeth îi zîmbi și se hotărî pe dată să nu-i mărturisească motivul real pentru care-l refuzase — și anume că n-avea de gînd să-l încurajeze să-și irosească timpul :

— Vezi tu, s-ar putea să se stîrnească un scandal în familie dacă o ții înainte cu istoria asta...

— A, cu siguranță, o întrerupse el pe un ton cît se poate de calm. Încă n-am scris în India, dar deunăzi i-am spus mătușii Hilda și a sărit în sus de parcă i-aș fi pus o bombă sub scaun. Ei bine, da' parcă la ce te puteai aștepta de la ea ? Doar nu e ca tine. Nu ți se pare că viața ei n-a fost altceva decît un șir neîntrerupt de orgii emoționale ?

— Ei, și știi — continuă domnișoara Trant după ce în minte își formă amuzată imaginea surorii ei Hilda pusă față în față cu revista „The Static" — n-aș vrea să fiu amestecată în istoria asta și să am neplăceri, ceea ce s-ar întîmpla de îndată, dacă te-aș ajuta.

— Păi ce, parcă n-ai putea să subscrii banii anonim ?

— Ei, oricum, s-ar afla foarte curînd, vreau să spun participarea mea la afacere. Doar știi cum răsuflă și transpiră lucrurile.

Personal ea habar n-avea cum transpiră asemenea lucruri, dar oricum vorbele ei sunau destul de convingător.

— Adevărat, confirmă Hilary care știa încă și mai puține în această privință.

Se uitară unul la altul cu un aer de mari cunoscători, și se simțiră grozav de bine unul în prezența celuilalt.

— Eu am cam vreo sută de lire pe care le pot pune la bătaie, zise el după ce aprinse prima țigară. Dar mi-ar trebui cam vreo două sute cincizeci. Mă bate gîndul să vînd automobilul ăsta sport, pentru că la Londra oricum nu-mi servește la nimic. Mănîncă doar banii cu lingura. Nu cumva ai vreo cunoștință prin împrejurimi care ar fi amatoare de o mașină sport ? E marca Mercia, și e produsă anul trecut.

— Nu, nu cred să cunosc pe cineva, rosti ea rar, privindu-l fix.

— Ce s-a întîmplat ?

Elizabeth rîse :

— Nimic. Nu vrei să ieșim în grădină ?

Dar gîndul la automobilul sport îi stăruia încă în minte.

Hilary se duse agale pînă la fereastră.

— Ce-ai vrea să facem acum ? întrebă el.

— Orice vrei tu. Probabil că nu te interesează grădina, nu ?

— Cîtuși de puțin, răspunse el cu toată sinceritatea. Bineînțeles că n-am nimic împotrivă să mai stau printr-o grădină după-amiaza cînd e cald, dar nu sînt în stare să sap straturi sau să fac conversație despre ele sau chestii din astea. Am putea să facem o plimbare cu mașina.

— Da, asta cred că mi-ar plăcea. Dar stai puțin, că nu putem pleca pînă cînd nu le arăt Conacul persoanelor ălora. O să vină să-l vadă cîndva în cursul zilei și le-am făgăduit să le aștept.

— Păi cred că aș merge și eu pînă acolo. Mă uit la mașină cum mai e și apoi dacă vin indivizii ăia, am să mă uit și la ei. N-am văzut niciodată pe cineva cînd inspectează o casă.

— Da, chiar ai vrea ? întrebă domnișoara Trant ridicînd din sprîncene.

— Vreau să-i văd pe oameni făcînd tot felul de treburi, răspunse el cu gravitate. Sînt și eu un observator. Vreau să văd, dar nu să simt. Asta e de datoria mea acum, să privesc atent și să înregistrez. Fiecare dintre aceste activități are un ritm al ei propriu și eu vreau să ajung în stare să... să-l discern. Gîndește-te la filmele din zilele noastre.

După ce făcu aceste observații enigmatice, Static-Trei o privi cu un aer cît se poate de solemn și apoi, cu un gest de rămas bun, părăsi cu pas agale încăperea.

Domnișoara Trant ajunse în fundul grădinii exact la timp ca să vadă străvechea și gigantica mașină Daimler a lui Hurley — vehicolul tuturor intrărilor și ieșirilor din Hitherton — coborînd încet pe alee. Înăuntru se afla doamna Chillingford, aflată în drum spre gară, și îi făcu din mers semn cu mîna. Cînd automobilul dispăru, Hitherton-ul și dimineața luminoasă părură că încep să scadă ca proporții. Doamna Chillingford se ducea la Padington, la Dorothy, la familia Atkinson sfîșiată de lupte intestine, se îndrepta către aventuri cu armata și magaziile marinei și

birourile de expediție. „Ce ai de gînd să *faci*, să *faci*, să *faci* ?" părea să uruie către ea mașina în timp ce prindea viteză coborînd panta, iar ea nu avea nici un răspuns pregătit. Se gîndea la para mălăiață căzută din senin azi-dimineață, la cele șase sute de lire picate din cer, și simți un mic fior de emoție. Cu șase sute de lire poți să faci tot felul de lucruri, poate chiar să călătorești în jurul lumii. Dar ea nu voia să înconjoare lumea de una singură.

— Tocmai asta-i chestia, că nu știu ce vreau, le zise ea daliilor uriașe care o priveau cu ochi rotunzi clătinînd din cap.

Și totuși descoperi că doamna Purton știe ce vrea, și anume cîteva indicații pentru prînz și cină, și după ce se consultă cu ea, domnișoara Trant plecă după tîrguieli.

La întoarcere, îl găsi pe Purton la intrarea Conacului.

— Tocmai vă căutam domnișoară, zise el ducîndu-și degetul la șapcă și apoi imediat afundîndu-și mîinile în buzunare. Tomna' au venit cu un băiat de la Medworth. Par să fie niște îmbogățiți proaspeți. Au venit cu o mașină mare cît o casă.

N-avu timp să-i răspundă, căci chiar în clipa aceea își făcu brusc apariția de după colț însuși băiatul de la Medworth.

Ridicîndu-și pălăria începu într-o șoaptă patetică :

— Ne străduim să obținem două sute de lire.

Dar nu izbuti să continue, întrucît acum își făcu brusc apariția de după colț un alt bărbat, foarte tînăr, foarte palid și cu mustățile ca pe oală. Se uită lung la toată lumea,

își scoase pălăria, și uită s-o pună la loc, după care mormăi nedeslușit :

— Domnișoara Trant ? Da ? Rathbury. Am venit să mă uit... Scuzați deranjul... Frumoasă dimineață...

Între timp domnișoarei Trant i se păru că intrarea familiară pe alee s-a transformat într-un fel de scenă de comedie. Voia să rîdă pe-nfundate de toate acestea, dar își păstră destulă stăpînire de sine pentru a-i spune domnului Rathbury că speră c-o să-i placă Conacul și că, de fapt, era chiar o casă încîntătoare.

— M-am uitat doar în treacăt, murmură domnul Ratbury. Foarte încîntător. Da, da, cert. Tocmai ce căutăm. Lucrul cel mai potrivit, cred eu. O încîntare.

— Bineînțeles, după cum veți vedea, nu e cine știe ce spațios, zise domnișoara Trant cu degajare, simțindu-se obligată să spună ceva.

— Nu, nu, nu e foarte mare, încuviință mustața pe oală. Dar nu mi se pare că pierde prin asta. Cîtuși de puțin. Cel puțin nu în vremurile noastre. Mi se pare că e tocmai ce trebuie.

— Ha, va să zică aici erai !

Toată lumea tresări. Glasul era foarte puternic și foarte sever, și izvora din pieptul unei femei cu trupul pătrat, cu o față grasă, stacojie-vînătă, cu doi ochi cenușii bulbucați și privind fix.

— Soția mea, mormăi domnul Rathbury și vocea i se fîsîi.

— Aha, va să zică asta e proprietăreasa ? strigă doamna Rathbury uitîndu-se lung în altă parte. Domnișoara Trant, va să zică ? Bună ziua !

— Doriți să vă conduc prin casă, să v-o arăt ? întrebă domnișoara Trant, avînd concomitent impresia că se adresează unui cuirasat.

— Inutil aș zice, absolut inutil. O să ne uităm noi prin casă vreo cîteva minute. Nu cred c-o s-o luăm. E tare mică, nu-i așa ? Socotim că e mult prea mică, nu-i așa ?

Și o clipă își abătu privirea fixă asupra soțului.

— Da, bineînțeles, destul de mică, cu siguranță, bolborosi acesta, avînd grijă să nu privească pe nimeni în ochi. Mare defect, firește, să fie atît de mică.

— Și pe-urmă nici nu e, de fapt, genul de casă pe care-l căutăm, nu e deloc stilul respectiv, după cum probabil că v-a și informat soțul meu.

— Nu, nu e stilul. (Și își pipăi cu un aer mohorît mustața lungă.) Nu îndeajuns, în orice caz. Poate chiar deloc.

— Cîtuși de puțin, tună doamna Rathbury, ațintindu-și privirile asupra fiecăruia din ei pe rînd. Și totuși, nu cred că ne-ar strica s-o cercetăm.

Și imediat se răsuci pe călcîie și porni ca un comandant, soțul și tînărul agent imobiliar grăbindu-se să se țină după ea.

Domnișoara Trant și cu Purton traseră aer în piept și se uitară unul la celălalt.

— Cred că o să vă trebuiască pachetele alea la Vilă, dom'șoară, zise încet Purton. Mă duc să le duc.

Domnișoara Trant se întoarse la Vilă cu tîrguielile ei, vorbi cu doamna Purton, șterse praful din salon, apoi se întoarse încet, foarte încet la Conac. În timp ce străbătea agale aleea, i se păru că-l vede pe Hilary furișîndu-se în

grădina din spatele casei. O clipă mai tîrziu soții Rathbury ieșiră pe ușa principală.

— Da, o s-o luăm. Dar rămîne la două sute de lire, nici un gologan mai mult, îi striga doamna Rathbury agentului. Apoi dădu cu ochii de domnișoara Trant: Tocmai spuneam c-o s-o închiriem cu două sute de lire. E de-a dreptul încîntătoare, absolut încîntătoare. Tocmai genul de casă care are nevoie să fie bine îngrijită și pusă la punct. Mai sînt, firește, cîteva lucruri de făcut.

Se uită lung la domnișoara Trant, apoi se uită prin ea, — chipurile la toți ceilalți reprezentanți ai familiei Trant — de parcă ar fi vrut să-i acuze de-a valma pentru neglijarea Conacului.

— Am avut mare noroc că am găsit aici pe arhitectul ăla tînăr ca să ne dea unele sugestii.

Mustața domnului Rathbury scoase un fel de sunet vag destinat să sugereze că este întru totul de acord cu doamna Rathbury.

Acum fu rîndul domnișoarei Trant să se uite lung. Întîlni privirea ajutorului domnului Medworth, care părea deopotrivă triumfător și nedumerit. Revenind la doamna Rathbury, constată cu uimire că doamna respectivă chiar îi zîmbea. E adevărat că ochii nu participau la zîmbet, dar restul feței i se încrețise prietenos.

— Nu ne-ai spus niciodată că e o casă atît de elegantă, strigă doamna Rathbury foarte bine dispusă. Firește mi-am dat seama din prima clipă că trebuie să fie o locuință elegantă, ceea ce se va îmbunătăți și mai mult dacă este îngrijită cum se cuvine. Tînărul arhitect ne-a spus

cele mai multe lucruri în legătură cu ea. Ți-a spus și dumitale că a venit cale de o sută de mile ca s-o viziteze ?

— Nu știu, se bîlbîi domnișoara Trant. Nu prea înțeleg. La cine vă referiți ?

— Cum îl chema ? Doamna Rathbury se uită de jur împrejur de parcă ar fi putut găsi numele scris undeva. A, da, firește, domnul Static.

Acuma nu mai era nimic de făcut. Domnișoara Trant nu-și putu stăpîni un chicot ascuțit.

— Iertați-mă, se bîlbîi ea, dar e... e un nume atît de caraghios, nu-i așa ?

— Da, cam caraghios. Cu siguranță, de bună seamă, mormăi domnul Rathbury evident stăpînit de impresia că a fost solicitat să răspundă.

— Chiar așa ! Doamna Rathbury se uită întîi la unul și apoi la celălalt, cu o neîndoielnică dezaprobare. E un nume destul de important, după cîte înțeleg, în... în cercurile arhitectonice. În ce domeniu spunea domnul Static că e o autoritate ?

— În interioarele cu lambriuri din secolul șaptesprezece, răspunse tînărul agent imobiliar pe un ton care domnișoarei Trant i se păru cam ciudat.

— Exact ! Trebuia să-mi amintesc, întrucît cunoșteam bine numele. Interioarele cu lambriuri din secolul șaptesprezece. Spunea că acesta este un specimen întru totul reprezentativ. Dar, firește că în cazul de față lambriurile trebuie îngrijite cum se cuvine. Firește că o casă în genul ăsta constituie o responsabilitate. Dar poate că pe dumneata, domnișoară Trant, nu te interesează lucrurile astea. Spune-i lui Johnson că acum sîntem gata să ne întoarcem.

Domnişoara Trant se lupta cu imboldul de a-i spune doamnei Rathbury că totuşi n-o să-i închirieze casa. Dacă această femeie se instala în Conac, Hitherton avea să devină imposibil, chiar dacă însemna totodată că doamna Chillingford o să poată începe o nouă epopee eroică. „E ciudat — îşi spuse în sinea ei — că îmi pasă atît de puţin. Poate e un semn că, de fapt, m-am plictisit să mai stau aici." Şi răspunse la întrebările doamnei Rathbury pe un ton destul de docil, fără să pomenească o vorbă despre Hilary (la urma urmei aşa le trebuia !), apoi o lăsă pe seama domnului Medworth. După-prînz, în cursul căruia Hilary se arătă sfîşiat între veselia băieţelului năzdrăvan şi poznaş şi ruşinea firească a unui tînăr intelect plin de gravitate care a lăsat frîu liber laturii intime a eului său, au plecat la Cheltenham cu automobilul lui Hilary. Acolo domnişoara Trant a vorbit cu domnul Truby care a felicitat-o pentru rezultatul licitaţiei, pentru cadoul primit în valoare de şase sute de lire şi pentru închirierea Conacului, iar apoi îi spuse că ar trebui să plece şi să se distreze.

— Acuma ai existenţa asigurată, adăugă el. Stai chiar mult mai bine decît ne aşteptam. Am să-ţi păstrez aceste o mie şase sute de lire într-un cont la vedere pînă cînd te hotărăşti cum vrei să le foloseşti. Nu-ţi fă probleme în privinţa banilor. Ceea ce-ţi trebuie în momentul ăsta este o schimbare, încheie el cu aerul unui om care ştie ce înseamnă o schimbare, deşi el personal n-a avut niciodată parte de aşa ceva.

Domnişoara Trant ieşi din biroul întunecat în lumina puternică a soarelui, simţindu-se vag înviorată.

— Vai ce stranii şi demodate sînt birourile jurisconsulţilor ! îi strigă ea lui Hilary. A intra la domnul Truby e ca şi cum ai pătrunde într-un roman de Dickens.

— Vai ce îngrozitor pentru tine ! se cutremură Staticul.

Apoi tocmai cînd găsiră o ceainărie, el remarcă pe un ton trist :

— Cît timp ai stat tu acolo, m-am dus pînă la o staţie Service să întreb ce preţ aş putea să obţin pe automobil. Mi-au zis că vreo şaptezeci şi cinci de lire. Asta înseamnă cam jumătate din valoarea lui reală. Curată escrocherie, nu ? Oamenii ăştia de pe la garaje nu pot suferi să plătească un automobil cu bani gheaţă. Îţi dau un preţ mult mai bun dacă îţi pot vinde în schimb altă maşină.

Şi după ce s-a coborît astfel la acest nivel scăzut şi ordinar de gîndire şi simţire, a rămas tot acolo pînă cînd au terminat ceaiul şi a început să-i zîmbească mătuşa.

Cam pe la jumătatea drumului spre casă, unde şoseaua era mai dreaptă şi mai liniştită, ea l-a rugat să oprească.

— Crezi că acuma aş putea încerca să conduc eu ? întrebă ea oarecum cu sufletul la gură. Am permis, întrucît am mai încercat să conduc şi altădată, cînd avea Dorothy Chillingford maşină. Vrei să-mi explici dacă maşina asta are ceva deosebit ?

— Aş, n-are nimic complicat. Practic se poate spune că se conduce singură. Dar de ce vrei să-ţi baţi capul ?

Sări jos şi înconjură maşina.

— Pentru că... dacă o pot conduce, atunci ţi-o cumpăr eu, Hilary. Adică în cazul cînd într-adevăr vrei s-o vinzi.

— O cumperi ? ! strigă încîntat Staticul. Bineînțeles că vreau s-o vînd.

— Și-ți dau cît zici tu că face, o sută cincizeci de lire.

— Phii ! Formidabil ! Chiar vrei ? Da' ești sigură ?

— Da, sînt sigură, zise ea pe un ton ferm. Adică, dacă pot s-o conduc.

— Bineînțeles că poți s-o conduci, strigă el cu un entuziasm crescînd. Nimic mai ușor ! Dă-mi voie să-ți arăt pe unde sînt diversele chestii. De fapt, să știi că e o mașinuță foarte bună.

Îi arătă unde sînt diversele dispozitive, și în cursul ceasului următor ea rămase la volan sub îndrumarea lui.

Atît de repede cîștigă încredere în sine, încît în cele din urmă conduse ea pînă acasă, depășind două autobuze foarte mari, o locomotivă și mai multe camioane care uruiau și cărora le fulau roțile, fără să încetinească niciodată sub treizeci de kilometri pe oră și, în sfîrșit, urcînd îmbujorată și triumfătoare aleea Conacului. Apoi, mai urmară zece minute de noi instrucțiuni referitoare la intrarea și ieșirea din garaj (care, de fapt, nici nu era un garaj ca lumea, ci un fost grajd) și domnișoara Trant redescoperi spaimele și primejdiile mersului în marșarier, dar Hilary o asigură că a condus foarte bine.

— Mîine dimineață îți dau un cec, îi spuse ea cînd se așezară la cină.

— A, nu-i nici o grabă, explică el, deși se luminase la față. Și totuși, s-ar putea să fie foarte util. Dacă am sta mîine toată dimineața să ne ocupăm de automobil — deși, de fapt, nu mai ai nevoie de cine știe se instrucțiuni din partea mea, asta ți-o pot spune de pe acum — aș putea

să iau trenul de după-amiază spre Londra. Sper să nu te superi că fug așa imediat, dar realitatea este că trebuie să-l prind cît mai curînd pe Carrera-Brown.

— Nu mă supăr, îi spuse ea. Probabil am să plec și eu foarte curînd, poate chiar poimîine.

Se miră chiar și ea cînd se auzi anunțîndu-și plecarea. Era, ca să spunem așa, în egală măsură o noutate pentru ea ca și pentru el. Ba, mai mult decît atît, dintre ei doi ea era cea mai surprinsă.

— Splendid ! zise el pe un ton detașat, privind dincolo de ea.

Domnișoara Trant își dădea seama că el era deja ocupat, întrucît îi regăsise pe ceilalți Statici.

În seara aceea termină încă o dată romanul *Mănușa roșie* dar de data asta îl lăsă din mînă fără cel mai mic oftat. Ceasurile întunecate și greoaie o găsiră conducînd o mică Mercia bleu pe drumuri pe care nu le cunoștea nimeni, pe șosele care urcau în serpentină printre dealurile strălucitoare ale unui vis.

IV

— Știi... începu Hilary privind-o de la fereastra vagonului.

— Ei ? Ce să știu ? îi zîmbi.

Acest necruțător observator al neamului omenesc șovăi o clipă, iar apoi reluă :

— Astăzi e ceva schimbat la tine. Trebuie să fie din cauza mașinii.

— Se poate, încuviinţă ea. Încep să mă simt nepăsătoare, poate chiar nesăbuită. Ştii ce număr am să capăt eu printre Statici ?

Trenul se puse în mişcare.

— Cel puţin al cincizeci şi doilea milion ! strigă ea făcîndu-i cu mîna.

În drum spre casă opri maşina alături de o siluetă neagră care urca răsuflînd din greu dealul plin de praf.

— Ce-i asta? Ce-i asta? strigă reverendul Chillingford.

— Intră şi ai să vezi, îi spuse ea, şi înainte de a fi urcat pînă în vîrful dealului preotul acceptase să vină să ia ceaiul cu ea şi aflase toate amănuntele despre automobil.

— Mă cam bate gîndul să plec cu maşina cît mai curînd, îi mărturisi ea la prima ceaşcă de ceai.

Reverendul Chillingford îşi lăsă ochelarii să-i cadă în josul nasului şi ridică în schimb sprîncenele.

— Singură ?

— De ce nu ?

— Nu ştiu. Nu, bineînţeles. De ce nu ?

Rîse şi apoi rîseră amîndoi şi tăifăsuiră ca cei mai buni prieteni. Dar imediat după aceea, preotul căzu într-o visare atît de profundă încît se umplu tot de firimituri de chec cu nuci.

— Ei ? întrebă ea în cele din urmă.

— Iartă-mă. Vai de mine, ce porcărie am făcut pe aici ! Mă gîndeam că ar trebui să începi cu Ely. Ia gîndeşte-te numai puţin ! Ai coborî de pe colinele astea pînă în cîmpia din comitatul Midland, la o altitudine din ce în ce mai mică, pe măsură ce te îndrepţi spre răsărit, iar în cele

din urmă te vei găsi — chipurile — în fundul ligheanului. Apoi ai vedea cum ţîşneşte din pămînt turnul acela colosal — un spectacol sublim, scumpa mea Elizabeth. N-ai văzut încă niciodată oraşul Ely ? Nu, aşa mă gîndeam şi eu. Octogonul acela miraculos ! Există un fel de splendoare barbară în toată localitatea ! Trebuie neapărat să începi cu Ely.

Între timp ajunsese să fie atît de emoţionat şi entuziasmat încît îşi lăsă jos ceaşca şi farfurioara pe platoul cu sandvişuri.

Domnişoara Trant care tot timpul îl fixase cu privirile ei uimite, îşi aminti deodată şi strigă :

— Sigur ; îmi vorbeşti despre turul acela al catedralelor.

— Chiar aşa şi e. Nu asta era ideea ? A, ba nu, fireşte că nu era. Vai, ce prostie din partea mea ! Asta fusese ideea mea, nu ? Am spus cîte ceva despre ea deunăzi. Credeam că asta vrei să faci. Vai de mine şi de mine, încep să devin un bătrîn îngrozitor de egoist ! Mă gîndeam că ai putea să-l vizitezi pe vechiul meu prieten, canonicul Fothergill de la Lincoln. Adică, dacă ai porni-o de la Ely. Şi nu uita că ăsta e locul de unde ar trebui să începi. Dar, fireşte că pe de altă parte, ca să zic aşa, nu începi de nicăieri. Astea sînt doar năzbîtiile mele ! Şi preotul rîse uşurel.

— Ba da, cum să nu, zise semeaţă domnişoara Trant. Încep de la Ely, exact aşa cum mi-ai sugerat. Şi îl voi vizita negreşit pe canonicul Fothergill la Lincoln, dacă-mi permite. Şi sigur că trebuie să-mi spui unde să mă duc.

Părintele Chillingford se sculă cu greu în picioare, împrăştiind în toate direcţiile firimituri de chec.

— Mă duc repede pînă la casa parohială să-mi caut harta veche. Dacă o să mă uit iar la ea o să fie la fel ca o sărbătoare pentru mine. Ştii, pe vremuri, am făcut tot drumul ăsta, bucăţică cu bucăţică, cu bicicleta.

Dar domnişoara Trant scoase ea la iveală o hartă şi în următorul sfert de oră capetele lor rămaseră aplecate asupra ei. Preotul Chillingford revărsă asupra ei un adevărat torent de şosele, oraşe, hanuri, naosuri şi pronaosuri, şi în tulburarea lui entuziastă răsturnă cana cu lapte. Scoase un creion şi o bucată de hîrtie, şi acoperi cu indicaţii două pagini, le înfundă în buzunar, apoi răscoli toată camera declarînd că s-au pierdut. Domnişoara Trant voia să se repeadă chiar atunci sus şi să-şi umple geamantanele cu tot felul de lucruri.

— Pornesc chiar mîine dimineaţă, anunţă ea.

— Eu unul nu te-aş sfătui, o avertiză el. Mîine e duminică. Te rog să nu mă interpretezi greşit. Nu sînt sabatarian. Şi pe urmă e mai evlavios să vizitezi catedrala de la Ely decît să-mi asculţi predica. Dar duminica nu e o zi bună pentru a începe o călătorie. Mai aşteaptă o zi. Porneşte de luni. Încă nu s-a întîmplat vreodată să treacă o dimineaţă de luni în care să nu doresc să plec undeva.

Şi chiar într-o luni dimineaţă a pornit ea, după o duminică îngrozitoare şi formidabilă petrecută făcînd bagajele şi dînd instrucţiuni soţilor Purton şi trimiţînd scrisori la tot felul de oameni. A mai avut o ultimă convorbire de cinci minute cu reverendul, a făcut o întoarcere periculoasă pentru a-i face semn cu mîna aproape de colţ, iar apoi a pornit în josul pantei, îndreptîndu-se spre răsărit de Hitherton. Dinaintea ei se aşternea valea, aurie toată în lumina puternică a soarelui ; dimineaţa era crocantă ca o nucă; drumurile parcă-ţi adresau invitaţii scrise în pripă, pînă şi firele de telegraf de deasupra zumzăiau a chemări discrete, către azurul aburit din depărtare ; fiecare mişcare a volanului îi aducea un simţămînt de independenţă şi autoritate, şi fiecare piatră kilometrică pe lîngă care trecea — aducînd-o mai aproape de necunoscut şi de iresponsabilitatea glorioasă — îi dădea un mic fior nou. Oare traversa ţara spre Ely ? Se ducea oriunde, absolut oriunde, indiferent unde avea chef. Acesta era drumul către cea dintîi dintre catedrale, dar era totodată şi drumul către... ce ? Nu ştia prea bine şi, încîntată, îşi strîngea la piept ignoranţa, vagă şi strălucitoare, un abur uşor luminîndu-se de forme aurii, exact ca şi dimineaţa aceea.

În poşetă avea treizeci de lire şi un carnet de cecuri cu care putea să scoată oricînd din pămînt, din iarbă verde, încă o mie cinci sute de lire. Şi, — puse bine la adăpost în spate — erau toate lucrurile cele mai drăguţe pe care le avea — o trusă de voiaj pe care n-o folosise decît o dată pînă atunci şi patru romane istorice glorioase, oştiri întregi de arcaşi, iacobiţi, complotişti şi dragoni care strigau şi ţipau abia aşteptînd să fie lăsaţi slobozi la primul ceas după aprinderea lămpii. Alergau cu toţii să scape din Hitherton către azurul aventuros.

Într-o încurcătură de circulaţie la Northleach, unde drumul se îngusta, trebui să oprească lîngă un automobil imens care sosise din direcţia opusă. Din maşină se ivi cu grijă o mustaţă lungă ca pe oală, vag cunoscută.

— A, domnişoara Trant, nu ? Aşa mi s-a părut şi mie, îi mormăi mustaţa. Frumoasă dimineaţă. Nu mergeţi prea departe, nu ?

— A, bună dimineaţa, domnule Rathbury ! strigă ea răspicat şi foarte tare. Da, e de-a dreptul minunată, nu-i aşa ? Şi, de fapt, plec departe, la sute şi sute de mile, pînă m-oi pierde.

Şi zîmbi şi nu încetă să zîmbească nici măcar atunci cînd se trezi înfruntată de o faţă pătrată şi purpurie şi de o privire cenuşie.

— Iartă-mă, strigă doamna Rathbury, mai stacojie ca oricînd, pentru că se aplecase atît de mult înainte. Unde ziceai că mergi ? Tocmai veneam să cercetăm din nou Conacul. S-ar putea să dorim să te vedem.

— O să fiu invizibilă.

Da, da, chiar se auzi efectiv spunînd aceste cuvinte. Şi apoi îşi îndreptă atenţia către ambreiaj şi schimbătorul de viteze, căci toată lumea se repusese în mişcare.

— Care e adresa ? se auzi un ţipăt venind acum din urmă.

— Nici o adresă ! Ni-ci-o a-dre-să !

Strigase cît putuse de tare. De ani de zile nu mai făcuse un asemenea zgomot. Era splendid.

Şi acum în faţa ei drumul se mai golise şi şoseaua se lărgea. O ajunse din urmă un vînt de sud-est şi-i coloră obrajii. (Bătu neîncetat pînă cînd într-un tîrziu descoperi fumul de la fabrica Higden, unde se desfăşura cea din urmă zi de lucru a domnului Oakroyd.) Domnişoara Trant ţîşni înainte şi în sus, apoi merse pe marginea unuia dintre micile acoperişuri verzi ale Angliei — această domnişoară Trant pe care nimeni n-o văzuse niciodată la Hitherton şi poate că nici n-avea s-o mai vadă vreodată.

Capitolul al III-lea

INIGO JOLLIFANT CITEAZĂ DIN SHAKESPEARE ŞI PLEACĂ ÎN NOAPTE

I

Am lăsat în urmă toate dealurile ; feţele noastre se întorc acum către smîrcurile şi dunele lungi, sărate şi şuierătoare, de la Marea Nordului. Aici uscatul e o farfurioară întinsă, cu un tipar de diguri, şanţuri şi drumuri în formă de săgeată. Spre nord şi spre sud se înalţă suluri de fum, se întinde reţeaua strălucitoare de linii ferate, turnuri mai vechi decît cîmpiile îndepărtate către care trimit ele sunetele clopotelor — Peterborough, Ely, Cambridge. Ne aflăm la graniţa Mlaştinilor. Este un loc smuls din apă. Numai ici-colo rămîne vechiul haos strălucitor prin întunecime al mocirlelor şi trestiilor, al arinilor şi pipirigului, vîjîitul şi ţipetele bruşte ale păsărilor sălbatice. Tot restul e alcătuit acum din păşuni întinse şi din lanuri imense, luminate parcă de mirişte, hrănind morile de vînt şi fermele de cărămidă roşie împrăştiate din loc în loc. E o ţară destinată să-i îngraşe pe fermieri ; aceste lanuri sînt făcute să aducă pe masa omului carnea de vacă, budinca şi berea. Şi totuşi pare încă să fie hăituită de dezolanta tristeţe de altădată. Poate că cerul, capabil să expună în cursul zilei un şirag frumos de nori presăraţi cu azur, iar în cursul nopţii licărirea stelelor — fără rival în vreun alt loc dintre Berwick şi Penzance — este prea mare, prea dominant pentru tihna sufletească a omului, în afară de cazul cînd — ca şi mulţi alţi predecesori de pe vremuri — vine aici pur şi simplu ca să se roage la Dumnezeu. Poate că se aud prea multe despre vecina ei amarnică — Marea Nordului — şi despre vînturile care vin dinspre stepe. Poate că asta se întîmplă pur şi simplu pentru că e o depresiune, pe care orice întunecime o preface din nou într-un lăcaş al mlaştinilor spectrale şi al duhurilor cu chip de călugăr. Cu siguranţă că rămîne încă ceva dezolant, o şoaptă pe care n-o pot îneca scîrţîielile căruţelor celor mai încărcate cu grîne din noua recoltă. Micile ferme par mai singuratice chiar decît farurile. Drumurile merg şi tot merg înainte, milă după milă, dar niciodată n-au aerul că ar ajunge undeva. Pînă şi trenurile pufăind prudent de-a lungul unei linii simple cu terasament înalt, par să nu aibă nici staţii de îmbarcare, nici staţii de destinaţie, aşa că rătăcesc fără pic de dramatism prin peisaj, nefăcînd decît să accentueze, prin trecerea lor, tăcerile îndelungi. Tristeţea vagă a unei preerii s-a abătut asupra acestei cîmpii alcătuită din mlaştini secate. Ca şi un bogătaş care mai dă cîte ceva, dar nu zîmbeşte niciodată, pămîntul acesta produce din abundenţă, dar în adîncul inimii lui rămîne un pustiu sălbatic.

Undeva în mijlocul acestei regiuni, un îngust drum secundar se îndreaptă către un cătun, alcătuit din nu mai mult de douăzeci de case, o prăvălioară cît masa şi o be-

rărie, și apoi mai cotește încă vreo două mile pentru a ajunge la o casă mai măricică unde se oprește deznădăjduit. Nu-i greu să-ți dai seama că este casa cea mai mare din tot ținutul, o clădire de cărămidă roșie fără nici un stil arhitectonic și veche de vreo șaizeci sau șaptezeci de ani. A fost ridicată de un domn necunoscut din Australia, care ani de zile visase la un conac și, o dată instalat în el, s-a apucat în modul cel mai temeinic cu putință să-și bea zilele, pînă cînd a dat ortul popii. Acum, după cum dovedesc anumite șoproane și acareturi mai noi, ca și stîlpii de la poartă și straturile din grădină, nu mai e un conac. Au trecut cîțiva ani de cînd James Tarvin, doctor în litere de la Cambridge, s-a însurat cu o femeie cu zece ani mai în vîrstă, a cumpărat cu banii ei proprietatea de invidiat, cunoscută sub numele de Conacul Washbury, și a transformat-o în Școala Conacului Washbury, în care circa cincizeci sau șaizeci de băieți, de preferință fii de gentlemeni, se pregătesc pentru liceele de copii înstăriți și pentru orice alte lucruri care li s-ar putea întîmpla pe lumea asta.

În momentul de față la Conacul Washbury sosesc scrisori de pe tot cuprinsul lumii. Bărbați și femei din vile și vilișoare foarte îndepărtate primesc de acolo bilețele mîzgălite, despre care vorbesc cu grozavă mîndrie și într-un mod foarte plicticos. O mare parte dintre băieței de la Washbury au părinți stabiliți în India și Africa, și pe alte asemenea meleaguri, iar destul de mulți dintre ceilalți nu au deloc părinți ci doar tutori, persoane destul de conștiincioase în îndeplinirea îndatoririlor lor, dar de la care nu te prea poți aștepta să cunoască meritele relative ale tuturor școlilor pregătitoare din Anglia. Nu că școala de la Washbury ar fi proastă ; dar pe de altă parte, cu siguranță că nu e una dintre cele mai bune. Un unchi aflat în vizită, căpitan în marina comercială, exprimă în felul următor lucrurile — pentru sine dar și pentru oricare altă persoană care ar putea eventual să-l audă : „Nu-mi prea miroase bine".

Dar nici el nu era genul de om pe care domnul Tarvin — după cum se exprima chiar el — ar fi dorit să-l vadă legat de această școală. Domnului Tarvin îi dădea mîna să manifeste dispreț față de asemenea critici. Avea referințe bune de la personalități marcante, inclusiv un episcop din colonii ; cîteva burse care constituiau mîndria școlii ; aer curat și apă curată, o atmosferă înviorătoare, instalații sanitare perfecte și terenuri de joacă foarte bune ; de asemenea, un personal didactic alcătuit din trei absolvenți de universitate, Robert Fauntley, doctor în litere de la Oxford, Inigo Jollifant, licențiat în litere de la Cambridge, și Harold Felton, licențiat în litere de la Bristol ; o subdirectoare, domnișoara Callander, posesoarea unei diplome în științe domestice, și un fost plutonier în retragere, Comrie, care să se ocupe de exercițiile sportive și de tîmplărie. Mai mult decît atît, de sănătatea și confortul băieților se îngrijește chiar o persoană de calitate — însăși doamna Tarvin, fiica reverendului George Betterby. Dacă ești vreun părinte din India al unui copil, oare nu merită să mai reduci puțin cheltuielile, privîndu-te de cîteva vacanțe în munți, să zicem, pur și simplu pentru a ști că băiatul dumitale este încredințat în mîini

atît de bune ca acestea ? Semestru după semestru, domnul Tarvin primea omagii tocmai de la granițele Imperiului nostru, și rareori a trebuit el să se plîngă că pătuțurile sale de fier au rămas neocupate de vreun băiat.

Acum sînt toți în pat, băieții aceștia, dar nu toți dorm. Domnul Felton i-a inspectat deja o dată pe băieții mai mari, care ar putea să fie supuși influențelor vag tulburătoare ale serii de sîmbătă, și le-a spus să fie cuminți. Toți ceilalți adulți din local se străduiesc să uite de existența băieților. Doamna Tarvin a declarat că are nevoie de prezența domnișoarei Callander în salonul ei și și-a găsit o îndeletnicire plăcută în a o teroriza. Însuși domnul Tarvin, după ce i s-a spus să nu apară vreme de vreo jumătate de oră după cină, s-a retras în încăperea pe care el o intitulează biroul său, și acolo — asudat, năclăit și gîfîind — a aruncat deoparte înfățișarea directorului de școală, deprinderile soțului grijuliu și atent, s-a prefăcut într-un bărbat sedentar și cam toropit, între două vîrste, cu un stomac cam debil, alinat pentru moment pînă la o stare de falsă liniște. Domnul Fauntley a dispărut, fiind plecat în una din misterioasele sale excursii de sîmbătă seara. Plutonierul Comrie străbate lanurile, îndreptîndu-se spre hanul din sat unde este socotit un personaj bogat și cosmopolit. Domnul Jollifant se află în încăperea ce-i servește deopotrivă de dormitor și de odaie de ședere, o încăpere micuță și îmbîcsită, situată cam aproape de acoperiș, dar pe care o preferă cancelariei, la fel de micuță și îmbîcsită, deoarece în momentul de față e ocupat cu ceea ce-și închipuie el că reprezintă o compoziție literară.

Șade într-un scaun stil Windsor, pe care l-a înclinat pe spate într-un unghi foarte primejdios, iar picioarele lui, afundate în papuci de postav verde aprins, se odihnesc pe pervazul ferestrei deschise. Atît atitudinea cît și veșmintele lui poartă amprenta acelei nepăsări studiate a studentului din ultimii ani, deși Inigo Jollifant, în vîrstă acum de douăzeci și șase de ani, a părăsit de trei ani Universitatea Cambridge. E un tînăr deșirat, cu mîinile și picioarele cam subțiri, dar nedepășind cu mult statura medie. Fața lui nu sugerează direct tipul de profesor de succes de la Școala pregătitoare. Pare cam prea fantast. Mereu îi cade peste sprînceana dreaptă o șuviță lungă de păr ; și nasul în sine este lung, capricios și în mod ciudat răsucit cînd într-o parte cînd într-alta, iar ochii săi cenușii sînt neobișnuit de depărtați și au în ei o licărire curioasă. Poartă un pulovăr albastru — fără haină — o lavalieră generoasă și pantaloni de flanelă largi și cam decolorați. Fumează o pipă de lemn de cireș ridicol de lungă. Are aerul unei persoane care e gata să eșueze în mod glorios în aproape orice domeniu. Ne dăm imediat seama că priceperea lui în domeniul istoriei, francezei, literaturii engleze, cricketului și fotbalului este strălucitoare dar sumară. În momentul de față pretinde că este preocupat de compunerea unui eseu de factură superioară — în maniera scrierilor timpurii ale lui Stevenson — intitulat *Ultimul rucsac,* eseu pe care l-a început cu multe săptămîni în urmă, în mijlocul vacanței mari. În mîna dreaptă strînge cu putere un stilou, iar pe genunchi se odihnește un bloc-notes, dar el nu așterne pe hîrtie nici un cuvînt. Pufăie nori de fum, își ține picioa-

rele pe pervazul ferestrei și-și leagănă scaunul într-un unghi încă și mai alarmant.

Se aude o bătaie în ușă și apoi își face apariția o fată, aducînd cu ea scînteierile ochelarilor.

— Hei ! Cine-i acolo ? strigă Inigo fără să se întoarcă. Intră !

— Iartă-mă, te rog, că te deranjez, Jollifant.

Și vizitatorul intră.

— A, tu erai, Felton ? Inigo își răsucește capul zîmbind mînzește. Intră și ia loc.

Felton are cam aceeași vîrstă, dar altă asemănare între ei nu pare să existe. E un tînăr agreabil și serios, ai cărui ochelari fără ramă îi dau o înfățișare destul de înșelătoare de energie și vioiciune. Acum doi ani a absolvit Universitatea Bristol, unde a petrecut patru ani fără a se remarca, cu hotărîrea de a-și face datoria, de a spune adevărul și de a se arăta prietenos cu toată lumea ; și un oarecare simțămînt de neliniște, pe care-l trădează fața, glasul și maniera lui, sugerează că nu i-a venit deloc ușor s-o facă. Deja a început să abordeze viața — sau cel puțin orice nouă succesiune de manifestări ale ei — cu un ușor șchiopătat șovăitor și o mică tuse introdusă în chip de prefață. Străbate cu multă precauție semestrul, citind din cînd în cînd vaste biografii plicticoase, fumînd țigarete fără nicotină și fiind veșnic de acord cu toată lumea, după care încearcă să-și uite responsabilitățile în cursul unor foarte prudente călătorii întreprinse în străinătate.

S-a așezat, apoi și-a dres glasul :

— Știi, Jollifant, îmi cer scuze că te deranjez.

— Dar nu mă deranjezi deloc, Felton, zise Inigo, privindu-și musafirul de parcă ar fi fost un *fox-terier* destul de inteligent la urma urmei. E adevărat că eram în chinurile creației. Chinuri ! Vai ce cuvinte stupid de absurde folosim ! Ai fost vreodată în chinurile creației ?

— Da, îmi dau seama că asta se întîmplă cu tine, răspunse Felton, uitîndu-se cu un aer aproape reverențios la blocul de note. Avea o profundă venerație pentru literatură, atît de profundă încît nu făcea mai niciodată cunoștință cu ea. Nu știa dacă aceste lucruri pe care se tot străduia Jollifant să le scrie constituie sau nu literatură, dar ca de obicei nu voia să-și ia nici un fel de riscuri. Adăugă pe un ton umil, care cerea iertare : Te-am deranjat pentru listele astea de rufe date la spălat !

— Listele de rufe ! strigă celălalt pe un ton care exprima punctul culminant al disprețului. Bine, dar e sîmbătă seara, Felton. Gîndește-te și tu, sîmbătă seara ! Amintește-ți de orgiile tale la Bristol. După cum vezi, sînt pregătit ca într-o sihăstrie severă să mă dedic Artei, căutînd formularea exactă. Nu uita asta — formularea exactă. Este o căutare care necesită eforturi supreme. Și iarăși (se uită foarte sever la musafir, scoțîndu-și pipa din lemn de cireș), sînt gata să cobor, cum s-ar zice, de pe culmile acelea ca să mă veselesc alături de tine, să fac un schimb de idei, să te aud vorbind despre nesăbuințele de pe vremuri de la Bristol. Dar să nu mai aud de liste de rufărie ! Sau cel puțin nu sîmbăta seara !

— Înțeleg ce vrei să spui, zise Felton. De bună seamă că e o adevărată pacoste. Numai că doamna Tarvin a spus...

Inigo îl opri cu un gest.

— Vorbele ei se revarsă asupra unor urechi surde. Femeia aceea e o Gorgonă. Astă-seară refuz pur și simplu să cred că există.

— Mă rog, noi ți-am spus cum e povestea, zise celălalt.

Era al patrulea trimestru pe care-l petrecea la școală, pe cînd Inigo abia îl începuse pe-al treilea. Doamna Tarvin fusese plecată, urmase o lungă cură de odihnă în ambele trimestre anterioare, așa că Felton o cunoștea cam de unsprezece săptămîni, pe cînd Inigo n-o cunoștea decît de săptămîna trecută.

— Ți-am spus cum o să fie lucrurile cînd s-o întoarce ea, adăugă Felton cu toată condescendența binevoitoare dar enervantă a prooroocului care n-a dat niciodată greș.

— Ce mi-ai spus tu era un fleac, strigă Inigo. Mi-ai zis, de pildă, că după întoarcerea ei mîncarea o să fie ceva mai proastă. Dar nu e vorba că s-a prostit mîncarea, ci că nu mai există deloc, absolut deloc. N-a mai rămas decît mirosul, care este mai groaznic ca oricînd. Uită-te la lăturile pe care ni le-a dat astă-seară !

— Știu, mîncarea era cam proastă, nu-i așa ?

— Plăcintă păstorească — de care nici un păstor n-ar avea curajul să se atingă — pentru a doua oară săptămîna asta, și prune pentru a treia sau a patra oară ! Și asta cică ar fi cină, după părerea ei — și încă sîmbăta seara ! Iar mîncăcioasa și bețivanca aceea bătrînă și informă, stă acolo îndopîndu-se chiar sub nasul nostru cu cotlete și cu smîntînă și Dumnezeu mai știe ce. Este ultimul răcnet în materie de rafinament al torturilor. Situația n-ar fi, poate, chiar atît de insuportabilă, dacă ne-am afla cu toții în aceeași covată și ar bîjbîi și ea printre tocături, prune și smac. Dar cînd stă și ne-arată că mai există încă pe lume mîncare ce-și merită numele, cînd vedem cum mîncarea se transformă în grăsimea aia a ei, înseamnă pur și simplu batjocură adăugată la insultă — ceva diabolic ! Dacă ne mai dă vreo cină ca asta am să-mi iau sandvișuri și ciocolată și am să le mănînc în fața ei. Nu că aș fi un mare mîncău. Pe cuvîntul meu, Felton, sufletul meu e ca o stea și sălășluiește absolut desprins de viața materială undeva departe. Dar dă-mi voie să te întreb : Poți să-i educi cum se cuvine pe tineri, poți să dai piept cu problemele francezei și istoriei, zi de zi, hrănit fiind numai cu prune ? E imposibil.

— Adevărat. Bineînțeles, înțeleg ce vrei să spui. Deși de fapt — adăugă el șovăielnic — mie îmi plac destul de mult prunele.

— Care ți-e regele, sărăntocule ? Grăiește ori pieri ! [1] strigă Inigo ațintindu-și muștiucul lulelei către înspăimîntatul Felton. Cine nu e cu noi e împotriva noastră. Ceri prune, Felton ? Te tîrăști în patru labe către muierea aceea nenorocită, cu limba atîrnîndu-ți de-un cot și spui : „Mai vreau prune. Cu sau fără cremă, dar mai vreau prune ?"

— Nu te prosti, Jollifant, se zvîrcoli Felton. Și pe urmă să știi că nici mie nu-mi place deloc plăcinta păs-

[1] Citat din W. Shakespeare, *Henric IV*, partea a II-a, Actul V, III, 116.

torească. O s-o țină tot așa întregul trimestru. Ți-am spus eu cum o să stea lucrurile.

— Subiectul acesta — începu celălalt pe un ton semeț — mi se pare profund dezgustător. Dă-mi voie să-ți citesc cîteva propoziții din *Ultimul rucsac,* un eseu care cîntă — înțelegi, pe ton de lamentație — moartea definitivă a excursiei pe jos. Spune-mi, Felton, ai ureche bună pentru a aprecia cum sună o frază ?

— Nu prea știu. Da, cred că da. Dar uite ce e... Aș prefera să revin mai tîrziu și s-o ascult — între timp spune-mi cum rămîne cu lista aia de rufărie ?

Înainte ca Inigo să-și poată exprima din nou părerea în această materie, se auzi o bătaie ușoară în ușă. Era domnișoara Callander, și avea aerul că tocmai s-a retras în camera ei într-un șuvoi de lacrimi, părăsind-o apoi în grabă într-un nor de pudră. Era rudă de departe cu domnul Tarvin ; o fată înaltă și cam durdulie, de douăzeci și șapte de ani, pe care mai că n-ai fi băgat-o în seamă în orașul vecin, dar care în pustietatea asta părea aproape o frumusețe ; și în orice caz natura fusese mult prea darnică cu ea pentru ca domnișoara Callander să se afirme în suficientă măsură ca subdirectoare, în special întrucît fusese numită de către domnul Tarvin la începutul anului, cînd soția lui era plecată. Deocamdată nu-și cheltuise decît zece zile încercînd să facă pe placul doamnei Tarvin, dar încă de pe acum începuse să-și dea seama de zădărnicia unei asemenea sarcini. De patru ani era oarecum logodită cu un verișor care stătea mai mult în Egipt. În ultimele trei luni logodna era ca și ruptă, dar

încă și acum mai clocea în mintea ei o scrisoare cu care ar putea-o repara.

Inigo iradie vesel către nasul ei cîrn, către bărbia rotunjoară — (gata să se prefacă repede într-o gușă) și către ochii ei mari și cam blegi. Erau — își spuse el din nou — ochii unei căprioare rănite.

— Domnișoară Callander — anunță el pe un ton solemn — aceasta reprezintă o mare onoare pentru mine.

— Vai, domnule Jollifant, se bîlbîi ea emoționată, e aici domnul Felton ? A, da, văd că este. Domnule Felton, în legătură cu listele de rufărie...

— Felton, strigă Inigo sever întorcîndu-se spre colegul lui, ce e cu listele de rufărie ?

— Păi tocmai asta te întrebam, începu Felton repezindu-se înainte.

Inigo i-o reteză cu un gest superb, apoi îi zîmbi domnișoarei Callander cu profundă tandrețe și o clipă avu chiar aerul că ar vrea să-i mîngîie mîna :

— Presupun că le dorești acum, nu, domnișoară ?

— Da, chiar așa. Cît mai curînd cu putință. Doamna Tarvin se înfurie pur și simplu pentru absolut orice fleac.

Și ochii ei se măriră din ce în ce, iar gura i se căscă.

— Nu mai îmi spune nimic, strigă Inigo cu un aer de imensă bunăvoință. Vom face tot ce este omenește posibil, sau cel puțin dacă Felton va condescinde să-mi acorde puțin ajutor.

Răvăși teancul de hîrtii de pe masă, găsi ceea ce căuta și apoi adăugă :

— Înaintați-le la cancelarie. Și deviza este „Unul pentru toți și toți pentru unul" — negreșit. Ia-o înainte domni-

șoară Callander. Maestre Felton, ia hîrtiile astea și leapădă-te o dată de letargia aceasta profundă.

Și așa plecară, domnișoara Callander pornind în frunte și chicotind ușor.

Pînă cînd Inigo își umplu cu grijă și-și aprinse luleaua absurdă, zîmbind visător cîteva clipe prin norul ușor de fum către cei doi colegi, aceștia tocmai terminaseră listele de rufe pentru spălat.

— Ei, bravo, zise el cînd domnișoara Callander strînse hîrtiile. Am terminat și treaba asta. Și acum ce facem ? Nu mă pot întoarce în prăpădita aia de cămăruță a mea ca să încerc să scriu. Dispoziția, domnișoară Callander, dispoziția aceea prețioasă a fost zdruncinată ; bolul de aur s-a spart, Felton. Am să încerc puțină muzică.

Domnișoara Callander, aflată la ușă, își întoarse spre el ochii mari cît cepele.

— Dar cum poți face una ca asta ? Vreau să spun unde te duci ?

— Nu cumva ai uitat, răspunse el plin de demnitate, că există un instrument, nu vreau să zic pian, dar oricum ceva care aduce a pian, în putreda noastră școală ?

— Vai, domnule Jollifant, dar se poate ? și fata scoase un chicot minuscul care reprezenta un amestec de încîntare și spaimă. Nu-ți aduci aminte că doamna Tarvin a spus că nu trebuie folosit seara, a spus, nu-i așa că a spus, domnule Felton ?

— A spus, știi bine, Jollifant, zise Felton și ochelarii îi sclipiră cu multă seriozitate. E mare păcat, bineînțeles, dar asta a spus.

— Prieteni dragi și vechi tovarăși de restriște, vă mulțumesc pentru aceste cuvinte prevenitoare, dar eu nu cunosc asemenea porunci, asemenea ordine tiranice care... ăă... lovesc în însăși rădăcinile libertății. Oare prea supusul vostru servitor e un cîine căruia să i se interzică una și alta ? Răspunsul este : „Nu, hotărît nu !“ Mă voi duce să cînt — cît de bine voi putea, și pe legea mea, asta nu înseamnă mare lucru pentru că jumătate din clape sînt înțepenite — mă voi duce să cînt, repet, la pianul din clasă. Destupați-vă urechile — vreau să spun dumneata domnișoară Callander, pentru că după cum vezi prin ale lui Felton și așa bate vîntul vraiște — și ele vor sorbi melodia și armonia și aia,... cum îi zice... — „contrapunctul“.

Inigo coborî scările cu un aer măreț, pînă în sumbra și neîncăpătoarea sală de clasă, odinioară salonul Conacului Washbury, iar acum o tristă adunătură de pupitre, table și hărți îngălbenite de vreme. Se lăsase întunericul și el aprinse becul fără abajur și cu aer tremurător, apoi se îndreptă spre colțul încăperii ; se așeză la o pianină dintre acelea — cu fața de culoarea ocru și cu niște jalnice clape învinețite de vreme, — care nu sînt proiectate, încleiate și lăcuite decît pentru niște instituții zgîrcite. Pedala scîrțîia, clapele se lipeau, tonul suna trist a tinichea, dar oricum era un pian și puteai smulge din el nițică muzică.

Trebuie să spunem pe dată că felul de a cînta al lui Inigo, ca și cunoștințele lui de franceză, istorie și cricket, erau spumoase dar superficiale. Nu era unul din acei executanți detașați și impecabili care frazează delicat pînă la ultima notă grațioasă bucățile lor preferate din Bach și Mozart. Nu prea avea tehnică, iar gust încă și mai puțin.

Nici el nu punea prea mult preț pe capacitatea lui muzicală, și toate gîndurile lui grave, energia lui cea mai rafinată, erau închinate compunerii unei proze foarte sofisticate. În momentele de maximă expansiune, vedea în el însuși un nou Walter Pater [1] sau Robert Louis Stevenson [2]. Dar nu era scriitor și n-avea niciodată să devină așa ceva. Oricît de mult se străduia, nu izbutea decît să tragă pe roata torturii cuvintele cinstite, îngăduindu-le să țipe cînd le lăsa slobode, deși din fericire era inconștient de acest lucru. Avea toate semnele omului destinat să devină unul dintre acei adoratori, visători și nostalgici, care nu ajung niciodată să se bucure măcar de o privire în treacăt a ochilor muzei. N-avea să creeze literatură, deși viața lui putea în sine să fie bogată în aromele și miresmele literaturii. Avea să rămînă întotdeauna unul din rebuturile ei, deși poate unul dintre rebuturile ei fericite, făcînd parte din acel alai de aspiranți smeriți — și de fapt în adîncul inimii lui Inigo era destul de smerit — care descoperă mai multă bucurie în vederea unui manuscris jalnic de mîzgălit decît au găsit mulți scriitori de succes într-un șirag de volume admirate. Pe de altă parte, jucîndu-se la pian, ajunsese să fie foarte popular la școală, la Cambridge și la diverse petreceri date oriunde se ducea, căci acest joc al lui, pe care el îl privea zîmbind disprețuitor, cuprindea totuși în el o licărire de geniu adevărat. Avea tușeul ușor, precis și oarecum comic, deși delicat ; era în stare să ducă acordurile către o viață de spiriduș ; și nu numai că putea citi

[1] Estetician și literat englez (1839—1894), promotor al curentului pre-rafaelit.
[2] Prozator și poet englez (1850—1894).

ușor notele la prima vedere, îmbunătățind compoziția pe măsură ce-o citea — muzica obișnuită, cîntecele și dansurile care i se cereau atît de des — nu numai că știa să cînte după ureche și să introducă în pianistica lui cîteva trucuri proprii, dar — mai mult decît atît — avea darul de a improviza cele mai amuzante melodioare, lucrări ocazionale cinice, dar și sentimentale, nu foarte diferite de toate celelalte melodii-fluturi care-și fîlfîie aripile prin lume și apoi sînt sortite unei morți obscure ; și totuși, ele erau pe deplin melodiile lui proprii, cu o mică turnură proprie, ceva pe jumătate visător, pe jumătate comic în legănatul lor — pe care n-o avea nimeni. Cînta aceste lucruri de multe ori pînă cînd se ajungea ca toată lumea să bată ritmul și mulți ascultători care se străduiau zadarnic să mai prindă încă o dată micile fraze iscusite, erau înnebuniți timp de săptămîni întregi. Dar el nu încerca decît variații de gamă și manieră pînă cînd urechea lui era satisfăcută. Nu încerca niciodată să le aștearnă pe hîrtie. Nici prin cap nu-i trecuse că oamenii cutreierau lumea în lung și-n lat după asemenea melodii ; și chiar dacă îi venea în minte, probabil că ar fi rămas indiferent, întrucît mai avea de terminat eseul *Ultimul rucsac.*

Zile întregi i se zbenguise prin minte o melodioară neobișnuit de încîntătoare și nerușinată, iar acum, după cîteva înflorituri preliminare, porni s-o prindă. Bîjbîi după ea cîteva minute în șir în tonalitatea re major, dar apoi trecu în cea favorită, — mi-bemol. În momentul următor biata carcasă a pianului se trezi la viață. Melodia era a lui și el începu să se joace în extaz cu ea. Acum aluneca șoptind către o acută foarte înaltă ; acum gungurea și gîl-

gîia trist în tonalitățile basului ; iar apoi porni deodată să zburde, cu un fulger de călcîie roșii și o pendulare a buclelor castanii. Acum n-o mai putea reține nimeni. Făcea piruete prin toată camera, bătîndu-și joc de pupitre, de table și de hărți ; întreg văzduhul era plin de lumina ei jucăușă și malițioasă. „Tara-rim, tara-rim, tara-ra, tara-rim-tara-ra, tara-rim." Dar de ce să încercăm să descriem această melodioară sau să facem vreun mister din ea ? Toată lumea o cunoaște acum — sau mai bine zis o cunoștea pînă nu de mult — sub titlul *Haide, ne-om strecura după colț*. Ceea ce cîntă Inigo în seara aceea nu era chiar melodia definitivă care a ajuns atît de celebră ulterior în chip de cîntec și dans : fluturele abia ieșise din crisalidă ; însă pe de altă parte, ritmul legănat care s-a născut atunci nu fusese încă trîmbițat și behăit, urlat și vulgarizat în toate modele imaginabile, încă-și mai păstra toată încîntătoarea ironizare a lucrurilor greoaie, plicticoase și lipsite de viață. Inigo o răsuci în toate felurile, trimise pe deasupra melodiei mici șuvoaie scînteietoare de note acute, apoi o lăsă să se afunde într-o pseudo-disperare în registrul de bas, și în sfîrșit o făcu să răsune atît de triumfător prin sala de clasă, încît zgudui toată clădirea și o înlocui cu o cameră alcătuită numai din ferestre lungi, grădini înconjurătoare, tinerețe și veselă nebunie. În timp ce făcea toate acestea, rîdea cu glas tare.

— Domnule Jollifant !

Glasul răsunase de la ușă.

„Tara-rim, tara-rim, tara-ra" era cea mai bună melodie de pînă acum. Așa ar fi trebuit să fie orice sîmbătă seara. Dansă prin întreaga școală de la Conacul Washbury

încă de la prima notă, sări peste lanurile lungi și mohorîte, și apoi străbătu zburdînd orașele luminate care nu puteau fi găsite pe nici o hartă.

— Domnule Jol-li-fant !

Glasul se auzea mai aproape și mai tare, un adevărat țipăt de cucuvaie.

„Tara-rim, tara-ra, tara-rim." Și prieteni pe care nu i-ai mai întîlnit niciodată se prindeau în cercul dansului alături de tine, și așa mînă în mînă, plecai departe trecînd dincolo de șirurile de fete care chicoteau...

— *Domnule Jollifant ! ! !*

Și Inigo își lăsă mîinile în jos de pe clape și se trezi făcînd descoperirea că doamna Tarvin există cu adevărat și stă într-adevăr dinaintea lui, furioasă la culme. Urmă un moment în cursul căruia izbuti să examineze cu scîrbă și în tăcere silueta ei neagră și informă, părul cărunt legat în față cu o panglică ciudată, ochelarii ei cu ramă de oțel, fața ei prelungă și nesănătoasă care întotdeauna prezenta un contrast atît de dramatic și respingător cu trupul ei mătăhălos.

— Nu m-ai auzit strigînd ? întrebă ea mînioasă.

— Mă tem că nu.

Inigo îi zîmbi puțin năuc. Îi mai umbla încă prin cap melodia.

— Ei, bine, te rog să încetezi cu cîntatul imediat, i-me-di-at ! strigă doamna Tarvin.

Era deprinsă să repete cuvintele, a doua oară ridicîndu-și și mai sus glasul — și obiceiul ăsta era de ani de zile o adevărată mană cerească pentru toți imitatorii și clovnii de la Washbury.

— Speram că s-a înțeles limpede că nu trebuie să se cînte deloc, deloc seara la pianul ăsta.

— Dar ăsta este singurul moment cînd pot cînta, absolut singurul, replică Inigo, căzînd fără voie atunci pe loc în mania imitației și a îngînării. Și la urma urmei, le dau și lecții de muzică unora dintre băieți. Muzica e o activitate suplimentară și... ăăă... împărțim beneficiile. Și cum aș putea să dau ore de muzică dacă n-aș cînta și eu uneori, nu-i așa ?

Și, încheindu-și pledoaria, îi zîmbi cu toți dinții doamnei Tarvin.

Aceasta însă nu-i răspunse tot cu un zîmbet. Îl cunoștea pe Inigo doar de o săptămînă, însă deja începuse să-l socoată încă una dintre achizițiile nefericite ale soțului ei.

— Lecțiile de muzică nu sînt importante, nu sînt deloc importante, zise ea cu răceală. Și în orice caz nu văd că ar fi cîtuși de puțin necesar ca pentru a le da să trebuiască să cînți cît poți de tare melodii de *music-hall* cînd toți băieții s-au culcat, da, s-au culcat de mult.

— După cum știți, cu cît se culcă mai devreme, cu atît dorm mai profund, începu el.

— Dacă nu te superi, domnule Jollifant, ajunge. Regula este să nu se cînte la pianul ăsta, să nu se cînte seara.

Și doamna Tarvin se răsuci pe călcîie de parcă ar fi fost un scaun turnant, își îndreptă spinarea cu o ținută maiestuoasă și ieși ca un comandant în fruntea trupelor.

Inigo o urmă fluierînd ușurel melodia din seara aceea, care între timp nu numai că ajunsese să capete un încîntător ritm legănat, dar avea în ea și o notă de răzvrătire.

În capul scărilor, în drum spre camera lui, o întîlni pe domnișoara Callander care părea să fi stat de mult acolo, trăgînd cu urechea la ce se întîmplă.

— Oh, am auzit-o coborînd scările. Te-a oprit din cîntat ?

— Așa a făcut, așa a făcut, răspunse el. Și tocmai cînd începusem să mă distrez și eu. Ai auzit melodia pe care o cîntam ? O biată melodie acolo, dar oricum îmi aparține.

— Serios ? Mi s-a părut strașnică. Ești cineva. Fata coborî glasul : știam eu că o să te oprească. A fost al dracului de țîfnoasă toată seara și m-a ocărît pentru tot felul de prostii după cină și zău dacă mai știu ce să fac.

Își duse mîna la falcă și-l privi cu un aer disperat.

Inigo îi luă mîna și i-o reținu cu o atitudine total absentă.

— Socoate că ținîndu-ne la o dietă severă — vreau să zic plăcintă păstorească și prune — o să ne zdrobească orice urmă de curaj. Dar n-o să izbutească, decît poate cu Felton, care nu e cine știe ce viteaz, oricum, și căruia îi plac prunele, sau cel puțin, așa zice. Însă dumneata și cu mine, domnișoară Callander...

Și își completă fraza, strîngîndu-i puternic mîna.

Ea și-o retrase, dar fără grabă.

— E de-a dreptul îngrozitoare, nu-i așa ? Și n-a trecut decît o săptămînă din trimestru ! Au mai rămas multe, multe săptămîni! Și cum o să se poarte la sfîrșit ? Cine știe, poate ceva mai bine ?

— Mai rău, cu siguranță mai rău, zise Inigo pe un ton impresionant. S-o mai suportăm încă nouă săptămîni — e de neconceput. Crede-mă (și acum glasul lui coborî la o

șoaptă înfiorătoare), oricît de necopt ar fi trimestrul, oricît de scurtă ar fi perioada de cînd o cunosc pe această femeie numită Gorgonă, sorții au complotat deja împreună, au țesut o pînză de păianjen, au întins o cursă, foarte curînd — știi ce-o să se întîmple aici foarte curînd, știi ce-o să fie ?

Ochii ei rotunzi și buzele întredeschise erau suficiente pentru a întruchipa o întrebare. Dar simțul dramatic al lui Inigo îl obligă să mai aștepte cîteva clipe. Privirea lui era încărcată de povara soartei grele.

— O explozie — zise el într-un tîrziu — și încă o explozie de proporții uluitoare și cutremurătoare.

Îi mai aruncă o nouă privire prevestitoare de evenimente cumplite, și apoi deodată îi adresă un zîmbet care era mai degrabă un rînjet, îi făcu cu mîna și porni cu pași mari de-a lungul coridorului, fluierînd melodia lui, acea melodie care constituie poate lait-motivul instituției.

II

Duminica se dovedi surprinzător de călduroasă pentru o zi de sfîrșit de septembrie. Dar nu era o căldură plăcută și luminoasă, ci o zăpușeală cenușie, de parcă toate meleagurile acelea ar fi fost aruncate cu lopata într-un imens cuptor întunecos. Nici măcar o suflare nu agita cîmpiile înconjurătoare, și tot aerul din școală părea să fi fost respirat de nenumărate ori la rînd. Prînzul luat împreună cu elevii fusese un chin, și Inigo (care tăiase nenumărate felii de rasol de vacă, se murdărise tot din

pricina morcovilor și apoi îi supraveghease pe cincisprezece băieți cum mănîncă budincă de tapioca) simțea că-i vine rău de căldură și furie.

— Am greșit spunînd că aici nu sînt decît două mirosuri — îl anunță el supărat pe Felton, împreună cu care părăsi sufrageria. Sînt două mirosuri principale, asta recunosc. Firește, că primul este mirosul de băiat. Iar al doilea este mirosul de la bucătărie, care trebuie să se fi adunat în mormane odată cu oasele putrezite și să se fi scăldat în zeama de varză fiartă. Acestea sînt — cum naiba se zice ? — dominante. Dar... mă asculți, Felton ?

— Trebuie să recunosc că nu prea vreau să te ascult, dar n-am încotro, zise Felton fără să se întoarcă. Urcau scările și el o luase înainte. Dar mai spune, Jollifant, dacă te amuză.

— Ah, Felton, pînă și tu simți cum îți pătrunde fierul în suflet. Unde e acea camaraderie înțelegătoare și plăcută, acea amabilitate de demult din Țara de Apus ? Și dă-mi, te rog, voie să-ți spun că nu mă amuză. Dar ceea ce voiam să-ți zic este că e o greșeală să-ți închipui că nu mai sînt aici și alte mirosuri, mici parfumuri stătute care trăiesc încă prin colțuri, miasme vagi și larg răspîndite care plutesc pe coridoare, arome care...

— Ah, termină odată ! zise Felton și grăbi pasul. Abia m-am sculat de la masă.

— A, și vrei să te iei la trîntă cu ea fără să fii deranjat ? Ai intenția să prefaci mîncarea într-o bucățică cinstită de Felton ? Sînt acestea mistere, în care nu trebuie să pătrundă sau să se amestece profanii.

— Mă întreb ce să fac, zise Felton oprindu-se în ușa camerei lui.

— Te întrebi ce să faci ? strigă Inigo bătîndu-l pe umeri. Atunci am să-ți spun că ești norocos. Eu unul am depășit faza asta. Știu că e o după-amiază caldă de duminică într-o școală rău mirositoare, ascunsă în fundul provinciei, și că nu e nimic de făcut.

— Cred că am să mă duc să mă plimb.

— Cum ? ! Același și același rond dintotdeauna — pe lanuri, la Washbury, peste puntea cea veche și înapoi pe drum. Vai de mine, Felton, sper că nu vorbești serios ?

— Nu, nu în sensul ăsta. Mă gîndeam să mă plimb de-a lungul digului pînă la Kinthorpe, zise Felton cu aerul unui erou modest. Acolo se poate lua și ceaiul.

Și intrînd în camera lui îl salută cu un zîmbet și cu o înclinare din cap.

Pînă cînd să apuce Inigo să se întindă pe două scaune și să-și aprindă pipa, avu o insipirație. Știa că Daisy Callander e liberă pînă seara, deși nu pînă tîrziu. Ce-ar fi s-o ia la Kinthorpe sau în altă parte să bea ceaiul împreună ? Poate că nu era prea umblăreață din fire, dar oricum, distanța aceea o putea parcurge. Uneori, i se păruse că e îndrăgostit de Daisy, deși nu putea niciodată să se dezbare de conștiința faptului că întrucît nu cunoscuse decît vreo cinci-șase alte fete, nu putea fi sigur că e îndrăgostit. Și mai știa că e imposibil să petreacă mai mult de o jumătate de oră singur cu Daisy fără să flirteze cu ea, pentru că într-un fel sau altul, nu prea avea altceva de făcut. Și pe de altă parte, n-avea nimic împotriva flirtatului. N-avea nimic împotriva nici unui lucru — afară doar de muncă

și de crimele josnice și violente — care să facă să treacă timpul. Lîncezind alene, începu să-și schimbe o parte din îmbrăcăminte, pornind de la guler.

Se auzi o bătaie în ușă și intră Felton, spilcuit și strălucitor. Însăși vederea pălăriei lui de pîslă maro, cît se poate de cochetă, a îngrozitoarei lui cravate albastre, a ochelarilor săi scînteietori, îi dădu lui Inigo un simțămînt cumplit de plictiseală și stupiditate. O plimbare cu Felton ar fi fost ca o promenadă prin deșertul Gobi.

— Nu vii și tu, Jollifant ?

Inigo scutură prelung din cap :

— Nu, mulțumesc. Altădată cînd m-oi simți mai sănătos la minte și la trup și cînd vîntul sălbatic dinspre nord-est va face orice zice domnul ăsta — cum îl cheamă ?... — Kingsley [1], că face, dar azi nu.

— Așa mă gîndeam și eu.

Felton rînji, lucru destul de surprinzător, și se retrase.

„Și cu asta — își zise Inigo în sinea lui — am scăpat de dumneata, maestre Felton. Și acum să ne ducem la frumoasa Daisy".

Și făcu ceea ce i se păru a fi o splendidă figură melodramatică, ba chiar se apropie de oglindă ca să vadă cum arată cu adevărat ; și se reapucă în grabă de toaletă. Frumoasa Daisy i se părea încă și mai frumoasă, iar tovărășia ei pe timp de două sau trei ore, o perspectivă minunată. Plictiseala cumplită dispăru, împrăștiată fiind de o flăcăruie de agitație entuziastă. Se apucă să-și fluiere iar melodia.

[1] Charles Kingsley (1819—1875), romancier și teolog englez.

O privire pe fereastră îi arătă cîţiva băieţi care rătăceau pe terenul din jurul şcolii. Se uită la ei cu un aer de compătimire. Curînd o să se adune pentru tîrîtul lor duminical, astăzi chiar sub conducerea lui Tarvin. Apoi aveau să se întoarcă pentru a alcătui — sub acelaşi ochi părintesc — scrisorile săptămînale, mici dar extrem de chinuite. Bieţii copii! Vai ce după-amiază de duminică aveau! Dar apoi, exact cînd dădea să plece, zări două siluete mai mari. Una era Daisy Callander. Iar însoţitorul ei, păşind alături de ea cu un mers atît de vioi, era nenorocitul şi perfidul de Felton. Se strecurase pe furiş jos, o capturase, şi-acum o scotea la ceai. Se îndepărta foarte calm furîndu-i lui Inigo întreaga după-amiază. Inigo privi lung în urma lor, apoi observînd că ţine în mînă pălăria aceea trăsnită, o trînti cît colo; pe urmă privi lung din nou şi de data asta nu văzu nimic — afară de cîţiva copilaşi imbecili — decît o pustietate uriaşă şi uşor agitată, ca şi cum ai frige ceva pe plită.

N-a existat decît un singur moment în care ar fi fost în stare să plîngă, pur şi simplu din autocompătimire. Dar îi dădu un picior pălăriei, mormăi nişte cuvinte pe care, de fapt, nici n-ar fi trebuit să le cunoască, se aşeză jos şi se gîndi la Felton, la domnişoara Callander, la întreaga după-amiază distrusă. Şi deodată începu să ricaneze. Pe urmă se duse să-l viziteze pe Fauntley, ca să împrumute un roman poliţist din biblioteca îmbelşugată a acestui domn.

Fauntley se legăna alene în fotoliul de răchită, sugînd dintr-o pipă şi terminînd un pahar de whisky cu sifon. Era un bărbat corpolent dar cam fleşcăit de vreo cincizeci de

ani, cu nişte sprîncene formidabile, cu mustaţa retezată scurt, cu bărbia şi guşa mari şi cu faţa învineţită de o imensitate de mici vinişoare. Totodată era şi singurul profesor cu adevărat capabil din şcoală. Bursele care se acordau şcolii erau înşfăcate de Fauntley care din cînd în cînd se mai autoconvingea că un băiat dovedeşte aptitudini promiţătoare, aşa că imediat se apuca să-l îndoape cu cunoştinţe. De ce venise oare la Conacul Washbury din capul locului, sau — devreme ce venise ce-l făcuse să rămînă acolo — toate acestea constituiau un mister. I se părea că a fost adus acolo după ce fusese smuls dintr-un trecut ciudat. Ar fi fost o exagerare să-l descriem drept acel tip obişnuit (în beletristică): geniul ratat; şi totuşi, era un cărturar serios — infinit superior chiar şi lui Tarvin — şi un fost jucător al echipei „rugbiştii albaştri“ şi părea să fie un fel de cuirasat care putrezeşte în cine ştie ce portuleţ prăpădit. Îşi bătea joc de toată literatura modernă (subliniindu-i greşelile de gramatică) dar citea cantităţi uriaşe de romane poliţiste. O dată pe săptămînă — şi uneori chiar de două ori pe săptămînă — se făcea nevăzut toată seara, şi se întorcea abia tîrziu de tot, şi niciodată nu aducea nici o justificare sau relatare referitoare la aceste expediţii. (Inigo îl şoca periodic pe Felton sugerînd că colegul lor mai vîrstnic are o ibovnică în unul din satele învecinate). Era mare amator de whisky, şi după ce-l consuma într-o cantitate suficientă, fie îşi exprima pe îndelete regretul că n-a intrat niciodată în rîndurile clerului (şi apoi se apuca să înfiereze întreaga civilizaţie modernă), fie relata cu o oarecare distincţie cărturărească a frazei — care nu apărea niciodată în con-

versaţia lui obişnuită — nenumărate anecdote porcoase. Aşa era Fauntley. Îţi venea foarte greu să-l antipatizezi, dar nu era nicidecum greu să simţi că ţi-ar fi mult mai bine în vreun loc unde el nu apare. Vederea lui îl făcea adeseori pe Inigo să se gîndească la alte cariere.

— Ei, Jollifant — mîrîi prietenos Fauntley, lăsîndu-şi jos paharul — îmi pare rău că nu-ţi pot oferi whisky, dar nu mi-a mai rămas deloc. A trebuit să-l beau ca să-mi clătesc gura de gustul infect al prînzului ăluia blestemat. Ia loc !

— Nu m-aş fi putut atinge de el chiar dacă ai fi avut — zise Inigo —sau cel puţin, nu la ora asta. Nu ştiu cum se face dar nu sînt în stare să pun whisky în gură pînă la căderea nopţii. Dar apropo de whisky : mîine e ziua mea de naştere.

— Cîţi ani împlineşti ?

— Douăzeci şi şase.

— Dumnezeule mare ! Şi Fauntley îl privi mai atent. Douăzeci şi şase. Uitasem pur şi simplu că există măcar vîrsta asta. Care e legătura cu whisky-ul ?

— Mă gîndeam că am putea sărbători marele eveniment în cancelarie după cină...

— Dacă te gîndeşti s-o pofteşti pe vrednica noastră doamnă Tarvin — zise rînjind Fauntley, care o ura — o să fii dezamăgit. Întîmplător ştiu că soţii Tarvin cinează mîine seară în oraş. Asta li se întîmplă în fiecare an cam pe vremea asta.

— Cu atît mai bine. Felton, javră vicleană şi păcătoasă, o să aibă posibilitatea de a se îmbăta în linişte. Dar am nevoie de două sticle de whisky pentru acest prilej deosebit, şi mă gîndeam că dumneata ai putea şti de unde să fac rost de ele.

— Două sticle ? Straşnic băiat ! zumzăi Fauntley. Dar nu am timp să ţi le procur aşa la repezeală. A, ba da, ştiu de unde. Comrie e omul potrivit. Ţi le aduce negreşit mîine seară. Le capeţi fără doar şi poate dacă îl anunţi încă de azi.

— Bun. Atunci mă duc să vorbesc cu plutonierul filfizon, zise Inigo. Dar unde dispare el duminica ?

— Ai observat-o pe fetişcana aia 'năltuţă şi blondă care serveşte uneori la masă ? Se numeşte Alice.

— Un nume foarte potrivit. Ştiu la cine te referi. Cea mai plinuţă şi mai puţin oropsită de natură dintre slujnicuţele noastre. Dar ce-i cu ea ?

— Transmite-i un mesaj lui Alice — zise pe un ton bonom Fauntley — şi pînă seara o să-l primească prietenul nostru Comrie.

— Oho-ho ! zise Inigo făcîndu-i cu ochiul colegului. Te rog să mă ierţi pentru această exclamaţie, domnule Fauntley...

— Zi-mi, te rog doar „Fauntley" — îl întrerupse gentlemanul în cauză, chiar dacă ai de gînd să-mi spui ceva insultător, ceea ce am impresia că te pregăteşti să faci.

Dar amabilitatea lui se exprimă într-un zîmbet-rînjet îngăduitor.

— Dar s-ar părea că ştii al dracului de multe lucruri despre ceea ce mi-aş putea permite să denumesc dedesubturile acestei instituţii. Şi eu care credeam că ştiu tot ce se petrece pe aici...

— Aş, de unde, Jollifant... te autoamăgeşti. Însă în orice caz încearcă şi ai să vezi. Dă-i un bileţel lui Alice.

— Aşa am să fac. Şi ai să-mi fii oaspete mîine seară ?

— Voi fi foarte onorat ! mormăi Fauntley.

Mai fumară în tăcere cîteva minute, apoi Inigo privi melancolic pe fereastră.

— Bănuiesc — începu el — că nu ţi-ar face mare plăcere să ieşi la plimbare.

— Ai dreptate, nu mi-ar face cine ştie ce plăcere, răspunse celălalt. Şi să ştii că după ce ai să împlineşti atîţia ani de activitate aici cîţi am eu, n-o să-ţi mai placă nici dumitale. Şi pe urmă mie nu-mi place să mă plimb niciodată doar aşa de dragul plimbatului. Nu am nici o îndoială că Tarvin o să-ţi permită să-i scoţi şi pe băieţi la aer.

— De asta nu mă îndoiesc nici eu. Şi iarăşi nu mă îndoiesc că doamna Tarvin mi-ar permite să pun la muiat prunele pentru mîine. Dar nu merge. Nu vreau să trăiesc numai şi numai pentru desfătări. Vrei să-mi împrumuţi şi mie una din ultimele dumitale capodopere în materie de crimă şi detectare a crimei, una dintr-alea cu firele mai puţin încurcate, cu indiciile transparente şi cu suspiciunile abundente ?

Începu să se uite de jur împrejur.

Fauntley căscă :

— Ia care-ţi place. Aia nu e rea, *Misterul pălăriei de pai.* O să-ţi pună la încercare creieraşii gingaşi. Eu mă culc un ceas.

Inigo se strecură afară cu cartea în mînă şi după cîteva minute petrecute în cămăruţa lui cu aer închis, hotărî să se ducă să citească sub unul din cei cinci copaci din spatele şcolii. În drum spre grădină, o întîlni pe una dintre fetele de serviciu ; aceasta-i făgădui să transmită biletul lui către frumoasa Alice, care după cît se părea era ocupată cu „gătelile". Apoi îşi găsi copacul preferat şi se apucă să doboare după amiaza aceea uriaşă şi stupidă cu *Misterul pălăriei de pai,* pe care nu-l termină, pentru că adormi. Cînd se trezi, făcu o serie întreagă de descoperiri, cele mai importante dintre ele fiind aceea că a trecut ora ceaiului şi că e mult mai răcoare, e înţepenit de tot, şi că-l cam doare capul. Merse clătinîndu-se spre intrarea principală, tocmai la timp ca să-i vadă sosind pe domnişoara Callander şi pe Felton, şi să observe că sînt plini de praf, obosiţi şi abătuţi. Erau înaintea lui, aşa că-i lăsă să intre fără să le spună o vorbă.

Două ceasuri mai tîrziu, cînd coborî la obişnuita cină rece de duminică seara, îi era foame. Toată lumea se afla acolo, dar numai domnul Tarvin făcea efortul de a vorbi. Era un omuleţ pompos, cu ochelari, cu o frunte atît de largă încît te inducea în eroare, şi cu o mustaţă mare, stufoasă şi neţesălată, care fusese educată în aşa fel încît să ascundă ceea ce avea fără îndoială să se descopere a fi o gură micuţă şi lipsită de personalitate. Obiceiul lui era să-şi puncteze vorbirea cu un ciudat sunet exploziv pe care nu-l putem reda cum trebuie decît prin aproximarea „cia-ha". Şi acesta fu şi primul sunet pe care-l auzi Inigo ajungînd la masă.

— Cia-ha, Jollifant ! strigă domnul Tarvin. Tocmai la timp, dar exact la ţanc, aşa cum... ăă... „cia-ha"... zicea scoţianul despre mărunţişul lui.

— Care scoţian ? întrebă Inigo, cu o privire nevinovată ce pierdu imediat din inocenţă cînd se abătu asupra lui Fauntley care ridică nişte sprîncene foarte grele.

— Nu se specifică exact care scoţian. „Cia-ha".

Iar domnul Tarvin începu să-şi frece mîinile în timp ce privea mîncarea din farfurie.

Era acolo rasolul, rece acum, cu sfeclă şi pire de cartofi. Dar doamna Tarvin avea dinainte o farfurie generos umplută cu friptură de pui. Inigo o cercetă cu coada ochiului şi apoi întîmplător întîlni privirea cuprinzătoare a domnişoarei Callander, care deodată plecă ochii mari şi se tulbură din pricina unui foarte delicat acces de tuse. Îşi clămpăniră liniştiţi primul fel, doamna Tarvin adresînd din cînd în cînd cîte o observaţie lui Felton, sau domnul Tarvin şi cu Fauntley aruncîndu-şi unul altuia cîte un cuvînt, iar domnişoara Callander schimbînd uneori priviri peste masă cu Inigo. Acesta era convins că suferă de o depresiune nervoasă. „Mă doare inima" îşi spuse în sinea lui, luptîndu-se să-şi înfigă furculiţa într-o bucată alunecoasă de sfeclă. „Şi mă doare un fel de amorţeală toropitoare. [1] Absolut". I se părea că şi-a petrecut aproape toată tinereţea scînteietoare mîncînd rasol rece cu indivizii ăştia.

Li se schimbară farfuriile. Dinaintea doamnei Tarvin apăru o farfurioară cu cremă caramel şi o căniţă cu frişcă.

[1] Citat din *Odă privighetorii* de poetul englez John Keats (1795—1821).

Apoi sosi, pentru mijlocul mesei şi după cît se putea presupune, pentru restul comesenilor, porţia obişnuită de unt, şi felia de brînză cam lemnoasă — şi compotul de prune. Nici măcar nu erau prune noi — îşi declară furios Inigo în sinea lui. Erau prune uscate şi zbîrcite, chiar acelea (putea să şi jure în această privinţă) pe care el însuşi le respinsese cu cîteva zile în urmă, prune pe care între timp ajunsese să le recunoască de la prima vedere cu un fior de-a lungul spinării.

— Nu, mulţumesc, strigă el tare cînd cineva apropie farfuria de el. Mulţumesc, nu iau. Nu-mi plac prunele. Dumneavoastră vă plac prunele, doamnă Tarvin ? adăugă el impertinent.

O clipă se lăsă tăcerea asupra mesei.

— Domnule Jollifant, nu am impresia să te fi rugat vreodată — răspunse ea cu răceală — să mă consulţi în privinţa gusturilor mele la mîncare. De fapt, pe vremuri îmi plăceau foarte tare prunele, îmi plăceau foarte tare prunele...

— Şi mie mi se părea pe vremuri că-mi plac — avu Inigo nesăbuinţa să spună — dar acum constat că pur şi simplu nu pot să le văd în ochi.

— Dar doctorul nu-mi mai permite să mănînc orice îmi place, continuă ea, să mănînc orice îmi place. Trebuie să fiu prudentă, să fiu foarte prudentă.

— Desigur. Foarte prudentă. Cia-ha ! confirmă soţul ei.

— Cînd eşti tînăr poţi mînca orice, absolut orice, reluă ea, după cum uneori ţi se pare că poţi să spui orice

sau să faci orice. Deşi adeseori asta e o greşeală, o gravă greşeală.

Îl privi lung şi sever prin ochelarii cu ramă de oţel, iar apoi se întoarse încet către vecin :

— Ce ziceai, domnule Felton ?

— Şi bineînţeles, Fauntley, nu poţi să... ăă... cia-ha... să cheltuieşti la nesfîrşit fondurile publice ca... cia-ha.

Domnul Tarvin se grăbea şi el să se amestece în conversaţie.

— Ai făcut o plimbare bună azi după-amiază, domnişoară Callander ? — urlă Inigo peste masă. Vrei niţică brînză ?

Peste zece minute, ridicîndu-se primii de la masă, ieşiră împreună în grădină.

— După asta trebuie neapărat să fumez o ţigară, şopti ea. Pot să fumez o ţigară ? întrebă ea.

— Poţi, zise Inigo. Dar spune-mi te rog, ţi-a făcut plăcere plimbarea de azi după-amiază cu Felton ? Trebuie să cunosc răspunsul la această întrebare înainte de a-mi desface baierile inimii în urechile dumitale.

— Oo, trebuie neapărat ? Mda, bineînţeles că mi-a făcut plăcere.

— Aşa va să zică, spuse el cu severă melancolie. Atunci niciodată nu-mi voi desface baierile inimii în auzul dumitale.

— Păi bine, atunci... şovăi ea.

Se aflau încă în lumina de la intrarea casei, ea profită de acest prilej pentru a-i arăta ochii mari şi umezi.

— Dacă astea sînt sentimentele care te animă, atunci îţi mărturisesc totul. Nu mi-a făcut cine ştie ce plăcere. El... adică domnul Felton... e niţel cam plicticos, nu ?

— Felton e groaznic de plicticos. Bine că-mi linişteşti temerile. Intenţionam să te invit şi eu la o plimbare.

Şi după ce-i explică pe larg cît de tare îi simţise lipsa, continuă :

— O să ne înţelegem mai bine sub lumina stelelor, şi astă-seară am să-ţi spun Daisy.

— Serios ? În privinţa asta n-aş prea şti ce să-ţi spun. Dar ascultă : Să ştii că doamna Tarvin te-a trecut pe lista neagră. Mi-a relatat chiar ea întîmplarea de aseară ; era furioasă. Şi pe urmă astă-seară iarăşi — chestia cu prunele. Mă temeam să nu explodez de rîs cînd ai întrebat-o dacă ei îi plac — babornița lacomă. Dar zău aşa, ar trebui să fii foarte prudent, pentru că altfel cu siguranţă că dai de bucluc.

— Sînt un om — anunţă Inigo cu un splendid aer byronian — născut pentru a da de bucluc. Numai cînd sînt cu dumneata, domnişoară Call... vreau să zic Daisy, se linişteşte inima aceasta neastîmpărată. Dar nu e chiar liniştită, bagă bine de seamă, fiindcă Frumuseţea însăşi... ăă...

— Ah, te rog, taci, strigă ea după ce aşteptase zadarnic să-i spună ce face frumuseţea. Eşti de-a dreptul absurd şi astă-seară mai rău ca oricînd. Am impresia că sînt în primejdie dacă mă aflu aicea cu dumneata. Apoi coborî glasul şi se apropie mai tare de el : Dar zău că e o vulpe bătrînă şi îngrozitoare. Sînt sigură că n-am să

pot suporta situația, sincer vorbind, n-am să pot. Deja mă iubește ca sarea-n ochi.

Inigo murmură ceva pe un ton plin de înțelegere și își strecură brațul pe sub al ei. Se plimbară încet, strînși unul în altul, pe peluza de iarbă. Seara era amplă și-ți răcorea respirația, avea o culoare aproape violetă din pricina ușorului licăr auriu al stelelor, și parcă profunzimea ei ducea către depărtări bîntuite de bufnițe. Inigo — strîngînd brațul pe care-l simțea sub al lui —, îmbrățișa deja noaptea însăși, de care se îndrăgostise pe dată. În schimb, în ceea ce-o privește pe domnișoara Callander, ea nu numai că se lepăda de oarecare defecte ale trupului și feței, dar ajungea chiar să scape de obsesia propriei ei drăgălășenii banale ; seara îi împrumuta frumusețe. Dacă ar fi putut să împrumute de la seara aceea și tăcerea ei, ar fi putut să se înalțe pe un tron încă și mai maiestuos în închipuirea lui Inigo.

— Pentru ea, orice aș face tot nu e bine, continuă domnișoara Callander într-o șoaptă repezită. Bodogănește pentru orice. A, și știi că nu-l lasă pe domnul Tarvin să-mi vorbească între patru ochi nici măcar un minut ? Nu-l lasă, zău așa. Vine într-o clipă ca un vîrtej și zice „Ce-i aici, ce-i aici ?“ Alaltăieri a trecut el pe la mine și mi-a zis ceva chiar în pragul ușii, și ea care se afla la celălalt capăt al grădinii, la un kilometru distanță, ne-a văzut și a alergat într-un suflet — nici n-ai crede că e în stare să se miște atît de repede, dar să știi că poate — și a zis „Ce-i aici, ce-i aici ?“ Asta pentru că el este cu vreo zece ani mai tînăr decît ea. Nu-l scapă o clipă din ochi. De parcă eu aș fi avut chef... vreau să zic, tocmai un omuleț

soios între două vîrste ca James Tarvin — nu e pur și simplu ridicol ? Și știi, e văr cu mama. Dar ea nu mă poate ierta pentru că el m-a angajat cînd era ea plecată.

Inigo o lăsă să sporovăiască înainte, mulțumindu-se s-o strîngă din cînd în cînd de braț și să se cufunde într-o reverie amoroasă. Se opriră în preajma boschetelor de trandafiri și ea tăcu în timp ce el își mută privirea de la stele la ivoriul ușor întunecat al obrajilor ei. Dar un zgomot din boschete o făcu să tresară și să se apuce strîns de brațul lui. Inigo o cuprinse pe după talie.

— Lasă, lasă, mormăi el, nu e nimic.

Și brațul se strînse în jurul trupului ei care nu opunea nici o rezistență.

— Am crezut... că ar putea să fie Sturry, gîfîi ea.

Sturry era grădinarul, o ființă melancolică și deșirată cu un mers împleticit, care suferea de accese de epilepsie. Aceste accese erau poate cel mai palpitant dintre toate evenimentele de la Conacul Washbury și în orice moment cînd țineai o oră de clasă, bîzîind monoton ceva la franceză sau la istorie, puteai să te uiți întîmplător pe fereastră și să-l vezi pe Sturry cum cade și se zvîrcolește pe pămînt. Băieții nu-l scăpau din ochi ori de cîte ori aveau posibilitatea s-o facă, trăgînd nădejde că s-ar putea să-i vină fiecăruia din ei rîndul să ridice mîna și să strige „Iertați-mă, domnule profesor, dar Sturry...“ dînd astfel în mod glorios alarma.

— Ce-ar putea să caute Sturry pe aici la ora asta ?

Dar chiar în timp ce punea această întrebare — și încerca să adopte un ton cît mai tandru și mai protector —

Inigo nu putea să nu se gîndească la faptul că e inutil să întrebi ce caută Sturry undeva la un moment dat.

— Nu știu, continuă ea, cu o voce de păsărică speriată, dar e o ființă îngrozitor de ciudată, nu ? Se ține toată ziulica după mine. Vine și rămîne în fața mea cu ochii pierduți. Uneori, îl văd iscodindu-mă prin geam. Mă sperii. Zău că uneori mi se face frică de el.

— Biata fată, murmură el trăgînd-o mai aproape. Dă-l încolo de brută scîrboasă. Nu-ți poate face nici un rău.

Ea nu zise nimic dar își lăsă mîna să zăbovească alene pe haina lui. Ochii ei mari, adînci dar lipsiți de orice expresie, erau ațintiți într-ai lui ; însăși fața ei, ținută atît de aproape acum, era o misterioasă lume tăcută ; fiecare părticică din ființa ei era în așteptare. Inigo simți că a sosit momentul. O sărută.

— Nu, nu, șopti ea după aceea. Zău că n-ar trebui să faci una ca asta !

Fața ei se depărtă cam de trei degete, dar era încă ridicată spre a lui. O sărută iar, și apoi încă o dată. O ținu strîns în brațe în timp ce revărsa asupra ei o ploaie de sărutări. Toate acestea le îndeplineau cu un vag aer distrat și absent, de parcă s-ar petrece în timp ce dormeau, așa ca să nu poată fi trași la răspundere pentru asta. Inigo se simți triumfător dar totodată puțin cam ridicol. Nenorocirea era că nu avea nimic ce să-i spună. Ceea ce simțea era prea puternic pentru obișnuitele prefăcătorii fără noimă și totuși nu destul de puternic pentru a-i aduce pe buze cuvintele adevărate. Simți în oarecare măsură o ușurare cînd ea se degajă cu un gest gingaș și o porni agale mai departe.

Dar înainte de a o fi urmat mai mult de zece pași, iar se auzi un foșnet din boschete.

— Cine-i acolo ? strigă aspru Inigo.

Se zări o siluetă care țîșni din ascunzătoare și trecu în fugă pe lîngă ei. Domnișoara Callander scoase un țipăt, se răsuci pe călcîie și se împiedică îngrozitor de un bolovan. Inigo care tocmai se pregătea să-l urmărească pe fugar se opri și o găsi întinsă cît era de lungă și scîncind ca un copil.

— Glezna, gemu ea. Nu mă pot ridica. Sînt sigură că mi-am rupt piciorul.

Nu și-l rupsese, dar oricum și-l scrîntise rău, după cum constatară imediat. Inigo o puse cu multă delicatețe pe picioare și apoi ea îl cuprinse cu brațul pe după gît și încetișor șchiopătă înapoi spre casă.

Cineva ieși în ușă scrutînd semiobscuritatea.

— Tu ești, Daisy ? Și cine... Cia-ha... e cu tine ?

Le ieși în întîmpinare domnul Tarvin.

— Domnișoara Callander s-a împiedicat, a căzut și și-a sucit glezna, explică Inigo.

Iar domnișoara în cauză, întorcîndu-și chipul palid de suferință către micuțul director cu ochii holbați, îi dădu și alte amănunte.

— Trebuie să te ducem imediat înăuntru. Sprijină-te de mine. Cia-ha. Dă-mi voie, Jollifant. Da, așa. Eeei, acuma ușurel.

Și Inigo se trezi înlocuit de superiorul lui, care-l privă de achiziția abia făcută, cuprinzînd-o prompt cu brațul pe după talie pe domnișoara Callander. Aceasta îi puse brațul după gît și păstră strînsă într-a lui mînuța ei, făcînd toate

aceste operații cu un oarecare entuziasm. Perechea atît de afectuos înlănțuită merse clătinîndu-se către intrare și la fiecare pas se părea că sporește cota de participare a domnișoarei Callander pe măsură ce scade cea a domnului Tarvin. La un moment dat rămăseseră pur și simplu pe loc, legănîndu-se acolo în conul de lumină, și domnul Tarvin își consola povara rostind ușoare cia-ha-cia-ha-uri, cînd se auziră din hol pași mici și repeziți. De după colț izbucni doamna Tarvin :

— Ce-i aici, ce-i aici ? le strigă ea, cu o clipă înainte de a putea vedea ceva. James ! Domnișoara Callander !

Începură tustrei odată să-i explice, deși domnul Tarvin, în ciuda deficiențelor lui, era de departe cel mai gălăgios și cel mai volubil.

— Ei nu mai spune ! Vai ce nenorocire, ce nenorocire ! Deși nu pot deloc să înțeleg ce-a putut-o face pe domnișoara Callander să rătăcească prin beznă. Ține-te de mîna mea, te rog, domnișoară Callander, și vezi dacă nu poți păși. Nu, James, dă-te la o parte, dă-te la o parte. Nu e deloc necesar, deloc necesar. Și, acum, domnișoară Callander, dacă n-ai nimic împotrivă reazămă-te de mine. Am să-ți găsesc eu un bandaj umed. Da, apă rece, foarte rece. O s-o scoatem la capăt foare bine, foarte bine, de fapt, și fără ajutorul tău, James.

Și doamna Tarvin o porni înainte zgîlțîindu-și victima și lăsîndu-i pe cei doi bărbați să privească lung în urma unei spinări care părea să clocotească de indignare.

— Păi... ăăă... Jollifant... ă... mulțumesc, zise domnul Tarvin, și cu un cia-ha stînjenit, urmă — deși nu prea îndeaproape — pe cele două femei.

Inigo se uită lung în urma lui. și după ce dispăruseră cu toții, mai zăbovi pe-acolo, umplîndu-și și aprinzîndu-și pipa, avînd vag sentimentul că parcă abia a scăpat dintr-un teatru unde se juca o piesă idioată. Timp de zece minute nu se întîmplă nimic ; nu veni nimeni ; nu se auzi nici un sunet. Apoi un zgomot care se produse îndărătul lui îl făcu să se întoarcă și, cu mare uimire, se trezi privind o fetișcană pe care n-o mai văzuse niciodată în ochi, o fetiță destul de drăguță cu o rochie de un albastru strălucitor, și cu obrajii rumeni ca merele coapte.

— Vă rog, domnule, începu ea.

Își dădu seama că e Alice, fata de care-i pomenise Fauntley, și care trebuia să-i transmită mesajul ; dar Alice nu era în uniformă ci în hainele ei cele mai bune și era o Alice mult mai slobodă și poate chiar îndrăzneață.

— Am dus bilețelul dumneavoastră și plutonierul Comrie zice că ar putea să vă aducă alea două sticle de whisky mîine și o să vi le dea cam după-amiază și vă rog atunci să-i dați și banii. Și zice că dacă (continuă ea gîfîind) Rob Roy merge ?

— Unde să meargă Rob Roy ? întrebă pe un ton solemn Inigo. Nu știu pentru că nu l-am întîlnit niciodată. Dar un asemenea nume pare să fie în stare să meargă oriunde.

Fata chicoti și apoi deschise ochii mari către el.

— Păi așa se cheamă whisky-ul, doar știți. Și zice că dacă merge sau nu ?

— Merge cum nu se poate mai bine, zise Inigo din toată inima, deși nu mai auzise pînă atunci de marca asta. E pentru mica petrecere de ziua mea, pe care o dau mîine

seară, adăugă el într-o șoaptă confidențială. Dacă ți-aș da dumitale banii, ai putea să-i strecori lui și să-mi aduci sticlele ? Știi, așa ca o favoare specială de ziua mea.

Alice putea, așa că el numără cei douăzeci și cinci de șilingi, îi dădu fetei și apoi mai găsi încă cinci șilingi.

— Știi, după părerea mea, Comrie e un om foarte norocos. Nu te-am recunoscut, pentru că arăți grozav cu hainele astea de duminică. Sper că și Comrie le apreciază.

— Eei, nu ies eu cu el ori de cîte ori ar vrea, strigă Alice clătinîndu-și căpșorul. În privința asta fac cum am eu chef. Uneori mai ies și singură.

— Da, zise Inigo cu un aer vag, căci aceasta era o invitație la care n-avea impresia că ar putea răspunde cum se cuvine. Dar în orice caz îi zîmbi agreabil : Văd că ești o mîndrețe de fată, Alice. Însă sper că nu ești prea mîndră ca să primești această mică atenție pentru că mi-ai transmis bilețelul.

Și puse jumătatea de coroană în palmă, apăsîndu-i degetele peste ea. Privirea îi căzu pe buzele coapte și zîmbitoare. Noaptea aceea încă își mai făcea lucrătura tainică înlăuntrul lui. Buzele acelea generoase aveau în ele ceva care suna foarte tare a invitație.

— A, Jollifant ! strigă un glas îndărătul lui.

Inigo sări în sus. Se întorsese domnul Tarvin.

— Alice asta — zise Inigo pe un ton bonom — mi-a făcut serviciul de a transmite un mesaj din partea mea, nu-i așa Alice ?

— Da, da, firește, una dintre slujnice. Alice. N-am recunoscut-o. Cia-ha.

Și se uită la ea cu atîta interes încît Inigo își notă mintal amănuntul, ca să i-l servească lui Fauntley.

— Tocmai asta îi ziceam și eu chiar adineauri, continuă Inigo. Îi ziceam că arată grozav cu hainele astea de sărbătoare — chiar sînt hainele dumitale de sărbătoare, nu-i așa, Alice ?

— Ia să vedem, începu să mediteze cu glas tare domnul Tarvin, de cîtă vreme ești la noi ?

Nici domnul Tarvin nu părea mult mai grăbit decît Inigo să scape de ea. Și tocmai această ultimă întrebare, care îl făcu să zăbovească acolo încă un minut cu privirea pierdută, constitui nenorocirea lui.

— Oo ! strigă Alice.

Cei doi bărbați se răsuciră pe călcîie. Prea tîrziu ! Doamna Tarvin se și năpustise asupra lor :

— Ce-i aici, ce-i aici ? De data asta zău dacă mai înțeleg, zău dacă mai înțeleg...

— Păi tocmai... ă... cia-ha...

— Noapte bună la toată lumea !

Inigo își lăsă nefericitul director să explice totul. Cînd ajunse pe palierul de la etajul unde se afla camera lui se ciocni de Felton.

— Ce naiba ai făcut toată seara, Jollifant ?

— Știi, Felton, există momente — începu Inigo clătinînd solemn din cap — cînd vederea feței tale luminoase și nevinovate, ochelarii aceștia imaculați, gura aceasta serafică, zburdălnicia și zbenguielile nebunești și totuși sfioase care ne-au adus atîtea ceasuri fericite la Bristol, precum și la Clifton...

— Ah, termină odată cu Bristolul ăla !

— Şi însăşi tenta trandafirie care îţi înveşmîntează acum obrazul tineresc... uneori zic, Felton, toate aceste lucruri se năpustesc asupra inimii mele şi lasă acolo o — cum naiba-i zice — o povară grea, şi-mi spun în sinea mea că o mare răspundere o poartă Conacul Washbury. Ei, bine, iată unul din momentele acelea, Felton. Te compătimesc cu ochii în lacrimi. Noapte bună !

III

— Şi acum, după ce am băut în sănătatea ta, Jollifant — zise Fauntley, în timp ce degetele i se strîngeau în jurul gîtului sticlei de Rob Roy, acum mă voi apuca să-ţi transmit un mic sfat bun.

Vorbea cu acea manieră neobişnuit de îngrijită şi plină de demnitate pe care o găsim adeseori la oameni pe punctul de a fi lichidat socotelile cu o jumătate de sticlă de whisky şi angajaţi în procesul de turnare în pahar a celeilalte jumătăţi.

Era luni seara, în timpul micii petreceri de ziua lui Jollifant. Chefliii rămăseseră singuri stăpîni în localul şcolii, căci Tarvin-ii cinau în oraş, iar domnişoara Callander se retrăsese devreme ca să-şi odihnească glezna. Într-adevăr, minuscula cancelarie, plină de suficient fum şi iz de Rob Roy ca să poată fi asemeni unei cîrciumi din Scoţia de sus — părea să se fi detaşat cu totul de Conacul Washbury. E posibil ca un membru al trioului — Felton — să nu prea poată fi etichetat drept un chefliu. Nu-i plăcea whisky-ul şi tot timpul era chinuit în taină de gîndul ce ar putea să zică sau să facă tovarăşii lui sub influenţa acestuia ; dar fiind de felul lui un tînăr de treabă şi cu spirit de turmă se străduia cum putea mai bine, înnecîndu-şi cîte un deget de whisky în mult sifon şi apoi sorbind amestecul cu ochii închişi şi cu urechile astupate, fumînd una după alta ţigările lui fără nicotină şi rîzînd ori de cîte ori hohoteau ceilalţi, ca să le ţină şi el hangul. Şi poate că Fauntley, care se afla acolo pentru a impune o comportare protocolară faţă de bătrînul Rob Roy nu reuşi nici el pe deplin să chefuiască. În schimb, în ceea ce-l priveşte pe Inigo personal, nu puteau să existe nici un fel de asemenea rezerve. El se afla acolo pentru a face onorurile casei, pentru a bea împreună cu tovarăşii lui de nenorocire şi pentru a-i înveseli, pentru a uita şi pentru a se simţi cît mai la largul lui. De fapt, nu ţinea chiar atît de mult la whisky, dar deja consumase din el mult mai mult decît era deprins să bea, şi acum şuviţa sa de păr părea mai lungă şi mai rebelă decît de obicei iar zîmbetul lui un pic mai larg, gesturile lui căpătaseră o oarecare amploare şi nobleţe, iar spiritul lui, redescoperind abundenţa vrăjită a vieţii, căpăta aripi.

— Dar înainte de a-ţi da aceste sfaturi, continuă Fauntley, aş dori să-ţi pun cîteva întrebări într-un spirit care este — sînt convins că vei înţelege, Jollifant — absolut prietenesc. Nu am intenţia să fiu cîtuşi de puţin lipsit de politeţe.

Rotunji aceste observaţii cu grija unui mare avocat care rosteşte o pledoarie la Curtea de Casaţie. Măsurînd timpul după cîteva alte pahare, curînd avea să se afle la răscrucea obişnuită, fiind silit să se îndrepte într-o di-

recție și să discute despre pierderea poziției lui în cadrul Bisericii și despre decăderea civilizației — sau dimpotrivă, să pornească în direcția opusă și să înceapă să vorbească măscări. Pentru moment însă, era încă slobod, așa că se bucura pe deplin de capacitatea de a alege, a dezvolta și a discuta pe larg orice temă.

— Prima mea întrebare este : Ai ceva bani ?

— Vreo două lire și zece șilingi, răspunse Inigo.

— Nu, nu mă refer la monezi, la bani gheață, ci la mijloace, la venituri, la capital.

— A, asta ? Am un venit particular de circa șaizeci de lire pe an, provenind — domnilor — din investiții. Am bani investiți în acțiuni ale Societății de gaze din zona occidentală, precum și ale Companiei de genți și geamantane Shuttlebury. Aș putea adăuga, eventual, că această din urmă companie — de genți și geamantane — e cam pe geantă.

— Prea bine. Dar din asta nu poți trăi, nu-i așa ? Și totuși, oricum, e ceva, zise Fauntley cercetîndu-și cu un aer de o deosebită gravitate muștiucul pipei. A doua mea întrebare este : Dar familia dumitale ? Ai ceva perspective de moștenire ? Ai pe cineva în sarcina dumitale ?

— Nici una, nici alta. Inigo își ridică paharul. Dragii mei prieteni, nu am familie. Omul pe care-l vedeți în fața dumneavoastră este orfan. De fapt, am totuși un unchi — negustor de ceai la Dulwich — care oarecum m-a ajutat să-mi fac educația pînă am plecat de la Cambridge. În vacanța mare stăteam la el. E un moșulică destul de simpatic și singura dintre cunoștințele mele care mai poartă pălărie de pai.

— Știu eu pe cineva care umblă și iarna cu pălărie de pai, se strecură timid în conversație Felton.

— Mai bea un păhărel, Felton, îi zise Inigo împingînd către el sticla. Chiar și iarna zici ? Iete bă, de unde sare iepurele ! Cine-ar fi zis că știi atîtea chestii ? Zici că nu-și dă jos pălăria din cap tot anul ? Trebuie să-i spun și lui unchiu-meu povestea asta. Să vezi ce-o să se înfurie. Dar ia zi, Fauntley, unde ne duce chestia asta, care e firul tainic al afacerii ?

— Păi uite, Jollifant, care ar fi sfatul pe care ți l-aș da : Șterge-o din văgăuna asta. Nu faci altceva decît să-ți pierzi timpul. Ție nu-ți place văgăuna și tare mă tem că nici tu nu-i placi ei.

Fauntley goli paharul și-și reaprinse luleaua :

— Nu vreau să zic să te duci la altă școală. Sînt școli pregătitoare berechet și încă și mult mai bune chiar decît Washbury. Dar sînt și altele mai rele. Am văzut eu vreo două pe lîngă care asta ar fi un paradis.

— Mă îngrozești, strigă Inigo.

— Mde, nu prea știu, zise Felton, am auzit eu de niște școli...

Dar ceea ce auzise el nu se putu dezvălui niciodată deoarece acutele lui tremurătoare fură înnecate cu totul de basul profund al lui Fauntley.

— Dacă le pui pe toate la socoteală, școlile astea pregătitoare nu sînt ca prăpăditele alea de școli comunale sau municipale, ori cum naiba le mai zice acuma — fabrici de cititori și scriitori. Chiar și un gentleman mai poate preda în ele. Să nu uitați chestia asta, bă, puștilor. Astea sînt

singurele locuri care au rămas potrivite pentru un gentleman.

— Fără doar și poate, încuviință trist Inigo. Dar e cam groaznic să fii gentleman, nu-i așa ?

— E o chestie aproape complet răsuflată, zise Fauntley. Și apropo, cam tot așa e și sticla asta. Trebuie să mai fie vreuna pe undeva, nu Jollifant ?

— Există, și am s-o deschid imediat. Dar ce să fac dacă plec de aici ?

— A, firește, asta te privește, zise Fauntley care părea să socoată că pînă în acel moment conversația se desfășurase în legătură cu niscaiva probleme publice și el aveà pe de-a'ntregul înfățișarea unui om care a izbutit să le rezolve cum nu se poate mai bine. Eu n-am pretenția să mă pricep la lucrurile astea. Dar parcă ai nițel condei, nu-i așa ? De ce nu te faci gazetar ?

— Pentru că m-am născut cu cel puțin treizeci de ani prea tîrziu, răspunse Inigo. Acuma, cu siguranță dacă aș fi scris pe vremea lui Henley...

— Bun băiat, Henley ! exclamă Fauntley cu un asemenea aer încît uluitul Felton — neștiindu-l pe Henley decît drept omul care reprezenta idealul sufletului lui — socoti că cei doi trebuie să fi fost colegi la Oxford.

— ...aș fi putut să fac o treabă, continuă melancolic Inigo. Acum însă e din păcate prea tîrziu. Ei, dar oricum și în momentul de față, lucrez la o treabă, un eseu despre *Ultimul rucsac* — știți, despre astea... excursiile pe jos — care l-ar fi făcut pe Henley să sară în sus de bucurie. Dar sînt absolut convins — adăugă el ca un prooroc al adevărului — că nu există nici un ziar din țară care l-ar publica

în momentul de față. Nu ! M-am gîndit bine la toate astea, dar e inutil. Într-o bună zi, cine știe, s-ar putea ca eu să...

Și-și rotunji fraza cu un gest grațios ; fără doar și poate acela al unui om care acceptă sau refuză mai multe cununi de lauri.

— Păi atunci înseamnă că nu merge, zise Fauntley atît de sincer încît sună aproape brutal. Ce altceva ar mai fi ? Bineînțeles că ești al dracului de îndemînatic la pian — te-am auzit eu — îmi amintești întotdeauna de un băiat care era pe vremea mea la Merton. Era băiatul cel mai iscusit pe care l-am auzit vreodată punînd degetele pe clapele pianului, îți putea cînta și din gură chiar orice, măcar că n-aș putea zice că pînă la urmă i-a slujit la ceva. Ultima dată cînd am mai auzit de el a fost văzut deschizînd stridii la un bar din Sydney — vreau să spun în calitate de chelner, nu de client. Și totuși — făcu el o concesie îngăduitoare — s-ar putea să izbutești să scoți ceva din iscusința asta.

— Puțină distracție, atîta tot. Dar pe sufletul lui pește ! Mai deunăzi — parcă sîmbătă seara era — am născocit o melodioară de toată frumusețea. Ai auzit-o, Felton ? Aș putea să zic că e cam cea mai bună din toate pe care le-am dibuit.

Și începu să-și fluiere melodioara care suna mai bine ca oricînd.

— I-a s-o auzim, Jollifant, zise Fauntley.

— Ce vrei să spui ? Să mergem în sala de clasă ?

— Chiar așa. Ia să mai bem repede un rînd... (și picură puțin Rob Roy în cele trei pahare) și pe urmă să facem nițică muzică.

— Ai dreptate ! zise Inigo și-și manifestă aprobarea dînd paharul pe gît.

— Bine, bine, dar uite ce e..., începu Felton dînd semnalul de alarmă cu ochelarii.

— Nu e momentul să ne uităm ce e, Felton, zise sever Inigo. Bea paharul pînă la fund. Asta e speriat fiindcă sîmbătă m-a oprit din cîntat madam Tarvin — îi explică el lui Fauntley.

— E plecată, zise Fauntley, și chiar dacă n-ar fi, nu văd ce importanță ar avea. Și bău cu aerul că toastează pentru osînda veșnică a muierii de care era vorba. Ia, luați-vă paharele și un sifon. Eu iau sticla.

Iar Felton, necăjit cumplit, îi urmă și el la parter.

— Una mică pînă nu începi, propuse Fauntley.

Așa că Inigo mai bău un pahar. Niciodată în viață nu i se mai păruse claviatura unui pian atît de îmbietoare. Se simțea în stare să facă orice, absolut orice cu asemenea claviatură. Îi plăcea această expresie atît de mult încît se trezi că o repetă : „Abssolut, orrr'ce". Asta îi dădu deodată un simțămînt de încredere veselă. *Taram-taram-tara-ta-ta-ta-ta.* Asta era splendida înfloritură introductivă. Iar acum începea să pătrundă în melodia lui, mai întîi delicat, ușurel de tot. *Tara-ra-rim, tara-ra-ra* — cu siguranță că suna mai bine ca oricînd — *tara-ra-rim, tara-ra-rim.* O cîntă de la cap la coadă cu un tușeu delicat, molcom.

— Asta e ? întrebă Fauntley din mijlocul aburului auriu de Rob Roy care-l învăluia.

— Da, asta e. Îți place ?

— Mde, n-aș avea pretenția că urechea mea e foarte bună, dar mie mi se pare că e pur și simplu de prima calitate, Jollifant, mult mai bună decît majoritatea chestiilor pe care le auzi în zilele noastre. Ar trebui să pui pe cineva să ți-o tipărească. *Tara-ra-rim.* Nu, încă n-am prins-o destul de bine. O mai ascultăm din nou peste un minut. Între timp hai noroc și celelalte !

Drept răspuns Inigo dădu paharul pe gît și apoi reîncepu să cînte. Le înfățișă vreo cinci-șase melodii proprii, și Fauntley bătea tactul cu piciorul iar Felton clătina din cap, deși cu oarecare îndoială.

— Bravo ! striga bătrînul Rob Roy, vorbind prin gura lui Fauntley. Băi, Jollifant, să știi că tu ai tușeu, mă ! Ai un tușeu mi-nu-nat ! Și talent, dom'le, talent, ce mai !

— Ai auzit melodiile astea ale mele ? zise Inigo întorcîndu-se emoționat spre el. Am eu o expresie cu care le etichetez, mi-a fulgerat deodată prin minte mai deunăzi : sînt ca o familie de spiriduși îmbrăcați în frac. Ce zici de chestia asta ?

— Oo, oo ! sună al dracului de bine, zise Fauntley, dar parcă tot prefer melodiile. Ia s-o mai auzim o dată p-a dintîi.

Iar Inigo, stabilind definitiv în sinea lui că în ceea ce privește crearea unor exprimări alese e cel puțin cu un cap deasupra tuturor celorlalți, reveni la *tara-ra-rim, tara-ra-ram* a lui, și de data asta o făcu să răsune în *fortissimo,* în loc să mai sugereze prin aluzii subtile și șme-

cherești cum ai putea să te strecori după colț, acum melodia sfida răspicat pe oricine sau orice lucru care ar fi putut să te țintuiască locului și sfîrșea prin a-ți da aripi. Fauntley ținea tactul bătînd cu paharul în măsuța de lîngă pian. Pînă și Felton începuse să marcheze ritmul cu piciorul. În sală se stîrnise o asemenea gălăgie încît chiar dacă se oprea un automobil la intrarea principală și i se deschidea ușa, nimeni din cei de față nu și-ar fi dat seama.

Încheind cu un duduit final, Inigo sări în picioare.

— Și asta este melodia — strigă el — pe care nenorocita aia de madam Tarvin, mormanul ăla de prune chifligite din farfuriile altora, m-a oprit s-o cînt deunăzi seara.

— O adevărată rușine nemaipomenită ! mîrîi Fauntley. Babornița asta strică cheful la toată lumea.

— Da, nici mie nu mi-e prea simpatică, trebuie să mărturisesc, adăugă Felton, aruncîndu-și discreția și moderația unde doar bătrînul Rob Roy mai putea ști.

— Simpatică, Felton ? Da' e nesuferită. Și ce pereche fac ăștia ! Nici nu v-am spus vreunuia din voi ce mi s-a întîmplat aseară.

Și Inigo se cufundă plin de aprindere într-o relatare a întîmplărilor din seara anterioară, începînd cu momentul cînd domnul Tarvin o descoperise pe domnișoara Callander în fața ușii. De îndată ce o adusese pe doamna Tarvin în scenă pentru prima dată, narațiunea lui Inigo începu treptat să-și piardă contactul strîns cu adevărul, pînă cînd în cele din urmă ajunse doar o poveste din *O mie și una de nopți*, alcătuită în principal din „cia-ha-uri" stînjenite și din „ce-i aici, ce-i aici ?"

— Phii, strașnic de bună poveste ! al dracului de bună ! zicea Fauntley răsucindu-se pe-o parte și pe alta în scaun. Nu cred o vorbuliță din ea, Jollifant, urlă el, dar e nemaipomenit de bună povestea.

— Vă asigur că e adevărul curat ! urlă ca răspuns Inigo.

Acum se așezase la loc, așa că toți trei stăteau cu capetele foarte apropiate unele de celelalte.

— Și cum vă zic, se apropie aia strigînd : „Ce-i aici, ce-i aici, ce-i aici ? Nu pot înțelege, zău că nu pot înțelege. Ei, acuma ia spune-mi, ia spune-mi, ia spune-mi". „Păi să vezi, zice bietul bătrînel, că păi să vezi — cia-ha". „Nu, nu văd nici un cia-ha. Nu văd nicăieri nici un cia-ha" țipă ea către el. „Te văd vorbind cu o fată, o fată. O fată tînără, o fată tînără de tot. Nu-ți dau voie să vorbești cu o fată, nu-ți dau voie deloc, deloc".

Inigo se opri o clipă istovit.

— Ba nu, asta n-a zis-o niciodată, urlă iarăși Fauntley. Nu poți să-mi zici mie că a zis una ca asta.

— Nu, știu că n-a zis-o, sări în sus Inigo, își aruncă pe spate șuvița rebelă și apoi se plesni peste genunchi. Dar nu vezi că vă redau esența lucrului, esența absolută ? Asta vroia să zică.

— Oare chiar așa să fie ?

Aceste cuvinte veniră către ei într-un țipăt de furie dinspre ușa de la celălalt capăt al încăperii. Acolo se afla în picioare doamna Tarvin.

Șocul, vederea ei în acel loc, apărînd la capătul unui lung crescendo al emoției și agitației, reteză în Inigo ul-

timul fir pe care se mai putea bizui pentru stăpînirea de sine. Sări în sus să-i răspundă însuşi bătrînul Rob Roy :

— „Ei, ce vii să-mi spui acum, tu neagră şi tainică vrăjitoare înnoptată !“ [1] tună el către capătul celălalt al sălii.

— Cum ! ţipă ea şi se năpusti înainte urmată de soţul ei. Ce-ai zis ? Eşti un huligan beat. În viaţa mea nu mi s-a întîmplat să primesc o asemenea insultă. Şi încă de la unul din profesorii noştri ! N-am auzit niciodată, n-am auzit niciodată un asemenea lucru. Clasa asta prefăcută într-o cîrciumă şi clovnerii şi insulte şi ultraj ! De ce nu zici nimic, nu zici nimic, James ? Spune-i să plece imediat.

— Ar trebui să-ţi fie ruşine, Jollifant, zise domnul Tarvin adunîndu-şi toată severitatea de care era capabil. Eşti... ăă... beat. Cia-ha.

Fauntley făcea eforturi nemăsurate pentru a se trezi :

— Mde, Tarvin, s-a cherchelit şi el niţel. Ce vrei, e ziua lui. Duceţi-l la culcare.

— Iartă-mă te rog, Fauntley, dar sînt mai treaz ca oricînd, zise Inigo, şi refuz să fiu dus la culcare.

— Şi atunci acest... acest... acest individ o să rămînă aici ? îşi întrebă doamna Tarvin furioasă soţul.

— Fireşte că nu. Aştept demisia, mormăi domnul Tarvin.

— Trebuie să plece dis-de-dimineaţă, dis-de-dimineaţă. Nu-l mai suport aici nici măcar o clipă, nici măcar o clipă.

Turbarea ei părea să crească.

[1] Citat din *Macbeth* de Shakespeare, Actul IV, Scena I, versul 48.

— Te înţeleg foarte bine. Cia-ha. Ruşinoasă poveste, mormăi iar soţul ei. Dar oricum, nu-i chiar aşa uşor să plece dis-de-dimineaţă.

— Şi de ce, mă rog ?

— Păi, în primul rînd că ar trebui să-i dăm preavizul de un trimestru. Cia-ha.

— În două vorbe, zise Inigo făcînd un gest larg dar vorbind cît se poate de deslușit, dacă plec dimineaţă trebuie să-mi plătiţi salariul pe un trimestru. Cincizeci şi două de lire. O nimica toată, dar e a mea.

— Puţin îmi pasă de asta, strigă doamna Tarvin privindu-l pe Inigo de parcă ar fi fost cine ştie ce specie de reptilă, iar apoi fulgerîndu-l scăpărător din ochi pe soţul ei. Nu mai vreau să-l mai văd aici nici măcar o zi, nici măcar o zi. Ştiam eu ce-o să se întîmple încă de la început, încă de la început. Altă numire ridicolă de-a ta. Vreau să plece chiar mîine, oricît o costa.

— Prea bine, draga mea, zise domnul Tarvin care într-adevăr ştia prea bine de unde vin toţi banii. Va trebui să ne descurcăm cumva — cia-ha — încă vreo săptămînă sau două. O să... ăă... primeşti cecul pentru trimestrul întreg dimineaţă, Jollifant, şi atunci ai să ne părăseşti.

— Aşa şi trebuie, aşa şi trebuie, strigă doamna Tarvin.

În momentul acela Inigo se străduia să închidă capacul pianului şi nu izbutea prea bine întrucît nu observase că pe claviatură rămăsese o cutie mare de chibrituri de menaj.

— Nu te atinge de pianul ăla, nu te atinge, continuă ea. Du-te la culcare şi pregăteşte-te de plecare mîine dimineaţă.

— Nu plec mîine dimineaţă, anunţă răspicat Inigo.

— Ba vei pleca fără doar și poate.

— Ba nu, nu plec mîine dimineață. Plec chiar astă seară. În clipa asta.

— Nu te prosti, Jollifant, îi zise Fauntley punînd mîna pe brațul lui. Nu poți pleca astă seară. E imposibil.

— Ba nu e deloc imposibil. E o idee excelentă.

— N-ai nici un tren, își urmă Fauntley încercarea de convingere. N-ai putea pleca nicăieri.

— Pot merge pe jos, zise Inigo triumfător. Îmi pot lua rucsacul în spinare și pot merge pe jos. Plec astă seară. Nu plouă, nu-i așa ? Plouă, Felton ?

— Eu... ăă... nu știu, se bîlbîi bietul Felton care de vreo cinci minute tot încerca în fel și chip să fie cît mai puțin vizibil.

— Sînt uimită, sînt cît se poate de uimită de dumneata, domnule Felton, zise pe un ton sever doamna Tarvin. De la *dumneata* mă așteptam la lucruri mai frumoase.

— Felton a fost băgat fără voia lui în povestea asta — zise Inigo — pentru că i-am zis că-i ziua mea. Felton nu poate rezista unei zile de naștere ; nu-i așa că nu poți rezista, Felton ? Domnule Tarvin, plec astă seară, așa c-am să vă rog să-mi semnați chiar acum cecul.

Vorbea foarte încet și cu multă grijă.

— Dar e... ăă... cia-ha... ridicol, Jollifant. O să trebuiască să pleci, bineînțeles, dar încă... ăă... cia-ha.

— Lasă-l să plece, lasă-l să plece ! strigă doamna Tarvin. Cu atît mai bine că scăpăm de belea dimineața. Nu văd de ce ar trebui să iscălim cecul la ora asta tîrzie din noapte, dar cu cît mai curînd va pleca, cu atît mai bine va fi și dacă va trebui să doarmă într-un șanț asta nu-i treaba

noastră, nu-i deloc treaba noastră. Domnule Felton, fii te rog atît de bun, încît să îndepărtezi paharele acelea scîrboase și să deschizi toate ferestrele. Încăperea aceasta este dezgustătoare, dezgustătoare.

Le întoarse un spate vibrînd încă de furie și apoi ieși ca un comandant de regiment.

Un sfert de oră mai tîrziu Inigo avea în buzunar cecul și-și strînsese într-un rucsac lucrușoarele strict necesare.

— Am să-ți spun eu unde să-mi trimiți cufărul și geamantanul, îi zise el lui Fauntley care asista la scenă. Vrei să fii amabil să bagi de seamă ce se întîmplă cu lucrurile astea pînă cînd ți le cer ? Trebuie să fie douăsprezece, nu ? Nu-mi e cîtuși de puțin somn, e o noapte frumoasă și am terminat cu gaura asta și o vreme n-am nevoie să caut alta și mă doare-n cot. Eu zic că e o ieșire glorioasă.

— Și eu zic că e o prostie cît tine de mare, îi zise Fauntley rînjind. Și Dumnezeu știe cum o s-o scoatem la capăt cu lecțiile săptămîna viitoare sau ce gen de ruină ambulantă o să-i scormonească lui Tarvin oficiile de plasare cărora li se va adresa. Dar oricum, Jollifant, eu îți urez noroc ! Stai că a mai rămas un strop de whisky. Hai să bem o ultimă dușcă la despărțire.

Tocmai asta făceau cînd băgă capul pe ușă Felton.

— Va să zică chiar pleci ? I-am spus și domnișoarei Callander. A scos capul din dormitor și m-a întrebat ce se întîmplă. Îți pot fi de folos cu ceva, Jollifant ?

Inigo îi strînse mîna.

— Cu nimic decît cu un adio. Și să știi Felton că am să dau sufletului tău o scrisoare de recomandație către Ade-

vărurile Eterne, deși să fiu al dracului dacă știu unde sînt situate. O să ne reîntîlnim cîndva, o simt în încheieturile mele.

Între timp își pusese trenciul și-și trîntise rucsacul peste el, își găsise pălăria și un fioros baston din lemn de frasin și era gata de plecare. Fauntley ieși împreună cu el. Cînd trecură prin dreptul ușii ei, domnișoara Callander scoase capul afară.

— Te ajung peste un minut, îi șopti Inigo lui Fauntley și rămase în urmă.

— Chiar pleci ?

În capoțel, domnișoara Callander semăna grozav cu un iepuraș de casă trandafiriu.

Deschise ochii cît de mari putea și gura mai deloc.

— M-au concediat și plec.

— Vai ce băiețel zănatec ești ! îi șopti ea. Îmi pare îngrozitor de rău. Foarte curînd o să fie și rîndul meu și n-o să-mi pară rău deloc, zău că n-o să-mi pară rău.

Inigo o privi țintă, cu un ușor zîmbet prietenos :

— Dacă aș fi în locul tău aș încerca să mă instalez în Egipt.

Ea încuviință din cap fără să înțeleagă mai nimic.

— Tocmai... tocmai scriam ceva. A, dar... am ceva pentru tine, adăugă ea în pripă și scoase la iveală un pachețel. Nu sînt decît cîțiva biscuiți și puțină ciocolată, dar mă tem că oricum n-aveai nimic de mîncare la tine, nu ? Și-o să-ți fie îngrozitor de foame.

Inigo fu de-a dreptul înduioșat. Într-o străfulgerare îi veni în minte faptul că de ani de zile nu mai făcuse

nimeni așa ceva pentru el. Trăia aproape în întregime într-o lume în care orice serviciu trebuia plătit.

— Daisy Callander, îi spuse el pe un ton duios aproape plîngînd, ești o fată minunată. Nici nu știi cît de recunoscător pot să-ți fiu. Uitasem cît de foame o să-mi fie peste vreo două ceasuri.

— Dar unde te duci ?

O privi lung.

— Știi că uitasem aproape complet de asta ? Habar n-am unde mă duc. Poate că am s-o pornesc pe jos și am să merg, am să merg... La revedere... și mult noroc !

Îi întinse mîna.

Ea își strecură mîna într-a lui în loc să i-o strîngă. Apoi își ridică ușor fața.

— La revedere, îi zise ea și lacrimile îi tremurară în glas.

Își dădu seama că ea vrea să fie sărutată. Dar oricît de ciudat s-ar părea, cu toate că niciodată n-o plăcuse mai mult decît în clipa asta, nu vroia s-o sărute. Și totuși, o sărută, cu tandrețe, apoi îi mai strînse o dată mînuța și coborî repede scările. Fauntley îl aștepta la intrarea principală.

— E o noapte frumoasă dar e cam rece și e un întuneric de-ți dai cu degetele în ochi, îi zise Fauntley. Peste un ceas are să-ți pare rău că n-ai rămas aici să te culci. Mai bine te-ai răzgîndi acum.

— Eu ? Niciodată ! zise Inigo scrutînd întunericul. Îmi place cum miroase. O s-o iau cătinel spre Peterborough.

— Jollifant, în capul tău tinerel n-ai pic de minte.

— Şi să ştii, Fauntley, că am să te ţin la curent cu ce mi se mai întîmplă. Pînă cînd ne reîntîlnim am să-ţi trimit rezumate fugitive ale aventurilor mele.

— Repet, Jollifant, n-ai pic de minte. Şi dacă aş fi cu douăzeci de ani mai tînăr aş veni şi eu cu tine.

Două minute mai tîrziu, Fauntley zăvorîse uşa, iar Inigo, părăsind terenul şcolii, intrase pe drum şi o pornise repede spre apus.

Capitolul al IV-lea

DOMNUL OAKROYD PE DRUM

I

Cînd domnul Oakroyd se repezi afară din casă şi porni în graba cea mai mare pe strada Ogden ţinînd într-o mînă coşul de nuiele şi în cealaltă geanta cu scule, habar nu avea încotro se îndreaptă. Ştia doar că se duce undeva, atunci pe loc, în miez de noapte. Gîndul de a lua un tren la o asemenea oră tîrzie îl speria într-o oarecare măsură, căci i se părea un gest nesăbuit de om la ananghie. Doar o singură dată în viaţă luase trenul noaptea şi asta se întîmplase în tovărăşia a şase sute de alţi cetăţeni din Bruddersford. Parcă se şi vedea arestat la casa de bilete.

— Ha, Jess ! strigă cineva.

— Ha, băiete, răspunse el grăbindu-se să meargă înainte şi întrebîndu-se cine o fi fost.

Acum mergea atît de repede şi era atît de afundat în gîndurile lui încît în faţa cîrciumii „Răţoiu' cu gunoiu'" dînd înspre Woolgate se izbi în mare grabă de cineva, de o matahală.

— Hei, unde naiba te duci ! strigă matahala și apoi își dădu seama cine e. A, e Jess Oakroyd. Unde te duci Jess ?

— Plec în concediu, Sam, răspunse domnul Oakroyd strecurîndu-se înainte și lăsînd matahala cu ochii holbați de uimire.

Aceste mici întîlniri păreau să facă situația încă și mai disperată. Atunci îi veni în minte numele lui Ted, nepotul domnului Oglethorpe, care îi spusese aseară că putea să meargă cu el ori de cîte ori dorea. Își mai amintea că-i spusese că pe la unsprezece seara, sau poate chiar mai tîrziu, o să încarce la magazinul Merryweather din strada Tapp și că, după aceea, pleacă undeva în sud... unde zicea ?... La Nuneaton. Asta era. Îl cuprinse o imensă ușurare la gîndul că Ted o să-l ducă și pe el în sud. Probabil o să însemne să stea toată noaptea pe niște baloturi în fundul camionului. Dar această perspectivă nu-l înfricoșă cîtuși de puțin, nici măcar nu făcu să-i piară curajul. Oarecum îi plăcea ideea de a pleca în felul ăsta din Bruddersford.

Tapp Street, aflată cam prin centrul orașului, e o stradă scurtă, plină de birouri și de antrepozite ; îndată după șapte seara pare tare întunecată și aproape pustie. Acuma nu se auzea pe stradă decît un singur sunet dar, de îndată ce-l auzi, domnul Oakroyd începu să grăbească pasul după ce dădu colțul. Era zgomotul motorului unui camion, un duduit interior. În timp ce domnul Oakroyd se grăbea către el, motorul camionului izbucni într-un adevărat uruit. Camionul avea să plece într-o clipă.

— Hei ! strigă domnul Oakroyd și începu să alerge pur și simplu. Camionul parcă fremăta de nerăbdare.

— Hei, Tedd, strigă domnul Oakroyd, vin cu tine.

De la volan îl privi un tip pe care nu-l putea vedea deslușit.

— Mai încet cu gălăgia, omule, zise tipul de la volan cu glas răgușit. Și dacă vii, o să trebuiască să te urci în spate. Aici în față nu e loc decît pentru două persoane. Grăbește-te. Altă soluție n-ai.

Fără îndoială că nu era glasul lui Ted, dar domnul Oakroyd nu-și bătu capul cu chestia asta.

— Bine, strigă el gîfîind și-și aruncă cele două bagaje în spatele camionului. Din fericire acesta nu era foarte plin și mai găseai ceva loc de o parte și de alta, întrucît baloturile sau lăzile acelea acoperite cu prelata nu ajungeau chiar pînă la margine. Dar mai trebuia să se arunce și el și încă nu izbutise s-o facă în momentul cînd camionul se puse în mișcare, așa că mai mulți metri fu purtat în josul străzii Tapp cu picioarele legănîndu-se în aer. Doar cu un efort uriaș izbuti să se înalțe peste marginea lăzii camionului și oricum își juli fluierele picioarelor și genunchii. După ce se odihni vreo cîteva minute, izbuti să-și îndepărteze cele două bagaje trăgîndu-le pînă acolo unde era suficient spațiu, între scîndura din spate și grămada de lăzi acoperite cu prelata, așa că se așeză acolo cît mai comod cu putință.

Era grozav. Camionul sălta și uruia într-o viteză uluitoare și domnul Oakroyd privea triumfător antrepozitele și prăvăliile din Bruddersford, tramvaiele săltînd și țopăind, tremurînd și apoi rămînînd în urmă. Cu mare iscu-

sință își umplu și-și aprinse o pipă de tutun marinăresc — care pînă și el căpătase nu știu cum o aromă nouă și aventuroasă —, și o fumă cu un adevărat aer de bătrîn lup de mare, ca un om care scrutează zorile ca să vadă uscatul de la capul Cambodgia. Printre binefăcătoare suluri de fum văzu cum însuși Bruddersfordul se topește în depărtare, zări colinele înălțîndu-se — o beznă vagă — felinarele suburbiilor îndepărtate, din ce în ce mai îndepărtate, căpătînd forma și licărirea unor constelații. Alte orașe — Debbsbury și Wakefield — se strînseră în jurul lui și apoi se scuturară și se îndepărtară. Acum era mai trist și începuse să cam tremure în trenciul lui subțirel. Și totuși îl încălzea puțin sentimentul scăpării aceleia triumfătoare. Nu-i păsa unde o să debarce dimineața. Camionagiii mînau repede și era strașnic.

Într-un tîrziu, veni un moment mare. Ațipise puțin dar îl trezi senzația că mașina a încetinit, apoi auzi claxonul și, după aceea, camionul coti pe un drum care se deosebea complet de toate cele pe care mersese pînă acum. Era neted și drept ca o daltă și luminile care treceau pe lîngă el îi arătară stîlpi dubli de telegraf și o suprafață care părea să alunece din ei ca o apă neagră. Trecură pe lîngă ei ca fulgerul alte automobile, apropiindu-se cu un uruit puternic, claxonînd și apoi dispărînd. Dar camionul călătorea acum mai repede, socotea el, decît ar fi avut dreptul să meargă un camion. Într-un loc însă fură siliți să încetinească puțin și atunci domnul Oakroyd izbuti să citească niște cuvinte scrise cu litere mari negre pe un perete văruit. „Marea Șosea a Nordului". Deci într-adevăr mergea pe marea șosea nord-sud. Îi veni să

strige de bucurie. Puțin îi mai păsa ce se întîmpla după aceea. Parcă se și auzea spunînd cuiva — ar fi trebuit să-i spună lui Lily — toate cîte s-au întîmplat. „La miezul nopții — zicea el în gînd — am ajuns pe drumul cel mare nord-sud". Iată un alt oraș și șoseaua îl străbătu de la un capăt la altul cum ar trece cuțitul prin brînză. Era Doncaster. Nu se mai vedeau tramvaie la ora asta ; toată lumea se culcase în afară de norocoșii care mergeau spre miazăzi, pe marea șosea nord-sud.

— Dumnezeule ! strigă el. Asta e viață adevărată, zău așa ! Bun băiat Ted ! Bun băiat și Oglethorpe ! Foarte mult îi datorez pentru povestea asta.

Și fu cuprins de recunoștință gîndindu-se la Ted și la tovarășul lui de la volan, după care se instală cît mai confortabil și în ciuda emoției prin care trecea începu curînd să moțăie.

Ar fi adormit de-a binelea dacă nu l-ar fi trezit un incident foarte ciudat. Auzi pe cineva țipînd. Camionul scoase un uruit puternic, păru să șovăie.

— Hei, voi ăia ! se auzi strigînd. Stați o clipă, stați o clipă !

Era un polițist. Camionul trecuse deja de el, dar polițistul alerga în urma lui. Se auzi un huruit, un duruit îngrozitor și camionul țîșni înainte, în mod evident șoferul accelerînd cît de tare putea. Polițistul rămase în urmă dar se afla încă destul de aproape ca domnul Oakroyd să-l vadă. Rămase locului dar își mișcă mîna. Pe deasupra zgomotului camionului răsună fluierul polițistului, acel țipăt îngrozitor de ascuțit. Răsună încă o dată și încă o dată, dar acum prindeau din ce în ce mai repede viteză și curînd

totul rămase mult în urmă. Domnul Oakroyd, privind și ascultînd în liniște, cu fața înălțată deasupra peretelui din spate al camionului — niște scînduri care se clătinau cumplit — fu speriat și uluit. Îi mai răsuna încă în urechi fluierul acela, stîrnindu-i întrebări. Ce-o fi însemnat ? Ce planuri o fi avînd Ted ? De ce încercase polițistul să-i oprească ? Oare mergea prea repede ? Asta părea să fie explicația cea mai rațională, dar nu știu de ce nu-l satisfăcea. Era ceva ciudat în toată povestea asta. Între timp se trezise de tot.

Hotărît să se poarte ciudat, camionul nu reveni la o comportare normală. Alerga cu o viteză monstruoasă, zgîlțîindu-l pe domnul Oakroyd pînă ce-și pierdu cu totul răsuflarea, lovit și speriat fiind, și de mai multe ori camionul amenință să se ciocnească de alte mașini, evitîndu-le chiar în ultima clipă și fiind însoțit de strigăte turbate venite din urmă. Domnul Oakroyd începuse să se întrebe dacă n-ar putea cumva să se strecoare pînă lîngă cabină și să strige la Ted, să-l întrebe dacă a înnebunit, cînd deodată camionul viră, izbindu-l de scîndura din spate și coti pe o străduță laterală foarte îngustă. Merse mai multe mile de-a lungul acestui drum în aceeași viteză dementă și zgîlțîiala era mai cumplită ca oricînd. Apoi coti din nou, de data asta intrînd pe un drum încă și mai îngust, de fapt un fel de uliță șerpuită, plină de făgașe și de ramuri joase de copaci care nu rămîneau decît la cîteva degete deasupra lor. Acum fură siliți să încetinească pînă la o viteză care, în comparație cu cea dinainte, părea doar iuțeala melcului. În sfîrșit, domnul Oakroyd avu posibilitatea să respire ca lumea și, după ce trase aer în piept, se uită în jurul

lui, încercînd să scruteze noaptea misterioasă și să se gîndească puțin. Dar abia izbutise să-și adune gîndurile, cînd camionul, sosind într-un mic loc deschis, unde drumul lor se încrucișa cu altul, se opri, spre marea lui ușurare. Era strașnic să mergi în toiul nopții pe Marea Șosea a Nordului dar se cam întrecuseră cu gluma. Uușurel de tot, se ridică în picioare.

— Unde naiba e șurubelnița aia ? auzi el un glas venind din față. Era a omului care îi vorbise în strada Tapp.

Vocea reluă după o clipă :

— E în regulă. Mai bine rămîi aici, Nobby, și strigă șase dacă vezi pe cineva.

Omul se dădea jos din camion.

— Crezi că ni l-a luat ? întrebă celălalt.

Domnul Oakroyd era uluit. Nu era glasul lui Ted. Va să zică de fapt Ted nici nu se afla pe camion.

— Ni l-a luat, ori nu ni l-a luat, eu unul nu merg la rizic, zise cel dintîi vorbitor. Acuma nu mai putem să mergem pe blat și oricît de departe am ocoli trebuie să schimbăm dracului numărul camionului înainte de a se face ziuă. Hei, Nobby, poate ar fi mai bine să cobori. Fă-te-ncoace cu plăcuțele alea cu numere.

În momentul acesta domnul Oakroyd se gîndi că poate n-ar strica să coboare și el. Se dădu jos — sau mai degrabă căzu — căci înțepenise de frig și dîrdîia tot — și apoi merse cu pași șovăitori pînă în fața camionului, frecîndu-și mîinile.

— Alo, alo ! strigă cel dintîi vorbitor uitîndu-se lung la el. Uitasem de-a binelea de tine, șefule. Cred că ți-am cam zdruncinat ficații, nu ?

— Asta cam așa e, răspunse fără prea multă politețe domnul Oakroyd. Dar unde-i Ted ?

— Ted ? Ted ? Cine mă-sa mai e și Ted ? întrebă celălalt. Iar apoi făcu doi pași înainte și scrută fața domnului Oakroyd. Dar dumneata cine mă-sa mai ești ? Hei, Nobby, ăsta nu-i el.

— Nu ? întrebă Nobby pășind și el înainte.

Era un bărbat voinic înfofolit tot, și purta o pălăriuță ca de jucărie îndesată cu mari eforturi pe vîrful capului. Acum fu rîndul lui să se uite lung la domnul Oakroyd.

— Mă, fir-aș al dracului, nu-i el. E un necunoscut. Pentru mine, Fred, e un necunoscut.

— Și pentru mine. Ia ascultă, dom'le, care-i bancul ? întrebă el pe un ton feroce.

— Cum adică, care-i bancul ? întrebă viteaz domnul Oakroyd.

— Adică care naiba-i bancul, asta vreau să spun, repetă celălalt furios.

Domnul Oakroyd nu se simțea deloc la largul lui.

— Păi, ăsta-i camionul lui Ted Oglethorpe, nu ?

— Nu, dom'le, nu e camionul nici unui Ted cum mă-sa-i zice. E camionul nostru, asta e, și aș vrea să știu ce cauți dumneata în el ?

Fred ăsta era un tip agresiv, cu vocea răgușită, unul dintr-ăia care-și înfig fața lîngă a ta cînd îți vorbesc ; și cu fiecare vorbă pe care o rostea părea că se înfurie tot mai rău.

Se prea poate ca domnul Oakroyd să nu se fi simțit la largul lui, și de fapt nici nu putea să nu aibă senzația că e oarecum pierdut și părăsit, așa cum se afla acum la cine știe cîte mile de vreo localitate și pe deasupra în tovărășia a doi indivizi pe care începuse între timp să-i bănuiască a fi mari ticăloși ; dar nu fusese niciodată laș și oricum, era și el destul de bătăios din fire.

— M-am urcat pentru că am crezut că e camionul unui prieten de-al meu, zise el apăsat. Și nici voi n-ați zis nimic ca să mă opriți cînd am zis că mă urc.

— Te-am luat drept altul, zise posomorît Fred.

— Și eu te-am luat drept altcineva, zise domnul Oakroyd, așa că sîntem chit.

— Păi bine, dom'le, ai venit și ești aici și acuma n-ai face rău s-o întinzi.

Și, întorcîndu-i spatele domnului Oakroyd, Fred începu să fluiere.

— Ba nu, mai bine așteaptă o clipă, zise Nobby. Eu cred că n-ar strica să mai discutăm puțin chestia asta.

Și zicînd acestea îi făcu semn lui Fred și amîndoi se îndepărtară puțin și începură să șoptească între ei. Domnul Oakroyd prinse cîteva frînturi de fraze, dintre care una — „Știe prea multe" — fu repetată de cîteva ori de Nobby.

— Dacă vreți să schimbați numerele alea — strigă domnul Oakroyd — dați-i drumul, pe mine nu mă privește.

— Ce țipi, dom'le așa, ce țipi așa tare ? zise Fred întorcîndu-se împreună cu tovarășul lui. E-n regulă, Nobby, eu mă apuc de treabă. Între timp, tu ține-l de trăncăneală. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu vorbiți prea tare.

Şi zicînd acestea se ocupă de plăcuţa cu număr din faţa camionului.

Nobby îşi aduse trupul mătăhălos şi misterios aproape de domnul Oakroyd şi cînd deschise din nou gura vorbi pe un ton amabil şi împăciuitor :

— Şi încotro ziceai că te îndrepţi, dom'le ?

— Apăi, cum să-ţi zic, mă gîndeam să mă duc niţel mai spre miazăzi, îi explică domnul Oakroyd. Poate cam pe la Leicester pe acolo. Am mai fost odată pe acolo şi acuma mi-am pierdut slujba aşa că m-am gîndit să încerc să schimb locul.

— Dar ţi-ai ales o oră cam ciudată pentru plecare, nu ? reluă Nobby tot cu amabilitate ; dar subliniind cuvintele cu oarecare subînţeles.

— Da, am plecat cam tîrziu — ca şi voi. Numai că vezi mata, prietenul ăsta al meu îmi spusese c-o să fie acolo tîrziu la depozitul lui Merryweather din strada Tapp.

— Da, da, aşa e, Nobby, mormăi Fred de acolo de unde lucra cu spinarea încovoiată. I-am văzut şi eu camionul ceva mai în jos şi cred că a plecat cam cu vreo zece minute înaintea noastră.

— Da, da, exact, exact, zise Nobby cu multă viclenie. Apoi îşi coborî glasul : Chestia în sine, domnule, este că... cred că dumitale ţi s-au părut vreo două sau trei lucruri niţel cam ciudate în povestea asta, nu-i aşa ?... Dar chestia în sine este că eu şi cu Fred ăla de colo n-avem nici unul din noi permis — adică de conducere vreau să zic — aşa că dacă nici unul n-avem permis înseamnă că tre' să mergem cam pe şeşt, chipurile.

— Asta nu-i treaba mea, răspunse domnul Oakroyd pe un ton meditativ, dar nu prea văd eu cum o să vă ajute schimbarea asta a numerelor dacă n-aveţi permis. Oricum vă poate opri poliţistul. Dar, mă rog, voi ştiţi mai bine cum stau treburile voastre.

Nobby plescăi din buze, poate ca să sugereze că a căzut într-o meditaţie profundă.

— Nu ţine, dom'le, zise el într-un tîrziu, văd că n-are rost să încercăm să te tragem în piept. Eşti prea deştept pentru chestii dintr-astea. Păi, uite cum stau lucrurile (şi acum începu să şoptească cu un aer prietenos, confidenţial, ca între doi complotişti). Un prieten de-al meu e tovarăş la parte la o firmă, ai înţeles, da ? Şi a avut şi el o mică ciondăneală, ca să zic aşa, cu ăilalţi doi tovarăşi la parte şi ce i-a venit lui, să se despartă de ei. Ai înţeles, da ? Zice că el îşi ia partea lui şi ăia îşi iau partea lor. Numai că n-a putut să-şi ia partea fiindcă ăilalţi nu vroiau să strice tovărăşia. Cică e partea lui dar ei nu vor să strice învoiala decît dacă sînt siliţi. Şi-atuncea a venit la mine şi zice că să scot eu în locul lui partea care i se cuvinte. O dată ce a plecat e în regulă, nu mai e nici o bătaie de cap şi scapă şi de proces pe chestia asta. Ei n-au cum să-l înhaţe fiindcă e marfa lui. Dar ar putea să ne înhaţe pe noi fiindcă am scos-o din depozit. Am ştiut noi asta, eu şi cu Fred, cînd am bătut palma să facem trampa, dar oricum sîntem şi noi doi smei, ce mai ? Aşa că din cînd în cînd mai ne luăm şi noi ceva riscuri ca să facem un serviciu unui prieten, zău aşa.

— Da, da, zise domnul Oakroyd, care nu credea o vorbuliţă din toată povestea ce i-o îndrugase necunoscutul.

Aşa, şi va-zică d-aia o faceţi mai pe şest. Dar cine credeaţi că sînt eu ?

— Păi, vezi, dom'le, acolo la depozit era şi un băiat pe care-l ştiam şi noi, începu Nobby prinzînd curaj.

— Da, zise domnul Oakroyd retezîndu-i-o.

Începuse el de la o vreme să bănuiască faptul că pînă atunci călătorise împreună cu o încărcătură de lucruri furate, probabil nişte suluri de stofă foarte scumpă. Şmecheria asta se mai făcuse şi altădată la Bruddersford şi ştia toate amănuntele. În clipa aceea nu era animat de cine ştie ce sentimente frumoase, de lealitate faţă de fabricanţii din oraşul de baştină, care n-aveau decît să fie jefuiţi de toate mărfurile din depozite şi lui tot nu i-ar fi păsat, aşa că nu suferea de cine ştie ce remuşcări, dar pe de altă parte, nu se simţea el prea la largul lui într-o asemenea tovărăşie şi chibzuia că dacă scapă de ea cît mai curînd o să fie cu atît mai bine. Şi totuşi, gîndindu-se la bezna aceea răcoroasă, la pustietatea locului, la situaţia lui, i se păru că deocamdată o tovărăşie tot ar fi mai bună decît nici una.

Acum îşi făcu apariţia Fred.

— Dacă o să caute camionul numărul WR-7684, o să trebuiască să umble pînă le-or ieşi ochii din cap, anunţă el. Ei dar, cum v-aţi înţeles ? Se dă jos aici sau mai munceşte un pic ca să-l ducem mai departe ?

Şi-şi întoarse privirile de la Nobby la domnul Oakroyd.

Acesta din urmă se uită la el fără pic de entuziasm. „Să fiu al dracului dacă ălălalt nu e mai mare ticălos — îşi spuse în sinea lui — dar ticăloşia nu-l împiedică să fie oarecum prietenos. În schimb tipul ăstălalt parcă ar prefera să-ţi dea în cap cu un ciocan sau o cheie franceză decît să te privească în ochi." I se păru că ar fi mai înţelept să-l lase pe Nobby să răspundă în locul lui.

— E băiat bun, zise Nobby. Îl putem duce niţel mai departe. E o inimă de aur, asta e. Cel mai bun lucru pe care l-am putea face ar fi să ne odihnim niţel. Tot nu putem să trecem acum prin Londra, adăugă el coborînd glasul şi adresîndu-se lui Fred. Aia s-a dus dracului. O să trebuiască să telegrafiem mîine şi s-o luăm pe dincolo.

— Bine, băiete, zise Fred. Nu mi-ar strica nici mie o soileală bună şi un strop de băutură şi o îmbucătură de ceva.

— Nici mie, zise Nobby care părea să gîndească profund.

Şi domnul Oakroyd îşi dădu seama că nici lui nu i-ar strica. Îi era frig şi foame şi se simţea greoi din pricina nesomnului.

— Să fiu al dracului dacă avem vreo şansă să găsim aşa ceva p-aici, zise dezgustat Fred. Sîntem departe de orice drum de pe hartă.

— Stai niţel, stai niţel, strigă Nobby. Unde ne aflăm ?

— Undeva cam între Rotherham şi Nottingham. Uite aicea un indicator. Ia vezi ce zice ? Dar grăbeşte-te, pentru numele lui Dumnezeu. Hai s-o luăm din loc.

— Mişto ! strigă Nobby după ce inspectase indicatorul. Mai mult ca sigur c-am mai fost p-aicea. Pe mine nu mă poţi rătăci, şefule.

— Care-i bancul ?

— Îţi arăt eu, zise Nobby cu mult entuziasm. Închizi ochii, caşti gura şi vezi ce-ţi trimite Âl de sus. Putem să

lăsăm niţel camionul să se odihnească, să sugem şi noi ceva şi să soilim. Punem bila pe trei. Urcă-te în spate, dom'le, dacă vii cu noi.

— Viu, fireşte, zise domnul Oakroyd care dîrdîia de vreo zece minute. Se îndreptă spre camion ca să se urce la loc.

— Annie Grăsana. Ţine hanul de la Kirkworth, îl auzi el pe Nobby răspunzînd la o nouă întrebare a lui Fred. Probabil că ai fost pe acolo sau ai auzit de ea. E fată bună, Annie asta.

Apoi timp de un ceas şi jumătate îşi croi drum încet şi sumbru pe diverse şosele secundare, înguste, uneori trebuind să mai şi dea înapoi pentru că au trecut de cotitura care-i ducea spre drumul cel bun. Domnului Oakroyd începuse să-i fie cam somn, dar era îngheţat bocnă şi se simţea gol ca o tobă, şi nu putea face nimic altceva decît să aţipească foarte incomod cîte un minut-două. Toată emoţia şi tot entuziasmul din prima parte a nopţii îl părăsiseră, şi în repetate rînduri nu putu să nu dorească, în ciuda voinţei lui, să se fi aflat la loc, în patul lui. Pe măsură ce camionul îl arunca huruind şi zgîlţîindu-l prin ceasurile cele mai triste ale nopţii, începu să regrete, aşa amorţit cum era, că dăduse cu ochii de acest vehicul.

Cînd în cele din urmă opriră în faţa Hanului Kirkworth — o căsuţă singuratică, aflată la o răscruce, cu o intrare largă într-o curte laterală — situaţia nu părea deloc să fie mai bună. Hanul îi privea cu ochi orbi din întuneric. Domnul Oakroyd nu-i vedea deloc intrînd înăuntru. Dar coborî odată cu ceilalţi şi privi la obloanele de la ferestre.

— Eşti sigur că totul e în regulă ? întrebă cam neliniştit Fred. Am dat-o dracu' dacă îi spunem femeii cine sîntem şi pe urmă nu mai e nimic de făcut. Ne ia ca din oală.

Dar Nobby era încă plin de încredere :

— Lasă totul pe seama mea. Mă cunoaşte şi o cunosc. O să fie în regulă.

Şi se îndreptă cu multă vitejie spre uşă începînd să bată în ea. Nu se întîmplă nimic însă, aşa că după vreo două minute începu din nou să bată. Auziră cum se deschide o fereastră şi apoi o voce furioasă de femeie strigă :

— Ce mai e ? Ce naiba faceţi atîta gălăgie ? Ce vreţi ?

Nobby strigă în sus ridicînd capul :

— Tu eşti, Annie ? Sînt eu Nobby Clarke. Nu-ţi aminteşti de mine ?

— Cine ziceai că eşti ? ţipă ea.

— Nobby Clarke. Nu se poate să mă fi uitat. Am mai fost eu p-aici. Sînt prieten cu Chuffy, şi cu Steve şi cu toată gaşca aia. Ce, Annie, ai uitat de afacerea Yarmouth ?

— A, dumneata erai va să zică ? Ei, şi ce naiba cauţi la ora asta ca să mă scoli din somn ?

— Coboară dumneata pînă aicea şi-ţi spun totul, Annie. Dacă stau aicea îmi clănţănesc dinţii prea tare ca să-ţi pot vorbi.

Femeia se retrase bodogănind şi după vreo două minute se deschise uşa şi Nobby intră.

— Nobby o scoate la capăt, îi spuse Fred domnului Oakroyd, făcîndu-i confidenţe cu un mare sentiment de uşurare. De îndată ce-am văzut-o coborînd am ştiut eu că totul e în regulă. N-are alceva de făcut decît să asculte şi

Nobby atîta îi bate capul c-o convinge să facă orice. Dumnezeule, ce papagal are !

Şi Fred scuipă foarte zgomotos ca să-şi exprime înalta apreciere, apoi aprinse un chiştoc nu mai mare decît un vîrf de deget.

Nobby ieşi triumfător afară.

— E în regulă, băieţi, strigă el, s-a făcut ! Putem să ne odihnim un pic ciolanele p-aicea. Ia bagă rabla aia mare în fundul curţii, Fred. Du-te şi dumneata cu el, dom'le. Vă dăm drumu' înăuntru p-acolo la amîndoi.

Domnul Oakroyd urmă camionul pînă în curte, îşi scoase geamantanaşul lui de răchită şi geanta cu scule şi apoi împreună cu Fred fu primit într-o bucătărie din spatele hanului. Acolo era deja aprinsă o lampă, şi Nobby dezvăluindu-se acum a fi un individ înalt şi cam grăsuţ cu părul tuns scurt, scurt de tot, cu obrazul lătăreţ şi aproape purpuriu, cu o gură mare cu colţurile lăsate în jos — aţiţa cu ajutorul unor foale uriaşe cenuşa fierbinte peste care clădise nişte lemne. Bucătăria era într-un hal de nedescris de dezordine şi murdărie, dar proprietăreasa ei avea o ţinută încă şi mai murdară şi mai neglijentă, silueta imensă a unei femei între două vîrste, înfăşurată în modul cel mai misterios în nu ştiu cîţi metri de flanelă soioasă.

— Daţi-mi voie să vi-o prezint pe Annie, doamna Croucher, zise Nobby lăsînd jos foalele ca să facă un semn cu mîna. Şi dă-mi voie să-ţi prezint pe Fred... Fred... ăă...

— Smith, interveni acest gentleman a cărui înfăţişare era încă şi mai puţin reconfortantă decît felul lui de a vorbi. Faţa lui lungă şi subţire era răsucită toată într-o

parte ; ar fi putut să aibă orice vîrstă între douăzeci şi cinci şi patruzeci şi cinci de ani.

— Fred Smith (continuă Nobby pe un ton bonom), şi lucrează cu mine, asta e. Dar ălălalt e un băiat care călătoreşte cu noi din pricina unui soi de încurcătură.

Şi-l privi întrebător pe domnul Oakroyd.

— Mă numesc Oakroyd.

— Se numeşte Oakroyd şi e un om foarte de treabă pentru că altfel n-ar fi fost cu noi.

Nobby se reapucă să aţîţe focul şi curînd scoase din el vîlvătăi.

— Ei, băieţi, ia spuneţi ce doriţi ? întrebă gazda lor. Pentru că dacă vreţi fripturi şi cartofi prăjiţi şi paturi de puf nu prea puteţi trage nădejde la aşa ceva.

— Orice, Annie, orice, răspunse Nobby. O bucăţică de pîine şi carne dacă ai, şi ceva de băut. Ce-aţi vrea să beţi, băieţi ? Berea e prea rece. Staţi să vă spun eu. Eu aş vrea o picătură de ceai şi cu puţin rom în el, dintr-ăla bun d-al majurilor.

— Asta-i muzica ce-mi place, băiete, zise Fred.

— Şi mie mi-ar cam conveni, zise domnul Oakroyd care tocmai începea să se reîncălzească, dar tot mai suferea de pe urma golului aceluia din stomac, unde parcă îl rodeau şoarecii. Se uită plin de speranţă la silueta formidabilă a lui Annie.

— Orice numai să vă fiu pe plac, zise Annie, şi-am să beau şi eu o picătură cu voi. Hei, Nobby, ia pune să fiarbă ceainicul ăsta.

Scoase la iveală resturile unei ciozvîrte de carne de vacă rece, o pîine şi nişte unt, patru căni de ceai şi o

sticlă de rom. Împreună cu Nobby sosi ceaiul, Fred tăie ciozvîrta pe cît putu, iar domnul Oakroyd, ca să nu rămînă deoparte, tăie vreo şapte felii groase de pîine. Acuma în sfîrşit începea să se simtă iarăşi bine. Era o adunătură cam dubioasă, bineînţeles, dar orişicît, o să fie o poveste grozavă de spus la alţii. Îşi frecă mîinile în timp ce Nobby aduse ceainicul aburind pe masă, iar proprietăreasa, care nu se arăta îndemnată spre risipă sau imprudenţă nici măcar în acest ceas al nopţii, le măsură o litră de rom.

Se năpustiră toţi asupra sandvişurilor şi le înfulecară, sorbind zgomotos şi vesel ceaiul care era foarte tare, foarte dulce şi foarte bine asezonat cu rom. După ce proprietăreasa înghiţise un amestec fierbinte care conţinea la fel de multă băutură gustoasă ca şi ceai, îşi instală silueta masivă, îmbrăcată în flanelă, cu mîinile în şold în faţa focului care trosnea în sobă şi-i privi cu un aer indulgent, aproape matern.

— Văd că aţi mai prins la inimă, pe cîte îmi dau seama, remarcă ea cu multă îngăduinţă. Şi acum, care e mişcarea următoare, băieţi ?

— Bila pe cinci, anunţă Fred din adîncurile sandviciului său enorm.

— Asta aşa e, zise Nobby. Ia fă-te-ncoace cu cana aia veche şi micuţă, dom'le, auzi ? Cred că mai încape o picătură de rom în ceaiul ăsta. Da, Annie, o să trebuiască să le soilim şi noi un ceas două.

— Păi atunci vă întindeţi p-aici, zise Annie. Dar dacă mai băgaţi un lemnişor-două pe foc n-o să aveţi de ce să vă plîngeţi.

— Lasă c-avem noi grijă, Annie. Şi-ţi urăm noroc ! Nobby ridică repede cana şi o goli dintr-o duşcă în sănătatea ei. Te-ai purtat straşnic cu noi, zău aşa. Trăim ca-n sînul lui Avram. Nu-ţi fă griji din pricina noastră.

— Păi nici nu-mi fac, zise Annie. Acuma mă întorc şi eu în patul meu. Mîine dimineaţă o să-mi povestiţi şi mie cum mai merge vînătoarea şi-o să-mi mai daţi şi alte veşti. Dar pentru numele lui Dumnezeu, să nu cumva să faceţi lumină în faţă. Eh, şi-acuma ia să vedem şi cum acoperim paguba. O să fie şase şilingi toată afacerea, ceea ce e destul de ieftin dat fiind că aţi avut şi o cană de rom băută pe din trei.

— Destul de bine, zise Nobby scotocindu-se prin buzunare.

Atunci domnul Oakroyd — fiind plin de ceai, rom, carne de vacă şi pîine şi simţindu-se la largul lui, prietenos şi toropit de somn — făcu o mare prostie :

— Hei, strigă el, eu sînt omul căruia îi place să-şi plătească partea dreaptă. Fac eu cinste. Şase şilingi ziceai ?

Se scotoci prin toate buzunarele dar nu putu să descopere decît o monedă singuratică de şase peny. Probabil că şi-o fi pus mărunţişul pe care-l avea pe masa de-acasă împreună cu salariul pe-o săptămînă. Dar avea patru bancnote de cinci lire, ascunse într-un plic vechi şi pus cu grijă în buzunarul de la piept.

— Staţi niţel, zise el, şi în dorinţa lui arzătoare de a achita prompt nota de plată făcu imprudenţa de a scoate la iveală toate cele patru bancnote.

— Phii ! strigă Fred aplecîndu-se înainte. Dar cu cine stăm noi la masă ? Cu domnul Rockefeller, lua-l-ar dracu'. Ce-ai făcut, bă naţie, ai spart o bancă ?

Domnul Oakroyd ridică ochii pentru a-i vedea pe ceilalţi privind ţintă bancnotele şi, simţindu-se prea puţin la largul lui, se grăbi să pună trei din ele înapoi în plic dar o întinse bineînţeles pe a patra :

— Îmi puteţi schimba hîrtia asta, doamnă ?

— Nu, nu pot, răspunse ea pe un ton foarte apăsat. Şi chiar dacă aş putea n-aş vrea. No, no, no, pe mine nu mă poţi prinde c-o chestie dintr-asta. Ţi-a mers bine de tot, nu-i aşa ? adăugă ea pe un ton foarte plin de subînţelesuri.

— Bine, bine, dom'le, nu-i nimic, Annie, se amestecă Nobby în discuţie cu multă gingăşie. Lasă că rezolv eu chestia cu ăia şase şilingi.

— Ei, atunci ai te rog bunătatea şi stinge lumina aia de îndată ce te linişteşti.

Şi Annie Grăsana luă sticla de rom, încuie uşa de la bar şi se retrase la culcare. Cei trei bărbaţi căscară şi — urmînd sfatul lui Nobby care insista să repete neîncetat „dacă-ţi scoţi ghetele e aproape ca şi cum ai avea un pat" — se descălţară. În cursul inspectării încăperii şi al discuţiei, care urmă imediat după aceea, spre marea surprindere şi mulţumire a domnului Oakroyd, el căpătă ca premiu canapeaua veche din colţ.

— Cel mai bine e să stai aici, dom'le, îi zise Nobby cu toată seriozitatea. Fiind un om aşa de treabă ai tot dreptul să fii tratat astfel, nu-i aşa Fred ?

— Din partea mea n-are decît să doarmă acolo, mormăi Fred tolănindu-se pe două scaune.

Tare ar fi vrut domnul Oakroyd să mai fi fumat o ultimă şi încă şi mai aventuroasă lulea de tutun marinăresc, să fi ascultat poveşti despre Annie Grăsana şi despre Chuffy şi despre treaba de la Yarmouth, să fi vorbit despre Marea Şosea a Nordului — dar era mort de oboseală şi acum, fiindcă stătea la căldurică şi era întins comod pe canapea, cu o picătură de rom care strălucea înlăuntrul lui, abia îşi mai putea ţine ochii deschişi. Îşi dădu vag seama că Nobby se apleacă asupra lămpii, că suflă în ea şi acum n-a mai rămas altă lumină în cameră decît o mică licărire a focului din cămin ; ca prin vis simţi camionul cum îl zgîlţîie iarăşi şi văzu fantomatic Marea Şosea. Apoi adormi buştean.

II

O voce stridentă umplu bucătăria. Domnul Oakroyd mormăi nemulţumit, miji ochii şi apoi îi închise la loc. Cîteva clipe fericite domni tăcerea în încăpere. Apoi glasul reveni, ţipînd şi scrîşnind tăios ca un fierăstrău circular care merge prost. De data asta domnul Oakroyd se mişcă puţin, se scutură şi deschise ochii cît de larg putu. Ceea ce văzu îl ului. De ani de zile întotdeauna cînd deschidea ochii dimineaţa vedea doar dormitorul din partea din faţă a casei de pe Ogden Street numărul cincizeci şi unu din Bruddersford şi acuma timp de un minut sau două nu izbuti să desluşească unde se află. Îi trebui un oarecare

timp pentru a-și aminti, în ordinea corespunzătoare, evenimentele zilei trecute, pentru a-și da seama că aceasta este prima dimineață a călătoriilor lui și întîmplător și ultima marți din luna septembrie. Sufletul lui încă mai moțăia și ceea ce era treaz din el era doar o simplă ființă a automatismelor obișnuite, așa că sentimentul că este dezrădăcinat și aruncat brusc în nu știu ce loc necunoscut nu-i aduse nici cea mai mică bucurie. Tot se mai simțea greoi și năuc de nesomn. Nu-l slăbise încă durerea de cap, trupul îi era țeapăn și-l cam durea. Deșteptarea nu fu cîtuși de puțin plăcută. Noaptea trecută parcă a adormit într-o atmosferă prietenoasă iar acum totul părea să fie altfel. Se ridică în așa fel încît să poată să privească dincolo de masa alăturată și dădu cu ochii de fundul imens al hangiței care ieșea legănîndu-se ca o rață din bucătărie pe coridor. Mai dădu cu ochii și de o fetișcană soioasă, sub douăzeci de ani, care tocmai intra, venind din curte.

— Bună dimineața, îi zise fetei.

Acum se ridica și se întindea ca să se dezmorțească. Fata îi aruncă o privire fără expresie.

— 'Mneața ! strigă ea. Era și timpul să te trezești.

— Dar ce oră e ? întrebă el.

Nu avea ceas. Orașul Bruddersford posedă un sistem foarte amplu și cuprinzător de sirene de fabrică — de obicei cunoscute sub numele de „șuiere" — care îi informează pe cetățenii mai umili asupra orei.

— E opt juma'. Cucoana mi-a zis să te trezesc.

Domnul Oakroyd privi de jur împrejur.

— Hei, strigă el. Da' unde sînt ăilalți doi ?

— Au plecat.

— Au plecat ?

O privi uluit și năuc.

— Așa mi-a zis conița. Eu nu-i văzui. Tre' să fi plecat înainte de a veni eu.

Domnul Oakroyd se uită în curte. Nu era nici urmă de camion. Întorcîndu-se, dădu cu ochii de însăși Annie Grăsana, care se uita foarte urît la el. Murdară, umflată de somn, cu fața stacojie, cu ochii lacomi congestionați, avea o înfățișare încă și mai neplăcută și mai înspăimîntătoare acum pe lumină decît avusese astă noapte.

— Așa e, strigă ea pe un ton ascuțit, au plecat demult. E timpul s-o iei și dumneata din loc. Nu te pot ține aici.

— Bine, bine, cucoană, îi răspunse el încercînd să-i zîmbească și neizbutind. Nu vreau să te încurc în nici un fel. Dar abia m-am trezit. Lasă-ne și pe noi să ne dezmeticim. Aș vrea să mă spăl puțin și cred că pot să îmbuc și eu ceva, așa ca un prînzișor, să zicem.

— Ba nu, nu se poate.

Îl refuză pe un ton cît se poate de aspru.

— Hei, da' ce s-a mai întîmplat, cucoană ? Doar pot să-ți plătesc orice-o să-mi dai.

— Ba nu, nu poți să-mi plătești, sau cel puțin nu aici. N-am nevoie p-aici de oameni de teapa dumitale.

— Ce vrei să spui „de teapa mea" ? întrebă el și deodată i se stîrni combativitatea. Adică ce e așa de rău în oameni de soiul meu ? Dacă ai fi vorbit de alde ăia care m-au adus astă noapte aici, de prietenul dumitale Nobby și de ălălalt, aș înțelege și eu ce spui. Cunosc eu soiul lor, dă-mi, te rog, voie să ți-o spun...

— Hei, strigă ea furioasă, n-am eu nevoie aicea să te aud vorbind ca o țațaie brezaie. Au plecat și cu asta basta. Acuma o iei și dumneata din loc cît de repede poți. Ți-am spus că nu vreau să te-nvîrți p-aici.

Annie se întoarse și plecă lipăind. Din ușă însă se răsuci din nou spre el :

— Și te rog frumos, după ce-ți iei tălpășița să nu mai îndrăznești să mai dai p-aicea că n-am să-ți dau voie să intri. S-o știi bine de la mine. Hî ! Cică soiul lor !

Mai pufni o dată către el, sau mai bine-zis fornăi ca un elefant, apoi îi întoarse iarăși spatele.

Domnul Oakroyd își trase bine șapca maro pe ceafă, își legă iarăși trenciul de geamantanul de nuiele și își ridică geanta cu scule.

— Bine, atunci am întins-o și eu, îi zise fetei. Bănuiesc c-or mai fi și alte locuri unde aș putea să mă spăl și să îmbuc ceva. După cît s-ar părea nu sînt, ca să zic așa, în grațiile ăstora de pe aici. Da' ce naiba a apucat-o ?

— Habar n-am. E o cățea bătrînă și afurisită ! zise fata cu ciudă.

— Mă rog, ăi fi cunoscînd-o dumneata mai bine ca mine, remarcă domnul Oakroyd. Și trebuie să-ți spun că istoria asta cu plecatul pe stomacul gol și soios tot, nu mă caracterizează deloc. Ia zi-mi și mie unde pot să mă duc dacă plec de-aici ? Care-i locul cel mai apropiat unde pot să mă spăl și altele asemenea și să pun și ceva în gură ?

Fata ieși cu el în curte.

— Cel mai bine ar fi s-o apuci spre dreapta și s-o ții drept înainte. Mai întîi ajungi la Capbridge, dar acolo

nu-i deloc bine, că e doar un cătun prăpădit. Trebuie s-o ții tot pe drumul ăsta pînă la Everwell. Acolo o să stai foarte bine. Au ceainării și tot felul de alte lucruri la Everwell.

— Așa mă gîndesc și eu, din moment ce numele satului înseamnă „toate bune“, zise domnul Oakroyd. Dar cît de departe ziceai că e Everwell-ul ăsta ?

— Vreo opt sau zece kilometri. Ia-o la dreapta și-apoi ține-o tot așa înainte trecînd de Capbridge și p-ormă mai departe pe același drum. Nu se poate să nu nimerești.

— Sînt niscaiva tramvaie ori autobuze, ceva ?

— Este un autobuz care trece pe-aici la ora două, răspunse fata.

— La două ? ! Păi pînă la două sînt mort și îngropat, strigă el. Trebuie să merg pe jos, asta este. Și spune-i stăpînei dumitale din partea mea să nu se omoare cu atîtea opere de binefacere și cu dărnicia și c-ar trebui să se îngrijească ceva mai mult, că uită-te, se istovește, de-o să rămînă numai pielea și oasele.

Continuînd să rîdă în sinea lui, pufnind ca un curcan și amuzîndu-se de aceste săgeți ironice se întoarse și o apucă pe drumul din dreapta cu cîte o povară în fiecare mînă.

Erau unele semne că mai tîrziu în cursul zilei vremea se va încălzi. Deja lumina grea a soarelui de toamnă împrăștia ceața ușoară și cu toate că încă mai era oarecum răcoare și aerul jilav și cîte o picătură de rouă licărea pe fiecare ramură sau tulpină, domnul Oakroyd încetă să mai dîrdîie de îndată ce străbătu vreo zece-douăzeci de metri și foarte curînd se trezi că-i e destul de cald. Asta

nu înseamnă că s-ar fi simţit mult mai bine decît pînă atunci. Pleoapele îi erau încă grele de nesomn ; faţa nespălată îi dădea o senzaţie foarte neplăcută, parcă împietrise ; şi simţea un gol atît de mare în stomac încît îşi dădu seama că prima pipă de tutun marinăresc din dimineaţa aceea trebuia să fie amînată pînă după micul dejun, indiferent cînd avea să se producă acest eveniment. Străbătu cam un kilometru şi jumătate din acel drum îngust şi şerpuitor fără să întîlnească nici ţipenie de om, iar apoi auzind îndărătul lui uruitul unei căruţe uşoare îşi lăsă jos cele două bagaje din pricina cărora începuseră să-l doară braţele şi aşteptă în marginea drumului.

— Hei ! strigă el cînd căruţa mai avea doar cîţiva metri pînă la el. Mergi spre Everwell, prietene ?

— Aş, de unde, zise căruţaşul şi trecu pe lîngă el fără să-i mai arunce vreo altă vorbă sau privire.

— Hei, băiete, tare mă tem că şi ăsta e tot din neamul lui Annie Grăsana, mormăi printre dinţi domnul Oakroyd în timp ce vedea cum căruţa dispare după cotul următor al drumului. Îşi ridică bagajele de jos şi o porni iar. Dar de data aceasta cu pasul mai puţin vioi.

După încă douăzeci de minute ajunse la Capbridge, un cătun alcătuit din şapte căsuţe de cărămidă cam ruinate, vreo cîteva găini, vreo doi copii nespălaţi, o javră de corcitură maronie care umbla şchiopătînd şi cu oarecare greutate, precum şi un pod adevărat — conform numelui localităţii — lung de nici măcar trei metri. Tocmai la acest pod se opri din nou domnul Oakroyd ca să-şi odihnească braţele şi ca să privească dezgustat în jur. Nu ştiu

cum se făcea dar vederea satului îl supără. „O gaură împuţită şi aiurită, îşi zise în sinea lui. Aicea n-o să-mi dea nimeni nici măcar o îmbucătură, asta fără doar şi poate". În preajma podului se afla un indicator pe care scria : „Everwell 6 kilometri" şi după ce-i aruncă o privire oarecum melancolică, domnul Oakroyd se puse iar în mişcare. „Ăştia de p-aici habar n-au ce-i aia un kilometru — trase el furios concluzia. Am mers pînă acuma măcar cinci kilometri, cum te văd şi cum mă vezi, şi fac prinsoare că ăştilalţi şase kilometri fac mai mult decît zece de-ai noştri".

Dar nu străbătuse nici măcar primul dintre aceşti kilometri, cînd în sfîrşit norocul îi zîmbi. Văzu o căruţă care venea în direcţia lui, ieşind dintr-un lan, şi de data asta izbuti să roage să fie transportat, măcar că-i trebuiră minute în şir ca să-i poată explica căruţaşului — un bătrînel mărunt la stat şi cu favoriţi şi surd ca masa — exact ceea ce dorea. Şi cam cînd reuşise să-l lămurească pe necunoscut că umblă prin ţară, că are nevoie să se spele şi să se dichisească şi să îmbuce ceva pentru micul dejun, se înfăţişă dinaintea ochilor lui însuşi satul Everwell. Era o localitate micuţă, soioasă şi împrăştiată în toate direcţiile, care avea oarecum aerul că a fost scăpată jos tocmai acolo, că vreo zece-douăsprezece străzi dintr-un cartier îngrozitor fuseseră smulse dintr-un oraş şi plantate deodată aici.

— Ar trebui să mergi la localul lui Poppleby, strigă cu o voce *falsetto* străvechiul căruţaş. Poppleby e un fel de birt, acolo e tare bine, straşnic de bine.

— Ai dreptate, urlă domnul Oakroyd, mă duc acolo. Dar unde e ?

— Da, da, așa să știi că e cel mai bun de pe aici. Eu unul mă duc în fiecare sîmbătă seara acolo și mănînc plăcintă cu carne și cartofi. Asta în fiecare sîmbătă. Mai dau și eu pe gît o halbă la localul „Coroana veche" și apoi mă apuc de plăcinta aia cu carne și cartofi.

— Eu te-am întrebat „unde e" ?

— Da, da, da, cui îi dă mîna poate să găsească aici lucruri destul de ieftine, zise bătrînul. Iar apoi tocmai cînd dădeau colțul următor, bătrînelul făcu un semn cu cravașa. Uite acolo e localul lui Poppleby. Acolo poți să te și instalezi.

Și moșulică se îndreptă din șale.

Domnul Oakroyd coborî și-și strînse bagajele. „O să-mi slujească foarte bine" strigă el cu glas tare. Și mulțumesc din suflet pentru că m-ai adus pînă aici.

— Cum ?

Și bătrînul se aplecă înainte.

— Mulțumesc frumos că m-ai cărat. Între timp domnul Oakroyd răgușise aproape de tot. Eu ziceam că-ți mulțumesc pentru că m-ai dus cu căruța.

— Aa, asta bineînțeles, oricînd poți s-o faci, răspunse misterios bătrînul. Îl privi cu mult reproș pe domnul Oakroyd. Ce întrebare prostească mai e și asta ! zise el în cele din urmă și porni mai departe mormăind morocănos.

Tăblița de la intrare purta următoarea inscripție scrisă cu litere mari dar cam decolorate de soare : „Haltă bună, saloanele de dejun ale lui Poppleby. Servim și bicicliștii".

Domnul Oakroyd o privi cu satisfacție. În vitrină erau niște perdele galbene de dantelă, două sticle de suc de lămîie și sifon, patru portocale ofilite pe o tipsie, o ciosvîrtă ciopîrțită etichetată „specialitatea casei", cîteva prăjiturele acoperite cu ceea ce se prea poate să fi fost cîndva o glazură de culoare trandafirie aprins, precum și nenumărate generații de muște. Domnul Oakroyd nu zăbovi mult cercetînd vitrina, dar vederea ei nu-i mișcoră cîtuși de puțin satisfacția. Deschise ușa și fu imediat invadat din toate părțile de un miros de mîncare suficient de puternic pentru a sugera că de treizeci de ani încoace în camera aceea oamenii mănîncă zi și noapte fără încetare. Domnului Oakroyd îi lăsă gura apă. De o oră și jumătate tot dorise mîncare și în sfîrșit aici, după cum era evident, se găsea mîncare din belșug. Așa de puternic era cufundată sufrageria localului Poppleby în atmosfera de bucătărie și de mîncare (pînă și mușamaua de pe mese era acoperită cu firimituri și cu petele de sosuri ale unor recente ospețe, pereții înșiși ca și tapițeria erau soioase de grăsime și chiar și aerul era fiert, prăjit și fript) încît era deajuns să intri în local ca să simți imediat că te hrănești. O persoană care nu era foarte flămîndă sau nu prea robustă, ar fi putut considera că simpla intrare este suficientă pentru a astîmpăra sau pentru a reduce pofta de mîncare, dar o persoană atît de flămîndă și de robustă ca domnul Oakroyd abia intră și descoperă imediat că-i e și mai foame decît își închipuia, și-l așteaptă pe domnul Poppleby făcînd zîmbre.

Și tocmai asta a și făcut domnul Oakroyd. Încăperea era goală și doar muștele se agitau. Se așeză pe una din

bănci, tuşi, începu să tropăie, iar apoi într-un tîrziu pocni în masă cu o piperniţă.

— Bună dimineaţa.

Omul ţîşni dindărătul tejghelei de parcă ar fi participat la un spectacol de prestidigitaţie dat de un scamator. Nu putea fi altcineva decît însuşi domnul Poppleby. Atît cît se vedea din el — faţa lui mare şi rotundă, partea de sus a şorţului lung pe care-l purta, mînecile şi braţele care ieşeau din ele — era totul de aceeaşi culoare — albicioasă şi uşor slinoasă. Pînă şi ochii lui aveau o culoare asemănătoare — un cenuşiu palid — de parcă ar fi fost făcuţi din piftie.

— Bună dimineaţa, zise domnul Oakroyd privindu-l încă lung. Aăă... păi să... ăă...

— Ceai — cafea — cacao — şuncă cu ouă — şuncă şi cîrnaţi — scrumbie — ouă fierte — farfurie cu friptură rece — pîine cu unt, zise domnul Poppleby aţintindu-şi asupra domnului Oakroyd ochii lui proeminenţi, fără să clipească măcar o dată.

Domnul Oakroyd se holbă admirativ la el, apoi îşi scoase şepcuţa maronie, poate în semn de omagiu.

— Ei, dar sună cam prea bine. Beau un ceainic de ceai şi poţi să mă serveşti cu două feliuţe de slănină şi două ouă. Şi multă pîine, dom'le, adăugă el.

— Ceainic — două feliuţe slănină — două ouă — patru felii pîine.

Şi domnul Poppleby se îndepărtă.

— Hei, ascultă dom'le, strigă domnul Oakroyd. Pot să mă spăl niţel înainte de a mă apuca de mîncare ? Am fost

cam toată noaptea pe drum — cu un camion, şi adăugă aceste vorbe nu fără o oarecare undă de mîndrie.

— Fireşte că poţi să te speli, prietene, fireşte, răspunse domnul Poppleby cu o gravitate impresionantă. Vino pe ici-şa şi-ţi găsesc eu unde să te speli. Nu zic că aşa se face de obicei — nu e un lucru obişnuit — dar parcă asta contează ? N-ai vrut să te aşezi la masă aşa murdar şi nici eu nu vreau să te văd aşezîndu-te murdar la masă, că doar oameni sîntem, ce naiba ? Aşa e, nu ? Ei bine, atunci vino pe-aici.

Şi o porni înainte urmat de domnul Oakroyd.

Ajunseră la o bucătărioară puţin mai mare decît un dulap, şi domnul Poppleby făcu un semn ca să indice existenţa unui fel de castron smălţuit, a unui calup de săpun galben şi a unui prosop care îşi făcuse cu prisosinţă şi cu disperare datoria vreme îndelungată.

— Poftim, prietene, continuă domnul Poppleby. Poţi să te speli aici după pofta inimii. Şi pînă apuci 'mneata să te speli tocma' bine îţi pregătim şi noi ochiurile pe slănină. Aşa se şi cuvine să ne purtăm, ca între oameni, că doar oameni sîntem, nu? Dă-i omului ce-ţi cere — fireşte, dacă nu-ţi cere lucruri peste măsură, că doar trebuie să fie puţină măsură în toate — dar oricum, măcar *să te străduieşti* să-i dai omului ce-ţi cere — eu aşa zic.

Şi încheind astfel, pe un ton puţin onctuos, domnul Poppleby se retrase.

„Ce nabia îşi închipuie ăsta că e ? S-o fi crezut prim-ministru ?" mormăi domnul Oakroyd în timp ce-şi scotea surtucul. Văzu cu ocazia asta că plicul se află la locul lui, pus bine deoparte în buzunarul de la piept.

„Cînd îl auzi vorbind așa ai zice că-mi pune la dispoziție o baie de aburi cu șampoane, după care urmează și tăiatul unghiilor".

Și totuși, după ce se săpuni bine, stropind din belșug dincolo de marginile castronului smălțuit și după ce se frecă bine cu singurul colț un pic mai uscat, al prosopului se simți de două ori mai bine cînd se întoarse în sala de mese, trecînd printr-o zonă de curînd îmbogățită cu mirosul slăninei ce se frigea, privi binevoitor la silueta impresionantă a domnului Poppleby care tocmai se ocupa cu plasarea unui ceainic lîngă o farfurie cu pîine, o ceașcă și o farfurioară, un cuțit lung și ascuțit și o furculiță cu doi dinți.

— În două minute vine și slănina cu ouă, zise domnul Poppleby revenind la tejghea.

— Asta-mi place ! strigă domnul Oakroyd frecîndu-și mîinile. Muream de foame, te rog să mă crezi.

— O să îndreptăm noi și neajunsul ăsta. (Nici un chirurg nu ar fi putut rosti aceste vorbe pe un ton mai impresionant în cadrul unei consultații.) Și va să zică, ziceai c-ai fost pe drum, eh ?

— Și încă cum, zise domnul Oakroyd. Am venit aseară pe Marea Șosea a Nordului.

Dar, oarecum spre surprinderea lui, aceste vorbe nu părură să-l impresioneze pe hangiu.

— Apăi eu asta zic — începu domnul Poppleby pe un ton încă și mai apăsat decît înainte. Totul e în regulă dacă iei lucrurile cum trebuie. Vreau să spun că dacă asta te face să te simți mai om, atunci totul e bine. Dacă nu, înseamnă că e rău. Și să mor dacă nu le-am zis chestia

asta clienților mei de pe aici — dacă nu le-am zis-o de o mie de ori nu le-am zis-o o dată — tot așa stînd aici, ca să zic așa, cum stau acuma, și vorbind cu cineva cum ai fi dumneata, de-o pildă. „Dar oare — zic eu — asta te face să fii om ? Fin'că dacă nu te face atunci n-am nevoie." Eu unu' privesc lucrurile așa mai în mare și cînd zic om apoi să știi că om înțeleg. Eu nu pot să nu cred... (și zicînd acestea își aținti ochii ieșiți din orbite asupra domnului Oakroyd, fără să clipească) în omenie !

— Ai dreptate, domnule, răspunse domnul Oakroyd entuziasmat, dar cu o oarecare severitate filozofică. Văd unde vrei să bați și zic și eu ca dumneata.

Dar în sinea lui recunoscu că, de fapt, ar fi fost mult mai încîntat dacă ar fi văzut ochiurile cu slănină. O bătaie într-un gemuleț undeva în spate păru să-i indice că în sfîrșit sînt gata.

— Eu asta zic, întreabă-te tot timpu' : „Asta te face să fii mai om ?" Dacă nu, atunci las-o moartă. Las-o-n pace și treci mai departe. Asta e deviza mea — mai întîi omenia — și asta e regula aici, după cum ai văzut, din capul locului, cînd ai cerut voie să te speli. Mergi pe o linie omenoasă, zic eu, și ai să-ți primești totdeauna răsplata.

Acum în sfîrșit catadixi să audă bătaia în geam și aduse ochiurile cu slănină.

— Uite, prietene, zise el — și o spuse de o asemenea manieră încît era imposibil să crezi că n-a făcut altceva decît să transporte cîțiva pași farfuria.

Avea aerul nu numai că ar fi gătit chiar el mîncarea, ci și că ar fi adunat ouăle de prin cuibare aflate la cine

ştie ce depărtări, că tot el ar fi afumat şi slănina, ba mai mult decît atît, că pînă şi farfuria ar fi fost lucrată de el şi arsă de el în cuptor.

Domnul Oakroyd după ce-şi spuse în sinea lui că nu i-ar fi părut deloc rău dacă o persoană mai puţin omenoasă ar fi gătit mîncarea (căci ochiurile erau prea prăjite) le mîncă totuşi cu mult entuziasm şi deosebită grabă. Fiecare îmbucătură părea să fie luată sub auspiciile domnului Poppleby, care se apleca în continuare peste tejghea şi nu-şi mai lua ochii de la unicul său client. Cînd ajunse la cea de a treia felie de pîine, domnul Oakroyd fu în stare să reînceapă conversaţia. Se simţea foarte expansiv şi iubitor de oameni.

— Ce nu pot eu să înţeleg — anunţă el — e cuvintele astea de aici : „Servim şi biciclişti". Mă rog frumos, care e deosebirea dintre biciclişti şi ăilalţi cetăţeni care dau pe aicea ?

— Mai ales şunca, răspunse gînditor domnul Poppleby. Bicicliştii sînt morţi după şuncă. Mi s-a întîmplat uneori să văd că cluburile astea de biciclişti îmi termină şunca încă de sîmbătă de pe la şase. Şi bagă bine de seamă că nu vorbesc de săptămîna trecută sau de ailaltă săptămînă, sau de anul trecut, ori de ăl dinainte, vorbesc de anii dinainte de război. Acuma, la drept vorbind, în zilele noastre nici nu sînt biciclişti adevăraţi. Mai prinzi aşa cîte unul din cînd în cînd, că vine călare pe bicicletă, dar nu mai e în floare ciclismul, aşa cum era al'dată cu bărbaţi şi femei care plecau la plimbare perechi-perechi, sau cu cluburi sau cu alte chestii dintr-astea. Astea s-au dus şi duse au rămas. Cînd am deschis eu localul ăsta, în zilele de lucru erau tot felul de trăsuri, trăsurici, căruţe şi cîte şi mai cîte, şi pe urmă sîmbăta după masă şi duminica erau numai biciclişti — fireşte şi cu cîte vreo doi-trei oameni de prin partea locului-de veneau aici. Acuma nu mai vezi decît maşini şi camioane. Şi ce se întîmplă ? Ăştia nu mai opresc la un local ca ăsta, ci o ţin tot înainte pînă la oraşele mari şi poposesc acolo. Eii bine, asta zdruncină rău afacerile, prietene. Nu mai e ca al'dată, ascultă-mă pe mine.

— Nimic nu mai e ca altădată, zise domnul Oakroyd cu un fel de melancolie veselă. Şi eu cît am trăit am apucat să văd multe lucruri schimbîndu-se. Ia, de pildă, industria textilă...

Dar domnul Poppleby nu vroia s-o ia.

— Asta aşa e. Şi parcă la cît se ridică, aşa la dreptul vorbind, diferenţa dintre vremurile de altădată şi astea de acum ? Iaca asta e întrebarea pe care o pun eu mereu.

— Şi ai perfectă dreptate s-o pui, domnule, îl susţinu cu căldură domnul Oakroyd.

— Şi care e răspunsul ? Da, da, care e răspunsul ? Şi domnul Poppleby se grăbi să continue ca să poată să-l dea chiar el. E mai puţină omenie, asta e deosebirea.

Şi făcu o pauză triumfătoare, holbîndu-se la domnul Oakroyd care-şi aprindea pipa — tînjea de mult după ea. Aşezat la loc sigur pe o temelie de ochiuri cu slănină, tutunul marinăresc era din nou delicios. Domnul Oakroyd trimise încetişor către tavan cîţiva din norii blînzi albăstrui alcătuiţi din fumul acestuia, şi aşteptă ca domnul Poppleby să continue.

— Cred că unui om ca dumneata nu mai am nevoie să-i spun ce înțeleg eu prin „omenie", reluă domnul Poppleby. Vreau să zic că nu mai e simțămîntul ăla de altădată că vorbești așa de la om la om. În zilele noastre parcă altfel stau lucrurile : Pui mîna pe ce poți și fugi cu el. Apuci o mînă de bani și o iei la fugă, asta se întîmplă azi. Cînd conduci o întreprindere ca asta, vezi viața adevărată, știi ce se întîmplă prin lume, vorbești cu tot felul de oameni. Firește că și în treburile astea de deservire sînt și oameni grozav de neștiutori. Și de ce ? Fin'că ei nu știe ce ocaziuni îți oferă afacerile ; ei vede clientul că vine, ia comanda, îl servește, îi ia banii și cu asta basta. Da' eu unu' nu : mie-mi place să trăiesc și să învăț. Vorbesc cu clienții mei și ei vorbește cu mine, și așa merg mai departe. Eu învăț de la dumneata.

— Mda, zise domnul Oakroyd care nu putu să nu se întrebe totuși în sinea lui ce-o fi învățînd ălălalt de la el. „Nici măcar nu mă lasă să-i spun o vorbuliță" își zise în sinea lui și, simțind că s-a săturat de conversația domnului Poppleby, îl întrebă :

— Ei, la cît se ridică paguba ?

— Păi stai să socotim, răspunse domnul Poppleby. Ceainic — două felii slănină — două ochiuri — patru felii pîine. Face un șiling și opt *penny*. Și dacă vrei să știi e un preț foarte convenabil.

— Da, așa mi se pare și mie, zise domnul Oakroyd căruia i se păru cam piperat. Se pipăi prin buzunare și iarăși scoase la iveală solitara monedă de șase peny.

— O să trebuiască să te rog să-mi schimbi o bancnotă, afirmă el scoțînd plicul din buzunarul de la piept

— Apăi, o să încercăm să ne descurcăm și în privința asta, zise domnul Poppleby sugerînd vag — prin sunetele ce le producea — că rîde. Dumneata vrei să-ți dau restul și eu vreau să ți-l pun în palmă și cu asta sîntem amîndoi mulțumiți și nimeni nu pierde nimic. Asta înseamnă să mergi pe o linie omenoasă, nu ?

Dar domnul Oakroyd se holba cu gura căscată. Plicul nu era gol, dar nu conținea altceva decît o jumătate de coală de hîrtie murdară pe care erau mîzgălite următoarele cuvinte : „Cu cele mai bune urări pentru Crăciun și Anul Nou. XXX". Toate cele patru bancnote dispăruseră. Se căută printr-un buzunar după altul, trăgînd nădejde, în pofida evidenței, că cineva i-a jucat doar o festă. Dar nu, dispăruseră. Fusese jefuit. Și acum înțelese de ce i se cedase aseară sofaua, de ce Nobby și cu Fred plecaseră atît de devreme, de ce hangița îl mătrășise de acolo înainte de a avea timpul să se dezmeticească.

— Hei ! strigă el. Am fost prădat. Ia uite-aici ! În plicul ăsta am avut aseară douăzeci de lire, patru hîrtii de cinci lire, și uite, nu mai e nimic decît o bucățică de hîrtie. Am fost jefuit și știu și de cine.

Dar cînd se uită la domnul Poppleby își dădu seama că acest gentleman îl privea cu răceală, și cu sprîncenele ridicate.

— Face un șiling și opt *penny*, repetă domnul Poppleby.

Asta îl scoase din sărite pe domnul Oakroyd :

— Ți-am spus că am fost jefuit de douăzeci de lire. N-am un șiling și opt peny. Am șase peny pe care ți-i dau, dar asta e tot ce am. Și știu și cine mi-a făcut bucata și

unde s-a întîmplat. Am fost aseară cu ăia doi tipi cu camionul la hanul Kirkworth.

— Adică vrei să-mi zici mie că aseară la hanul Kirkworth ai pierdut douăzeci de lire — patru hîrtii de cinci lire ? întrebă domnul Poppleby. Pentru că dacă asta vrei să-mi zici, atunci şi eu am să te întreb ce făceai cu atîtea hîrtii de cinci lire şi într-un asemenea loc ? Mie îmi cam pute chestia asta. Dar mă rog, nu e treaba mea ; dumneata mergi pe drumul dumitale şi eu merg pe-al meu — deşi cu cît te întorci mai repede de unde ai plecat, cu atît mai bine, prietene, după părerea mea ; numai că între timp, oriîncotro ai apuca-o îmi datorezi un şiling şi opt *penny*, şi asta e ceea ce vreau de la dumneata — un şiling şi opt *penny*.

— Şi asta e ceea ce nu poţi să capeţi de la mine, domnule, strigă domnul Oakroyd exasperat. Nu ţi-am zis că nu am altă avere decît şase *penny* ? Ei, uite-ncoace ! (Şi, ridicîndu-se în picioare, îşi întoarse pe dos buzunarele de la pantaloni). Douăzeci de lire am pierdut, tot ce aveam, în afară de gologanul ăsta de şase penny. Ei, dar ştiu că am fost găgăuţă !

— Să ştii că nu eşti primu' care încearcă să umble cu alifii din astea, îi zise cu toată seriozitatea domnul Poppleby.

— Ce-i fi vrînd să zici ? strigă domnul Oakroyd. Nu încerc să umblu cu nici un fel de chestii. Cînd am intrat aici credeam că am douăzeci de lire în buzunar. Habar n-aveam că am fost jefuit.

— Nici eu n-am avut habar, zău aşa, remarcă celălalt privindu-l neîncrezător. Dar să ştii că s-a mai întîmplat

p-aici să-mi umble unul şi altul cu şahăr-mahăr. Şi eu care am întotdeauna încredere în oameni. Dumneata vii aici şi-mi mănînci ouăle şi slănina şi-mi bei ceaiul...

— Da, şi pîinea dumitale şi calupul dumitale de săpun de rufe, şi prosopul dumitale soios, şi picătura dumitale de apă, adăugă domnul Oakroyd cu multă înverşunare. Dă-i drumu' înainte, dă-i drumu'. Dumneata ai pierdut un şiling şi opt *penny*, dar eu am pierdut douăzeci de lire. Şi asta înseamnă că amîndoi am avut ghinion, dar sigur că ghinionul e de şapte ori mai mare pentru mine. Uite, ia-ţi ăştia şase *penny*, că în felul ăsta se mai reduce paguba la un şiling şi doi *penny*. Ei bine, lasă că aranjez eu lucrurile cu tine, băiete.

Şi, într-un acces de turbare, domnul Oakroyd se repezi la geanta lui cu scule şi scoase o daltă :

— Vezi dalta asta ? Face mai mult decît un şiling şi doi *penny*, aşa să ştii, şi n-ai decît să ţi-o iei pentru prăpădiţii ăia de bani. Şi cînd am să pot să-ţi plătesc ăia paisprezece *penny*, să ştii că am s-o fac, pentru că ţin mai mult la dalta asta decît la toată prăvălia dumitale. Da, chiar dacă ai mai face şi niţică curăţenie prin ea ! adăugă el cu ciudă.

Domnul Poppleby se apropie, luă gologanul de pe masă şi se uită cu multă atenţie la daltă.

— N-am ce să fac cu o daltă — zise el, vorbind rar — dar bănuiesc că e mai bine să te las în pace. Eu unul ţin mai mult să merg pe o linie omenoasă...

— Linie omenoasă ! Tţ-tţ-tţ ! Rahat !

Şi domnul Oakroyd îşi strînse lucrurile cu un aer dispreţuitor.

— Ei, gata, de-ajuns. (Între timp vanitatea filozofică a domnului Poppleby ajunsese să fie jignită). Dar dă-mi voie să-ți spun, prietene, că aici nu merge să umbli cu teșmecherlîcuri dintr-astea. Să nu le mai încerci altădată. Ascultă-mă pe mine, așa nu poți merge.

— Ei, bine, domnule, dă-mi voie și mie să-ți spun ceva, zise domnul Oakroyd îndreptîndu-se spre ușă. Nici dumneata nu poți să faci un anumit lucru.

— Ei nu mă-nnebuni ? Și care e ăla, mă rog ?

— Nu poți face o mîncare ca lumea.

Și rîzînd în sinea sa de felul cum îl pusese la punct, domnul Oakroyd închise ușa în urma lui.

Și pe urmă coborî de-a lungul drumului însorit pînă la capătul satului Everwell. Era un om într-o situație disperată. N-avea un sfanț în buzunar, era departe de casă, ba mai mult decît atît, nici n-avea habar unde se află, n-avea de lucru într-un moment cînd nu se prea găsea de lucru și n-avea nici măcar cărțulia de la asigurările sociale. Și totuși înainte de a ajunge la capătul de sud al localității, se trezi că iarăși rîde pe sub mustață :

„I-am zis-o bine cu treaba aia cu mîncarea". Și ridică spre soare un obraz încă încrețit și luminat de bucuriile ripostelor ironice.

III

Abia către sfîrșitul după amiezii văzu domnul Oakroyd ciudata furgonetă. De cînd plecase de la ospătăria Poppleby se luptase cu drumul prăfuit, străbătînd vreo doi-

sprezece-paisprezece kilometri, schimbîndu-și mereu coșul din dreapta în stînga și geanta cu scule din stînga în dreapta, căpătase o îmbucătură de pîine cu brînză și o dușcă de bere de la un camionagiu prietenos, care însă nu crezuse o vorbă din ceea ce-i spusese domnul Oakroyd și dormise vreo două ceasuri sub un gard. Acum o pornise iar la drum, foarte încetișor, pentru că, pe de o parte era obosit iar somnul îl cam năucise, iar pe de altă parte nu prea știa încotro merge și se tot întreba ce să facă. Deodată îi atrase privirile furgoneta. Era trasă la umbră sub niște copaci din marginea drumului și era un vehicol foarte neobișnuit — ceva așa cam între o dubă de aprovizionare și o rulotă. Într-o parte a ei era deschisă o ferestruică, dar n-avea coș sau vreun alt dispozitiv strălucitor al unei adevărate căsuțe pe roate. Nu era nici vopsită, nici lustruită ; automobilul în sine părea o rablă veche și ruginită ; iar partea care aducea a locuință, avea o înfățișare jalnică, de parcă ar fi bătut-o neîncetat ploile și vînturile. După ce observă toate aceste amănunte cu ochiul bunului meșteșugar, domnul Oakroyd ar fi putut foarte ușor să treacă mai departe, dacă n-ar fi auzit dindărătul vehiculului zgomot de fierăstrău, care-l făcu de îndată să-și ciulească urechile. Și nu-i trebui mai mult de un minut ca să ajungă la o anumită concluzie.

„Cetățeanul ăla nu știe să umble cu fierăstrăul", se anunță singur, și se abătu într-acolo ca să cerceteze lucrurile, îmboldit fiind de trista lui situație și de cunoașterea faptului că el, Jess Oakroyd, se pricepe bine să mînuiască fierăstrăul. Odată aflat în spatele furgonetei, își

lăsă jos bagajele, își aprinse pipa, își afundă mîinile în buzunare și astfel intră foarte ușor în rolul de spectator.

Omul cu fierăstrăul ridică ochii în timp ce se apropia domnul Oakroyd și apoi se apucă din nou de lucru, cu un aer cam îndoit. Era un bărbat îndesat, de vreo patruzeci de ani sau ceva mai mult, cu părul negru tuns scurt, ochii la fel de negri ca părul, și o față lătăreață fără barbă și mustăți, aproape la fel de roșie ca și baticul pe care-l purta în loc de guler și cravată. Măcar că-și scosese haina cadrilată, cam jerpelită, avea un aer mult mai elegant și mai spilcuit decît domnul Oakroyd sau oricare dintre prietenii acestuia. Și totuși, înfățișarea lui nu se potrivea cîtuși de puțin cu cea a furgonetei. Avea un aer de vagabondaj de care domnul Oakroyd își dădu seama dintr-o dată, deși n-ar fi izbutit să-l definească precis. Fără să amintească în mod evident de ceva anume, totuși omul te făcea să te gîndești la actorii ambulanți, la soldații care cutreieră țara, la partenerii de antrenament ai boxerilor, la agenții de reclame de pe la hipodromuri sau cei care țin licitații pentru o sumă derizorie.

Iar mai ridică ochii, după ce domnul Oakroyd stătuse ca privitor vreo două minute.

— Frumoasă zi, George, zise el clipind din ochi.

— Mda, zise domnul Oakroyd. Și apoi, ca să nu se lase mai prejos în îndeletnicirea asta de a da nume la oameni, adăugă pe un ton sec : Destul de frumoasă, Herbert.

— Ia ascultă, dom'le — zise omul îndreptîndu-se din șale — dă-mi voie să te-ntreb : semăn eu cu Herbert ?

— Mde, asta n-aș ști să-ți zic, grăi domnul Oakroyd cumpănind o clipă. Dar ce pot să zic este cum nu arăți, dacă vrei să știi părerea mea.

— Dă-i drumu', George, zi-mi-o, că ți-o cumpăr.

— Nu prea arăți a om care se pricepe să mînuiască un fierăstrău, răspunse domnul Oakroyd, îndulcind severitatea acestei critici cu un zîmbet prietenos.

— Serios ? Ei, acuma ai zis o vorbă mare, zău așa.

Băgă mîna în buzunarul de la vestă, scoase un pachet de țigări ieftine și niște chibrituri, și-și aprinse o țigară.

— Te pricepi bine la fierăstraie, George ? întrebă el pe un ton amabil.

Răspunsul domnului Oakroyd fu simplu : Își aduse trusa cu scule și o trînti la picioarele necunoscutului.

— Spune-mi ce te străduiești să faci, prietene, zise el cu seriozitate — și curînd am să-ți arăt ce știu eu să fac cu fierăstraiele.

— Oho-ho-ho ! strigă necunoscutul prefăcîndu-se uimit. Dar care e bancul ăsta grozav ? Nu cumva ăi fi meseriaș de meserie, George ?

— Și încă cum ! răspunse domnul Oakroyd, nu fără mîndrie. Sînt dulgher și tîmplar de meserie.

— Ei bine, atunci să-ți spun și eu ceva. Vezi, e rîndul meu acum. Nu ești de prin partea locului. Vii de la Leeds.

— Asta nu-i chiar așa. Vin de la Bruddersford.

Ceea ce i se păru domnului Oakroyd cu totul altceva decît dacă ar fi venit de la Leeds, așa că adoptă un aer triumfător.

— Apăi nu-i prea departe, zise ălălalt cu îngăduință. Mi-am dat eu seama că vii dintr-acolo. Nu-mi trebuie mai

mult de un minut ca să ştiu. De la Bruddersford, zici ? Cunoşti bîlciul Lane End ?

— Vrei să zici iarmarocul.

— Adevărat. Iarmarocul Lane End. Pe acolo toate se cheamă iarmaroace, nu-i aşa ? Nimeni nu zice bîlci.

— Bineînţeles că-l ştiu, zise domnul Oakroyd.

— Şi eu, exclamă triumfător necunoscutul. Am fost de multe ori pe-acolo. Anul ăsta am lipsit, dar anul trecut am fost. Da' ce faci pe-aici ? Cauţi vreo slujbă ?

— Da, acuma sînt în căutarea unei slujbe, zise domnul Oakroyd cu amărăciune. Şi va trebui să găsesc una chiar repede. Am fost tras rău pe sfoară, ăsta-i adevărul.

Şi în clipa următoare se pornise deja să spună povestea celor douăzeci de lire pierdute. Era a treia oară că o repeta în ziua aceea, dar pentru prima oară găsi în sfîrşit un ascultător care s-o creadă.

— Dar de unde făcuseşi rost de hîrtiile alea de cinci lire ? întrebă celălalt la sfîrşitul naraţiunii. Ai pariat pe un cal cîştigător ?

— Aş, eu nu pun niciodată bani pe vreun cal. Dar, după cît s-ar părea, un alt ins pariase pe o mulţime de cai cîştigători.

Şi, încurajat fiind de buna primire pe care o făcuse necunoscutul relatării sale anterioare, acum îi povesti despre turfistul beat şi despre portivizitul lui doldora de bani, şi noul său cunoscut ascultă toate acestea cu multă înţelegere şi veselie, după ce se aşeză, mai întîi, pe scara furgonetei.

— He, de ! De haram i-ai luat, de haram i-ai dat, comentă el. Iar după ce reflectă o vreme zise : Cum ziceai

că-l cheamă pe tipul ăla, ăla de conducea camionul ? Nobby Clarke ? Am cunoscut şi eu mai mulţi Nobby Clarke de cînd mă învîrt prin lume. Vreo doi dintre ei erau în stare să-ţi fure şi laptele din ceai. Nu era un tip aşa cam cîrn, care vorbea pe nas ca ăia din Londra, cu trupu' aşa ca de boxer, să zicem de categorie uşoară ?

— Nu, ăsta era o matahală mare şi grasă cu o faţă neagră şi lată de parcă ar fi fost făcută pentru două persoane, zise domnul Oakroyd. Şi vorbea aşa meşteşugit şi frumos, măcar că eu cum am dat cu ochii de el mi-am zis că trebuie să fie mare hoţoman.

— Am impresia că-l ştiu pe individ. Nobby Clarke. Nobby Clarke ? Un tip în genul ăsta parcă umbla cu spectacolul ăla de magie şi mistere al lui Mason, şi parcă îşi zicea Nobby Clarke. Lasă că trebuie să-mi amintesc eu de el. Dacă mi-ar ieşi dinaintea ochilor l-aş recunoaşte într-o clipă. Nu mi se întîmplă niciodată să uit vreo mutră. Uneori întîlnesc cîte un cetăţean şi-i zic : „Bună, te-am văzut în cutare sau cutare loc, acum cinci ani, sau şase, sau şapte sau poate chiar zece, mă rog, cum se întîmplă" ; şi el îmi zice : „Aşa e. Am fost pe-acolo, numai că nu-mi aduc aminte de dumneata" ; dar eu îi zic : „Nu-i nimic, mi-amintesc eu de dumneata" şi nu greşesc niciodată. Straşnic lucru, nu-i aşa ?

— Aa, şi dumneata va să zică eşti unul dintr-ăia care umblă cu iarmaroacele — adică cu bîlciurile — mda ?

— Chiar eu ! Mă numesc Jackson, da' dumneata ?

— Oakroyd. Jess Oakroyd.

— Oakroyd. Straşnic ! Păi pe mine mă cheamă Jackson — Joby îmi zice lumea — Joby Jackson. Toată lumea

din branşa asta mă cunoaşte. Lucrez în ea de douăzeci de ani, ba dacă stai să te gîndeşti am fost legat de ea şi mai înainte numai că am intrat întîi în fosta miliţie populară şi p-ormă m-am înrolat şi în armată în timpul războiului. Am făcut de toate — poţi să întrebi pe oricine. Joby Jackson mă cheamă. Am aranjat meciuri de box, spectacole de circ, jocuri cu intrare la care îţi încerci norocul, cîte şi mai cîte. Am organizat şi propriile mele spectacole — Omul-Păianjen şi Sălbaticul de pe Amazoane. E greu să-mi pomeneşti vreun loc unde se ţin bîlciuri sau curse şi să nu fi fost şi eu pe acolo, aproape imposibil. Toate meleagurile le cunosc. Anglia, Scoţia, Ţara Galilor, Irlanda, Insula Man, Insula Wight, pe mine nu mă duci uşor că toate le cunosc ca-n palmă. Straşnic !

Apoi făcu semn cu degetul mare peste umăr către rulotă.

— Acum merg pe o linie serioasă. Le vînd marfă prima-ntîi. N-aveam ce să fac — cu jocurile alea vechi nu mai poţi să scoţi cine ştie ce gologani în zilele noastre — acuma trebuie să le vinzi ceva serios. Eu mă ocup de jucării de cauciuc — păpuşi de cauciuc, animale de cauciuc, dintr-alea pe care le umfli suflînd în ele (şi în acest moment îşi umflă şi el bucile obrazului ca să sufle, căci era unul dintre oamenii aceia care-şi ilustrează conversaţia cu nenumărate gesturi rapide şi vii) şi gata. Le-ai văzut ? Marfă grozavă — şi scoţi bani serioşi — nu e nici greu de cărat — vezi dumneata, toate astea sînt turtite, şi uşoare ca pana. Dacă prinzi o zi bună se vînd ca pîinea caldă. În unele zile nu vinzi mai nimic — n-ai putea să găseşti cumpărători nici dacă ai da sticla de whisky cu nouă gologani bucata. Dar dacă prinzi o zi dintr-alea... (şi după ce clipi şiret din ochi ca să dea mai multe de înţeles, desfăşură într-un adevărat spectacol de mimă o oaste întreagă de păpuşi şi animale de cauciuc invizibile în faţa unei mulţimi invizibile) straşnic ! Un singur lucru te mănîncă însă. E concurenţa mult prea mare ! Acuma dau năvală cu toţii, toţi se reped la treaba asta. Dacă se mai bagă încă vreo cinci-şase pe fir, eu trebuie să ies la pensie, înţelegi ? Da' am să încep eu altceva, le vînd o marfă nouă. Asta-i muzica ce-mi place, ce zici George ?

— Şi cu asta umbli dumneata prin ţară ? întrebă domnul Oakroyd uitîndu-se la dubă.

— Da dom'le, răspunse entuziasmat Joby. Ia gîndeşte-te un pic la ea. N-o fi arătînd ea chiar ca un Rolls-Royce dintr-ăla spilcuit, dar se mişcă, George, se mişcă şi ea. Nu poţi s-o faci să meargă mai mult de treizeci kilometri pe oră, decît de cobori vreun deal, da' parcă ce, nu-i de-ajuns ? Am luat-o cu cinşpe lire — pomană ; p-ormă i-am dat o gaură şi am pus o fereastră, p-ormă i-am băgat un prici şi p-ormă încă două. Dacă nu vreau să dorm în altă parte, dorm în ea, înţelegi ? De-o pildă, şi astă seară dorm aici. Am înăuntru şi o sobiţă. Că-mi car cu mine toate acareturile — şi taraba şi toate. Uite, cînd te-ai apropiat dumneata tocmai mă străduiam să mai cîrpesc taraba asta veche. Ieri a primit o lovitură cam a dracului. Vrei să vezi ce-ai putea să faci cu ea ? Eu nu sînt prea îndemînatec din fire. Ciudat lucru, nu-i aşa ? Ştiu să vînd orice, ştiu să-i vrăjesc pe clienţi, dar am mînă de mămăligă ; probabil că a vrut să mă facă mama boier dintr-ăla

delicat. Vrei să te îngrijești puțin de tarabă, George ? Eu în schimb am să am grijă să fii mulțumit.

— Las-o pe seama mea, prietene, strigă încîntat domnul Oakroyd. Ia să ne uităm și la restul lucrurilor. Ai ceva piulițe și șuruburi și cuie de opt ?

Și împreună scoaseră de pe podeaua rulotei resturile de lemnărie și Joby descoperi că mai are cîteva piulițe și șuruburi și o mulțime de cuie lungi.

— No bine, zise domnul Oakroyd, zi-mi mie ce vrei și ți-o fac cît ai bate din palme.

Într-o clipă își deschise geanta cu scule, își scoase haina și lucra de zor, în culmea fericirii.

— Ce zici, vrei un strop de Rosie Lee ? [1] întrebă domnul Joby Jackson.

Îi plăcea grozav genul ăsta ciudat de argou bazat pe rimă (din care cea mai mare parte trebuie omisă cînd înregistrăm conversația, deoarece este de neînțeles pentru oamenii obișnuiți). Pînă și domnul Oakroyd care era deprins cu acest stil de a vorbi, deși personal îl folosea foarte rar (și mai mult decît atît, în mintea lui îl asocia cu personajele cele mai dubioase) — era uneori pus în încurcătură. Dar firește nu-l deruta o aluzie la celebra Rosie, și era mai mult decît dornic să soarbă o ceașcă de ceai. Așadar, Joby se duse să umple ceainicul, se întoarse și-și găsi de lucru în rulotă, după care ieși iar pe scara ei ca să se uite cum lucrează domnul Oakroyd.

— Ia zi, George, îți plac puicile ? întrebă el.

[1] În argoul bazat pe rimă „Roșie Lee“ înseamnă „*a cup of tea*“ = o ceașcă de ceai, „Sir Walter Scott“ înseamnă „*a beer-pot*“ = o cană cu bere etc.

— Nu, m-am săturat de puici, mormăi domnul Oakroyd drept răspuns, aplecîndu-se în continuare deasupra fierăstrăului. Își dădu bine seama că întrebarea nu se referă la lucruri de mîncare.

— Puicile sau pileala — sau amîndouă, de la astea încep necazurile, zise Joby meditativ. N-ar fi trebuit să repari acum taraba aia, dacă nu era o puicuță la mijloc. În ultima vreme am avut cu mine un băiat ocnă — îi zice Tommy Muss. Tîmpit nume, ce zici ? Da' băiatul e al dracului de deștept, Tommy ăsta. Îl cunosc de ani de zile. Umbla și el cu circul Oxley într-o vreme, apoi și-a aranjat un joc dintr-ăla cu bilele înșirate pe sfoară — din alea la care poți cîștiga un ceas, dacă ai noroc, și dacă individul care ține taraba respectivă nu se apleacă așa ca din întîmplare peste masă tocmai cînd încerci să nimerești ținta, înțelegi — dar nu era bun pentru treaba aia, Tommy ăsta. Așa că a venit să umble cu mine. Treburile astea le poți face și singur, dar în doi merge mai bine. Pileala nu e necazul mare al lui Tommy, deși pot să zic că se descurcă binișor cu ea. Damele însă îl omoară. Nu poate păstra distanța legală de ele băiatul ăsta, și nici ele de el. E și destul de arătos, Tommy ăsta, și are și un fel de a se ține așa țanțoș știi ? — și lor le place, George, se omoară după chestia asta. Și p-ormă să știi că tipul e cel mai bun cîntăreț de muzicuță pe care l-ai auzit de cînd ai făcut ochi — de departe cel mai bun — n-am auzit vreodată pe cineva să-l întreacă pe Tommy ăsta la cîntat din muzicuță — cîntă orice — strașnic ! Avea el pe vremuri un cîntec, îi zicea *Bîlciul lumii*. Nu făcea rău dacă

își lua și el un număr la vreun spectacol, așa o bucățică de cîntat la muzicuță. Eu i-am zis-o de nu știu cîte ori. Dar e fraier. Putea să scoată douăzeci de lire pe săptămînă ca nimic. Numa' că el nu vrea să-și bată capu', prea era ocupat cu plimbările, și cu scosul gagicilor în oraș. Ei, și mă rog, cum îți spuneam, era o fleoarță după care i se scurgeau lui ochii de la o vreme — o țigăncușă așa mică și fișneață — și ea împreună cu alta aranjau o chestie dintr-aia de ghicit în palmă, știi, Regina Țiganilor. Și nu știu cum se făcea da' mereu ne întîlneam cu ele — lucram în aceleași bîlciuri — și îl urmăream eu pe Tommy cum îi tot creșteau acțiunile. Stai numai o clipă, George, să aducem și pe Rosie Lee încoace.

Joby turnă ceaiul în gamelă, îl stropi cu puțin lapte condensat îndulcit, îl amestecă, apoi îi umplu noului său prieten o ceașcă mare, pe care scria „Cafenelele Moseley et Co." și-și păstră porția lui în gamelă. De asemenea, aduse din rulotă o cutie de pesmeți în care erau cam două treimi dintr-o jimblă și niște unt.

— Ei, George, îți place ?

— Grozav ! răspunse domnul Oakroyd, începînd să mestece.

Se uită în jurul lui și dacă n-ar fi fost atît de ocupat cu mîncatul, ar fi fost în stare să ofteze de plăcere. Totul era liniștit și cerul strălucea cu văpăi aurii. Ceaiul era exact atît de tare cît îi plăcea lui, și tocmai cu cantitatea preferată de lapte, și de ani de zile nu mai savurase atît de intens ca acum o felie de pîine cu unt. „Am să-i aranjez pe cinste taraba" își zise în sinea lui, îndreptînd către gazdă priviri recunoscătoare. Și după ce pufăi de cîteva ori din lulea anunță :

— Acuma îi dau bătaie cu lucrul.

Și se apucă fericit de treabă. Iar după ce Joby strînsese lucrurile și se reașezase pe scara rulotei, domnul Oakroyd reluă :

— Da' parcă tocmai începuseși să-mi zici ceva despre pretinul ăla și de regina aia a țigăncilor.

— Stai să vedem, se gîndi Joby. A, da ! Cu balamucul ăla pe care l-am avut ieri. Păi da, vezi, ieri tocmai ajungeam într-un orășel prăpădit de-i zice Brodley, la vreo cincizeci-șaizeci de kilometri de aici, unde au și ei un așa-zis bîlci, de ți-e mai mare mila. Ei, și acolo era și dameza în cauză și Tommy o înghesuia cît îl țineau balamalele, înțelegi ? În privința asta el se dă mare, de parcă-i șeicul Arabiei. Numai că dameza se ținuse în ultima vreme cu un gagiu de-i zice Jim Summers. Ei, și tipu' a încercat și el să facă de toate în viață și în momentul ăsta umblă cu o mașină dintr-aia de încercat puterea — știi ce vreau să zic — alea de dai cu ciocanul în ele și țîșnește chestia aia în sus și zornăie niște clopoței — treaba nu mai merge, pește mort. Da' el e o huidumă acolo — minimul optzeci de kile — și a fost și el nițel boxer la viața lui — mai bine zis haidamac, că și-a făcut școala la cîrciumă, se cheamă. Ei, și cum îți ziceam, boarfa umblase cu gagiul ăsta, de care-ți zic, Jim Summers și p-ormă îi dăduse pașaportu', înțelegi. Știi cum sînt astea și bănuiesc că și el se cam întrecuse din pahare și o mai scuturase nițel pe ici pe colo. Dar el ce zicea, că dacă nu rămîne a lui, atunci nici altul să nu mai care

cumva s-o aibă — că așa e soiul lui, și p-ormă e și voinic al dracului, și jumate din zi e mai beat decît în restul timpului și țîfnos nevoie mare. Tommy ăsta tocmai ieri face trampa cu boarfa și Jim Summers se află și el prin preajma locului, care-va-zică, și nu-ș' cum dracu' aude de treaba asta și s-apucă să-i caute. Borfiștina și cu ailaltă Regină a Țiganilor — o grăsană de vine de la Burley — tocmai își făcuse boccelele fin'că oricum nu prea era cine știe ce dever. Și, pac, iese și Tommy și el din spatele tarabei. „Ei, — zice — plec și eu cu gagica pe vreo două zile, o-ntind chiar acum. N-am eu chef să dau de bucluc cu malastropul ăla pilangiu de Summers. Te ajung eu din urmă mai tîrziu, Joby" zice el. Zic : „Faci cum vrei, Tommy !" Vezi dumneata că eu știam că știe care-i programul. De azi într-o săptămînă cum ar fi, adică joia viitoare, se deschide bîlciul de la Nottingham Goose. Ai fost pe acolo vreodată ? Strașnic ! Unul din loc'șoarele mele cele mai bune, și pentru el îmi pregătesc un lot nou de marfă, îl ridic de la Nottingham înainte de a se porni bîlciul. Așa lucrez eu prin o mulțime de tîrgulețe dintr-astea mai mititele, mai îmi umplu timpul, că tot nu e prea departe. Plănuisem noi toate lucrurile în tot amănuntul — așa facem întotdeauna cu Tommy, știi ? — așa că el cunoaște programul și eu știam că o să mă ajungă din urmă de îndată ce-o putea, poate mîine, poate săptămîna ailaltă. S-ar putea ca dameza să lucreze tot în aceleași locuri, și chiar dacă nu, o s-o vadă el la Bîlciul Gîștii. Așa că și-a luat valea, și unde s-or fi dus naiba știe, așa că n-aș putea să-ți zic. Dar nici nu-mi băteam eu capul cu asta. N-aveam chef să mă țin după ei pînă unde

or fi avut ei hogeacul de hulubași. Dar știam cine o să vină la mine — Jim Summers. O dată mă trezesc cu el, curînd după ce-o ștersese Tommy. Fusese la Bibliotecă mai spre seară și acuma era țîfnos foc, nevoie mare. „Hei — strigă el izbind de vreo două ori cu pumnul în tarabă — unde e pretinul ăla al tău, ăla cu tara-ra-bum — băga-mi-aș — tara-ra-bum ?" Zău, așa a început să vorbească — merita să-l auzi. Și striga cît îl țineau bojocii. „Nu mă întreba pe mine", îi zic — și nu mi-e tîrșe să-ți spun, George, că aș fi dat nu știu ce să mă aflu la un kilometru de-acolo, măcar că mai știu și eu să mă descurc în viață, să-i dau cu gura. „Ba știi — zice — și să fiu al dracului dacă n-am să aflu de la tine, că dacă nu-mi zici, împuțiciunea asta de tarabă a ta o să zboare prin aer". Și unde nu mi-ți începe să dea cu piciorul în dreapta și în stînga. „Hei — îi zic — las-o-n pace". Dar cum mai merge reparația, George ?

Se ridică în picioare și începu să inspecteze lucrătura făcută de vizitatorul lui.

— Ține dumneata de capătul ălălalt, zise domnul Oakroyd care între timp preluase comanda operațiilor. N-ar fi rău s-o ridicăm acuma în picioare și să vedem cum stă. Ține bine, prietene, ține bine ! Ei, acuma dă-i drumu' înăuntru !

O jumătate de oră de-aci încolo aranjară taraba, domnul Oakroyd aducînd anumite îmbunătățiri, la sugestia proprietarului. Cînd nu mai rămase nimic de făcut la ea — Joby declarînd ritos că e mai bună decît a fost vreodată — o coborîră și o puseră bine în furgonetă, toată lumea fiind cum nu se poate mai mulțumită.

— La vreo trei kilometri de aici, pe drumul ăsta, am trcut pe lîngă o cîrciumă, zise Joby. N-ai vrea să bem și noi un păhărel ?

Aceste vorbe îl smulseră pe domnul Oakroyd din minunatul său vis meșteșugăresc, și-l tulburară.

— Nu mi-ar prinde rău, zău așa, zise el cu oarecare îndoială în glas — numai că n-am nici para chioară. Mai bine aș începe să mă gîndesc ce-o să mă fac de-aci înainte.

— Lasă astea, George, nu-ți mai fă griji. Doar ești cu mine, ce naiba ? Ascultă, eu zic că n-ai nici o treabă acuma, cred că nu ? Păi atunci, n-ar fi rău să rămîi cu mine pînă cînd se întoarce Tommy — s-ar putea să fie o zi, s-au putea să fie două, dar s-ar putea să fie și o săptămînă. O să ai unde să dormi, și haleală, și am să am grijă să-ți găsesc ceva de făcut și cînd se întoarce el. Mîine merg într-un loc prăpădit care-i zice Ribsden — au și ei tîrg săptămînal și un fel de iarmaroc, dar nu chiar — și poți să-mi dai și mie o mînă de ajutor, înțelegi ? Ce zici ?

— Ascultă, nu cumva o faci pentru că sînt lefter, ă ? întrebă cu severitate domnul Oakroyd, strîngîndu-și cu dragoste la piept independența. Nu vreau.. cum îi zice ?... Filantropie, știi ?

— Rahat filantropie ! strigă Joby. Cine naiba îți închipui că sînt ? Lordul Lonsdale ? [1] Vreau să-mi dai o mînă de ajutor, asta e. Și pe urmă deja se cheamă că

[1] Contele Hugh Cecil Lonsdale (1857—1944), patron al sportului.

mi-ai făcut un serviciu. Ce, adică nu pot să-ți fac și eu un serviciu în schimb ?

— Ba da, cum să nu ! zise domnul Oakroyd. Aș fi chiar bucuros să rămîn pe-aici pînă ce ți se întoarce pretinul.

— Păi cînd ne-o fi mai rău, tot așa să ne fie ! strigă Joby și bătură palma. Ai strîns totul ? Ei, acuma aruncă-ți și geanta cu scule înăuntru în rulotă. Și hai să băgăm și asta. Ăsta ți-e bagajul ? Parc-ar fi vorba de o vacanță în Portul Însorit, zău așa. Să mor eu dac-am mai văzut un coș dintr-ăsta de ani de zile, de cînd eram copil ! Bagă-l înăuntru. Luăm rabla pînă la cîrciumă — că e prea departe ca să mergem pe jos. Ei, Vetuțo, hai să-ți învîrtim nițel manivela. Hai că pornește, pornește. Ba nu, nu pornește. Ei, Vetuțo, așa ne-a fost vorba ? Hai că a luat-o ! Ai mai auzit vreodată un motor ca ăsta ? Sună de parcă ar fi un pian electric dintr-alea. Nu i-am mai băgat ulei de cînd am plecat de la Doncaster. Ei, haide, acum ține-te bine, George, c-am luat-o din loc.

— Și ce s-a întîmplat cu tipul ăla de-mi vorbeai despre el, Summers, sau cum îi ziceai ? strigă tare domnul Oakroyd în timp ce camionul uruia pe șosea.

— S-a întîmplat să treacă pe acolo un curcan tocmai cînd se lăsa cu zeamă lungă, răspunse Joby. Așa că Summers a lăsat baltă scandalul și a șters-o de acolo. Pe urmă mi-am strîns eu calabalîcul și am venit aici. Încotro o fi roit-o, nu știu. Mă întreb care o fi programul ? Cu siguranță c-o să dau iar de el la Nottingham, dar între timp i-o mai fi trecut sprițul din nas.

— Da, da, așa trag și eu nădejde, comentă domnul Oakroyd, care constată că și el se cam întreabă care vor fi mișcările următoare ale acestui Summers. Nu putea decît să spere că individul n-a auzit de locul ăsta unde se duc ei mîine, Ribsden. De fapt, nici el nu auzise pînă atunci de o asemenea localitate. După o vreme zise în treacăt : Bănuiesc că voi ăștia vă întîlniți mereu nas în nas, nu ?

— De asta poți să fii sigur ! răspunse cu convingere Joby. Nu poți să faci o mișcare fără să te întîlnești cu vreunii din băieți. Aceeași șleahtă, același intinerar, an după an. Strașnic !

— Da, da, mi-nchipuiam eu, zise domnul Oakroyd și începu să se gîndească la alte lucruri.

Băură cîte două halbe fiecare la cîrciumioara aia, unde Joby fu punctul de atracție al serii. În mai puțin de zece minute tot salonul principal se transformă în împărăția lui. Vorbăria lui era din ce în ce mai *staccato* și totuși din ce în ce mai dramatică ; împărțea cu generozitate printre comeseni semnele șirete din ochi și înghiontelile ; le arătă cum a dat de dracul Bermondsey Jack fiind pus la podea de un tuciuriu, cum Dixie Jones și-a pus în acțiune stînga, cum vechiul lui prieten Joe Clapham — „ăl mai bun pe care l-am avut noi vreodată la pană — dar mare fraier, înțelegi ?... se bate cu oricine... și pentru doi gologani" — a avut doi ani de glorie, de i-a băgat în sac pe toți, unul după altul „de parcă ar fi fost pui de găină" ; apoi îi purtă pe ascultători prin iarmaroace, prin săli de box improvizate, pe la cursele de cai, și prin cîrciumile de la capătul de jos al Angliei pînă la extremul nord al

Scoției ; le vorbi despre trișori cu decarii în mînecă, despre doctori șarlatani, despre agenți de pariuri și despre ginitori de-ai poliției ; și cu cît mai tîrziu se făcea, cu atît mai des se auzea răsunînd în salonul plin de admirație, strigătul lui : „Strașnic !" Pînă și circiumarul era impresionat și nu se lăsă pînă ce nu-i oferi pe gratis o halbă de adio.

Cît despre domnul Oakroyd, el cutreiera acum o țară vrăjită. Fiind un lucrător cu frica lui Dumnezeu, din Bruddersford, nu ținea cîtuși de puțin să treacă în rîndul oamenilor ăstora sau să-și depene viața în lumea lor. Dar să audă despre ei și despre ea, și poate chiar să cunoască vreo cîțiva asemenea oameni, să se cufunde în această lume fascinantă — asta era o adevărată vrajă. Își bău berea, trase neîncetat din luleaua lui și șezu acolo, ametit și fericit, fără să scape o vorbă sau un gest. Iar apoi cînd se întoarseră la acel liman comod din marginea drumului, conversația se desfășură înainte, pînă cînd, pregătindu-se să se instaleze în rulotă, și scoțîndu-și ghetele și hainele, întinzîndu-se pe priciuri și învelindu-se cu cîte o pătură, ajunseseră la fotbal și la un entuziasm comun, așa că se făcuse tare tîrziu pînă cînd domnul Oakroyd să rostească pentru ultima dată numele echipei „United", iar Joby Jackson epuizase lista fundașilor și centrilor înaintași pe care îi pusese să defileze pe dinaintea lui. O seară grandioasă.

Tăcură. Micile zgomote ciudate ale nopții se furișară și ele pînă în rulota întunecată. Domnul Oakroyd ascultă cîteva minute foșnetele și fîșîiturile necunoscute, iar apoi

tresări speriat din pricina unui țipăt melancolic pe care-l scoase deodată o cucuvaie.

— Hei, da' ce zgomot ciudat ! Parcă-ți face pielea de găină.

— Bufniță, explică Joby. Nu mă supără — m-am deprins. Să-ți spun eu ce nu pot suferi. Tramvaiele. Groaznice zgomote noaptea. Asta de la tramvaie. Dacă sînt undeva unde sînt tramvaie, nici nu mă culc pînă nu se retrag la depou. Nu pot adormi din pricina lor — m-apucă inima și-mi vine leșin de la stomac. A, mă rog — adăugă el luptîndu-se cu somnul — nu e rea viața asta, nu e rea deloc, atîta vreme cît poți să te ții pe picioare și să bagi pe sub nas ceva potol. Te ține mereu pe roate și mai vezi nițel și lumea, eu asta zic, că doar tot o să murim cu toții prea curînd. Ce zici, George ?

— E ceva în ce zici dumneata, răspunse domnul Oakroyd cu adevărata prudență bruddersfordiană. Dar, de fapt, era încă și acum puțin amețit de uluiala pe care i-o produceau toate lucrurile. „Musai să-i spun și lui Lily a noastră despre cetățeanul ăsta — reflectă el. O s-o distreze grozav". Și o clipă, printre umbrele somnului, o zări parcă zîmbindu-i peste pustietate.

IV

A doua zi dimineață se sculară foarte devreme.

— Ne trebuie o oră pînă ajungem acolo, explică Joby. Și vreau să-mi găsesc un loc pe cinste.

Mîncară în grabă micul dejun — ceai, pîine, șuncă fiartă — și o porniră cu camioneta ce-i zgîlțîia înainte ca soarele să fi triumfat în lupta cu norii.

— Parcă-i mai frig decît a fost, zise domnul Oakroyd. Joby privi dimineața cu ochi de expert :

— Se strică vremea. Azi n-o să mai fie chiar așa cald, ai să vezi. Poa' să și plouă. Dacă nu azi, mîine. Ploaia nu-i bună pentru noi. Două săptămîni dacă ține, și mă vezi intrînd la cel mai apropiat amanetar să vînd căsuța asta. Mai vorbim de marinari ! Noi sîntem ăia care trebuie să ținem seamă de vreme !

Ribsden, un tîrgușor turtit cam în același fel ca și Everwell — deși era mult mai întins — se afla deja în plină agitație cînd sosiră ei acolo. Combinația de bîlci și tîrg umplea piața și se lăbărța pe vreo cîteva alte ulițe care dădeau spre ea. Joby își asigură totuși un loc pe placul lui, căci se afla exact la întretăierea străzii principale cu piața și — după cum arătă el imediat — „taman în nasul cîrciumii" — intitulată în cazul de față „Mîna de ajutor". Nu putură să-și țină duba prin preajmă, ci trebuiră să scoată lucrurile de care aveau nevoie — taraba și marfa — apoi s-o parcheze pe o străduță laterală în rînd cu alte mașini, căruțe și remorci. Împreună instalară taraba și începură s-o împodobească cu păpușele și animale de cauciuc, trebuind să le și umfle mai pe toate. Din cînd în cînd Joby scotea cîte un strigăt, recunoscînd vreun prieten, dar toată lumea era prea ocupată ca să vorbească, în afară de privitori, mulțimea localnică, alcătuită din băieței atît de interesați încît îți încurcau drumul

și trebuiau cu toții să țipe ca să-i alunge, fetițe care țopăiau pe trotuar nerăbdătoare și încîntate, un polițai cu mustața gălbioară care nu părea să fie prea iubitor de bîlciuri și tîrguri, și un polițai fără mustață, care dimpotrivă, părea să fie mort după ele. Domnul Oakroyd savură cu încîntare fiecare clipă. Îi plăceau zarva, bocănelile, țipetele, decorul, instalarea și împodobirea tarabei, pe care acum o supraveghea cu mîndre priviri părintești, răcoarea toamnei ce se simțea în aer și primele raze ale soarelui, aroma întru totul aventuroasă acum a tutunului său marinăresc, tovărășia gureșului și atoatecunoscătorului Joby. Nu se prea vedea el în chip de negustor de păpuși de cauciuc, cu toate că foarte curînd ajunse să se specializeze în umflarea și etalarea lor ; dar, cu una cu alta, era — așa cum recunoscu în repetate rînduri în sinea lui — „o treabă pe cinste“.

Joby își încheie pregătirile pentru ziua respectivă, lipind cîteva mici afișe pe stîlpii ce susțineau acoperămîntul tarabei : „Nu-i uitați pe micuți !“ păreau ele să strige trecătorilor. „Rivalul neîntrecut al magazinelor“ ; „Noi sîntem fruntea. Ăilalți sînt mai prejos“ ; „Meșteșugarii britanici sînt neîntrecuți“ — lucruri care erau probabil destul de adevărate și care meritau să fie spuse, chiar dacă aparent stocul de mărfuri al domnului Jackson era scos din cutii cu etichete străine. Și, mai presus de toate, în centrul barei transversale a acoperămîntului era o placardă mare lăfăindu-se în strălucirea ei stacojie, care anunța că „S-a întors Joby Jackson. Firma renumită“. După ce a terminat toate acestea și și-a inspectat opera

cu profundă satisfacție, Joby avu răgazul să-și abată din nou atenția către vecini.

Unul dintre ei tocmai sosise pretinzîndu-și spațiul din partea stîngă și trîntind acolo un șevalet și o cutie. Era un lungan cam firav, îmbrăcat cu o redingotă neagră ce strălucea la soare, dar la umbră bătea în verde. N-avea pălărie și la ceafă îi atîrna un fel de smoc cenușiu, măcar că pînă la jumătatea capului n-avea nici fir de păr. Sprîncenele, în schimb, erau atît de negre și de stufoase, încît îl scuteau de nevoia de a mai rade obrajii, lucru de care proprietarul lor profitase din plin în ultima vreme.

— 'Neața dom'le profisor, îi spuse Joby acestui personaj.

— Bună dimineața, rosti profesorul cu vocea tunătoare și cavernoasă. A, domnul Jackson ! Bună dimineața. Aha, sîntem iarăși vecini, da ? Mi s-a părut că te-am zărit la Doncaster, nu ?

— Firește. Am luat un loc bun aici.

Și Joby făcu semn cu degetul mare către „Mîna de ajutor“.

— A da, asta nu observasem. Mde, domnule Jackson, s-ar putea dovedi un lucru util. Am apucat eu vremurile cînd... Și își încheie propoziția cu un gest al mîinii lui mari și murdare către gură, care slobozi, din adîncimile ei de peșteră, un sunet aducînd oarecum a rîs. Apoi își reluă înfățișarea foarte gravă : Pentru mine azi nu mai e mare lucru, domnule Jackson, doar așa ceva de umplutură, atîta tot.

— Și pentru mine la fel, zise Joby. Pe unde ai mai fost de la Doncaster încoace, dom'le profisor ?

— Apăi prin tot felul de locuri anonime, aş putea să zic, tună jalnic profesorul. Tîrguri mărunte, afaceri mizerabile, cîte o litră de brînză şi cîte un metru-doi de pînză, vreo raţă sau o găină. Solitudine rurală, domnule Jackson. Şi nici n-am adoptat linia cea mai potrivită. Dacă aş fi urmat linia tratamentului antireumatic sau a tonicului digestiv, toate ar fi putut să fie bune, dar în momentul de faţă mă ocup de treaba cu Caracterul şi Destinul, şi e chestie urbană, absolut urbană. Mă gîndeam să schimb iarăşi lucrurile, dar n-am mai avut timp să-mi aduc sticluţele. Şi în zilele noastre e nevoie de sticluţe, neapărat îţi trebuie sticluţe. Nu mai vor să înghită hapuri, domnule Jackson. Zici că nu-i rău ? Vrei să ai grijă o clipă de cutia asta ? Mă întorc în vreo zece minute.

Şi profesorul se îndepărtă.

— Insul ăsta e bun de megafon, zise domnul Oakroyd, care ascultase încîntat dialogul.

— Păi asta şi e, dacă vrei să ştii părerea mea, răspunse Joby. Dibaci tip, profisorul, totuşi. Îl cunosc de ani de zile, ne vedem din cînd în cînd. Papagal şi atîta tot. Straşnic ! E în stare să le vîndă orice. În branşa lui nu e nici o cheltuială, numai cîştig. Dibaci tip. E băiat cu carte, oricum — şi asta face să meargă treaba. Pe dumneata sau pe mine nu te-ar crede lumea, dacă am încerca şi noi să facem ca el. Ăsta e în stare să facă oamenii să creadă orice. Le-ar vinde pînă şi ghetele din propriile lor picioare.

— Da, da, am observat şi eu, remarcă gînditor domnul Oakroyd. Dar văd că nu s-a prea îngrăşat din treaba asta.

— Prea multă pileală — din asta trăieşte — adresa telegrafică : Sugativa. Şi pe urmă, nici treaba nu mai merge ca altădată, asta-i sigur. Şi oamenii e prea învăţaţi acuma pentru gagii ca el. Au început să-l cam ia în răspăr. Apoi schimbă tonul, atît de brusc încît îl sperie pe domnul Oakroyd : Da, vă rog, poftiţi doamnă, alegeţi după pofta inimii. Nouă *penny* — un şiling — un şiling jumătate — doi şilingi — toate garantate — nu se sparg, nu se rup, nu se ard, nu se îneacă — cel mai superior cauciuc ce se găseşte azi pe piaţă. Alegeţi care doriţi, toate e cele mai superioare.

Se pare că sosise primul client.

Acum se înfiripă un şuvoi continuu de oameni în jurul tarabelor, de pe lîngă care ţîşneau glasuri uluitoare, răsunînd ca alămurile. Deocamdată, mulţimea era alcătuită mai ales din femei cu coşniţe ; amatorii de plăceri aveau să vină mai tîrziu ; dar pentru cei care, ca şi Joby, se îngrijeau de nevoile familiilor, şi mai ales de ale copiilor, afacerile începuseră. Domnul Oakroyd, pierzîndu-şi vremea în spatele tejghelei, începu să privească viaţa cu un interes inedit. Niciodată nu i se mai întîmplase să ajute la vînzarea vreunui lucru, şi acum i se părea un amuzant joc de noroc. Oare micuţul cu pălărie marinar avea să izbutească să-şi tîrască mama pînă aici ca să vadă animalele de cauciuc? Oare femeia cu sacoşa de scorţă, care sporovăia neîncetat cu o prietenă şi tot răsucea păpuşile şi animalele în mînă fără măcar să se uite la ele, o să sfîrşească prin a cumpăra totuşi ceva, sau venise pe aici pur şi simplu ca să poată conversa în linişte ? Şi în general Joby părea să ştie ce se va întîmpla, şi pe unii oameni îi lăsa

cu totul în pace, altora începea să le vorbească pe un ton blînd și confidențial, împărtășindu-le tainele esențiale ale jucăriilor de cauciuc, iar pe alții îi teroriza pur și simplu silindu-i să cumpere ceva. Domnul Oakroyd, încercînd să fie util în vreun fel dar negăsind mare lucru de făcut, căsca gura de admirație la noul său prieten.

— Ai prins figura, George ? zise Joby uitîndu-se drept înainte, dar răsucindu-și gura într-o parte și clipind des din ochi, — o metodă de adresare care sugera o adîncime insondabilă a tainei pe care o împărtășea confidențial. Fii atent la papagal și la prețuri, pînă te prinzi. Poate că puțin mai tîrziu o să am nevoie să-mi ții nițel locul.

Peste vreo cîteva minute ar fi fost aproape imposibil pentru domnul Oakroyd să prindă acest mesaj, întrucît vecinul lor din dreapta deschise brusc campania din ziua aceea. Încă din clipa în care începu, vînzătorul ăsta de linoleuri, fără haină, transpirat, era într-o adevărată furie comercială, și în fiecare moment devenea tot mai furtunos, trîntindu-și sulurile de linoleu, pocnind în măsuță, în palmă, pocnind orice și toate pe rînd. Atît de rău se stîrnea singur, încît frenezia dementă la care ajunsese te făcea să te înfierbînți numai cît îl vedeai, să te doară gîtul numai ascultîndu-l, iar cumpărarea unui sul de linoleu ajungea să ți se pară un simplu act de binefacere.

— Acuma ascultați-mă, oameni buni, și am să vă spun ce-am să fac — urla el. Așa, ca să fac safteaua, n-am să vă vînd linoleurile, o să vi le dau pe gratis. Poftiți, poftiți ! (și desfășura tot sulul și izbea cu pumnul în el de parcă ar fi turbat). Ei, bine, asta nu e mușama, este cel mai bun model de covor de linoleu, cu dosul cauciucat — și sînt aici patru metri măsurați pînă la santimetru și nici cu cinșpe șilingi nu l-ați putea cumpăra în vreun magazin din tîrgul ăsta, și nici dintr-un alt oraș. (Aici își trăgea sufletul cu un aer chinuit, iar apoi iar își izbea pumnul în sul.) Cinci șilingi, patru șilingi jumătate, patru șilingi. Ei bine, vă spun eu ce-am să fac. Trei jumate. Trei șilingi jumătate, și mi-l rup din suflet. Mă rog, fie ! Ia, Charley, dă-mi și ailaltă bucată. Haideți, acuma ! — izbucnea el din nou, ciomăgind fără milă celălalt sul — aveți aici trei metri — vă puteți acoperi palierul și vă ține o viață întreagă — și vi le dau pe amîndouă o dată. Șase șilingi perechea. (Fulgera gloata cu privirile, își ștergea fruntea și-și trecea degetul pe sub gulerul ud leoarcă.) Nu încerc să vă vînd mușamale — o lua el de la capăt, și glasul lui suna ca ultimul țipăt disperat al convingerii raționale într-o lume găunoasă din pricina îndoielilor și temerilor.

Dacă cineva de pe acolo ar fi spus că, de fapt, e într-adevăr mușama, ar fi părut întru totul posibil ca omul să se facă nevăzut într-un vîrtej de flăcări și fum.

De cealaltă parte, profesorul, care se întorsese să-și instaleze șevaletul, ședea acolo în tăcere, încruntîndu-se la trei băieți care așteptau să vadă dacă o să facă ceva ca să-i distreze. „Vă cunoașteți soarta ?“ întreba șevaletul, continuînd cu cuvintele : „O puteți afla de la profesorul Miro. Care este mesajul stelelor ? Destinul ! Voința ! Personalitatea ! O șansă unică ! ! N-o pierdeți ! ! !“

Dar deocamdată, oamenilor de treabă din Ribsden, care se tocmeau și sporovăiau sub razele soarelui, nu pă-

rea să le pese prea mult de tainele întunecate ale vieții lor pe pămînt. Poate că profesorului o să-i sune ceasul cînd se vor furișa asupra lor umbrele nopții, aducîndu-și cu ele vechea lor trupă de fantome. Între timp, el încercă absolut zadarnic să-i intimideze cu sprîncenele lui imense pe cei trei băieți, și rămase acolo în picioare, într-o tăcere demnă, făcîndu-și de lucru cu un pachet de hîrtii colorate.

Celălalt vecin al profesorului, un tînăr cu fața lătăreață și cu ochelari, îmbrăcat foarte îngrijit, era la fel de gălăgios ca și negustorul de linoleum și arăta ca un funcționar de bancă înnebunit. Nimeni nu părea să-și dea seama ce vinde și nici măcar dacă vinde ceva. Înălța în aer o serie de plicuri simple, le flutura prin fața spectatorilor săi, și vorbea fără încetare despre un anume domn Walters din Bristol.

— Cînd dom-nul Wal-ters din Bris-tol — urla el pe tonul unui om care discută despre prietenul său primul ministru — mi-a dat aceste plicuri, m-a asigurat că în fiecare din ele se află o bancnotă, și m-a trimis aici să vi le vînd pur și simplu ca reclamă. Domnul Walters știa — și eu știam la fel de bine ca și el — că din asta nu pot ieși bani. E o reclamă bună. Și cînd dom-nul Wal-ters mi-a garantat că în fiecare din aceste plicuri se află o bancnotă, asta a fost de ajuns pentru mine. Știam că dom-nul Walters din Bris-tol n-o să mă trimeată după cai verzi pe pereți, de asta pot să vă asigur, oameni buni.

Și tot așa îi asigura într-una și le flutura pe sub nas plicurile misterioase.

Pe la începutul după-amiezii, profesorul își părăsi locul și se apropie de Joby.

— Tocmai mă întrebam, domnule Jackson, începu el într-o șoaptă confidențială — dacă nu cumva ți se întîmplă să ai asupra dumitale vreun șiling de prisos. Doar pînă diseară, știi ?

Joby făcu semn din cap către „Mîna de ajutor".

— Te duci ?

— Da, mă gîndeam că poate puțină... ăă...

Joby i-o reteză :

— Vino cu mine, dom' profisor. Ei, George, poți să-mi preiei puțin ocupațiile ? Nu lipsesc mult.

Așadar, domnul Oakroyd rămase de jurnă și înainte ca Joby să se fi întors, izbuti să vîndă o barză stacojie cu picioare de lemn, un agent de circulație, un copilaș de cauciuc suferind de hidropizie și colorat ca o crevetă, luînd în total patru șilingi, dintre care știa bine că cel puțin doi șilingi și jumătate sînt profit net. Era o afacere bună.

Cînd se întoarse Joby, după un ceas, aduse cu el o sticlă de bere și două plăcinte cu carne.

— Acolo înăuntru nici n-ai loc să te miști — explică ei — așa că uite, ți-am adus astea. Stai deoparte și bagă-le p-astea la ladă, și pe urmă mai plimbă-te nițel. Ce-ai făcut ?

Domnul Oakroyd, atacînd prima plăcintă, dădu raportul asupra vînzărilor :

— O pasăre, un sticlete și un prunc pentru patru șilingi.

— Da' eşti un poet grozav, George, pe legea mea, zise Joby foarte bine dispus. Profisoru' e încă înăuntru. Nu-l mai vedem pînă la ora închiderii. „Mîna de ajutor" i-a fost foarte pe potrivă. Pînă am plecat eu dăduse pe gît vreo cinci, şi toate numai pe gratis. E în stare să-l ducă cu vorba pe oricare pînă-i dă să bea o căldare. Isteţ băiat, profisoru', dar n-aş vrea să dau şi eu cu ochii de menajeria colorată pe care o vede în unele seri.

Pînă cînd domnul Oakroyd termină cele două plăcinte şi sticla de bere, se plimbă prin bîlci şi prin tîrg, exploră oraşul şi se întoarse să-şi fumeze pipa împreună cu Joby, se făcuse aproape ora ceaiului.

— De acum şi pînă pe la şase nu prea e mare lucru de făcut, îi spuse Joby. Ştii, dacă vrei poţi să preiei tu taraba. Mă duc să arunc şi eu o privire la furgonetă, beau o picătură de ceai şi mai schimb o vorbă cu băieţii. Nu uita că maimuţele alea e doi şilingi bucata — sînt ultraspeciale, ştii — m-au costat *pe mine* nouă *penny.*

Atît negustorul de linoleuri cît şi prietenul domnului Walters din Bristol aveau fiecare cîte un public larg, dar în schimb, în privinţa jucăriilor de cauciuc se manifesta o depresiune temporară. Foarte puţini oameni catadixeau măcar să se uite la tarabă — parţial, fără îndoială, şi pentru că cei doi vecini erau cu mult mai interesanţi şi mai gălăgioşi. Singurele întrebări, la care domnul Oakroyd trebui să răspundă, se refereau la persoana lui Joby şi nu la mărfurile lui.

— Bună ! Nu-i asta taraba lui Joby Jackson ? Pe unde se mai învîrte azi moş Joby ?

— E p-aici pe undeva, răspundea domnul Oakroyd şi curiosul pleca agale mai departe.

Asta se întîmplă de mai multe ori, şi domnul Oakroyd începu să adopte un aer atotştiutor cu aceşti colegi în meseria drumeţiei. Dar nu izbutea să facă altceva decît un simplu început. Fluxul care-l tîrîse cu sine atît de lin în ultimele douăzeci şi patru de ore, deodată se întoarse împotriva lui. Unul dintre aceşti colegi de meserie, care se învîrtise fără ţintă prin mulţime, dădu cu ochii de tarabă, se opri şi se holbă la ea. Domnul Oakroyd, holbîndu-se şi el la străin, ajunse la concluzia că înfăţişarea individului nu e deloc agreabilă. După ce zăbovi pe acolo vreo două minute, necunoscutul se apropie şi cercetă taraba, placardele ei, păpuşile de cauciuc, pe vînzătorul cu înfăţişarea stînjenită. Avea ochii congestionaţi. Era mătăhălos şi umerii lui imenşi erau cuprinşi într-un tricou murdar de fotbalist ; bărbia lui ca un bot de corabie era nebărbierită de vreo trei-patru zile ; şi părea că s-a trezit de curînd din somnul beţiei, constatînd că s-a sculat cu fundul în sus. În timp ce stătea acolo, pe faţa lui începură să apară semne de înţelegere, dar priveliştea nu era cîtuşi de puţin încîntătoare.

Şi totuşi, în cele din urmă, tocmai domnul Oakroyd rupse tăcerea. Nu mai putea suporta privirile care-l scrutau.

— Vrei o păpuşă, şefule ? întrebă el pe un ton prietenos dar plin de îndoială, ca şi privirile lui dealtfel.

— Dacă vreau o păpușă ? scuipă disprețuitor matahala. Da' ce bă, am eu mutră de alde ăia care umblă după păpuși dintr-astea împuțite ?

Și apoi brusc, în mod înspăimîntător, se înfurie ca un taur înjunghiat :

— Unde dracu' e... (și se porni să aplice celui absent o serie de vorbe care-l șocară pe domnul Oakroyd, oricît de obișnuit ar fi fost cu cele mai multe dintre ele). Unde e ? N-auzi ?

Și-și trînti pumnul imens peste tarabă cu atîta forță încît toate berzele și maimuțele și toți polițiștii atîrnați de ea începură să danseze. Apoi se aplecă înainte și-și vîrî mutra în ochii domnului Oakroyd.

— Ei — urlă el — ce zici bă, găgăuță... ?

Domnul Oakroyd rămase calm și nemișcat. Își dădu seama că e Jim Summers. Nu putea fi altcineva decît el. Își aminti tot ce auzise despre Jim Summers. Și încercă să gîndească, ceea ce nu era deloc ușor.

— Acuma am să vă spun eu ce am de gînd să fac, oameni buni — răsună glasul din dreapta. Și nu vă vînd mușama !

Joby putea să se întoarcă dintr-o clipă într-alta. Între timp nu era aici, ceea ce fără îndoială nu se putea spune despre Jim Summers.

— Cînd dom-nul Wal-ters din Bris-tol a venit la mine și mi-a dat aceste plicuri..., tună neînduplecat glasul din stînga,

Domnul Oakroyd îl privi pe Jim Summers drept în ochi.

— Nu-i aici, mormăi el.

— Parcă eu nu văd că nu e aici ? Eu te întreb unde e ? Doar n-ăi fi un porc împăiat, ce mă-sa ? Știi să vorbești sau nu ? E taraba lui, nu-i așa ?

Domnul Oakroyd tot nu răspunse.

— Ți-aș da eu una care să-ți deschidă clanța, strigă furios Summers, cu o căutătură rea. Ei, bine, mai pot aștepta nițel.

Acum domnul Oakroyd își recăpătă glasul :

— N-are rost să faci una ca asta, prietene, Joby Jackson nu-i aici.

— Ce vrei să spui bă, că nu-i aici ? strigă disprețuitor celălalt. E taraba lui sau nu e ? Ce-ți închipui că n-o cunosc ?

— Da, dar... Domnul Oakroyd șovăi, bîlbîind după o explicație, apoi îi dădu repede cu gura : Știi, am cumpărat-o eu de la el.

— Ei asta-i, de cînd ?

— Ie-ieri, răspunse domnul Oakroyd. Am luat-o asupra mea, așa că nu-l găsești aici, prietene.

Domnul Summers deveni o adevărată imagine a nedumeririi. Nefiind înzestrat cu intelect, îi trebui un oarecare răgaz pînă să-și pună ideile în ordine. Apoi deodată se scutură, trînti iar cu pumnul în tarabă și zbieră :

— L-a văzut cineva aicea azi dimineață. Ai cumpărat-o dumneata ? Pe dracu, ai cumpărat-o, mincinos prăpădit și împuțit ce ești !

— Ei, ei, gata, gata ! Mai încet, mai încet ! Despre ce e vorba, e ?

Era polițistul cu mustața gălbioară, cel căruia nu păreau să-i placă tîrgurile și bîlciurile. Acum avea o înfățișare de-a dreptul severă.

— Am venit aici să întreb de un individ — mîrîi Summers — și individul ăsta de aici îmi zice că nu știe unde e individul și zice că taraba asta de aici e a lui și eu îi ziceam că nu e a lui fin'că știam că e a ăluilalt individ, înțelegi ?

— Mă rog, nu înțeleg de ce trebuie să faci atîta gălăgie pentru asta, zise polițistul. O fi a lui or n-o fi a lui, oricum ar sta lucrurile, eu nu prea văd de ce ar fi treaba dumitale.

— Păi nu făceam decît să-i spun că știu că nu-i a lui, înțelegi ?

— Lasă, lasă că știu eu foarte bine ce făceai, strigă furios polițistul. Și eu îți zic că nu văd în ce fel ar fi treaba dumitale.

— Asta așa e, se amestecă și domnul Oakroyd, simțind că ar cam fi timpul să spună și el ceva.

Dar se pare că a fost un gest foarte neinspirat. Polițistul, care pînă atunci îl cercetase cu ochi bănuitori pe Summers, își transferă privirea aspră asupra domnului Oakroyd, căruia nu-i veni deloc ușor s-o înfrunte.

— Mă rog, se prea poate să nu fie treaba lui — zise polițistul fixîndu-l și acum cu privirea — dar treaba mea este. Dacă vrei să știi părerea mea, e ceva ciudat aici. Dumneata zici că afacerea asta de aici îți aparține dumitale și nu ăluilalt cetățean de care vorbește ăsta atîta ?

— Da, răspunse domnul Oakroyd cu șovăială. Oarecum, ca să zicem așa...

— Cum adică „oarecum" ? stărui polițistul. Hei, ia să ne uităm și noi oleacă la autorizația dumitale.

Domnul Oakroyd căscă gura la polițist. El habar n-avea de autorizații, nici nu știa măcar cum ar trebui să arate o autorizație, cît costă și de unde trebuie scoasă. Tot ce știa — acum cu o siguranță înnebunitoare — era că ar fi trebuit să aibă o autorizație, dacă ar fi fost să se dea crezare poveștii lui, și că nu-și putea închipui nici un mijloc prin care să poată explica de ce n-are.

— N-are nici o autorizație, zise triumfător Summers.

— Te-a întrebat cineva ? se răsti furios polițistul. Apoi se întoarse din nou către domnul Oakroyd și repetă pe un ton apăsat care te scotea din minți : Hai să ne uităm și noi oleacă la autorizația dumitale.

Din fericire pentru domnul Oakroyd, metodele arogante ale polițistului erau de nesuportat pentru Jim Summers, om cu un temperament veșnic imprevizibil și cu o mare antipatie pentru Forța Publică. În momentul acela nu ar fi fost exagerată o comparație între el și un vulcan fumegînd. Își vîrî fața între ceilalți doi bărbați și repetă, vorbind rar și amenințător :

— Ți-am zis eu : N-are nici o autorizație.

— Și eu îți zic : Te-a-ntrebat cineva ? strigă polițaiul dîndu-i un brînci. Ia mai dă-te nițel înapoi !

— Da' cine mă-ta-ți închipui că-i fi ? strigă Summers, ridicînd un pumn uriaș. Ia mai atinge-mă o dată, mă godăcelule, și te fac afiș.

— Încă o vorbă să mai scoţi şi vii cu mine, îi replică poliţistul dîndu-se înapoi.

— Alo ! Alo ! Ce-i zarva asta ?

Era Joby, însoţit de un bărbat scund, îndesat şi zîmbitor.

Dînd cu ochii de însoţitorul lui Joby, Summers scoase un urlet.

— Hi, Muss fir-ai tu să...!

Se repezi la el, dar se interpuseră şi Joby şi poliţistul, şi în clipa următoare căpătară cu toţii înfăţişarea unei morişti alcătuită din braţe şi picioare. Într-un minut mulţimea se strînse în jurul lor şi presiunea ei îi împinse în tarabă, care se zgudui toată din pricina încăierării. Domnul Oakroyd, aflat pe partea cealaltă, şi deci fiindu-i tăiată legătura cu combatanţii, nu putu face altceva decît să se străduiască să ţină taraba. Asupra cîmpului de luptă se revărsă o ploaie de păsărele şi maimuţe de cauciuc. *Trosc !* făcu taraba şi căzu un nou torent de păpuşi, încît domnul Oakroyd se apucă să le mături pe cele rămase în cutiile din spate, iar apoi strecurîndu-se pe dedesubt izbuti să culeagă de pe jos o parte din cele căzute. Întorcîndu-se, ţinu iarăşi taraba şi începu să se clatine împreună cu ea. Îşi luase angajamentul „de a avea grijă de tarabă" — după cum îşi spunea — şi tot ce putea să facă, făcu. Nu era loc şi pentru el în încăierarea aceea, chiar dacă ar fi ţinut morţiş să se amestece în ea. Redutabilul Summers, după ce-l trimise în ţărînă pe micuţul

Tommy Muss, îi învineţi ochiul lui Joby şi-l făcu zob pe poliţist, care era pe punctul de a fi copleşit. Poliţistul avusese însă timp să sufle din fluier, ceea ce aduse pe colegul lui din partea cealaltă a pieţii. Împreună îl sechestrară pe Jim Summers şi, în cele din urmă, îl duseră cu de-a sila de acolo în mijlocul ovaţiilor şi huiduielilor mulţimii.

Domnul Oakroyd veni imediat în faţa tarabei şi se apucă să culeagă de pe jos şi ultimele jucării căzute, în timp ce Joby şi cu prietenul lui gîfîiau şi înjurau, se ştergeau pe faţă şi-şi scuturau hainele de praf.

— Hei, n-a luat nici un fel de nume, nu-i aşa ? întrebă Joby abia trăgîndu-şi răsuflarea.

— P-al meu nu l-a luat, zise domnul Oakroyd.

— Atunci cărel de-aici. Ce zici, Tommy ? Dacă au nevoie de noi ca martori, trebuie să ne caute niţel, nu ? Hei, strînge repede marfa, cît de iute poţi. Haide, Tommy. Aşa, George. În doi timpi şi trei mişcări, asta-i vorba potrivită, c-altfel nu mai scăpăm niciodată. Dar o să trebuiască să-l ducă la circă, nu ? Se întoarse să se uite la mulţimea ce mai zăbovea pe acolo : Hei, voi ! strigă el, de data asta s-a terminat. Azi nu mai avem spectacole, oameni buni. Ia, flăcăii mamei, ia daţi-vă la o parte !

Iar negustorul de linoleum şi cu prietenul domnului Walters din Bristol, profitînd de faptul că oricum se strînsese deja gloata în jurul lor, dădeau iarăşi drumul la sporovăiala lor zgomotoasă şi-i atraseră pînă şi pe cei mai încăpăţînaţi spectatori în rîndurile publicului.

— Mă duc să iau maşina, ştii, şi-o aduc cît de aproape pot, chiar lîngă cîrciumioară, zise Joby. Cum mă auziţi claxonînd, fugiţi într-acolo cu toată marfa pe care o puteţi căra. Ia, George, coboară tu acoperişul tarabei şi lasă la o parte tot ce s-a stricat rău.

Cu aceste vorbe o rupse la fugă.

— Teribil de neplăcută treabă, domnule Muss, tună un glas dogit pe deasupra lor, în timp ce-şi strîngeau lucrurile.

— Ha, bună profesore ! zise Tommy ridicînd ochii. Cum mai merge ? Noi ne luăm valea.

— Prea bine, prea bine, domnule Muss, replică profesorul. Şi eu ar trebui să fac acelaşi lucru, că am mai făcut-o şi altădată. Foarte incomode treburile astea cu poliţia şi judecătorul de instrucţie. Şi pe urmă, dacă apari în boxa martorilor, asta în profesia noastră stîrneşte o prejudecată împotriva ta. Nu că Summers n-ar merita orice pedeapsă i s-o da — zău domnule Muss, un huligan, un zurbagiu — mitocanii ăştia sînt o adevărată ruşine a iarmaroacelor şi tîrgurilor. Fac urît la beţie, asta e nenorocirea lor.

— I-auzi vechiul camion, strigă Tommy. Ei, şi-acum, profesore, va să zică nici nu ne-ai cunoscut vreodată.

— În viaţa mea nu v-am văzut, replică grav profesorul. Şi am să le spun o vorbă băieţilor. Summers n-o să pomenească nici un nume, fireşte, pentru că voi trei aţi fi nişte martori ostili, deşi mă îndoiesc că e destul de înţelept ca să-şi dea seama de asta. Lasă că păzesc eu lucrurile astea pînă cînd vă întoarceţi.

Două drumuri făcute în grabă de fiecare dintre ei se dovediră suficiente. Domnul Oakroyd fu poftit să se urce în spatele dubei, iar ceilalţi doi se aşezară pe bancheta din faţă. Şi apoi hodorogiră pe caldarîmul din Ribsden atît de repede cît îi putu duce camioneta. Domnul Oakroyd n-avea nici cea mai mică idee unde merg şi oraşul aşa cum îl vedea el prin spatele vehiculului, şi drumul care urmă apoi, nu-i spuneau nimic. Ziua îndelungată, emoţia încăierării, plecarea pripită îl lăsaseră destul de obosit, şi după primele minute dramatice ale fugii din Ribsden, treptat-treptat căzu într-un fel de toropeală, întinzîndu-se cît era de lung pe unul din priciuri. Cînd, în cele din urmă, se opriră şi se luptară să se dea jos, nu avea nici cea mai mică idee a distanţei parcurse sau a timpului petrecut de ei pe drum. Constată că se află pe o uliţă lungă de sat, în faţa unei cîrciumioare. Cîrciumarul ieşise în uşă.

— Cucoana ţi-e acasă, Joe ? întrebă Tommy.

— Da, este. Şi-a luat ceaiul acum cîtăva vreme, replică proprietarul stabilimentului.

— Spune-i că sînt aici. Ba nu, mai bine stai o clipă că vin şi eu.

Şi Tommy, clipind şiret către cei doi însoţitori ai lui, intră înăuntru.

Joby trecu mai departe domnului Oakroyd clipitul acela şiret, cu ajutorul ochiului neavariat.

— Tommy se are bine cu aia dinăuntru, observă el. A fost pe-aici vreo două zile, ştii ? A venit la Ribsden aşa într-o doară, nădăjduind să mă găsească acolo, dar nici

prin cap nu i-a trecut că o să dea de Jim Summers. Ce s-a întîmplat, George ?

Domnul Oakroyd îi relată aventurile cu domnul Summers şi cu poliţistul insistent, şi cînd termină, Tommy ieşi din cîrciumă, urmat de o tînără cam împopoţonată, aproape cu o palmă mai înaltă decît el.

— Aa, aa ! Jooby ! strigă ea fluturînd mîna. Să fie într-un ceas bun ! Ce rău îmi pare că n-am fost şi eu de faţă. A luat-o pe coajă după cum merita, porcul, nu-i aşa ? Phii, da' ce ochi grozav ai ! A-ntîia ! Ţi-ar prinde bine o fleică pe ochiul ăla. Tommy, tu nu crezi că i-ar face bine ? Ia poftiţi înăuntru şi sorbiţi un păhărel, pînă ce fac eu rost de-o fleică.

— Ce zici de asta, Joby ? adăugă Tommy. Vii acuma înăuntru ? Rabla ta o să-şi găsească o odihnă plăcută acolo.

— Nu, Tommy, o s-o scot afară şi-i găsesc eu un loc adăpostit. Ştii, astă seară trebuie să dorm în ea. Şi pe-urmă eu şi cu George, o să trebuiască să vedem ce pagube au fost şi să încercăm să aranjăm lucrurile, mai ales dacă o trebui să ne ducem mîine în locul ăla. Te văd mai tîrziu, Tommy.

— O să fiu aici, zise Tommy.

— Urcă-te în faţă, George, zise Joby căţărîndu-se iar la volan.

Şi porniră în josul uliţei lungi.

— Ştii, Tommy vine iar cu noi mîine, şi fleoarţa după el, ca să se ocupe de ghicit în palmă. Nu e o bucăţică rea, dameza, dar şi să stau o noapte întreagă cu ei amîndoi — ea şezînd în poala lui şi dîndu-i cîte o palmă în joacă

şi bîndu-i berea din halbă — asta m-ar scoate de tot din papuci.

— Nici nu mă mir. Nu-i deloc genul meu, remarcă plin de sînge rece domnul Oakroyd.

Joby se opri la ultima prăvălie din sat, de unde cumpără ceva de mîncare, şi apoi găsi un camping la marginea drumului, la mai bine de un kilometru în afara satului. Acolo repetară programul din seara anterioară, cercetînd şi aranjînd stocul de mărfuri şi taraba apoi, cinînd. Dar de data asta Joby se duse la cîrciumă, cea în care şedea Tommy cu mireasa lui temporară, neînsoţit de domnul Oakroyd, care-i zise că e prea obosit ca să se mai mişte. E adevărat că era obosit, dar, pe de altă parte, se şi simţea cam în plus. Prietenul lui Joby se întorsese şi acum domnul Oakroyd îşi dădea bine seama că nu prea mai era nevoie de el. Mîine va trebui s-o pornească mai departe de unul singur.

— Nu, Joby băiete, eu trebuie să mă culc, îi zisese el şi îl urmări cu privirea cum coboară drumul pînă-n sat, dar nici nu-l văzu, nici nu-l auzi pe Joby întorcîndu-se două ore mai tîrziu, atît de profund dormea el în această a doua — şi poate ultima — noapte petrecută de el într-o remorcă, despărţit fiind de stele doar printr-un placaj cu trei foi.

V

— Hei, George, zise Joby a doua zi de dimineaţă, să ştii că mi-ai făcut vreo două servicii mari. Tare aş vrea să te mai ţin în slujbă o vreme, dar îţi dai seama cum e povestea. Şi cu asta ar trebui să ne mai limpezim niţel.

Şi-i întinse o bucăţică de hîrtie extrem de murdară care, spre marea mirare a domnului Oakroyd, se dovedi a fi o bancnotă de o liră.

— Ba nu, zău nu cred că ar trebui s-o iau, zise el pe un ton plin de îndoială. Mi-ai dat cîte o gustare, ba chiar şi o cină, şi un pat unde să mă odihnesc şi eu n-am făcut nimic ca să cîştig banii ăştia.

— Eşti primul cetăţean din ţinutul West Riding pe care l-am cunoscut vreodată şi care să se uite chiondorîş la — cum zic ăia de pe meleagurile tale ? — o piţulă. Ei lasă, George, bagă asta în buzunar.

Şi domnul Oakreyd o băgă în buzunar, ba chiar încercă să şi mormăie cîteva cuvinte de mulţumire, o sarcină de-a dreptul chinuitoare pentru orice adevărat bruddersfordian, care întotdeauna se străduieşte să-şi aranjeze viaţa în aşa fel încît să fie scutit de asemenea scene înfiorătoare. Chiar şi domnul Oakroyd era deprins să privească oarecum cu suspiciune orice persoane — afară doar de sudicii afectaţi şi de alţii de teapa lor — care se arată veşnic gata să zică „vă rog“ şi „mulţumesc“ ; iar ulterior era întotdeauna sincer tulburat de gîndul că poate călătoriile lui îi subminează deja independenţa bărbătească şi ar putea să-l ducă pînă la urmă — după cum se exprima chiar el — „la tot soiul de aiureli şi trăsnăi“.

— Şi uite ce e, George, continuă Joby, dacă n-ai găsit nimic de lucru, vino cu autostopul pînă la Nottingham săptămîna viitoare — joi, vineri sau sîmbătă — la Tîrgul Gîştii, şi caută-mă p-acolo pe mine şi pe Tommy. Înţelegi ? O să fie p-acolo toţi băieţii şi s-ar putea să-ţi găsesc ceva de lucru. Eşti meseriaş bun, George, hă ? Oricînd gata cu fierăstrăul, da ? Asta-i muzica ce-mi place. Nottingham, nu uita.

— Bine, dacă nu găsesc nimic de lucru, vin.

— Straşnic ! Ei, şi-acuma, George, care-i mişcarea ? Am putea să te ducem niţel cu maşina, dacă mergi pe drumul nostru, nu ? Ce zici ?

Domnul Oakroyd clătină din cap hotărît :

— Nu, voi mergeţi într-o parte şi eu în partea ailaltă. Ai avut şi aşa destulă bătaie de cap cu mine. Unde duce drumul ăsta ?

— Stai o clipă, stai o clipă.

Joby se scărpină în cap, se uită la drum, se încruntă la el, apoi iar se scărpină în cap :

— Tommy m-a adus încoace — ca să vină aici la cîrciuma aia — dar am mai fost eu p-aici. Am fost eu peste tot locul, asta-i drept. Pe mine nu mă poţi face să mă rătăcesc. Ştiu eu, George, ştiu eu. Hei, ia apucă pe drumul ăsta, ţine-o mereu la stînga — aşa ca la fo nouă kilometri — şi ajungi pînă într-un loc care se cheamă Rawsley. E o localitate mărişoară — sînt acolo vro douăzeci-treizeci de cîrciumi şi unele din ele straşnice. Era un tip Thompson — Jimmy Thompson — ăla ţinea una din cîrciumi — îl cunoşteam bine, că fusese boxer la uşoară, şi se descurca binişor, nu-i vorbă. Aia trebuie să fie — Rawsley. Ţin şi ăia un tîrg în a treia săptămînă din iulie — şi nu e rău deloc — ba chiar aş zice că e ăl mai bun de prin partea locului. Acolo poţi găsi uşor cîte ceva de

făcut. Ia du-te și bagă-ți nasul nițel prin Rawsley, George.

Domnul Oakroyd își scoase din camion coșul de răchită și geanta cu scule, pe urmă îl așteptă și pe Joby să iasă afară. Era către sfîrșitul dimineții și acum se vădeau toate semnele că vremea frumoasă de toamnă de care se bucuraseră pînă atunci e cam pe sfîrșite. Mai plouase și înainte, deși acum era frumos, cerul avea cîte un nor pe el, dar mai ales se simțea că s-a răcit foarte mult timpul. Nu prea era ziua potrivită pentru a rămîne de izbeliște ; drumul avea o înfățișare cam pustie și tristă ; întregul peisaj avea ceva melancolic. „Proastă treabă", se gîndi domnul Oakroid așteptînd să-și ia rămas bun.

Cînd Joby ieși totuși din camion într-un tîrziu, aduse cu el ceva învelit nu prea bine în hîrtie de măsline.

— Uite, George, o să ai nevoie de astea, fiindcă în drum spre Rawsley nu treci pe lîngă nimic. După ce-i dădu pachetul, adăugă : Sandviciuri — cam grosolan făcute, că nu m-am priceput mai bine, explică el cu aerul că-și cere scuze. Dacă n-ai nevoie de ele, dă-le la săraci, George, dă-le la săraci, pentru numele lui Dumnezeu, te rog să nu începi să mi te împotrivești, zicînd că nu vrei să le iei.

— Bine, Joby băiete, nu mă cert eu pentru atîta lucru, zise domnul Oakroyd punîndu-și trenciul ieșit de soare și înfundîndu-și sandviciurile în buzunar. Și trag nădejde să te revăd curînd.

Întinse mîna simțind că acum, după ce a ținut o cuvîntare atît de plină de afecțiune, e în stare de absolut orice.

Joby îi strînse mîna cu entuziasm :

— Ei, George, să-ți spun și eu ceva. Ești cel mai bun băiat din Yorkshire pe care l-am întîlnit de mulți ani încoace. Știi, în general mie nu prea îmi plac ăștia. Nu știu cum, dar nu izbutesc să mă înțeleg cu ei.

— Mda, răspunse domnul Oakroyd cu gravitate, e nevoie de timp ca să cunoști pe cineva.

— Ei da, George, da' să știi că tu ești fără cusur, continuă Joby insistînd pînă în ultima clipă să folosească acest nume imaginar. Și ori de cîte ori vrei să mă găsești, lasă-mi un bilet la *The World's Fair* — ăsta e ziarul nostru al oamenilor de pe la tîrguri, știi? Scrie așa : Joby Jackson, prin amabilitatea ziarului *Tîrgurile lumii.* Să știi că așa mă găsești ușor oricînd. Rămîi cu bine, George și numai bine să-ți dea Dumnezeu !

La mai puțin de un kilometru depărtare îl ajunse din urmă pe domnul Oakroyd o ploicică firavă, și după încă aproape un kilometru ploaia se așezase pe treabă serioasă, așa că i se păru mai înțelept să se adăpostească sub niște copaci. Se așeză pe bagaje și-și scoase pipa și punga de tutun. Dar nu-i mai rămăseseră decît vreo cîteva firicele de tabac marinăresc, care poate i-ar fi ajuns pentru o jumătate de pipă — drept care el stabili cu înțelepciune că nu e momentul să le fumeze. „Trebuie să le păstrez pînă cînd îmbuc ceva" își zise în sinea lui.

Ședea acolo înfășurat în trenciul sclipind de udeală și nu prea călduros, privind cu melancolie cum dănțuiesc picăturile de ploaie pe drum, sau cum se lasă încetișor la picioarele lui cîte o frunză veștedă. Trecu pe lîngă el un

poştaş pe bicicletă, apoi un automobil mare, închis. Asta a fost toată circulaţia din răstimul acela. Oricît de mult s-ar fi străduit, domnul Oakroyd nu izbutea să înăbuşe un mic glas care-l întreba mereu dacă nu cumva a fost un zevzec să plece de acasă şi să rătăcească aşa prin lume. E adevărat că avea mai mulţi bani decît cu două zile înainte, pentru că atunci îi fluiera vîntul prin buzunare, pe cînd acum foşnea acolo o hîrtie de o liră. Dar ce contează o liră ? Şi ce avea să se facă acum ? Nu erau prin lume aşa de mulţi oameni ca Joby. Acest gînd îl aduse mai aproape de miezul melancoliei lui. Tocmai bucuria revederii dintre Joby şi camaradul său Tommy îl făcuse, de fapt, să se simtă atît de disperat. Joby fusese băiat bun, dar n-avea nevoie de el, de Jess Oakroyd, sau cel puţin, nu după ce se întorsese tovarăşul lui. Nimeni n-avea nevoie de el, afară doar de Lily care era hăt departe în Canada, şi nici măcar ei nu părea să-i pese că nu sînt împreună. Nimănui din Bruddersford nu i-ar fi păsat nici cît negru sub unghie unde e Jess Oakroyd şi ce i s-a întîmplat. Nici chiar Sam Oglethorpe nu şi-ar fi bătut capul măcar cinci minute în privinţa lui. Şi propria lui familie — soţia şi băiatul — se bucura că scăpase de el.

Şi totuşi el era, de fapt, un om destul de prietenos, mult prea doritor să trudească din greu pentru cineva şi pe urmă să-şi fumeze pipa şi să-şi bea halba de bere împreună cu vreo doi camarazi. Cel puţin aşa i se părea lui că stau lucrurile, dar pe măsură ce le frămînta tot mai mult în minte, în modul lui tărăgănat şi sumbru, creierul i se întuneca şi se înfiora de îndoială. Poate că avea el

vreun defect. Dar acum atinse pămîntul solid şi el sări drept în picioare.

— N-am eu nici o hibă, declară ritos şi apoi adăugă : Am să îmbuc ceva.

Scoase la iveală sandviciurile şi — amintindu-şi cum i le-a dat Joby — deveni un pic mai optimist. În timp ce muşca din ele şi le mesteca, soarele răzbătu printre nori după o luptă grea, iar ploaia se tot împuţină pînă rămaseră doar cîteva picături strălucitoare. Drumul părea acum mult mai ispititor decît umbra umedă şi răcoroasă a copacilor şi el se grăbi să-şi ia gustarea, aprinse ultimele firicele de tutun marinăresc, apoi ieşi la soare. Din nou se porni la drum. Acum gîndul acesta îi aduse un mic fior de plăcere. Şi în timp ce străbătea drumul cu paşi greoi, medita ca într-o reverie, la primii săi paşi agreabili pe Marea Şosea a Nordului, la Hanul de la Kirkworth, la domnul Poppleby şi la Joby, la profesor, şi la păpuşile de cauciuc. Imaginile acestora mai ţîşneau din cînd în cînd din mintea lui şi apoi se băgau la loc, cînd tocmai ajunse la o răscruce şi văzu că indicatorul din stînga îl îndruma către Rawsley. Cînd apucă pe acest drum nou, o mare agitaţie puse brusc stăpînire pe el. Ba chiar se opri, îşi lăsă jos bagajele, îşi scoase pipa din gură şi vorbi cu glas tare :

— Hei, strigă el, dar ştiu că am văzut cîte ceva săptămîna asta. Oricum, m-am distrat niţel călătorind, chiar dacă ar fi să nu mai văd nimic de-aci încolo.

Poate că tocmai de la asta a pornit totul. Erau cuvinte vitejeşti, rostite bărbăteşte din inimă şi nu ştia

cît de departe pot ajunge astfel de vorbe, şi nici ce pot declanşa ele. Peste vreo două minute o coti iar, şi văzu că tot drumul dinaintea lui e pustiu, afară doar de un mic obiect staţionar aflat la o oarecare distanţă. Era un mic automobil. Se îndreptă agale, fără curiozitate, către el. Nu ştia că pentru el avea să fie altceva decît un automobil obişnuit, că din întîmplare, şi fără să-i pese, tocmai trecea pragul unei alte lumi.

CUPRINS

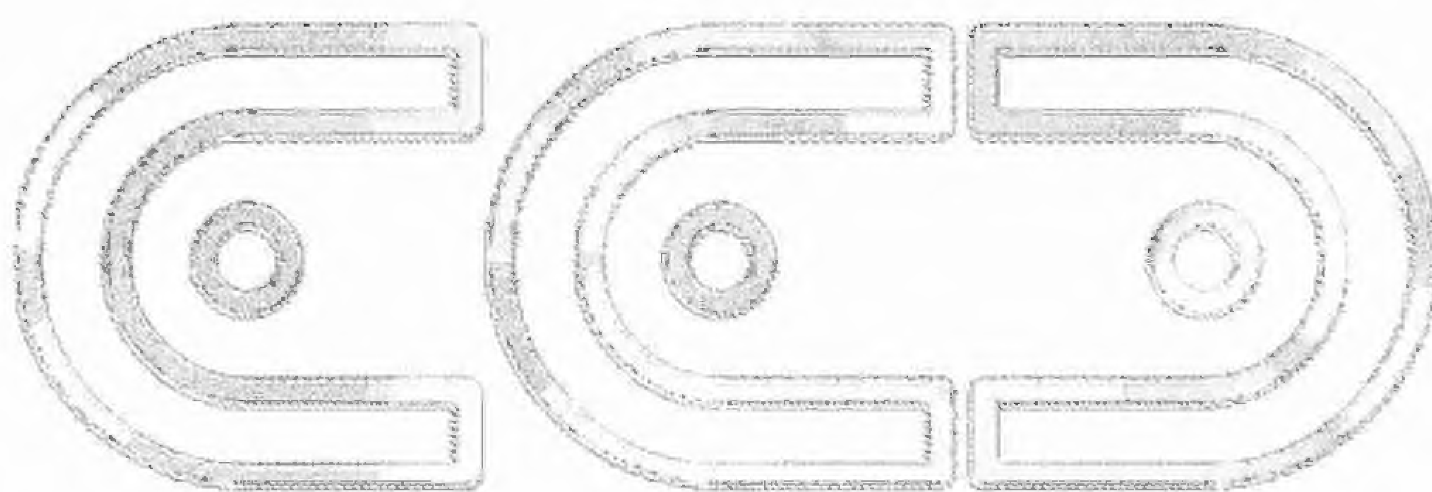
Lector : CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar 26.X.1978. Tiraj 50 120 ex. broșate.
Coli ed. 13,80. Coli tipar 10,25.

Comanda nr. 80 382
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

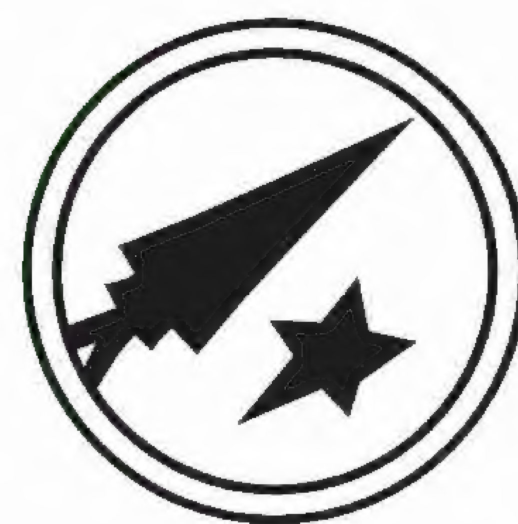

de

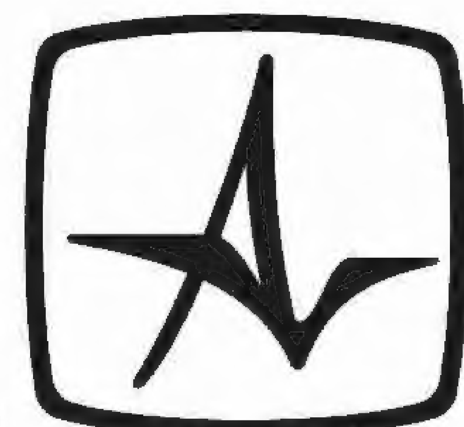
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024